

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 16

3—8 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 maj.

Sid.

Svar på interpellationer av:

Herr Löfroth ang. järnvägstrafiken i Norrland	12
Herr Nyberg ang. åtgärder till minskande av brottsligheten m. m.	14
Herr Johnsson i Stockholm ang. utlänningskommissionen.....	18
Interpellation av herr Nihlfors ang. beskattningen av musik genom varuskatten på grammofonskivor	27

Onsdagen den 7 maj fm.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:

Lands- och länsarkiven: Avlöningar	29
Kungl. biblioteket: Avlöningar	35
Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar.....	36
Do: Stipendier m. m.	38
Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier	40
Do: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier	42
Chalmers tekniska högskola: Avlöningar	53
Bidrag till vissa privatläroverk	54
Bidrag till Restenässkolan	63
Bidrag till Viggbyholmsskolan	64
Fortbildningskurser för lärarinnor i husligt arbete.....	65
Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter..	66
Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och små- skolor	68
Bidrag till anordnande av skolmåltider	70
Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m.	76
Do: Bidrag till vissa byggnadsarbeten	77

	Sid.
Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder	79
Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar	82
Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning	83
Bidrag till Lennings textilt tekniska institut i Norrköping	90
Understöd åt folkbiblioteksväsendet	93
Understöd åt anstalter och föreningar som anordna populärvetenskapliga föreläsningar	95
Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m.	100
Understöd åt studiecirkelverksamhet	102
Interpellation av herr Dahlgren ang. ändring av semesterlagens bestämmelser rörande semesterns förläggning	109

Onsdagen den 7 maj em.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel (Forts.):

Bidrag till inköp av filmapparater för föreläsnings- och studielokaler	110
Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader	110
Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem	116
Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande	122
Främjande av medicinsk forskning	130
Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco	131

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:

Forskningsverksamhet m. m.	136
Avlöningar till värnpliktiga	145
Armén: Mathållning	147
Do: Anskaffning av tygmateriel m. m.	148
Do: Hemvärnets avlöningar	149
Do: Hemvärnets omkostnader	150
Do: Hemvärnets övningar	150
Do: Hemvärnets tygmateriel m. m.	151
Do: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.	151
Do: Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig	152
Do: Frivilliga djursjukvården i krig	153
Do: Frivilliga skytteväsendets befrämjande	153
Marinen: Rekryteringskostnader	154
Do: Bidrag till sjövärnsskåren	154
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.	155
Do: Understöd åt privatflyget	157
Personalvårdsverksamhet	157

	Sid.
Försvarsupplysning	159
Lottaorganisationen	159

Torsdagen den 8 maj.

Motioner rörande åldringsvården m. m.	161
Pensionering av arbetarpersonal	171
Höjning av postavgifter	172
Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog	193
Skatten å motorsprit	198
Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande	199
Värdefast statligt obligationslån	203
Sparandets struktur m. m.	211
Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet	213
Placering av omyndigs penningmedel	226
Reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna	228
Inflationens inverkan på de sociala förmånerna	230
Revision av församlingsindelningen	235

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 7 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	29
---	----

Onsdagen den 7 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (Forts.)	110
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen	135
— nr 18, ang. ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen	135
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	136

Torsdagen den 8 maj.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 106, ang. inköp och iståndsättande av beskickningsfastigheter m. m.	161
— nr 107, ang. vissa markförvärv för försvaret m. m.	161
— nr 108, ang. anslag å tilläggsstat II till ersättningar till de förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo	161
— nr 109, ang. förstärkning av den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.	161
— nr 110, ang. åldringsvården m. m.	161
— nr 111, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden m. m.	171
— nr 112, om upphävande av de i statens allmänna avlöningsreglemente förekommande undantagsbestämmelserna beträffande lärare vid högre kommunala skolor	171

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 113, om revision av pensionsbestämmelserna för vissa befälskategorier inom armens reserver m. m.	171
— nr 114, ang. rätt till full tjänstepension för vissa telegrafexpeditörer	171
— nr 115, om översyn av gällande föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal	171
— nr 116, ang. återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter i vissa fall vid befattningshavares avgång ur statens tjänst	172
— nr 117, ang. anslag till bidrag till täckande av underskott i kostnaderna för flyktkapitalbyråns, restitutionsnämndens, tyskmedelskommitténs samt likvidationsnämndens verksamhet	172
— nr 118, ang. bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter	172
— nr 119, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.	172
— nr 120, ang. anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.	172
— nr 121, ang. anslag å tilläggsstat II till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m.	172
— nr 122, ang. användande av Spenshults sanatorium såsom eftervårdssjukhus för reumatiker	172
— nr 123, ang. anslag till vattendomstolarna m. m.	172
— nr 124, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	172
— nr 125, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (staten för statens allmänna fastighetsfond)	172
— nr 126, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (civildepartementet)	172
— nr 127, om ersättning till chauffören C. V. Bengtsson i anledning av olycksfall i arbete	172
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, ang. höjning av vissa postavgifter	172
— nr 33, ang. ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften	192
— nr 34, ang. ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror.	192
— nr 35, ang. inleverans av tobaksskatt	193
— nr 36, ang. ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik indelning m. m.	193
— nr 37, ang. ändrad lydelse av 1 § förordningen om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar	193
— nr 38, om ändring i lagen om investeringskonto för skog	193
— nr 39, ang. förslag till förordning om fortsatt tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit jämte i ämnet väckta motioner	198
— nr 40, ang. ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt	199
— nr 41, ang. ändrad lydelse av 14 och 30 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt	199
— nr 42, ang. vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.	199

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 43, ang. förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående Aktiebolaget Vin- & spritcentralens tullnederlagsrörelse	199
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. möjliggörande av fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande . .	199
— nr 18, om en utredning rörande utgivande av ett värdefast statligt obligationslån	203
— nr 19, om en utredning rörande sparandets struktur m. m.	211
— nr 20, ang. vissa åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet	213
— nr 21, ang. förslag till lag med särskilda bestämmelser angående sparbanksinlåning	225
— nr 22, ang. ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m. . .	225
— nr 23, ang. ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.	226
— nr 24, ang. ändrad lydelse av § 2 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan m. m.	226
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, om utredning av frågan angående effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador	226
— nr 21, om en utredning angående lämpliga regler för placering av omyndigs penningmedel	226
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. Sveriges biträdande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser	228
— nr 34, ang. ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443)	228
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 24, om reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna	228
— nr 25, om utrustande av en patrullbåt för laxfiskeområdena i södra Östersjön	229
— nr 26, ang. anslag till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.	229
— nr 27, ang. anslag till gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utöware erlagd bensinskatt	230
— nr 28, om anslag till Sveriges pomologiska förening	230
— nr 29, om gäldande av statsmedel av hushållningssällskaps kostnader för vissa åtgärder i kampen mot mul- och klövsjuka	230
<i>Andra kammararens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 19, om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna	230
— nr 20, ang. revision av församlingsindelningen i riket	235

Lördagen den 3 maj.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Adolv Olsson i Gävle, som för närvarande vårdas på Södersjukhusets hjärtklinik, är på grund av sjukdom, cardioscleros med akut hjärtinfarkt, förhindrad att utöva sitt riksdagsmannaskap till och med den 25 maj 1952. Vilket härmed på heder och samvete intygas.

Stockholm den 30.4.1952.

Karl Erik Grewin.
Med. Dr., Doc.

Att fru Hildur Humla fortfarande vårdas å centrallasarettet i Karlstad för kronisk ledgångsreumatism och är oförmögen att under maj månad 1952 deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Centrallasarettet, Karlstad den 2 maj 1952.

J. Svensson.
Lasarettsläkare.

Kammaren, som vid sammanträdena den 12 mars resp. den 23 april beviljat fru Humla och herr Olsson i Gävle ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, lade de nu ingivna läkarintygen till handlingarna och bestämde tiden för de beviljade ledigheterna för fru Humla till och med vårsessionens slut och för herr Olsson i Gävle till och med den 25 innevarande maj.

§ 3.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under titonde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anordnande av förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö m. m. samt ombyggnad av domkapitelhuset i Västerås m. m.;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av läringsutbildning inom muraryrket m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till statens institut för folkhälsan;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor i samband med omläggning av föreningen Styrso kustsanatoriums verksamhet m. m.;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; samt

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till de statliga och statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.

Vidare anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 184, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg å de livräntor, som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksam-

hetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp och iståndsättande av beskickningsfastigheter m. m.;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 till ersättningar till de förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förstärkning av den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.;

nr 110, i anledning av väckta motioner rörande åldringsvården m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 112, i anledning av väckta motioner om upphävande av de i statens allmänna avlöningsreglemente förekommande undantagsbestämmelserna beträffande lärare vid högre kommunala skolor;

nr 113, i anledning av väckta motioner om revision av pensionsbestämmelserna för vissa befälskategorier inom arméns reserver m. m.;

nr 114, i anledning av väckta motioner angående rätt till full tjänstepension för vissa telegrafexpeditörer;

nr 115, i anledning av väckt motion om översyn av gällande föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal;

nr 116, i anledning av väckt motion angående återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter i vissa fall vid befattningshavares avgång ur statens tjänst;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till täckande av underskott i kostnaderna för flyktkapitalbyråns, restitutionsnämndens, tyskmedelskommitténs samt likvidationsnämndens verksamhet;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av Spenshults sanatorium såsom eftervårdssjukhus för reumatiker;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vattendomstolarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde;

nr 127, i anledning av väckt motion om ersättning till chauffören C. V. Bengtsson i anledning av olycksfall i arbete;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stäm-
pelavgiften;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inleverans av tobaksskatt;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastisk indelning;

nr 37, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 1 § förordningen om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar;

nr 38, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om investeringskonto för skog;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 14 och 30

§§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående Aktiebolaget Vin- & spritcentralens tullnederlagsrörelse;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner angående möjliggörande av fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande;

nr 18, i anledning av väckta motioner om en utredning rörande utgivande av ett värdefast statligt obligationslån;

nr 19, i anledning av väckta motioner om en utredning rörande sparandets struktur m. m.;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående vissa åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående sparbanksinlåning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående Konungariket Sveriges stads-
hypotekskassa, m. m.; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående ef-

fektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om en utredning angående lämpliga regler för placering av omyndigs penningmedel;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges bidragande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443), dels ock i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, med anledning av väckta motioner om reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna;

nr 25, med anledning av väckta motioner om utrustande av en patrullbåt för laxfiskeområdena i södra Östersjön;

nr 26, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt;

nr 28, med anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges pomologiska förening; och

nr 29, med anledning av väckt motion om gäldande av statsmedel av hushållningssällsks kostnader för vissa åt-

gärder i kampen mot mul- och klövsjuka; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 19, över motion om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna; och

nr 20, över motion angående revision av församlingsindelningen i riket.

§ 5.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlåtenskap tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 6.

Herr talmannen meddelade, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet inkommit dels framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret;

dels ock framställning från riksdagens revisorer om ändrad lönegradsplacering för kanslichefen hos riksdagens revisorer.

Dessa anmälningar bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.03 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 6 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna april.

§ 2.

Svar på interpellation ang. järnvägstrafiken i Norrland.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON erhöll på begäran ordet för att besvara herr Löfroths interpellation angående vissa spörsmål rörande järnvägstrafiken i Norrland.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

1. Kan man förvänta att el-loktillgång-
en inom närmaste tiden avsevärt kommer att förbättras så att norrländska trafikanters intressen tillgodoses?

2. Är statsrådet villig att medverka till att under vintertid i Norrland rälsbussar utbytas mot loktåg?

Som svar på dessa frågor vill jag anföra följande.

Herr Löfroth gör inledningsvis gällande, att maskinparken vid SJ under de senaste 10 å 12 åren skulle ha försumrats i betänklig grad, och särskilt skulle detta gälla övre Norrland. Så är emellertid inte fallet. Jag vill erinra om att under åren 1944 och 1945 levererades ett antal lok av speciell typ, s. k. M-lok, vilka samtliga insattes i snälltägs- och godstrafiken mellan Ånge och Boden. Dessa lok var särskilt avpassade för förhållandena på denna bansträcka,

där vi har längre och starkare stigningar än som eljest är vanligt på SJ:s elektrifierade huvudlinjer. I den mån de beställningar effektueras som gjorts under de senaste åren, kommer ytterligare lok att tillföras norrlandstrafiken. Järnvägsstyrelsen har sålunda beställt ytterligare lok av en modifierad M-lokstyp. Dessa lok, som benämnes Ma, får större maximi-hastighet och större hästkrafttal än M-loken, och man söker vid konstruktionen eliminera vissa svagheter, som man konstaterat hos M-loken. Ma-loken är liksom M-loken avsedda att sättas in i person- och godstrafiken på linjer med stora stigningar, såsom Ånge—Boden, men i mån av tillgång skall de även användas för tunga godståg å linjer med normala stigningar. Sedan de för nästa budgetår begärda investeringsmedlen nu beviljats, torde ytterligare ett antal Ma-lok komma att beställas. Leveransen av de första loken av denna typ beräknas bli påbörjad under första hälften av 1953.

För malmбанan har SJ för att kunna utöka banans kapacitet beställt ett antal nya och starkare lok, som enligt leveransplanen skall levereras under andra och tredje kvartalen nästa år. SJ avser även att vidta vissa ändringar av befintliga malmtågslok, varigenom det skulle bli möjligt att framföra större tåg än nu på linjen Kiruna—Narvik.

Beträffande loktillgången i övrigt vill jag även erinra om att SJ under 1950 och 1951 beställt ett större antal Da-lok, vilka väntas bli levererade under innevarande och nästa år.

I den mån här nämnda lokbeställningar effektueras, hoppas jag, att den tidvis ansträngda situationen i fråga om tillgången på elektrolok kommer att lätta.

Svar på interpellation ang. järnvägstrafiken i Norrland.

I interpellationen antydes, att underhållet av de i norrlandstrafiken använda loken skulle vara eftersatt. Enligt järnvägsstyrelsen är detta emellertid icke fallet. Visserligen har under de senaste årens starka trafik och särskilt vintertid vissa tekniska svagheter efter hand framträtt hos de tidigare nämnda M-loken, men sedan nu pågående justeringar slutförts, hoppas man att loken bättre skall tåla påfrestningarna.

Beträffande interpellantens första fråga vill jag sammanfattningsvis framhålla, att vissa svårigheter förelegat att på ett nöjaktigt sätt bestrida trafiken på linjen Ånge—Boden med befintliga elektrolok. Åtgärder för att bemästra dessa har emellertid vidtagits, och påtagliga resultat torde uppnås under de närmaste månaderna. Vad beträffar loksituationen i landet i dess helhet är det riktigt att ånglok måst insättas på elektrolokinjer, men detta sammanhänger till övervägande del med den osedvanligt starka godstrafiken och de nämnda svårigheterna med M-loken, vilka temporärt gjort det nödvändigt att dirigera lok till Norrland från landets sydligare delar. De norrländska trafikanternas intressen har icke eftersatts. Tvärtom har dragkraftsbehovet i Norrland givits en hög grad av prioritet.

Interpellanten har vidare uttalat, att tåg som planenligt skulle framföras med rälsbussar ersatts med loktåg, enär — jag citerar interpellationen — »rälsbussarna äro nedslitna och för övrigt ej lämpade för vintertrafik i Norrland». I samband med övergång från tidigare rälsbussutförande med plåtbeklädd tråkorg till rälsbussar med hel stålkonstruktion har en viss eftersläpning onekligen uppstått i rälsbussanskaffningen. Denna har medfört att reserverna i fråga om rälsbussar ej varit tillräckliga, varför på vissa sträckor loktåg måst insättas vid felaktigheter på rälsbussar. SJ har emellertid gjort betydande beställningar av såväl normal-spåriga som smalspåriga rälsbussar, vil-

ka kommer att levereras under detta och nästkommande år.

Interpellantens uttalande, att rälsbussarna ej är lämpade för vintertrafik i Norrland, kan jag icke instämma i. Vid sträng kyla har det visserligen ibland visat sig svårt att hålla en tillräcklig uppvärmning i de äldre rälsbussarna, som är försedda med tråkorg, men erforderliga åtgärder har vidtagits, varför dessa svårigheter nu i stort sett kan anses vara övervunna. Rälsbussarna anses väl lämpade för trafiken i Norrland inte bara under sommaren utan också under vintern. De drifttekniska fördelar och betydande kostnadsbesparingar, som rälsbussdriften medför, har möjliggjort, att kommunikationerna i Norrland avsevärt kunnat förbättras. Flera och snabbare förbindelser har sålunda kunnat inrättas, och i regel har de nya och bättre rälsbussarna placerats på norrlandslinjerna. Det vore högst olyckligt, om de svårigheter, som någon gång kan uppstå vintertid med dessa lätta och driftbilliga fordon, skulle tagas till intäkt för yrkanden, att rälsbussdriften skulle ersättas med loktåg. Ett tillmötesgående av ett dylikt krav skulle nödvändiggöra en beskärning av tågplanen under vintern och dessutom medföra längre gångtider, något som ur trafikanternas synpunkter icke kan vara önskvärt.

Härefter anförde

Herr LÖFROTH: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala ett tack för det erhållna svaret. Mitt påstående i interpellationen, att maskinparken vid statens järnvägar i betänklig grad försumrats under de senaste 10 å 12 åren och särskilt då i övre Norrland, har genom det svar statsrådet lämnat ytterligare stärkt mig i min uppfattning. Jag är därför i stort sett nöjd med svaret, åtminstone vad det gäller svaret på den första frågan, men jag vill dock anförda några synpunkter.

Statsrådet erinrar till en början om

att under 1944 och 1945 levererades ett antal lok av speciell typ, s. k. M-lok, vilka samtliga insattes i snälltågs- och godstrafiken mellan Ånge och Boden, och att dessa lok var särskilt avpassade för förhållandena på denna bansträcka med längre och starkare stigningar än som eljest är vanligt på SJ:s elektrifierade huvudlinjer. Men just här var det ett av felen som begicks, då denna loktyp inte först utprovades tillräckligt, innan man beställde en hel serie, 17 stycken. Konstruktionen av dessa lok var av sådan art — detta har berättats för mig från mycket sakkunnigt håll — att man inte kan beteckna den som den bästa. Skador uppstod ofta, särskilt på hjulens ekrar, och förorsakade många allvarliga olyckstillbud, inte minst under den gångna vintern. Vissa tider under just denna senaste säsong var endast en tredjedel av dessa M-lok i trafikdugligt skick.

Med glädje konstaterar jag dock att SJ nu frångått denna loktyp och i stället gått in för ett par andra loktyper, men tillfredsställelsen skulle naturligtvis ha varit ännu större om beställningarna hade gjorts åtskilligt tidigare, så att en del av de nya loken kunnat insättas redan nu i den hårt belastade trafiken på Norrland.

Beträffande min andra fråga tycks statsrådet av svaret att döma inte ha lust att medverka till att under vintertid rälsbussar i Norrland utbyts mot loktåg. Jag finner detta mycket beklagligt, särskilt ur Norrbottens och Västerbottens synvinkel. Ett är säkert, nämligen att rälsbussarna är mycket känsliga för sträng kyla och i ännu högre grad för snö. Vid kraftigt snöfall kommer inga rälsbussar fram förrän snön bortplogats. Följaktligen måste alltid loktåg stå i reserv vintertid. Man frågar sig också varför inte SJ på vissa sträckor, där nu rälsbusståg föres fram, försöksvis kunde prova de s. k. motorvagnarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskande av brottsligheten m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nyberg frågat mig

om jag är i tillfälle att ge kammaren en redogörelse för brottslighetens omfattning med särskilt hänsynstagande till den ökning, som av vissa tecken att döma inträtt under det senaste året, och

vilka åtgärder för att minska brottsligheten som redan är planerade och vilka som enligt min mening ytterligare kan vidtas för att nå detta syfte.

Herr Nyberg anför i sin interpellation att vissa tecken tyder på att brottsligheten i vårt land tenderat att öka de senaste åren. Och till stöd för detta antagande åberopas några uppgifter hämtade ur polisstatistiken för tredje kvartalet 1951. Sedan numera siffror föreligger också för det sista kvartalet, kan man göra en jämförelse mellan hela åren 1950 och 1951. Även denna jämförelse visar samma förhållande, nämligen att åtskilligt flera brott anmälts till polisen år 1951 än året förut. Jag skall ta några exempel för att illustrera detta. Samtliga anmälda brott mot strafflagen (utom fylleri och förargelseväckande beteende) ökade från cirka 160 000 till cirka 189 000 eller sålunda med 18 procent. Denna ökning synes främst falla på förmögenhetsbrotten. Grova våldsbrott, såsom mord, dråp och våldtäkt, visar tämligen oförändrade tal. Men ser man på brotten mot 20 kap. strafflagen eller sålunda tillgreppsbrott av olika slag, finner man att dessa ökat med omkring 18 procent eller, i runda tal räknat, från 112 000 till 132 000. Siffran för anmälda tillgrepp av bilar och motorcyklar kan ju vara av ett särskilt intresse. Den visar en ökning från 7 050 till 9 197, vilket utgör 30 procent.

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskande av brottsligheten m. m.

Även om det alltså är riktigt att polisstatistiken visar en betydande ökning under det senaste året, bör man vara försiktig med att dra några bestämda slutsatser därav. Denna statistik påbörjades år 1950 för hela landet. Tidigare offentliggjordes polisstatistik endast för några av de största städerna. Man har därför en alltför kort erfarenhet av dessa siffror för att kunna säkert bedöma deras värde. Tydligt är att det krävs både en översikt över flera år i följd och en noggrann undersökning av siffermaterialet för att man skall kunna dra några säkra slutsatser av detta.

Vidare bör man alltid ha i minnet, då man sysslar med brottsstatistik, att denna icke ger något besked om den verkliga brottsligheten utan endast om den brottslighet som myndigheterna tagit befattning med.

Ehuru man alltså måste rekommendera all försiktighet vid bedömandet av polisstatistiken och i synnerhet då det gäller detaljuppgifter i denna, bör man å andra sidan icke dölja för sig att dess allmänna tendens i fråga om ökning av brottsligheten överensstämmer med vad andra omständigheter utvisar. Både av polisstatistiken från de större städerna, vilken är känd för en längre följd av år, och av domstolsstatistiken finner man samma förhållande, nämligen att brottsligheten har en ökande tendens, vilken främst faller på egendomsbrottsligheten.

Jag skall härefter övergå till herr Nybergs senare fråga, vari han efterlyser åtgärder för att minska brottsligheten. I det sammanhanget anser jag mig böra begränsa mig till vad som faller inom inrikesdepartementets åligganden, närmare bestämt till polisens verksamhet. All erfarenhet talar för att frågan om polisens effektivitet är av central betydelse i kampen mot brottsligheten. Otillräckliga arbetskrafter hos polisen, med åtföljande arbetsbalans och dröjsmål med brottsutred-

ningar, kan verka brottsbefrämjande. I all synnerhet gäller detta förmögenhetsbrottsligheten, där vane- och yrkesbrottslingar förekommer och där brottsligheten lätt breder ut sig, om icke organiserad verksamhet snabbt förkväves och tjuvgodsuppköpare hålls efter.

Viss arbetsbalans föreligger på sina håll, framför allt i Stockholm. Så hade t. ex. av ca 30 000 under år 1951 till polisen i Stockholm anmälda tillgreppsbrott endast omkring 3 800 eller ungefär 12 procent klarats upp under året. Härtill kom 1 230 uppklarade brott, som anmälts före början av 1951. Men då är att märka att till 1951 hade balanserats enbart från 1950 års anmälningar över 20 000 ouppklarade tillgreppsbrott. Man kan icke undgå att ställa siffror som dessa mot polispersonalens storlek. Antalet poliser per 10 000 invånare var i Stockholm vid 1951 års utgång 20,71 mot 21,83 tio år tidigare och 22,94 vid 1935 års utgång. Samtidigt har antalet anmälda brott i förhållande till samma invånarsiffra ökats från 191 år 1935 till 387 år 1941 och 606 år 1951. Även med all hänsyn till de bristfälligheter och felkällor i statistiken, som förut delvis berörts, måste dessa siffror inge oro.

Enligt gällande polislag är kommunerna målsmän för polisverksamheten. Kommunerna är skyldiga att hålla den polispersonal, som erfordras. I första hand ankommer det därför på de kommunala organen att ta ställning till om kommunens polisorganisation är tillräcklig eller om det krävs en utökning av denna i syfte att bättre bekämpa brottsligheten. Det åligger emellertid de statliga myndigheterna, främst överståthållarämbetet och länsstyrelserna, att tillse att kommunerna ej uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter. Det måste förutsättas att dessa myndigheter har sin uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden och söker åvaga bringa rättelse, då bristerna är påtag-

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskande av brottsligheten m. m.

liga. Med hänsyn till den oroande utvecklingen i Stockholm har jag emellertid för avsikt att inom den närmaste tiden ta kontakt med vederbörande statliga och kommunala myndigheter där och göra mig underrättad om vad som åtgjorts och planeras för att åstadkomma en förändring till det bättre.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade

Herr NYBERG: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min interpellation.

När jag i mitten av januari månad framställde denna interpellation, skedde det under intryck av vissa alarmerande uppgifter som kommit angående brottsligheten under det senaste året. På en del håll sades det att man stod inför rekordsiffror i detta dystra avseende. Det talades om »inflation i brott», och jag erinrar mig att en av våra största tidningar hade dubbla rubriker över en hel sida med texten: »Dystert facit av det gångna året. Rekord i skoj och stölder.» Även en del föreliggande statistik, som t. ex. den som jag åberopat i min interpellation och som visar en 16-procentig ökning av till polisens kännedom komna brott vid jämförelse mellan tredje kvartalet 1950 och 1951, pekade åt samma håll. Det föreföll mig vara motiverat att här i riksdagen ta upp denna fråga i en något vidare bemärkelse än som vanligtvis sker, och detta ledde till den interpellation, på vilken svaret nu föreligger.

Inrikesministern har i sitt svar anfört ytterligare en del siffror, som synes bestyrka den tendens jag i min interpellation gav uttryck åt. Samtliga anmälda brott mot strafflagen — utom fylleri och förargelseväckande beteende — har under 1951 ökat med 18 pro-

cent. Också tillgreppsbrotten av olika slag har ökat med 18 procent men enbart tillgreppen av bilar och motorcyklar med hela 30 procent. Nu anser inrikesministern att man icke skall dra alltför bestämda slutsatser av dessa siffror, och jag ger honom därvidlag alldeles rätt. Jag har i min interpellation också understrukit detta. Likaså är det naturligtvis riktigt, att statistiken icke ger besked om den verkliga brottsligheten, eftersom det finns sådan som myndigheterna icke får tillfälle att ta befattning med. Brottsligheten är säkerligen större än siffrorna ger vid handen, varmed dock icke är sagt att den är stadd i ökning.

Nu vill jag emellertid framhålla, att även om brottsligheten inte skulle ha en stigande tendens utan vara oförändrad, så är detta oroande nog. Vår strävan, inte minst här i riksdagen, går ju ut på att skapa ett bättre samhälle. Vi offrar mycket pengar och mycken möda i tal och skrift för att nå eller i varje fall närma oss det målet. Bristande respekt för lag och rätt är i ett sådant samhälle en skönhetsfläck, som vi måste försöka tvätta bort. Med stigande folkkupplysning, stigande folkbildning och stigande välstånd borde följa en minskad brottslighet. Låt oss hoppas att detta på lång sikt också blir resultatet. Status quo i fråga om brottsligheten är i och för sig en mycket allvarlig sak, och vi får absolut inte inge oss själva den föreställningen att allt är bra som det är.

Nu har statsrådet vid sina undersökningar kommit till den slutsatsen, att brottsligheten har en ökande tendens. Jag skall inte försöka att motsäga statsrådet på den punkten. Jag tror nämligen att han har rätt. Tidningspressen bär dagligen till oss vittnesbörd om hur illa det är ställt med laglydnaden på vissa håll hos vårt folk. Jag läste t. ex. en tidning i går som hade hela sin första sida praktiskt taget fylld av

Svar på interpellation ang. åtgärder till minskande av brottsligheten m. m.

artiklar om nya brott. Jag kan anföra några rubriker: »Brutala rånöverfall av uppspelt trio.» — »Vägattentat.» — »Rattfylla i Skårby fast efter veritabel därfärd.» — »Sexårig växsjöflicka irrade omkring i skog efter våldtäkt.»

När man varje dag möts av nyheter av detta slag, måste man tro att vi är inne på en farlig utveckling, även alldeles fränsett vad statistiken säger. Jag skulle vara den förste att känna tillfredsställelse, om de dystra slutsatser man kan dra på detta område vore felaktiga, men tyvärr vågar jag inte vara säker på att de är det.

När det gäller åtgärderna för att bekämpa brottsligheten har statsrådet endast hållit sig till vad som faller inom inrikesdepartementets område. Främst står då frågan om polisens effektivitet. Även i detta fall ger svaret en del upplysningar som inte är uppmuntrande. Jag tror också det är en erfarenhet som man har litet varstans här i landet att polisen har för liten personal. De siffror, som anges från Stockholms stad, är inte ensamstående i sitt slag, men förhållandena är kanske mest påfallande just i huvudstaden. Medan antalet anmälda brott ökar minskar polispersonalen, och detta är väl ändock en felaktig utveckling. Statsrådet Hedlund har i sitt svar meddelat, att han med hänsyn till den oroande utvecklingen i Stockholm »har för avsikt att inom den närmaste tiden ta kontakt med vederbörande statliga och kommunala myndigheter». Jag är inte stockholmare — tack och lov, kanske jag skulle säga — men jag förs väl ändå ta tillfället i akt och uttala ett tack till statsrådet för den planerade åtgärden. Jag får väl också beteckna denna uppgift som en positiv detalj i interpellationssvaret.

Att man på många håll i Stockholm med tacksamhet ser att statsrådet ingriper tror jag är säkert — så mycket har jag genom omständigheternas makt kommit att vistas här i Stock-

holm, att jag lärt känna vad åtskilliga människor anser. Det finns i denna stad många, i synnerhet äldre människor, som stänger väl om sig inte bara på kvällarna utan hela dagarna och som förklarar att de helt enkelt inte förs gå ut på staden efter mörkrets inbrott.

Sedan får jag väl också hoppas, att om statsrådets kontakt med myndigheterna i Stockholm ger resultat, detta också måtte smitta av sig på övriga håll i landet, där förhållandena inte är tillfredsställande — jag syftar naturligtvis främst på städerna och övriga större samhällen.

Inrikesministerns svar borde kanske inte inbjuda till några ytterligare utläggningar från min sida. Jag kommer nämligen då att gå utanför interpellationssvarets ram. En interpellation som denna skulle kanske, om det varit möjligt, ha gått till två statsråd, inrikesministern och justitieministern. Men jag skall i alla fall göra några reflexioner, helt korta.

Hela frågan om brottsligheten är ju ett stort komplex. Den sammanhänger med förhållandena i hemmen, med bostadsfrågan, med skolornas fostrargärning och med kamrat- och nöjeslivet — den har samband med fångvården och samhällets skyddsåtgärder på olika områden. Vi har ju, herr talman, i vårt land gått in för en intensifierad skyddsuppfostran och en humanisering av fångvården; vi går också in för en friare fostran i hem och skolor av det uppväxande släktet. Allt detta är bra i teorien, och låt oss innerligt hoppas, att det visar sig välsignelsebringande även i praktiken.

Det börjar dock redan höjas mycket starka protester mot vad man kallar »barnens majestät» och mot daltet med de kriminella elementen, och en stark opinion har gjort sig gällande. Jag vill inte instämma i dessa protester. Men jag tror mig böra uttala vikten av att i de unga sinnena mera än

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

som nu sker inpräntas nödvändigheten av lydnad och respekt för föräldraauktoritet och samhällslagar. Det föreligger nog en risk för att den unga människa, som i sitt hem får husera som han eller hon vill, också tror sig ha samma rätt i samhället. Jag vill understryka vad som tidigare har sagts åtskilliga gånger i denna kammare, nämligen att reformerna på humaniseringsväg måste följas av ökade ekonomiska och personella resurser. I annat fall kanske vi drivs fram till en kris på detta oerhört viktiga samhällsområde, en kris som vi måste be alla goda krafter bevara oss från.

Låt mig också påpeka en annan sak som ligger i varje fall mig och som jag tror även många andra ledamöter av denna kammare varmt om hjärtat. Jag syftar på en effektiv kamp mot spritbruket. Vi har nyligen fått en mycket intressant utredning från 1944 års nykterhetskommitté, som bland annat belyser alkoholbrukets roll för kriminaliteten. Det framgår därav att mellan en tredjedel och hälften av alla alkoholmissbrukare återfinns i polisens straffregister. För absolutisternas del däremot är siffran 1—2,5 procent, alltså en försvinnande liten del. Av samtliga straffregisterbrott, som begåtts av män under 25 år under perioden 1937—1946, hade inte mindre än 64,5 procent förövats av personer som missbrukar sprit. Om vi kunde komma till rätta med alkoholproblemet i vårt land, skulle brottsligheten bli bara en svag skugga av vad den är. Emellertid är tidpunkten inte nu inne att diskutera den saken, utan därtill blir det tillfälle när riksdagen en gång skall behandla hela problemet om en ny nykterhetslagstiftning. Jag har dock ansett det motiverat att erinra om den i detta sammanhang.

Herr talman! Brottsligheten har diskuterats mycket under den senaste tiden på olika sammankomster, man och man emellan och i pressen. Den

är en aktuell fråga. Mycket mer skulle vara att säga, t. ex. om forskningen rörande brottslighetens orsaker, men jag nöjer mig med vad jag nu framhållit. Jag tackar ännu en gång för svaret och för de åtgärder, som statsrådet meddelat sig skola komma att vidtaga inom sitt område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.**Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johnsson i Stockholm med hänvisning till en under år 1950 gjord undersökning inom statens utlänningskommission framställt tre frågor till mig, nämligen

för det första, om jag är i stånd att lämna riksdagen klart besked om anledningen till den av min företrädare i ämbetet föranstaltade undersökningen angående vissa förhållanden i utlänningskommissionen och om resultatet av denna undersökning,

för det andra, om några åtgärder har vidtagits inom kommissionen som en följd av undersökningen och

för det tredje, om jag, såvida jag anser materialet vara av så ömtålig natur att det ej bör offentliggöras för allmänheten, i så fall på andra vägar kan delge riksdagens ledamöter detsamma eller åtminstone det utskott, som skall behandla propositionen om kommissionens omorganisation?

Som svar får jag anföra följande.

Våren 1950 uppdragades, att en tjänsteman hos utlänningskommissionen obehörigen utnyttjat hemliga uppgifter som anförtrotts honom i tjänsten. Saken förföll till en början ännu allvarligare än

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

den senare visade sig vara och föranledde en omfattande publicitet. När häktningsframställning ingavs den 18 april 1950 kunde förutses att åtalet skulle komma att gälla grovt spioneri. Det må här framhållas, att underrätten dömde tjänstemannen för sådant brott till 4½ års straffarbete men att hovrätten, vilkens dom vann laga kraft, fann att tjänstemannen icke gjort sig skyldig till spioneri utan till brott mot tystnadsplikt och härför dömde honom till 8 månaders fängelse.

Vad som vid tiden för häktningsframställningen framkommit beträffande denna tjänsteman föranledde min företrädare att ta initiativ till en utredning om hur arbetsförhållandena *ur säkerhetssynpunkt* var ordnade inom utlänningskommissionen. Sedan Kungl. Maj:t lämnat honom bemyndigande därtill, tillkallade han den 22 april 1950 expeditionschefen i inrikesdepartementet E. Montell såsom utredningsman.

Utredningsdirektiven hade följande lydelse: »De flyktingar, som vistas i vårt land, måste med rätta kunna kräva garantier för att uppgifter, som avse deras förhållanden och som uteslutande äro avsedda för myndigheternas handläggning av deras ärenden, behandlas med tillbörlig sekretess. Även för kommissionen och de myndigheter, som dit avge yttranden och andra handlingar av hemlig natur, måste det vara av synnerlig vikt att dessa icke komma till obehörigas kännedom. — Handlingar av hemlig natur som gälla flyktingar och med deras förhållanden sammanhängande spörsmål måste uppenbarligen omhändertas på sådant sätt att de icke kunna användas på ett otillbörligt sätt. — Utredningsmannen bör ingående pröva samtliga de organisatoriska och personella förhållanden, som kunna vara av betydelse i detta sammanhang. Om därvid framgår att den nuvarande ordningen icke kan tillgodose berättigade sekretesskrav bör utredningsmannen framlägga förslag till åtgärder för att

avhjälpa förefintliga brister. Med hänsyn till kommissionens stora arbetsbörda och behovet av en smidig arbetsordning måste emellertid de för hemligstämplade handlingar avsedda säkerhetsanordningarna kunna tillämpas på sådant sätt att de icke onödigt betunga arbetsrutinen. Förslagen böra vidare utformas med beaktande av att de såvitt möjligt skola kunna genomföras utan personalförstärkning eller andra kostnadskrävande åtgärder.»

När utredningsmannen för att fullgöra detta uppdrag satte sig i förbindelse med bl. a. förste byråsekreteraren i utlänningskommissionen R. Hansen, framförde Hansen till utredningsmannen vissa anmärkningar mot byråchefen N. Hagelin i dennes egenskap av chef för kommissionen. Utredningsmannen meddelade min företrädare innehållet i anmärkningarna. Anmärkningarna hade vid ett tidigare tillfälle muntligen framförts av Hansen till statssekreteraren i inrikesdepartementet, som nedtecknat dem och omedelbart underrättat min företrädare om deras innebörd. Dåvarande inrikesministern fann då lämpligt att utredningsmannen, vilken vistades i kommissionen för det officiella uppdraget, vidtog en förberedande undersökning om det berättigade i anmärkningarna.

Den 6 oktober 1950 överlämnade utredningsmannen till min företrädare dels en promemoria, i vilken arbetsförhållandena inom kommissionen behandlades *ur säkerhetssynpunkt*, dels en promemoria angående anmärkningarna mot kommissionens ordförande. Rörande den förstnämnda undersökningen utfärdades samma dag en kortfattad kommuniké. Den sistnämnda promemorian offentliggjordes den 31 mars 1952. Promemorian om arbetsförhållandena däremot är hemligstämplad jämlikt 10 och 14 §§ sekretesslagen. Utredningsmannen har nämligen i denna promemoria lämnat en ingående redogörelse för hur arbetsförhållandena vid tiden för utred-

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

ningen var ordnade och hur de enligt hans förslag skulle ordnas inom kommissionen för att allmänna och enskilda säkerhetsintressen skulle bli behörigen tillgodosedda. Med hänsyn till både utlänningskontrollen och de enskilda utlänningsgarnas säkerhet anser jag, att promemorian icke kan publiceras. Den har emellertid på begäran utlämnats till konstitutionsutskottet den 31 mars 1952. Självfallet kommer även statsutskottet, till vilket propositionen om kommissionens omorganisation remitterats, att få ta del av promemorian, om utskottet så önskar.

I avsikt att i väsentliga drag klarlägga hur utredningen om arbetsförhållandena bedrivits och vilka resultat den lämnat vill jag meddela följande. Utredningsmannen har ägnat säkerhetsfrågorna en ingående prövning. Han har ur ifrågavarande synpunkter granskat de grundläggande författningsbestämmelserna om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar och om tjänstemans tystnadsplikt. Vidare har han gjort vissa uttalanden om personalens allmänna pålitlighet samt behandlat en rad åtgärder av organisatorisk och teknisk natur som syftar till att skydda det material hos kommissionen, som är hemligt antingen ur utrikespolitisk, militär eller polisiär synpunkt eller med hänsyn till enskilda utlänningsars, främst flyktingars, säkerhet.

Berörda författningsbestämmelser är enligt utredningsmannens uppfattning i behov av viss översyn, vilken emellertid med anledning av att den bör ingå som led i en mera omfattande översyn av dessa författningskomplex ännu icke kunnat verkställas.

Vad angår personalen uttalade utredningsmannen, att tekniska åtgärder i syfte att skydda ett hemligt material av den omfattning som förekommer hos utlänningskommissionen sannolikt skulle, även om de var väl genomtänkta och utförda, icke ge avsett resultat, därest icke personalen lojalt fullgjorde sina

skyldigheter. Detta innebar — fortsatte utredningsmannen — att personalen oberoende av tjänsteställning, sedan den blivit informerad om materialets hemliga karaktär, iakttog den största omsorg beträffande materialets handhavande under tjänstgöring och absolut förtegenhet utom tjänsten beträffande den närmare innebörden av kommissionens arbete. Utredningsmannen förklarade vidare, att han utan närmare motivering vågade påstå, att svensk förvaltningspersonal i allmänhet visat sig motsvara det förtroende som givits den i de avseenden varom här är fråga. Vid sina samtal under utredningen med ett stort antal befattningshavare i olika tjänsteställning och på skilda arbetsstationer inom kommissionen hade utredningsmannen bibringats den uppfattningen, att kommissionens personal icke ur lojalitetssynpunkt föredro några avvikelser mot svensk förvaltningspersonal i allmänhet. — Härutöver påpekade utredningsmannen den stora omsättning av biträdespersonal som förekom inom kommissionen. Han uttalade som sin uppfattning, att solidariteten med verket och härmed också med arbetsuppgifterna skulle komma att stärkas, därest en permanentning av verket komme till stånd och personalen finge en fastare anställning. Ur de synpunkter utredningsmannen anlagt vid sin bedömning av förhållandena inom kommissionen tillstyrkte han därför att frågan om verkets framtida ställning snarast upptogs till prövning.

Beträffande jämkningarna i de organisatoriska och tekniska säkerhetsåtgärderna hade till någon del förberedelser härför vidtagits av kommissionen redan innan utredningsmannen tillkallades. Dessa och andra åtgärder, vilkas ändamålsenlighet icke kunde sättas i fråga, verkställdes i samråd med eller på initiativ av utredningsmannen innan ännu utredningen avslutats. Ytterligare åtgärder i samma syfte förordades i utredningsmannens promemoria och har till

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

väsentliga delar accepterats och genomförts av kommissionen.

Utredningsmannen sammanfattade utredningens resultat sålunda. Av utredningen framgår, att det ur allmän eller enskild synpunkt hemliga arbetsmaterial hos utlänningskommissionen omhänderhaves på ett godtagbart sätt. En systematisk genomgång av arbetsförhållandena hos kommissionen har emellertid föranlett vissa förslag till åtgärder i syfte att ytterligare tillgodose berättigade sekretesskrav. Förslagen avser mestadels praktiska detaljer och torde kunna genomföras utan att vare sig arbetsrutinen nämnvärt betungas eller särskilda kostnader uppkommer.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr **JOHNSSON** i Stockholm: Herr talman! Jag framför till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ett tack för hans svar på min interpellation.

Jag kanske kan säga att jag finner svaret så mycket eller så litet upplysande som man kan vänta när det gäller hemligstämplade papper.

När jag ingav min interpellation, visste jag inte att konstitutionsutskottet dagen före hade infordrat handlingarna i ärendet. Hade jag vetat det och alltså velat att ärendet ändå skulle komma under riksdagens prövning, hade jag naturligtvis inte ingivit någon interpellation.

Då nu saken väl kommer upp i samband med dechargedebatten, finner jag inte anledning att här föra någon debatt i ärendet. Jag skall bara tillåta mig några korta erinringar.

I min egen dagliga verksamhet fick jag för några år sedan ofta ta emot särskilt baltiska flyktingar. Dessa klagade ofta över att de inte kände sig säkra. De uttryckte sin misstanke, att det någonstans fanns en läcka, så att deras förhållanden blev kända för utländsk

makt. De talade också om att anhöriga, som fått möjlighet att lämna landet, på oförklarligt sätt hade kommit bort under resan.

Det väckte därför självfallet inte minst min egen stora uppmärksamhet, när år 1950 en del förhållanden hos utlänningskommissionen avslöjades, som syntes ge belägg för denna flyktingarnas misstanke.

Vi är självfallet tacksamma mot dåvarande statsrådet Mossberg för att han ingrep och föranstaltade om utredning och ändring i de förhållanden som inte var såsom de skulle vara.

Chefen för utlänningskommissionen fick redan i januari 1950 genom en tjänsteman sin uppmärksamhet riktad på att det nog inte stod rätt till just med den tjänsteman som sedan blev häktad, men chefen för utlänningskommissionen vidtog trots detta inte någon som helst åtgärd.

Det har sagts att han redan tidigare under ett par år hade gjorts uppmärksam på att hemliga handlingar angående flyktingar fick ligga öppna och tillgängliga för vem som helst på tjänstemännens skrivbord, även utanför arbetstiden. Efter arbetstidens slut uppehöll sig oansvariga människor — städerskor och ibland deras manliga bekanta — i lokalerna, och även nattvaktens personal kunde ostörd vandra genom lokalerna. Med andra ord, man kan säga att vem som helst, som hade tillträde till lokalerna, också kunde ta del av handlingarna. Men trots att chefen hade blivit uppmärksamgjord på detta vid flera olika tillfällen, hade han inte vidtagit någon åtgärd för att vinna rättelse.

Statsrådet Mossberg fick kännedom om förhållandena genom en direkt hänvändelse från en tjänsteman i kommissionen den 15 april 1950. Häkttningsframställning mot den misstänkte tjänstemannen ingavs den 18 april, och den 22 april, en vecka efter det att statsrådet fått vetskap om förhållandena, tillsattes utredningsmannen.

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

En fråga som man inte får något svar på i interpellationssvaret är hur allvarligt statsrådet såg på de förhållanden som avslöjades och vilka konsekvenser det blev för den ansvarige för utlänningskommissionen.

Av allt att döma har det inte blivit några som helst konsekvenser. I tidningarna har kommissionens ledare utlagt saken såsom uteslutande en personlig förföljelse ifrån den honom underställde tjänsteman som hade anmält förhållandena. Jag skulle vara intresserad av att veta om detta också är statsrådets mening.

Om jag tolkar interpellationssvaret rätt, söker man nedvärdera den tjänstemans insats, som först fäst uppmärksamheten på förhållandena, till att avse huvudsakligast personligt färgade angivelser av bagatellartad natur mot kommissionens ordförande.

Så långt jag förstår är ett sådant betraktelsesätt helt oriktigt, och det får väl ändå inte bli så, att den person, som har fäst uppmärksamheten på förhållandena, i slutomgången ställes på den skyldiges sida, medan den person, på vilken ansvaret vilar och som inte har vidtagit de begärda åtgärderna, icke får vidkännas några konsekvenser.

Jag uttrycker alltså den förhoppningen, att det inte här går som i ett annat fall, att den som slog larm emot oefferrättliga förhållanden blir den som till sist får lida för denna sin gärning.

Av skäl som jag nämnde, alltså att frågan kommer upp i dechargdebatten, skall jag inte uppta herr statsrådets och kammarens tid med något ytterligare ordande i saken, utan jag kanske får återkomma då.

Jag ber än en gång få uttala mitt tack för det avgivna svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Herr Johnsson i Stockholm efterlyser en uppgift, huruvida något har vidtagits

i anslutning till den utredning som expeditionschefen Montell har verkställt.

Redan i svaret har jag ju tillkännagivit att åtskilliga åtgärder har vidtagits. Det var inte särskilt revolutionerande ting som utredningsmannen Montell föreslog. Han önskade att sekretesslagen skulle omarbetas, såsom det är nämnt i svaret. Det är tills vidare inte utfört, beroende på, som det också sägs i svaret, att frågan bör sättas in i ett större sammanhang.

Herr Montell ville vidare att man skulle inskräpa tystnadsplikten hos de anställda vid anställningens början, och han ansåg det nödvändigt att påpeka för personalen vilket material som var hemligt. Han ville göra detta bland annat genom att man utanpå dossierna skulle göra en anteckning om detta förhållande.

Han kom vidare, såsom jag tidigare har nämnt, med förslag om att organisationen skulle göras mera permanent för att man på det sättet skulle slippa byta personal så ofta. Han hade vissa förslag om ändringar i lokaliteterna, och han kom med förslag om vissa regler om hur man skulle gå till väga när man flyttar över hemligt material från den ena avdelningen till den andra. Han föreslog också att man skulle gå till väga på visst sätt när man skulle tillvarata pappersavfall o. s. v.

Nåja, såsom jag nyss sade ger allt detta vid handen att det inte har varit fråga om några revolutionerande förändringar, och det mesta har faktiskt blivit vidtaget inom kommissionen i anledning av denna utredning, som ju verkställdes år 1950. Jag har t. ex. här i min hand en instruktion angående behandlingen av kontrolldossierer och vissa andra hemliga handlingar och utlänningsärenden, dagtecknad den 21 maj 1951, där man har givit ganska utförliga föreskrifter just för sekretessens skull.

Slutligen fäste jag mig vid att herr Johnsson i Stockholm av interpellations-

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

svaret tycks ha fått den uppfattningen, att den person, som gjorde inrikesministern uppmärksam på förhållandena inom kommissionen, betraktas som något slags syndabock. Det är för mig oförklarligt hur herr Johnsson kan utläsa någonting sådant ur svaret.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Som ledamot av utlänningskommissionen vill jag inte låta denna debatt passera utan ett par ord. Jag gör det för att ställa den allmänna frågan, vilket syfte herr Johnsson i Stockholm har haft med denna interpellation. Jag tycker att interpellationen är mycket oklart utformad, och jag måste säga, att också interpellantens anförande i dag kännetecknades av samma oklarhet. Där fanns den ena insinuationen efter den andra utan att det, såvitt jag förstår, presterades något bevis.

Det är självklart att ett ämbetsverk skall vara föremål för offentlighetens kritik, och det är endast tacknämligt att utlänningskommissionen här ställs under observans, men jag undrar i detta fall hur stor vederhäftigheten härvidlag är.

Jag vill erinra om att det för några år sedan stod i en del tidningar, att en hel bunt av kommissionens hemliga handlingar förvarades på någon vind utan tillsyn. Det visade sig sedan, att det inte alls var fråga om utlänningskommissionen utan om ett annat verk. Det sades att en brevbok med adresser på balter och andra flyktingar var tillgänglig på ett postkontor. Det visade sig att också den uppgiften var bedräglig. Ytterligare har man sagt, att utlänningskommissionens handlingar icke är säkra på något sätt, att ryska spioner eller svenskar som går ryska spioners ärenden har tillgång till dem, o. s. v. Jag vill ställa den frågan till herr Johnsson, om han känner till *någon* handling från utlänningskommissionen som har kommit bort. Jag tycker det är orätt mot den lojala,

pliktrogna stab av tjänstemän, som arbetar där, att de ideligen beskylls för det oförlåtliga slarv som skulle vara förenat med denna förmenta bristande tillsyn över handlingarna.

Däremot, och det är därför denna utredning genom expeditionschefen Montell har kommit till, har det möjligen hänt att *inom utlänningskommissionens lokaler* ett par handlingar några gånger har legat framme på borden över en natt i stället för att låsas in. Det har i varje fall denne kontrollör, tjänstemannen, sagt, och det har han sedan meddelat inrikesministern. Men när vi diskuterar denna fråga vill jag fästa uppmärksamheten på att denne man inte har gått till ordföranden eller någon annan tjänsteman och framhållit att den och den handlingen har legat framme på deras bord dagen förut. I stället har han varit förtegen med detta för att något år efteråt gå till inrikesministern med denna anmälan, att det för något år sedan låg en handling framme på t. ex. ordförandens bord. I ett sådant fall är givetvis vederbörande tjänstemän försvarslösa; de kan inte efteråt avgöra, om vederbörande har rätt eller inte. Jag ifrågasätter inte här att tjänstemannen har haft orätt. Jag måste bara konstatera, att han har ryktat sitt värv som kontrollör mycket dåligt när han inte har meddelat den ansvarige chefen detta utan i stället först långt efteråt gått till inrikesministern och sedan uppvaktat tidning efter tidning i flera år med uppgifter riktade mot kommissionen.

När nu en riksdagsman tar upp samma yttrande, tvingas jag å kommissionens vägnar, även om jag inte har någon annan ställning än som ledamot av dess plenum, att ställa den frågan till herr Johnsson, vad han har för grund för sitt påstående, att handlingar skulle ha kommit bort från utlänningskommissionen.

Det förekom för några veckor sedan åter en kampanj, enligt vilken det

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

skulle finnas insyn i flyktingars förhållanden i vårt material. Det finns inte skymten av bevisning för detta, och ingen på kommissionen känner till saken, trots att ingen kan vara mera angelägen än kommissionens chefer och tjänstemän om att trygga sekretessen. Jag vill än en gång understryka vad inrikesministern här nyss uppläste ur expeditionschefen Montells utredning: »Av utredningen framgår, att det ur allmän eller enskild synpunkt hemliga arbetsmaterialet hos utlänningskommissionen omhänderhaves på ett godtagbart sätt.» Det finns inte heller i utredningen — den är ju hemlig, men jag tror mig ha rätt att meddela detta — någon anmärkning om att någon akt skulle ha kommit bort. Sedan nu Kungl. Maj:t gjort sig omaket att tillsätta en särskild utredningsman, tycker jag att vi bör ha förtroende för honom till dess motsatsen har bevisats, och det har herr Johnsson, såvitt jag har förstått, brustit i.

Sedan är det en annan sak, att man aldrig kan vara nog säker i fråga om kontroll. Även den bästa kontroll kan misslyckas på grund av människorna som har befattning med akterna, och det är alldeles givet att en myndighet som är fast organiserad, som har tjänstemän som känner sig så att säga för livet bundna vid sin uppgift, åtminstone teoretiskt är pålitligare än en myndighet som är organiserad som en tillfällig kommission och där det ofta sker växlingar.

Ur denna synpunkt måste jag beklaga att regeringen inte heller i år har gjort allvar av att tillgodose de önskemål som har framkommit från så många håll, bland annat från denne utredningsman och ifrån de s. k. utlänningsakkunniga, att utlänningskommissionen borde ges en mera permanent karaktär. Fortfarande är utlänningskommissionen, som har en utomordentligt viktig uppgift, nämligen att på visst sätt kontrollera 250 000 utlän-

ningar, en lös institution, där arbetsförhållandena inte kan bli så psykologiskt gynnsamma som önskvärt vore och som de är i andra verk.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att även lokalförhållandena spelar en ganska väsentlig roll. Utlänningskommissionen är inrymd i tre lokaler, och dess arkivmaterial förvaras på många andra platser. Det kan inte bli ideala förhållanden med en barack, överblivna lokaler i ett gammalt riksdagshus och ett gammalt hus i Gamla staden, varemellan tjänstemännen måste oscillera. Även i det fallet har kommissionen fått arbeta under, jag vill inte säga olidliga men mycket dåliga förhållanden, och det är alldeles givet att sekretessen skulle kunna göras tekniskt mycket mera effektiv, om lokalförhållandena vore mera rationellt ordnade. Jag vill därför verkligen fästa statsrådets och kammarens uppmärksamhet på att vi, när vi här diskuterar sekretess och andra därmed sammanhängande förhållanden i denna mycket känsliga kommission, också har skyldighet att tänka på att skapa så gynnsamma arbetsförhållanden som möjligt för densamma.

Jag vill inte gå in på den fråga som herr Johnsson sist berörde, nämligen förhållandet emellan den här berörde tjänstemannen och chefen för verket. Det är ju en fråga som uppenbarligen kommer upp i sammanhang med konstitutionsutskottets dechargememorial, och såsom ledamot av kommissionen har jag inte haft någonting med denna fråga att skaffa; det är självfallet, att det här uteslutande kan vara fråga om ett bedömande ifrån statsrådets sida, och det tillkommer knappast en kommissionsledamot att pröva chefens tjänsteutövning. Jag vill dock tillägga — och jag är bemyndigad att i detta fall också tala på professor Holmbäcks vägnar, eftersom han är den ende riksdagsman utöver mig som är ledamot av kommissionen — att i den mån det

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

gäller chefsens, byråchefen Hagelins, förhållande till sina kolleger i plenum har vi ingen anmärkning att rikta emot hans arbete. Vi har tvärtom funnit hans arbete vara fyllt av en mycket stor ambition, och jag vill tillägga att han enligt min personliga mening har en mycket fin och förnäm uppfattning om asylrättens krav.

Jag tror inte heller att herr Johnsson är på rätt stig när han säger att denne tjänsteman, som nu har ingivit dessa anmärkningar mot kommissionen, skulle behandlas illa. Det är väl någonting exempellöst, skulle jag tro, att en tjänsteman i flera år med större eller mindre framgång har gått och uppvaktat tidning efter tidning i Stockholm och andra städer med inlagor emot sin chef. Vi i kommissionen har dock sagt: Vi lever i ett fritt land. Må han hållas. Han har sin fullkomliga rätt att gå och anmärka. Men det är ju klart att man har rätt att fästa minst lika stort avseende vid exempelvis inrikesministerns — den förutvarandes och den nuvarandes — uppfattning om utlänningskommissionens ordförande som vid uppfattningen hos denne tjänsteman, som på ett sätt som jag inte känner till har kommit i konflikt med kommissionen eller i varje fall med dess ledning.

Herr **JOHNSON** i Stockholm: Herr talman! Herr Håstad efterlyste syftet med min interpellation. När för det första, såsom jag vittnade om, jag under flera år har haft dessa samtal med flyktingar och när det för det andra i artiklar i tidningar av de mest olika partirikningar har framförts dessa anklagelser och denna undran om hur det står till, tycker jag nog ändå att en medlem av denna församling kan ha rätt att ställa en vördsam fråga. Jag kan inte finna att mina frågor innebär något slags insinuationer, utan frågorna är uteslutande dikterade av önskemålet att vi skall få klarhet om

hur det förhåller sig. Det är ingenting annat jag syftar till än att vinna denna klarhet. Om jag haft reda på att konstitutionsutskottet skulle komma att behandla saken, hade jag, såsom jag sade i mitt förra anförande, naturligtvis inte framställt interpellationen.

Jag vet inte om herr Håstad har rätt när han säger att denne tjänsteman inte har gått till ordföranden utan till olika tidningar och andra instanser utanför verket. Åtminstone har det av hans egen framställning klart framgått att han vid många olika tillfällen har gjort sin ordförande uppmärksam på förhållandena.

Herr Håstad frågade om jag känner till någon enda handling som skulle ha kommit bort. Nej, det gör jag inte, herr Håstad. Jag har inte på något sätt gjort anspråk på att jag skulle känna till några detaljer inom kommissionen. Jag har inte tillgång till det material som konstitutionsutskottet har på sitt bord, och det är för övrigt inte alls säkert att ens konstitutionsutskottet känner till någon sådan handling. Jag vill bara betyga att det enda jag har efterlyst har varit klarhet över förhållandena. Det har jag gjort i det allmännas intresse och inte för att gå några skumma ärenden.

Herr **HÅSTAD**: Herr talman! Jag vill först framhålla att det var herr Johnsson i Stockholm, som i denna debatts början talade om att det gick rykten om att handlingar kommit bort, att ryska spioner hade dessa till förfogande, att handlingar skulle ha förkommit för baltiska flyktingar o. s. v. Allt detta sades i samband med interpellationen rörande utlänningskommissionens verksamhet. Det är väl då ganska naturligt, att den som på något sätt känner sig berörd av denna anmärkning ställer en fråga till herr Johnsson med en begäran om precisering av beskyllningarna. Brister herr Johnsson i detta blir min slutsats att herr Johnsson, innan han kastar sig in

Svar på interpellation ang. utlänningskommissionen.

i en sådan debatt, bort ha skaffat sig fast underlag för sin argumentering.

Om det bara varit resultatet av den Montellska utredningen, som drivit herr Johnsson fram till talarstolen som interpellant, borde det inte ha varit någon svårighet för honom att ta reda på att samma meddelande, som herr inrikesministern lämnade som slutsats av denna Montellska utredning, publicerades i september 1950 — jag kommer ihåg det därför att det var veckan efter valet. Det är alltså uppgifter, som stått i pressen förut, och det är följaktligen ingenting nytt som herr Hedlund här kommit med. Man kan också ställa det anspråket på en riksdagsman, att han, innan han interPELLERAR, tar reda på vad som är känt och publicerat.

Jag glömde säga i mitt första anförande, att det föreföll på herr Johnsson som om kommissionen eller dess ordförande skulle ha gjort sig skyldig till någon försummelse, när den som be-träddes med att ha fotograferat handlingar fick stanna kvar så länge. Jag känner inte alla detaljer i denna fråga — det är i första hand säkerhetspolisen som haft hand om denna affär — men jag har inte alls någon vetskap om att det skulle ha dröjt länge med häktningen av vederbörande. Tvärtom har jag för mig att det var en ganska rask affär. Även på den punkten betvivlar jag i allra högsta grad herr Johnssons vederhäftighet som interpellant om utlänningskommissionen.

Herr **JOHNSSON** i Stockholm: Herr talman! Den sista anmärkningen kan jag inte alls förstå. Jag har angivit data både för hänvändelsen till statsrådet och för häktningen och för tillsättande av utredningsman, så att på den punkten kan det inte vara något som helst fel.

När herr Hästad påstår att jag skulle ha sagt, att handlingar har kommit bort, är han också inne på fullkomligt fel linje. Jag har inte sagt att några

handlingar har kommit bort, och det har inte heller baltar sagt. Men den nämnde tjänstemannen har fäst uppmärksamheten på att handlingar har legat framme på icke tjänstetid, så att det fanns möjlighet för strängt taget vem som helst som uppehöll sig i lokalen att ta del av dessa hemliga handlingars innehåll. Någoting annat har jag inte sagt i denna debatt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 235, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlåtenskap.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna bankouts-kottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit

dels framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret om vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret;

dels ock framställning från riksdagens revisorer om ändrad lönegradsplacering för kanslichefen hos riksdagens revisorer.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 17 och 18, statsutskottets utlåtanden nr 4, 8 och 106—127, bevillningsutskottets betänkanden nr 32—43, bankouts-kottets utlåtanden nr 17—24, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, andra lagutskottets utlåtanden nr 33 och 34, jordbruksutskottets utlåtanden nr 24—29 samt andra kammarens allmänna be-

Interpellation ang. beskattningen av musik genom varuskatt på grammofonskivor.

redningsutskotts utlåtanden nr 19 och 20.

§ 8.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 8 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 9.**Interpellation ang. beskattningen av musik genom varuskatt på grammofonskivor.**

Herr NIHLFORS erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Statsrådet och chefen för finansdepartementet har både i statsverkspropositionen och senare uttalat, att han har för avsikt att låta utreda frågan om en omläggning av den indirekta beskattningen.

Med anledning härav vill jag påpeka, att det finns ett område, som nu är belagt med indirekt beskattning, som enligt min uppfattning förtjänar att få en översyn, nämligen beskattningen av grammofonskivor.

För närvarande utgår på grammofonskivor av typen 25-cm-skivor en skatt av 1 kr. och å s. k. långspelande skivor 3 kr. Jag har inte någon anledning att gå in på denna avvägning av de olika skattesatserna annat än på en punkt. Om man skulle önska en differentiering av beskattningen av en konstart som musiken, vore det naturligt att den seriösa musiken skulle beskattas lägre än den rikhaltiga floran av musik av mera tvivelaktigt värde. Den musik, som inspelas på långspelande skivor, torde nästan utan undantag utgöras av den värdefullare seriösa musiken. Det ter sig då egendomligt, att just den förnämliga delen av musiken skall åläggas *högre* skatt än den okonstnärliga. Detta förhållande är dock bara ett detaljspörsmål.

Vida betydelsefullare blir frågan, om en beskattning av en konstart av detta slag över huvud taget skall ske. Som be-

lysning av spörsmålet kan diskussionen kring beskattningen på ett likartat område förtjäna att refereras.

1949 års skatteutredning förordade i anslutning till pappersskattens avveckling, att en särskild beskattning av tidskrifter av förströelsekaraktär skulle införas. Någon beskattning av tidskrifter med litterärt värde eller tidskrifter, som ur kulturella eller andra synpunkter bedömdes som värdefulla, tog man avstånd ifrån. I sammanhanget framfördes icke någon tanke på att belägga t. ex. skönlitteratur, böcker av allmänt eller kulturellt intresse med någon form av beskattning. Man torde icke utan anledning kunna göra gällande, att om förslag väckts om beskattning av denna art, hade det rönt allvarliga invändningar. Att även värdefull litteratur indirekt beskattats genom att skatt utgått å papper rubbar icke denna förmodan.

Den här återgivna synen på litteraturen inbjuder onekligen att en parallell drages med musiken. Man kan ytterligare vidga frågeställningen genom att påpeka, att införande av skatt på måleri och skulptur säkerligen skulle stöta på samma motstånd som beträffande värdefull litteratur. För den som genom inköp av grammofonskivor önskar njuta musik i sitt hem eller annorstädes förligger däremot en form av beskattning. Av vilken anledning skall skillnad göras på dessa konstarter?

Det anförda torde vara tillräckligt för att påvisa, att frågan om beskattning av grammofonskivor bör omprövas.

När man närmar sig detta problem, tangeras frågan om nöjesskatten på offentliga musikaliska framföranden. Det torde dock icke vara absolut nödvändigt att binda det av mig väckta spörsmålet vid en lösning även av den frågan.

Med anledning härav anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att ge direktiven till de sakkunniga, som enligt upp-

gift skall utreda frågan om indirekt beskattning, sådan utformning, att det till principiellt övervägande upptages, om beskattningen av musik genom varus katt på grammofonskivor är lämplig?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 195, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 196, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av gällande regler om frihetsberövande; och

nr 197, i anledning av väckta motioner angående dels revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskapshinder, dels revision av giftermålsbalkens bestämmelser om förbud mot äktenskaps ingående med särskild hänsyn till föreskriften om fallande sjuka och dels utredning av frågan om vilka sjukdomstillstånd som vetenskapligt kunna rubriceras såsom äktenskapshinder, m. m.;

från tredje lagutskottet:

nr 193, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., såvitt propositionen hänvisats till behandling av lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 194, i anledning av väckt motion om skärpta bestämmelser angående åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag;

från jordbruksutskottet:

nr 186, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 187, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisnings-

verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 189, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 192, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om fortsatt disposition av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Understöd åt fiskare jämte i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli, nr 185, angående ersättning för isolering vid epizooti.

§ 11.

Anmäldes att till kammararen avlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 237, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1951 vid dess tredje ordinarie möte fattade beslut.

Denna proposition bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 237, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1951 vid dess tredje ordinarie möte fattade beslut.

§ 3.

Föredrogs den av herr Nihlfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående utredning av frågan om beskattning av musik genom varuskaft på grammofonskivor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln,

punkten 7, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för lands- och länsarkiven, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för lands- och länsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 500 600 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* (I: 136) och den andra inom andra kammaren av fru *Hellström m. fl.* (II: 175), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i personalförteckningen för landsarkivet i Härnösand skulle upptagas även en ordinarie arkivarietjänst i lönegrad Ca 26 samt att anslaget under åttonde huvudtiteln till Lands- och länsarkiven: Avlöningar måtte uppföras med 515 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 136 och II: 175,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga den ändring i personalförteckningen för lands- och länsarkiven, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för lands- och länsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 500 600 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

Andersson samt herrar *Arrhén* och *Ky-ling*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 136 och II: 175,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lands- och länsarkiven, som föranledes av vad reservanterna anfört;

b) godkänna av reservanterna föreslagen avlöningsstat för lands- och länsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Lands- och länsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 515 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Till sammans med en del andra ledamöter från olika delar av Norrland har jag vid årets riksdag väckt en motion om att personalen vid Norrlands landsarkiv i Härnösand måtte utökas med en ordinarie arkivarie i lönegrad Ca 26 och att därför anslaget under förevarande punkt måtte höjas med 14 400 kronor. Riksarkivet hade i sina äskanden hemställt om detta större anslag, men ekle-siastikministern har inte upptagit förslaget, trots att han gör det uttalandet att tjänsten är väl motiverad. Han har bara föreslagit att en förut rörlig e.o.-tjänst nu ordinariesättes och fast kny-tes vid landsarkivet i Härnösand. Men detta betyder ju inte någon som helst förstärkning av personalen, då denna rörliga tjänst redan funnits vid arkivet. Och det är ju just en förstärkning av den kvalificerade personalen som behöves och som nu behövs i 17 år. I flera år har också denna tjänst stått främst på riksarkivets önskelista.

Av Sveriges fem landsarkiv har arki-vet i Härnösand det största distriktet och är samtidigt det yngsta av arkiven,

men det har mindre personal än de andra arkiven. Härnösandsarkivets di-strikt sträcker sig från Gävle i söder till Karesuando i norr. Det omfattar med andra ord hela Norrland utom Jämt-lands län, ett område som utgör hälften av Sveriges yta och hyser en sjättedel av hela landets befolkning. Detta bety-der att härnösandsarkivets distrikt är större än de fyra övriga landsarkivens tillsammantagna. Arkivet i Härnösand tillkom år 1935, ungefär 30 år senare än landsarkiven i södra och mellersta Sve-rige. Redan vid arkivets tillkomst på-yrkade riksarkivet i sina anslagsäskan-den till 1935 års riksdag, att det skulle i personalhänseende bli bättre utrustat än de andra landsarkiven. Motiven där-till var dels de stora arbetsuppgifter, som förelåg därigenom att norrlands-arkivet tillkommit så mycket senare än de andra arkiven, dels distriktets oer-hört stora omfattning. Det talades i sam-band härmed om »de väldiga avstånden, de sparsamma, ofta obekväma förbin-delserna mellan de glesa bygderna och det förhållandet, att arkivdistriktet, vad ordnad arkivvård beträffade, stode fler-talet av de övriga arkivdistrikten långt efter». Det erinrades vidare om »de krav, som på grund därav ställdes på den viktiga del av arkivets verksamhet, som bestode i inspektion av de lokala arkiven inom dess område», o. s. v.

Det ansågs alltså redan år 1935 att norrlandsarkivet borde ha en större per-sonaluppsättning än de sydligare lands-arkiven, men arkivet blev trots detta svagare rustat i personalhänseende än de övriga arkiven.

Arkivets uppgifter med att omhänder-ta och tillgängliggöra Norrlands arkiva-lier var så mycket svårare som det gäll-de att utan alltför stor tidsutdräkt söka inhämta södra Sveriges försprång på det arkivaliska området. Både för forsk-ningen och förvaltningen var det ange-läget att de norrländska arkivalierna samlades, uppordnades, förtecknades och registrerades, och detta var ett

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

ofantligt stort arbete. Även med hänsyn till distriktets väldiga omfattning, som försvårade möjligheterna för landsarkivet att hålla kontakt med sina omkring 550 statliga myndigheter och som gjorde inspektionsresorna betydligt mer tidskrävande än i de sydliga distrikten, borde arkivet ha blivit starkare utrustat i personalhänseende än de andra landsarkiven.

Statskontoret hade inte heller någonting emot att en ordinarie arkivariebefattning inrättades, men departementschefen, som fann att »onekligen mycket starka skäl anförts härför», ansåg att någon tids erfarenhet rörande organisationsarbetet vid arkivet borde inhämtas, varför det borde anstå med inrättandet av tjänsten »ett eller annat år». Ett eller annat år har nu blivit 17 år, och landsarkivet i Härnösand står fortfarande utan den arkivarie som det här gäller. Den personalstat, som landsarkivet i Härnösand hade när det år 1935 öppnades för allmänheten, har det fortfarande. Den arkivutbildade personalen består alltså av bara två tjänstemän, trots att arkivets arbetsuppgifter under den gångna tiden svällt ut över alla breddar. Och trots att arkivet har det största distriktet i landet — såsom jag nämnde större än alla de andra tillsammans — och dess arbetsuppgifter är lika stora som de övriga arkivens, står det i en undantagsställning med fåtaligare personal än de andra arkiven. Man kan verkligen fråga sig varför just norrlandsarkivet — liksom för övrigt så många andra norrlandsinstitutioner — skall sättas på undantag. Den väntetid på »ett eller annat år», som departementschefen i detta fall talade om år 1935, har ännu inte tagit slut.

Det har alltså blivit en mycket lång väntan, och under hela denna tid har gång på gång nya framställningar i saken gjorts såväl av riksarkivet som vid ett par tillfällen av enskilda motionärer. I en motion år 1949 angående en rationell arkivorganisation över huvud taget

återkom även kravet om inrättande av en ordinarie arkivariebefattning i Härnösand. I denna motion sades bl. a. om denna befattning att det gällde »en ny, om än ända från landsarkivets inrättande påyrkad tjänst. Enligt vår uppfattning är det en så i ögonen fallande anomali, att Norrland i fråga om arkivvården satts i lägre klass än riket i övrigt, att rättelse av detta påtagliga missförhållande ej skulle kunna åberopas som prejudikat.» Vidare framhöll motionärerna att det här gällde »summor, som i vår budget icke spela någon roll». Statsutskottet, som inte heller den gången biträdde förslaget, ansåg dock att arkivet var i behov av befattningen, och utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet riktad på frågan.

Kravet har återkommit år 1950, 1951 och nu 1952 och har alltså mött samma välvilliga förståelse. Trots detta föreslår departementschefen oförändrad personalorganisation.

Att detta inte är enbart en s. k. norrlandsfråga bevisas bäst av att även riksdagsmän från andra delar av landet motionerat om inrättande av den nämnda befattningen. År 1949 väddade också landsarkivarierna i Uppsala, Vadstena, Lund och Göteborg, alltså vid samtliga övriga arkiv i landet, hos Kungl. Maj:t om inrättande av den begärda tjänsten i Härnösand. Behovet av denna tjänst har upprepade gånger vitsordats av både statsutskottet och departementschefen, men tillsättandet av tjänsten har alltid ställts på framtiden med hänvisning till »nuvarande ekonomiska läge».

Det är ett enkelt rättvisekrav, att landsarkivet i Härnösand blir likställt med övriga landsarkiv. Vi har i motionen lämnat en hel del statistiska uppgifter t. ex. om de olika distriktens yttorlek, folkmängd, olika arkivbildande myndigheter o. s. v., och av dem framgår det ju tydligt, att norrlandsarkivet i fråga om administrativa uppgifter inte står efter övriga landsarkiv,

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

och att det följaktligen är orimligt, att det skall ha en fåtaligare personal. Distriktets väldiga yta och de därav följande svårigheterna att överblicka arkivvården på fältet och att följa det mångskiftande kulturarbetet är väl snarare ett skäl för en större personal än vid de andra arkiven. Och ändå är det inte bara i fråga om den arkivutbildade personalen, som härnösandsarkivet har blivit vanlottat, det gäller även biträdespersonalen. Om man jämför landsarkivet med en del andra kulturella institutioner i Norrland, t. ex. centralbiblioteken, finner man, att dessa har fler fackutbildade tjänstemän, och ändå undrar jag, om inte landsarkivets uppgifter är mer differentierade och krävande. Vi har också i motionen lämnat uppgifter om de olika landsarkivens korrespondens per år. De visar att verksamheten vid härnösandsarkivet är av samma omfattning som vid de övriga.

Samlingarnas vård, ordnande och förtecknande är instruktionsenligt en av de viktigaste uppgifterna vid landsarkiven, och det är bara de akademiskt utbildade tjänstemännen som kan utföra sådant arbete. De två akademiskt utbildade tjänstemännen är nu i så hög grad upptagna av löpande ärenden — administrativa ärenden och utredningsuppdrag från myndigheterna — att bara en obetydlig tid kan användas för det egentliga arkivarbetet. Inte mer än ungefär en tiondel av tjänstgöringstiden blir över för detta viktiga arbete, som ju för dem borde vara det väsentliga. Landsarkivet i Härnösand med omkring 5 000 hyllmeter arkivalier är ju Norrlands mest betydande humanistiska forskningsinstitution, där källorna till Norrlands historia finns att söka. Men på grund av personalbrist är ju handlingarna ännu i stor utsträckning oordnade och oförtecknade och därför svårtillgängliga för forskare. Före kriget hade landsarkivet i genomsnitt 650 forskningsbesök per år; förra

året hade det 3 000, alltså omkring fem gånger så många. Till att handha alla dessa besökare räcker inte den arkivutbildade personalen, utan den uppgiften får nu i stor utsträckning överlåtas åt arkivarbetarna.

På senare år har ju Norrlands eftersläpning i olika hänseenden ofta påtalats, och uppmärksamheten har alltmer inriktats på att skaffa Norrland dess tillbörliga rätt. Då en högskola i Norrland kommer till stånd — jag förutsätter att det förr eller senare sker — måste de redan nu påbörjade forskningarna i Norrlands historia på alla dess olika områden — i fråga om lokalhistoria, förvaltning, kyrko- och religionshistoria, näringsgeografi, sociologi m. m. — alltmer intensifieras. Därför är det så mycket mer nödvändigt, att norrlandsarkivets samlingar är så ordnade, att forskarna kan få den behövliga nyckeln till sitt material. Det är hög tid att Norrlands eftersläpning vad gäller arkivvården upphör. Och enda möjligheten till det är att snarast förstärka den kvalificerade personalen vid norrlandsarkivet.

Jag har förut nämnt att de löpande uppgifterna vid arkivet i synnerhet under senare år ökats i väldig omfattning vad beträffar såväl in- och utgående skrivelser och antalet forskarbcsök som framtagna volymer. Uppgifterna har också delvis fått en ny inriktning genom det samarbete med statliga myndigheter inom distriktet som numera krävs av arkivmyndigheterna, särskilt i fråga om den rationalisering av myndigheternas arkivvård, som består i gallringen. I statsrevisorerens berättelse till årets riksdag framhåller revisorerna (på s. 198) efter att först ha påtalat, att myndigheterna i landet ofta låter gallringsbestämmelserna stanna på papperet: »Det synes därför vara angeläget, att arbetet med gallringen inom statsförvaltningens arkiv effektiviseras, genom att myndigheterna lämnas sakkunnig hjälp

med vården av vederbörande handlingar.» Som det är nu, har landsarkivet i Härnösand inga som helst möjligheter att lämna en myndighet effektivt bistånd. Den begäran om hjälp, som då och då kommer till landsarkivet, måste tyvärr alltid besvaras med: Det finns inte folk till det. Statsrevisorerna framhöll också: »Den effektiva övervakningen av statsförvaltningens arkivbildning, arkivvård och arkivgallring måste, även om den skulle kräva någon personalförstärkning, betraktas som en rationaliserings- och besparingsåtgärd» genom de besparingar i fråga om byggnads- och hyreskostnader, som ett förnuftigt gallringsarbete innebär.

När nu statsutskottet återigen haft denna sak under behandling framhåller det i sitt utlåtande att Kungl. Maj:ts förslag »medför icke någon ökning av de vetenskapligt utbildade arbetskrafter, som nu stå till arkivets förfogande» men »utskottet vill med anledning av motionen understryka, att härnösandsarkivet enligt utskottets mening bör vara så utrustat, att arkivet kan på tillfredsställande sätt bemästra sina arbetsuppgifter. Så torde enligt vad i motionerna påvisats för närvarande knappast vara förhållandet.» Och så avstyrker man motionen, men utgår från att Kungl. Maj:t tager saken under förnyat övervägande.

Det är alltså en mycket positiv skrivning, som jag ju måste vara tacksam för — även om jag tycker, att med den starka motiveringen motionen kunde ha bifallits. Utskottet har emellertid inte varit enigt i avstyrkandet. Några utskottsmedlemmar har reserverat sig för bifall och funnit det angeläget att arkivarietjänsten redan från och med nästa år tillföres arkivet, för att arbetet där inte skall äventyras. Det påpekas, att behovet varit omvittnat ända sedan 1935 och att riksarkivet även i år begärt befattningsens inrättande.

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten 7 fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Redan vid början av de debatter, som väl här kommer att föras på de olika punkterna under åttonde huvudtiteln, skulle jag vilja säga några ord om den princip som har varit vägledande för utskottsavdelningens behandling av de förslag som framlagts såväl av Kungl. Maj:t som av olika motionärer.

När jag första gången tog del av föreliggande huvudtitel, fick jag den uppfattningen, att det visats ovanligt stort tillmötesgående från statsrådets sida gentemot de olika framställningar om anslag som hade gjorts — jag tror knappast att jag för min del varit med om ett större tillmötesgående från departementschefens sida än som framgår av årets förslag till åttonde huvudtiteln. Jag gjorde då i min enfald den reflexionen, att det i år väl skulle gå ganska lätt att behandla huvudtiteln inom statsutskottets andra avdelning, men däri bedrog jag mig alldeles. Det var inte så att statsrådets ökade tillmötesgående hade tillfredsställt dem, som ansåg att man för olika ändamål borde bevilja större statsbidrag, utan detta tillmötesgående hade snarare ökat aptiten hos vederbörande motionärer. Det har i samband med åttonde huvudtiteln avlämnats ett större antal motioner än någonsin tidigare eller inte mindre än över 80 motioner, och om riksdagen skulle gå med på samtliga de anslagskrav, som därvid framställts, skulle huvudtitelns slutsumma ökas med över 40 miljoner kronor. Man kan ju ha olika uppfattning om angelägenhetsgraden hos olika behov, men utskottsavdelningen har framför allt måst ta hänsyn till att det här föreligger en sådan mängd av framställningar att de skulle, även om anslagshöjningarna var för sig inte kan sägas spela någon av-

Lands- och länsarkiven: Avlöningar.

görande roll i en huvudtitel vars slutsumma är så stor som åttonde huvudtiteln, kunna medföra en ytterligare utgift av den imponerande storleksordningen 40 miljoner kronor.

När vi nu har gått att granska de olika förslagen, har vi försökt väga dem mot varandra, och man skall inte inbilla sig att andra avdelningen består av en mängd kallsinniga och okunniga individer, som inte tar hänsyn till de olika anslagskraven. Vi har försökt att i mån av förmåga bedöma anslagsyrkandena. På några punkter har utskottsmajoriteten gått utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande det anförande som föregående talarinna har hållit på här ifrågavarande punkt — om avlöningar åt lands- och länsarkiven — skulle jag vilja säga, att hon delvis slog in öppna dörrar. Utskottsavdelningen och utskottet har fullt förstått behovet av den höjning, som hon vill förordna. Jag är inte säker på att det var behövt att undervisa departementschefen om den situation i vilken ifrågavarande arkiv, härnösandsarkivet, befinner sig. Andra synpunkter har varit utslagsgivande, i varje fall för den ståndpunkt som utskottet har intagit.

Vi har skrivit mycket välvilligt. Jag är övertygad om att denna fråga ligger så bra till att denna ökning så småningom kommer. Även om jag inte är säker på att man egentligen gagnar saken genom att yrka bifall till en reservation, som riksdagen kommer att avslå — det hoppas jag; så cynisk är jag — så hoppas jag dock att det inte kommer att betyda att intresset för denna fråga därutav skall bli mindre.

Det intresse som visats från utskottets sida både tidigare och nu är sådant, att jag är förvissad om att Kungl. Maj:t tar förevarande spörsmål under förnyat övervägande och att vid den omprövningen framkommer ett förslag, som ger ett mera tillfredsställande resultat än det som i dag föreligger.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag på förevarande punkt.

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Den ärade talesmannen för utskottet talade om öppna dörrar. Men om dörrarna stått öppna i 17 år, är det ju inte för tidigt, om man fick komma igenom dem nu.

Jag hade inte för avsikt att på något sätt undervisa departementschefen — det anser jag mig inte alls kompetent att göra — utan jag ville bara med mina ord tala för ett i mitt tycke rättvist krav på anslag för vårt arkiv i Härnösand. Jag är mycket tacksam för den välvilliga skrivning som utskottet har åstadkommit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Hellström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter häfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Hellström begärde

emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställades. Därvid avgåvos 163 ja och 43 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Kungl. biblioteket: Avlöningar.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Fröken VINGE: Herr talman! När jag väckte de båda motioner, som utskottet redovisar under denna punkt, hade jag redan insett det hopplösa i att realisera det som hade varit min ursprungliga tanke, nämligen att i en sammanfattande motion lägga fram förslag om de nödvändigaste anslagsökningarna för de vetenskapliga biblioteken. Jag insåg nämligen att det är fråga om så stora anslagsbehov att det helt enkelt blir nödvändigt att dela upp anslagen på flera år. Men för att kunna göra det måste det finnas en plan, en plan för fördelningen på flera år, med hjälp av vilken man kunde beräkna personalens storlek och anslagen för bokinköp.

Jag har alltså fått nöja mig med att följa två olika linjer, dels att på vissa speciella punkter bl. a. den vi nu behandlar — yrka på ett par, som jag finner, nödvändiga anslagsökningar, och dels i en särskild motion begära en utredning om behovet på längre sikt.

I fråga om kungl. biblioteket har utskottet nu intagit en välvillig hållning. Jag vill bara beklaga att utskottet inte gått ett steg längre och intagit samma hållning som det glädjande nog intagit när det gällde riksarkivet, som äntligen fått återbesätta en sedan länge vakant tjänst. Jag föreställer mig att riksbibliotekarien finner sig nödsakad återkomma till denna punkt och till dess han lyckas beveka riksdagen.

Kungl. biblioteket: Avlöningar.

Jag skall, herr talman, inte längre upptaga tiden med att nu tala om den motion som gäller kungl. biblioteket, utan jag skall övergå till den som gäller en begäran om en utredning, som syftar till en flerårsplan för de vetenskapliga bibliotekens upprustning. Jag måste säga att jag finner de skäl, som utskottet har anfört för sitt avslagsyrkande, egendomliga. Man hänvisar i detta sammanhang till det förslag om de vetenskapliga bibliotekens chefsråd, som universitetsberedningen framförde för några år sedan, och som jag försökte hålla vid liv under föregående riksdag. Detta chefsråd har ännu inte upprättats, och vissa tecken tyder på att det kan ta någon tid, kanske något år, innan detta chefsråd kommer till stånd. Biblioteken kan inte vänta så länge på att en utredning börjar om hur stora deras anslagsbehov är.

Som jag tillåtit mig framhålla bl. a. i motionen, är ju situationen den, att många av dessa bibliotek under krigsåren fått stora luckor i sitt bokbestånd, luckor som man nu skall försöka fylla, men som inte kan fyllas om det dröjer allt för många år innan vi får de nödvändiga anslagen, eftersom upplagorna av böckerna då kan hinna ta slut.

Den allvarligaste invändningen mot utskottets resonemang är emellertid den, att chefsrådet aldrig varit tänkt som ett utredningsorgan. Såsom förslaget är utformat av universitetsberedningen har chefsrådet inga möjligheter att företaga en så stor utredning som denna. Chefsrådet skall bestå av cheferna för några av de största vetenskapliga biblioteken. De är givetvis redan nu överhopade av arbetsuppgifter inom sina egna bibliotek, och de får till sitt förfogande, inte ett stort sekretariat, utan endast en sekreterare med ett enligt förslaget mycket blygsamt arvode, ett arvode som inte kan motsvara alltför många arbetstimmar. Det anslag, som universitetsberedningen föreslog var sannolikt tillräckligt för den organisation som den för-

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar.

utsatte, men det är inte tillräckligt för ett utredningsarbete av denna stora omfattning.

Utskottet menar väl inte på allvar, att dessa strängt upptagna män skall resa runt till alla de bibliotek det gäller och undersöka deras förhållanden och på grundval av vad de där kommer fram till utarbeta ett förslag till upprustning. Jag vill inte tilltro utskottet en så opraktisk inställning till problemet, och jag måste därför i stället fråga utskottets talesman: Hur har man egentligen tänkt ordna den här saken? Ligger förklaringen kanske däri, att utskottet hänvisar till det samarbete, som i viss utsträckning redan nu äger rum mellan några av de stora vetenskapliga biblioteken? Men det gäller inte bara de stora biblioteken. Anser sig utskottet kunna negligera de små vetenskapliga specialbiblioteken, och på vilka grunder anser det sig kunna göra det? Har man inom utskottet inhämtat några upplysningar som styrker den uppfattningen, att deras problem inte är av den vikt att de behöver beaktas? Det framgår inte av reciten om denna motion har varit ute på remiss, inte heller om man har anlitat någon utanför utskottet stående expertis.

Jag är fullt på det klara med att statsutskottets andra avdelning ställts inför mycket stora och svåra avväganden på grund av de stora anslagskrav som utskottets talesman framhöll just nu. Vi känner alla till de krav som från olika håll nu ställs just på åttonde huvudtiteln. Detta har samband med att vi under krigsåren varit nödsakade att iakttaga stor restriktivitet, men i längden går det inte att fortsätta på detta sätt. Jag förstår att utskottet blir oroat av alla dessa krav på höjningar, men just därför menar jag att utskottet nu borde ha bifallit en motion, som gick ut på att ett av dessa många eftersatta områden skulle få en ordentlig utredning, som skulle kunna leda till den upprustning, som oundgängligen behövs.

Jag vill, herr talman, säga att det inte i första hand är kollegiala hänsyn som gör att jag i kammaren gång på gång tar upp frågan om de vetenskapliga biblioteken. Jag gör det av hänsyn till forskarna och av hänsyn till den studerande allmänheten.

Jag vill sluta med att citera några ord, som en av våra mest kända biblioteksmän skrev till mig i år med anledning av denna min motion. Han skriver: »Tyvärr ha våra bibliotek sedan länge varit de anslagsbeviljande myndigheternas styvbarn». Vidare framhåller han: »Att framdeles fylla de luckor som uppstått i våra offentliga samlingar genom de senaste årens biblioteksmisère kommer att visa sig svårt, om ens möjligt.» Och slutligen: »Därest ej de offentliga samlingarna beredas möjlighet att förvärva det viktigaste av den utkommande internationella vetenskapliga litteraturen ställes vår uppväxande ungdom utanför möjligheten att hävda sig i forskningen. Det är därför fullt berättigat att hävda bibliotekens krav som ofrånkomliga i ett samhälle som vill vara demokratiskt och skaffa alla lika utbildningsmöjligheter.»

Jag anser, herr talman, att det är meningslöst att i dag ställa något yrkande, men jag måste säga kammaren att jag tror, att vi måste räkna med att de problem, som jag här i korthet berört, måste återkomma inför kammaren ända till dess de har bragts till sin lösning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Avlöningar.

Herr HOPPE: Herr talman! Såsom ett par motioner ger vid handen, har man i vissa kretsar känt sig mindre tillfreds med förslaget på denna punkt. Det är i fråga om anordnandet av kompletteringskurser för kyrkomusiker. Läget är följande.

Genom den nya kyrkomusikerstadgan infördes nya krav på dem, som skulle inneha kyrkomusikertjänst. Det är kanske inte så mycket att säga om detta. Genom den nya kyrkomusikerstadgan bestämdes nämligen, att kyrkomusiker inte bara skulle ägna sig åt kyrkomusiken utan även undervisa i läroverk och folkskolor. En del — kanske inte så många — av dem som avlagt organistexamen kommer nu i ett mycket besvärligt läge. Förut hade de som avlagt organistexamen vid Musikaliska akademien rätt att söka kyrkomusikerbefattning. Nu krävs det för detta även musklärarexamen. De som förut varit anställda i ordinarie eller extra ordinarie tjänst kan dock få gå över till de nya bestämmelserna, men placeras en lönegrad lägre. Men dessutom finns det kyrkomusiker, som ej innehar sådan befattning, och dessa är således under förhandenvarande förhållanden utestängda från rätten att söka dylik befattning.

Läget är således det, herr talman, att en del kyrkomusiker förut haft rätt att söka och inneha befattning men genom den nya stadgan berövas denna rätt. När kyrkomusikersakkunniga satsade sig med dessa problem, räknade man med att det skulle ordnas med vissa kompletteringskurser, som skulle ge dem som hade kyrkomusikerexamen men inte musklärarexamen rätt att söka organistbefattning. Man räknade således med kompletteringskurser. Denna tanke har också Musikaliska akademien gått in för. Det har emellertid inte blivit några sådana kompletteringskurser, och detta känns som en orättvisa för dem som kommit

i gluggen. De har blivit berövade en rätt, som de förut haft.

Nu har utskottet genom sitt sätt att referera akterna och i sin skrivning givit vid handen, att man mycket väl förstår detta. Dessutom uttrycker utskottet den förvissningen, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål. Denna fråga har ju också det gångna årets kyrkomöte varmt intresserat sig för.

Jag begärde ordet, herr talman, inte för att ställa något annat yrkande än utskottets utan endast för att ta mig friheten att till ecklesiastikministern, statsrådet Persson, rikta en varm vädjan att så snart det är honom möjligt komma med förslag till sådana kompletteringskurser, som åt dessa människor skulle återge en rätt, som de förut haft men genom kyrkomusikerstadgan blivit berövade.

Herr KYLING: Herr talman! Jag har motionerat i detta ärende och även till utskottsutlåtandet fogat en blank reservation. Jag kan helt instämma i sakfrågan med den föregående talaren och behöver således inte mycket upptaga tiden. Jag vill dock speciellt understryka den vädjan, som herr Hoppe riktade till ecklesiastikministern.

Här har faktiskt alla instanser varit positivt inställda. Vi finner att kyrkomusikerutredningen ansåg, att detta förslag var en nödvändig förutsättning för att det hela skulle gå ihop. Musikaliska akademien har haft exakt samma uppfattning och likaså 1951 års allmänna kyrkomöte.

När nu ecklesiastikministern sitter i kammaren och lyssnar till debatten vore det väl ändå ganska värdefullt att få en förklaring till varför ecklesiastikminister Persson desavouerat det, som kyrkomötesledamoten Persson varit med om att besluta. Det finns väl en viss anledning till detta. Det skulle vara mycket värdefullt att ecklesiastikministern i dag ville försöka ge belägg

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier.

för att denna fråga verkligen kommer att lösas. Här föreligger nämligen för närvarande en orättvisa.

Jag skall inte ställa något yrkande i dag, herr talman. Jag ville endast rikta denna vädjan till herr statsrådet. Om ecklesiastikministern inte anser att det finns någon anledning att gå i svaromål, då tolkar jag detta som en positiv inställning till saken.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga. Efter det senaste anförandet vill jag emellertid säga några ord om min allmänna syn på den budgetberedning, som jag har varit med om för att få fram den åttonde huvudtiteln.

Det är inte första gången jag i riksdagen fått en erinran om att jag tidigare varit med om att begära saker och ting, som jag sedan inte kunnat effektuera i innevarande års propositioner. Det torde vara allom bekant, att det är oerhört många i och för sig behjärtansvärda ändamål som trängs om utrymmet vid budgetberedningen. Skulle man tillgodose dem alla, så skulle man komma upp till sådana fantastiska siffror, som utskottets avdelningsordförande här har visat på — ja, kanske ännu högre. Därför har det varit nödvändigt för oss i regeringen att beskära anslagen och beskära hårt. Härvidlag har vi givetvis inte kunnat se på varje enskild punkt med samma ögon, som de olika motionärerna velat göra.

Jag erkänner gärna att denna punkt hör till dem, som jag verkligen vill ägna intresse åt. I den mån det blir mig möjligt, skall förslag så småningom komma fram på denna punkt. Å andra sidan vill jag emellertid säga, att detta naturligtvis är en sak av större vikt för vissa enskilda befattningshavare än när det gäller att tillgodose de kyrkomusikaliska intressena i allmänhet. De senare intressena måste man

ju ändå sätta främst, och därför måste det härvidlag bli en mycket grannliga avvägning.

Herr **KYLING**: Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Persson för svaret. Den sista delen av hans anförande tyckte jag emellertid var ganska underlig. Om det nu på detta område finns en orättvisa, som inte kunnat ändras, då är det väl ändå inte riktigt att svara på det sättet, att man får ta hänsyn till det stora sammanhanget och inte i första hand till de enskilda befattningshavarna. För mig framstår det som en gärd av rättvisa, att detta förslag i första hand blir genomfört. Om det sedan är fråga om en person, tio eller hundra, det betyder mindre i sammanhanget.

Av herr statsrådets anförande har jag ändå förstått, att det finns ett positivt intresse för att ordna denna sak och att den så småningom kommer att ordnas. Jag får uttala den förhoppningen, att saken kommer att föreläggas nästa års riksdag. Om statsrådet Persson i god tid vidtalar finansministern att få disponera pengar för ändamålet, då tror jag också att vi kan vänta en proposition i ärendet till nästa år.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 72 och 73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.**Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 77, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 26 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Bror Nilsson* (I: 85) och den andra inom

Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier.

andra kammaren av herr *Sundström m. fl.* (II: 83), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1952/53 anslå 40 000 kronor på det under musikaliska akademins stat uppförda reservationsanslaget för stipendier m. m. åt svenska tonsättare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 85 och II: 83, till Musikaliska akademien med musikhögskolan: Stipendier m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 26 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **SUNDSTRÖM**: Herr talman! Jag är medveten om att det är föga hoppfullt att tala till förmån för en avstyrkt motion. Här gäller det emellertid en sak som ligger mig varmt om hjärtat, och jag ämnar taga kammarens tid i anspråk endast lika lång tid som om det gällde ett kort genmäle.

Det gäller här stipendier åt tonsättare. Det finns en kategori kulturellt verk samma, som kallas seriösa tonsättare. De för en mycket ojämn kamp för tillvaron. Möjligheterna för dessa att få någon ersättning för sina mödor är mycket problematiska. Det är känt att de stipendier, som har utdelats, varit fullkomligt otillräckliga. Med penningvärdets försämring har dessa medel ytterligare krympt. Jag vill erinra om att vi år 1909 hade 15 000 kronor i stipendier åt tonsättare. Nu föreslår utskottet 26 000 kronor. Vi förstår då, att det här skett en reell försämring.

Samtidigt har det varit en mycket glädjande utveckling på detta område. Det finns en rad av seriösa komponister, som har goda förutsättningar att skapa verk av bestående värde. Det är synnerligen beklagligt, att de inte har kunnat genom resor och studier och på annat sätt utbilda sig för stora uppgifter, varigenom de säkerligen skulle kunnat

skapa åt Sverige betydande framtida kulturvärden. Jag tror inte det finns något område, där slöseriet med de mänskliga tillgångarna varit så stort som på detta område. Jag skulle kunna anföra mycket talande exempel på detta.

Jag skall bara erinra om hurusom ett av våra största genier som symfoniker nödgades ägna sig åt framställning av fönsterglas och bruksrörelse med mycket klena resultat i stället för att skapa verk av bestående värde. En av våra främsta romantiker fick dra sig fram som enkel sockenklockare i Skåne, trots att han hade förutsättningar att bli en mycket framstående komponist.

Det är vidare att märka, att möjligheten för en seriös komponist att få ersättning för sina verk är helt beroende av att verken blir uppförda. Vi vet, hur publiken reagerar inför stora nya verk. Det tar ofta lång tid, innan den vänjer sig vid dem, och ett stort symfoniskt verk kan falla i glömska i kanske 20 år innan det kommer upp på nytt. Ofta blir verket känt först efter komponistens död, och det blir förläggare och de som exekverar verket, som då kan få mycket stora intäkter. Komponisten däremot kanske har fått framleva sitt liv i djupaste armod. Det är ett öde som drabbat en hel rad av musikens stora genier.

Nu säger man kanske, att det har skett en förbättring genom STIM. Det är visserligen sant, men vad beträffar de seriösa komponisterna är möjligheterna mycket begränsade. Ett nittiototal tonsättare i Sverige räknas till de seriösa. Av dem är det endast fem, som uppnår en inkomst av 4 000 kronor från STIM. Fjorton kommer upp till intäkter mellan 1 000 och 4 000 kronor. Man förstår då, att de måste skaffa sig sitt livsuppehälle genom annan sysselsättning, som i regel förrycker deras skapande verksamhet.

Jag tror det skulle vara väl använda pengar, om vi här kunde ge dylika kulturföreträdare ett verkligt handtag. Nu har utskottet sagt, att skäl synes tala för

Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier.

att detta anslag förstärkes. Det synes mig, att mycket *starka* skäl talar för det. Jag tillåter mig rikta en vädjan till ecklesiastikministern, att han måtte ha sin uppmärksamhet riktad på detta och verkligen beakta det medgivande till höjning, som utskottets skrivning innebär och över vilken jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse. För att understryka vikten och betydelsen av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 83.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Motionären talade ju mycket väl-taligt för den motion han har väckt. Även om jag på grund av bristande begåvning på detta område inte kunde följa honom i alla tongångar, förstår jag det intresse han hyser för denna sak. Emellertid nämnde han ett ord i sitt anförande, som inte har höjt dessa tonsättare i vanligt folks ögon. Han nämnde ordet STIM. För några år sedan vållade detta ord irritation vid enklare tillställningar på ett sätt som inte skapat förutsättningar för att höja anseendet för dem STIM närmast skulle företräda.

Detta har emellertid inte haft ett spår av inverkan på utskottsavdelningen, när den tagit ståndpunkt till dessa motioner. Avgörande för avdelningens ställningstagande har först och främst varit den omständigheten, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en höjning med 6 000 kronor, vilket — det har motionärerna själva erkänt — innebär en höjning med 30 procent. Visserligen säger man, att det är för litet, och jämför med författarstipendierna, som ökats till 100 000 kronor, med 33¹/₃ procent. Här räknar man sålunda matematiskt och anser sig ha starka motiv för sin egen uppfattning. Vi kan inte räkna på samma sätt, och vi har inte heller gjort det. Vi har försökt granska de olika förslagen, som jag tidigare framhållit, efter bästa förstånd, och då har vi beträffande nu förelig-

gande förslag inte kunnat komma till det resultatet att det funnits tillräckligt starka skäl för oss att tillstyrka motionen.

Herr Sundström ville skärpa det uttalande utskottet gjort på denna punkt. Det må vara hans ensak. Utskottet har skrivit: »Ehuru skäl synas tala för en ytterligare förstärkning av anslaget...». Det är mycket försiktigt skrivet. Herr Sundström anser att starka skäl talar för förstärkning av anslaget, vilket är en mycket väsentlig skärpning.

Jag ber med den motivering jag här anfört att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 75—114.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 115.**Gemensamma universitetsändamål:
Naturastipendier.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 127, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 646 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Lager* väckt motion (II: 343) hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1952/53 anvisa 1 204 000 kronor till naturastipendier, att fördelas enligt ett av Sveriges förenade studentkårer framlagt förslag, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabb utred-

Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier.

ning och förslag till nästa års riksdag om ett sådant stipendiesystem, att de ekonomiska hindren för högre studier eliminerades.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 343 och II: 344, till Gemensamma universitetsändamål: Naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 646 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fru WOHLIN: Herr talman! Det är min övertygelse, att vi måste gå vidare på naturastipendiernas väg och göra allvar av demokratiens grundprincip, att utbildningen skall göras såvitt möjligt tillgänglig i mån av begåvning men oberoende av föräldrarnas inkomst. Ett naturastipendium, som utgår till högt kvalificerade studerande, så att de kan ligga kostnadsfritt vid våra universitet, är ett steg i rätt riktning. Emellertid är naturastipendierna för knappt tilltagna. Det är mycket få, som kan få dem, och konkurrensen är hård.

Nu har statsrådet föreslagit sådan höjning, att den något så när kompenserar inflationen. Däremot har han inte velat utvidga denna stipendieform till att gälla även socialinstituten, ekonomiska högskolor och andra fria högskolor. Det är en sak som hör till kravet på verklig demokrati, att högt begåvade pojkar och flickor från fattiga hem måste få möjlighet att studera. Att inte tillgodose detta krav är också ur samhällssynpunkt otillåtligt slöseri med begåvningar, ty en begåvning är en vara, som tyvärr är mycket knapp i vårt samhälle. Vad samhället lägger ned på att låta begåvningarna få luft under vingarna, får samhället igen mångfaldigt i form av rikare kulturellt

liv, i form av ekonomiska och medicinska framsteg samt tekniska uppfinningar etc.

Jag skall inte ställa något yrkande, herr talman, eftersom det inte finns någon reservation, men jag hoppas att regeringen och riksdagen nästa år kommer att visa sig mera generösa, när det gäller att utvidga bildningstillfällena för alla som kan göra sig förtjänta därav.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! De synpunkter fru Wohlin redan har antytt, har varit en grundlinje i debatten om demokratiseringen, alltså att människor med sämre sociala villkor, utan förmögenhet eller länemöjligheter eller från den avlägsna landsbygden skulle, om de visade studiebegåvning, likställas med alla andra. De naturastipendier och andra stipendier samt lånafonder som har inrättats räcker inte på långt när.

I stället för att den högre bildningen skulle demokratiseras, har det gått åt andra hållet. Vi har i vår motion anfört exempel ur en utredning, som visar, att under 10-årsperioden 1937—1946 har antalet vid universitet och högskolor studerande från socialgrupp III, som omfattar 57 procent av befolkningen, endast varit 6 procent, medan 58 procent varit från socialgrupp I, som motsvarar 6 procent av befolkningen. Detta omvända förhållande visar ju vilken stor begåvningsreserv det måste finnas, som aldrig kommer fram till de positioner, som den säkert skulle fylla bättre än de som nu har dem. De förhindras att över huvud taget bli utbildade och får nöja sig med lägre befattningar, som inte motsvarar deras begåvning. Jag medger att man i år föreslagit en fördubbling av anslaget, men det motsvarar knappast försämringen av penningvärdet och ännu mindre den väldiga ökningen av tillströmningen till universitet och högskolor. Ej heller tillmötesgår man det

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

gamla krav, som vi har ställt många gånger, att naturastipendierna skulle utsträckas till att gälla även fackskolorna.

Visserligen är jag på det klara med att eftersom utskottet enhälligt gått emot vårt förslag, leder ett yrkande om bifall inte till något resultat. Fru Wohlin har inte heller yrkat bifall till sin motion, som innefattar det första av våra förslag, ett förslag som också är framställt av Sveriges förenade studentkårer. Vi har gått ett stycke längre och vill ha en utredning om ett stipendiesystem, som verkligen skulle ge möjlighet för alla begåvningar i sämre ekonomiska villkor att bli likställda med övriga. Jag vill ändå, herr talman, yrka bifall till motion nr 343.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman. Jag kan helt allmänt instämma i de synpunkter av rent principiell art, som fru Wohlin här anlagt, och jag har den uppfattningen att det otvivelaktigt skulle vara av utomordentlig betydelse, om man skulle kunna bygga ut det stipendiesystem det är fråga om. Jag hoppas att sådan möjlighet så småningom skall kunna skapas.

Nu innebär departementschefens förslag, som det här har sagts, en fördubbling av beloppet med hänsyn till prisutvecklingen och det ökade antalet studerande vid läroanstalter, där stipendiemöjligheter föreligger. I nuvarande ekonomiska situation får man anse att det är ett beaktansvärt hänsynstagande till behovet. Att utskottet utan några närmare kalkyler och beräkningar skulle utvidga stipendiesystemet även till andra områden får väl anses vara uteslutet. Det är en fråga, där det tillkommer Kungl. Maj:t att taga initiativ.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjor-

da hemställan dels ock på bifall till motionen II: 343; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 116.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 117.

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 129, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 443 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Cassel *m. fl.* (I: 197) och den andra inom andra kammaren av herr Bräconier *m. fl.* (II: 199), i vilka — såvitt här var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte dels anvisa till Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1952/53 ett reservationsanslag av 1 616 500 kronor, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa ändringar i ifrågavarande stipendiebestämmelser i enlighet med vad i motionerna föreslagits;

dels ock en inom andra kammaren av herr Håstad väckt motion (II: 447), i vilken — såvitt här var i fråga — hemställts, att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln måtte besluta att höja licentiat- och doktorandstipendierna till 4 000 kronor respektive 6 000 kronor, men i gengäld göra vissa inskränkningar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget angående stipendiaternas rätt till förvärvsarbete under stipendietiden.

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 197 och II: 199 samt II: 447 — såvitt här var i fråga — till Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 443 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Arrhén*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HÅSTAD**: Herr talman! Jag har varit motionär under åtskilliga punkter av huvudtiteln. Jag vill dock i huvudsak koncentrera mig till denna, som jag tror, är en av de mera betydelsefulla på den första avdelningen av detta uttalande.

Men innan jag gör det vill jag säga några ord med anledning av den allmänna deklaration, som herr statsrådet nyss avgav. Jag skulle ha kunnat erinra om den tid, år 1924, då Värner Rydén i denna kammare höll ett stort, våldsam anförande, riktat emot dåvarande kulturministern, riksarkivarie Clason, och talade om den egyptiska mordängeln, som gått fram vid åttonde huvudtiteln. Men jag gör inte det. Jag förstår de finansiella svårigheter som statsrådet haft att brottas med. Jag vill bara uttala en förhoppning: att det måtte lyckas statsrådet Persson att vara lika effektiv för åttonde huvudtiteln del som det har lyckats hans kollega, statsrådet Norup, i fråga om jordbruksregleringen. Jag tror att statsrådet Persson skulle kunna göra kulturen en verklig tjänst, om han inriktade sig på att bli en verklig kämpe mot finansdepartementet i dess i och för sig mycket begripliga kamp att hålla nere utgifterna.

Sedan vill jag bara tillägga, att avdelningen i år förtjänar ett tack för det självständiga bedömande, som avdelningen har visat. I åtskilliga fall har

avdelningen ställt sig mycket positiv, i andra fall har avdelningen i år inte velat gå med på i och för sig behjärtansvärda förslag. Jag hoppas att statsrådet till nästa år gör ett urval ibland de nu avslagna motionerna och att åtskilliga av önskemålen då må komma tillbaka i form av regeringsförslag.

Nu skall jag ta upp frågan om licentiant- och doktorandstipendier. Som kammarens ledamöter kanske hunnit orientera sig om, är läget i korthet detta, att regeringen föreslår en höjning av licentiantstipendierna från 2 500 till 3 000 kronor och samtidigt, vad gäller både doktorand- och licentiantstipendierna, medger en ökad förvärvsverksamhet av stipendiaterna i förhållande till vad som förut tillämpats.

Vad har nu resultatet av denna proposition blivit? Jag vill försöka vara mycket kortfattad och gör följande sammanfattning. Genom att man här har begränsat höjningen av dessa stipendier till 500 kronor i fråga om licentiantstipendier och inte gjort någon höjning av doktorandstipendier, så innebär propositionen på grund av den penningvärdesförsämring som skett sedan 1947, då dessa stipendier inrättades, ingenting mindre än att värdet av denna stipendieform har sänkts med ungefär en tredjedel. För det andra innebär de föreslagna reglerna om att vederbörande numera skall ha rätt till »civil» verksamhet i större omfattning än tidigare, att effekten av dessa stipendier blir mycket mindre än förut. För det tredje har man här också infört den regeln — i och för sig begriplig — att doktorandstipendium skall kunna under alla förhållanden innehas i tre år, även om vederbörande haft licentiantstipendium under två år. Detta innebär i realiteten en minskning av antalet doktorandstipendiater, som man kanske kan uppskatta till 20 procent eller däromkring.

I tre mycket väsentliga hänseenden

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

har man sålunda framkallat en kulturell nedrustning. Jag måste säga att det är med bedrövelse det konstateras, att man på regeringshåll har den uppfattningen, att vårt land trots nationalinkomstens stegring o. s. v. inte skall åtminstone kunna bevara den kulturella standard på detta område, som man införde 1947. Det är så mycket mera beklagligt att utskottet delar denna uppfattning som vi ju sedan dess också har fått ett stort budgetöverskott, som till någon del hade kunnat tas i anspråk för att upprätthålla den gamla nivån.

Man bör inte minst taga i beaktande det besvär som ur olika synpunkter är förenat med att vederbörande till följd av ett mycket omfattande civilt förvärvsarbete kommer senare ut i livet. Vi ha för närvarande den stora lärarbristen, och den avhjälpes man inte genom att fördröja licentiatexamen eller doktorsdisputationerna på sätt som här i många fall kommer att ske. När det gäller att snabbt få fram avhandlingar har vi också sett, att effekten av de hittills utdelade stipendierna inte har blivit vad man från början säkerligen räknat med, även om dessa stipendier i övrigt givit en fullgod effekt. Vi har just läst i tidningarna, att Lunds universitet i år inställt promotionen på grund av att de disputationer som där förekommit är så få. Jag vill bara som en uppgift vid sidan av många andra nämna, att av de 29 doktorandstipendiaterna inom humanistiska fakulteten vid Stockholms högskola ingen i år anmält sig för disputation. Några av dessa förlorar sitt stipendium på grund av tidsreglerna, men de övriga kommer att bibehålla dem.

Det är någon som sagt att det är en fördel ur många synpunkter, att studenterna inte utslutande ägnar sig åt universitetsstudier och forskning utan även skaffar sig kontakt med det levande livet. Därför vore det endast till fördel, om de vid sidan av studierna och forsk-

ningsarbetet kan ha »civilt» arbete. Jag tror det kan ligga något i detta. Men å andra sidan är en sak fullständig evident, nämligen att mödosamt bredvidarbete är till utomordentligt hinder i allmänhet — det kan finnas undantag — för effektiviteten av forskningar och avhandlingsstudier. Intressena blir splittrade, och det tar netto förhållandevis mycket längre tid att fullgöra det arbete, som man har satt sig före, än som eljest skulle ha varit fallet.

Genom att ingen ökning av antalet stipendier för humanistiska och filosofiska studier har skett utan endast för studier inom den juridiska fakulteten, kommer det att uppstå en oerhörd konkurrens om doktorandstipendierna bland annat som en följd av regeln, att stipendierna nu kan bibehållas ytterligare ett år. Jag vill säga här till departementschefen och statssekreteraren, att vid Stockholms högskola har 20 vid humanistiska fakulteten sökt förlängt doktorandstipendium. 27 nya söker. Högst nio av de nya kan komma att få stipendium. Jag är alldeles övertygad om att av de återstående nära 20 många är utomordentligt begåvade. Några kanske kan rensas bort såsom inte varande i besittning av de uppställda kvalifikationerna. Det kommer att bli en inte så liten tragedi för dessa begåvade forskare, som kanske får vänta ett eller två år innan de sättes i tillfälle att kunna fullborda sitt forskningsarbete. Jag vill därmed — jag säger det ännu en gång — inte vända mig mot att denna treårsbestämmelse nu införes, men jag tycker det varit fullkomligt självklart, att man bort samtidigt komplettera den nya regeln med en ökning av antalet doktorandstipendier, så att man inte här skapar denna mycket försämrade effekt av stipendiesystemet, som blir följden.

Jag vill också, herr talman, peka på ytterligare en sak. Över vilken grupp av studenter eller studerande kommer

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

de nya bestämmelserna att gå ut? Självfallet blir det över de ekonomiskt svagaste, de fattigaste. De som har förmögenhet eller möjligen har blivit rikt gifta eller på annat sätt är väl ställda behöver inte ta någon extra sysselsättning. Men genom att man inte höjt stipendierna i förhållande till penningvärdesförsämringen blir det de minst bemedlade som tvingas ut på förvärvsmarknaden och som därför kommer att ligga längst vid universiteten och senast komma ut i livet. Detta är fullkomligt solklart, och vem som helst som har att göra med denna stipendieutdelning har den rikaste erfarenhet av denna konsekvens av stipendiesystemets utformning.

Jag vill också peka på — det vill jag emellertid inte lägga departementet till last — att stipendiaterna skall tillsättas denna vår men ännu har inte reglerna för den nya given kunnat utfärdas. Jag kan föreställa mig att det kommer att dröja ett par veckor innan universitet och högskolor får dessa nya bestämmelser. Det är behagligt att detta inte kan ske förrän i terminens sista stund. Detta är dock ett problem av mycket stor vikt för de stipendiegivande myndigheterna.

Jag vill, herr talman, konstatera ännu en gång, att såsom detta system nu utformats innebär det en försämring för universiteten, en försämring för forskningen och en försämring för studenterna själva, som härigenom i stället för att få en nöjaktig kompensation för inflationen tvingas ut i förvärvslivet. Och det är en försämring för samhället, som senare än eljest får ut dem som lärare eller som befattningshavare på andra poster. Jag tycker därför att det skulle ha varit naturligt, om statsutskottet — framför allt sedan budgetöverskottet kom — hade reviderat denna proposition i här ifrågakarande delar.

Och må jag, herr talman, allra sist

få tillägga, att jag kan inte hjälpa — med all den utomordentliga respekt jag har för statssekreterare Edenman, som varit utredningsman på detta område — att jag beklagar, att hans utredning gick till på det sättet att han endast hade kontakt med studentorganisationerna och inte med de akademiska myndigheterna. Det är dock dessa myndigheter som har med stipendiegivningen att göra. Det var först på yttrandestadiet, som fakulteter och rektorsnämnder o. s. v. sattes i tillfälle att ge sin mening till känna. Hur mycket har kommit med av dessa yttranden i propositionen, i utskottsutlåtandet o. s. v.? Ej mycket. Jag tycker ändå att i en fråga, där de akademiska lärarna självfallet måste ha det största inflytandet — något annat är alldeles otänkbart — hade det varit lika naturligt att vända sig till de akademiska myndigheterna och efterhöra deras mening som att vända sig till studenterna. Här är inte fråga om ett »antingen eller» utan om ett »både och». Måhända skulle åtskilligt av vad som här kritiserats ha onödiggjorts, om det på ett tidigare stadium varit bättre kontakt mellan universitetsmyndigheterna och utredningsmannen. Jag vill därmed inte ett ögonblick dra i tvevelsmål utredningsmannens utomordentligt starka personliga intresse för lösningen av denna fråga — det vare mig fullkomligt fjärran — men jag anser att frågan inte i princip handlagts på det mest önskvärda sättet.

Jag förstår att man inte kan göra något åt saken i år, men jag hoppas att herr statsrådet till ett annat år tar de åsikter, som jag nu framfört och som torde vara ganska gängse bland de akademiska lärarna, under verkligt allvarligt övervägande och att vi restaurerar den stora kulturella insats, som gjordes 1947 av riksdagen, d. v. s. återför stipendierna till deras gamla realvärde.

Jag vill emellertid — om inte annat så av ideella skäl — yrka bifall till den

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

motion jag väckt i ämnet och som innebär att doktorandstipendierna skulle höjas till 6 000 kronor och licentandstipendierna till 4 000 kronor samt att en viss inskränkning göres i den tid under vilken vederbörande får ägna sig åt civilt arbete vid sidan om forskningen.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Jag skall inte upprepa de mycket vägande skäl, som herr Håstad framförde och som även flera andra talare anfört för en höjning av doktorand- och licentandstipendierna. Jag skulle dock i detta sammanhang, när herr ecklesiastikministern sitter här i denna kammare, vilja ställa en fråga: Hur har statsmakterna tänkt sig att man över huvud taget skall kunna få fram tillräckligt med forskare, om man för lektorstjänst bara kräver licentiatexamen? Ja, det har t. o. m. talats om att bara två betyg i licentiatexamen skulle krävas. Hur skall man under sådana förhållanden över huvud taget kunna få tillräckligt med forskare, som behövs för att man skall kunna hålla universitet och andra vetenskapliga institutioner vid liv? Och hur många kan vara säkra på att få en fast lärarbefattning vid ett universitet? Jag tror att detta, som herr Håstad underströk, är en vital fråga för svensk kultur och svensk vetenskaplig forskning över huvud taget. Det kan visserligen sägas, att vi ställt stora krav här i landet på den vetenskapliga forskningen; jag tror att detta är utomordentligt nödvändigt. Man kan utan skryt våga påstå, att vårt land i förhållande till sina resurser praktiskt taget inom varje ämnesområde väl kan konkurrera med vilket annat land som helst. Om fordringen på disputationssprov för dessa lärare tas bort, ställer man sig oundgängligen frågan hur vi skall kunna få fram personer kompetenta att bekläda lärarbefattning vid våra universitet. Jag har inte

sett något som helst förslag från regeringshåll till en lösning av denna fråga.

Att jag har en motion här om höjning av doktorand- och licentandstipendierna beror av de skäl föregående talare anfört. Jag vill också erinra om att herr Edenman i sin utredning om höjning av doktorand- och licentandstipendierna föreslår en höjning inte bara av licentandstipendierna utan också av doktorandstipendierna. Såvitt angår doktorandstipendierna har statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gått emot denna höjning, som emellertid torde vara ännu mera nödvändig nu just med hänsyn till de förhållanden jag inledningsvis påtalade.

Jag kan inte heller komma ifrån det faktum, att som nu stipendiebestämmelserna är utformade kommer en kategori stipendiater att ställas i särställning. De blivande lärarna kan inte på samma sätt som övriga stipendiater utnyttja sommarmånaderna för tjänstgöring inom sitt blivande yrkesområde och torde också drabbas av svårigheter att på studieorten erhålla lärartjänster av så begränsad omfattning som den i propositionen angivna. Jag anser det vara rimligt, att stipendiat, som tillhör denna kategori, under stipendieåret får rätt till bisyssla 12 schematimmar per vecka. En tjänstgöring av denna storlek är också den minimitjänstgöring en lärare har rätt att tillgodoräkna sig för extra ordinarie befattning. Jag tror att här är också ett förhållande, som man förr eller senare måste gå in på genom att man ger en vidgad omfattning åt ecklesiastikministerns förslag.

Jag beklagar i likhet med herr Håstad och andra talare att inte de personer det här gäller får kompensation för penningvärdets försämring. Detta kommer att gå ut över de fattiga begåvningarna och över de studerande, som kommer från fattiga hem. Jag anser en sådan utveckling ytterst olycklig och inte ägnad att tjäna den vetenskapliga forsk-

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

ningens intresse och inte heller samhällets intresse.

Herr talman! Jag ber att på de skäl jag här anfört få yrka bifall till motionen nr 199 i denna kammare.

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag skall inte ta upp en allmän diskussion om sättet och metoderna för forskarproduktionen. Det är onekligen som herr Braconier nämnde en ytterligt central fråga, men den bör kanske behandlas i ett speciellt sammanhang. Jag skall naturligtvis inte heller gå in på disputationsskravet och frågan om produktion av lektorer. Detta senare får vi under denna månad tillfälle att diskutera, när civilministern svarar på herr Håstads interpellation om lektorskompetensen.

Som utredningsman vill jag först något stanna vid den anmärkning herr Håstad hade. Han ville göra gällande, att jag därvidlag inte tagit den kontakt med de akademiska myndigheterna, som varit önskvärt för utredningsarbetets bedrivande. Jag vill då erinra herr Håstad om att de bestämmelser vi fortfarande har är i alldeles särskild grad ett verk just av de akademiska lärarna. Däremot hade studenterna mycket få tillfällen att göra sina synpunkter gällande på det stadium, då bestämmelserna första gången fastställdes. Det är att observera, att det i första hand är doktorandernas och licentiandernas egna erfarenheter av stipendiebestämmelserna, som var utgångspunkten för den utredning jag på ecklesiastikministerns uppdrag gjorde.

Men det finns ju ytterligare en sak att peka på. Remisstadiet är vid en översyn som denna ingalunda något oväsentligt. Jag hade till uppgift att göra en översyn och revidera nuvarande bestämmelser. De nya synpunkter och den kritik som framkommit var uteslutande komna från studenternas

sida. Det är alldeles självklart att de akademiska myndigheterna på remisstadiet gavs tillfälle att bemöta dem. En särskild konferens inför universitetskanslern ägde bl. a. rum, och otaliga personliga kontakter med olika akademiska lärare togs givetvis under arbetets gång.

Om jag sedan övergår till herr Håstads allmänna anmärkningar är det alldeles självklart att i en fråga, där våra gemensamma intressen är så sammanfallande, är det inte särskilt tack samt för mig att diskutera med herr Håstad här i kammaren. Men på några punkter anser jag, att han kommit med en teckning, som inte är alldeles riktig. I fråga om antalet stipendier tydde ingen av de siffror jag hade senast i januari 1951 på att antalet stipendier var otillräckligt. Jag vill nämna för att endast exemplifiera detta, att vid Stockholms högskolas juridiska fakultet var det sex ansökningar till fem stipendier, och i samhällsvetenskapliga ämnen var det sex ansökningar och sex stipendiat. I Uppsala i samma ämnesgrupp var det nio ansökningar och nio stipendier, i Lund nio ansökningar och åtta stipendiat samt i Göteborg två ansökningar och två stipendier. Jag skall villigt erkänna att den samhällsvetenskapliga gruppen hade det bäst ställt, men siffrorna är i och för sig belysande. Även om vi tar övriga humanistiska ämnen utom de samhällsvetenskapliga ämnena var det i Stockholm 30 sökande, medan 23 fick stipendium. Det är en proportion, som ju ändå måste betecknas som ganska tillfredsställande, alldenstund här inte är fråga om befattningar utan om stipendier.

Beträffande stipendiebeloppens storlek är det uppenbart att stipendierna i dag är mindre värda än det år de tillkom. I februari 1951 föreslog jag en höjning av stipendierna med 500 kronor till 5 500 kronor. Jag föreställer mig, att om jag som utredningsman i

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

dag skulle ha föreslagit ett stipendiebelopp, så hade det blivit ungefär 6 000 kronor. Men, och här vill jag tillägga en principiellt viktig synpunkt, dessa doktorandstipendier kan, enligt vad jag kan förstå, aldrig bli så stora, att stipendiaterna kan klara sig ekonomiskt enbart på dem. Lån, förvärvsarbete eller personliga tillgångar av något slag måste också tillgripas.

Det är här fråga om forskare, som ännu inte blivit prövade, och jag vill understryka att samhället inte ställer några krav på motprestationer. Det är inte fråga om assistent- eller amanuens-tjänster av något slag, utan staten satsar dessa pengar på unga forskare, som man tror på. Att jämföra dessa stipendiater med »motsvarande grupper», ett uttryck som fälldes i debatten, är där-för, såvitt jag förstår, oriktigt.

Ur studieeffektivitetssynpunkt är ett väl tilltaget stipendium, kombinerat med ett statligt garantilån, givetvis att föredra. Det har emellertid visat sig, att i storstäderna Stockholm och Göteborg finns det, jag höll på att säga en principiell motvilja hos studenterna mot att låna pengar. Det är påfallande hur man i Uppsala och Lund »traditionellt» på ett helt annat sätt än här i Stockholm finansierar studierna lånevägen, framför allt nu, sedan man fått garantilånen. Från Stockholms studenters sida har man sagt: »Vi vill inte skuldsätta oss, vi har inte råd att doktorera. Vi har inte råd att ta emot ett doktorandstipendium, om vi inte har möjlighet att vid sidan om ha någon bisyssla, som ger oss inkomster av någon betydelse.»

Detta tycker jag är ett ganska rimligt krav. Det förslag till nya bestämmelser som nu föreligger innebär därför, att studieåret begränsas till nio månader; sommaren blir alltid helt fri. Vidare kommer den tillåtna tiden för bisysslor att öka från nu vanliga åtta till tio lärtimmar i veckan och, när det gäller

annan tjänst, från tolv till femton timmar i veckan.

Här är jag inne på den fråga, som herr Håstad ansåg så ytterligt viktig, han påstod att såväl studenterna som universiteten och forskningen hade förlorat på denna anordning. Herr Håstad tog där exempel från Stockholms högskola och gjorde gällande, att antalet disputationer — underförstått sedan dessa stipendier kom till — hade gått ned. Jag vill då nämna, att en undersökning, som Sveriges förenade studentkårer gjort, visar, att av de tillfrågade doktoranderna och licentianderna uttalade sig 458 yngre forskare för rätt till ökade bisysslor, medan endast 97 personer ansåg att tiden för bisysslor icke borde utsträckas.

Jag är medveten om att man här inte får gå för långt, och departementschefen har ju inte heller gått längre än till att föreslå en ökning på några timmar. Det krav som framförts från studentorganisationerna och från en del yrkessammanslutningar om rätt att ta halvtidstjänst har sålunda icke tillmötesgåtts.

När herr Håstad säger att de studerande tvingas att arbeta en större del av tiden, så får man ju ändå komma ihåg, att vederbörande här har sin fria vilja. Arbetsförmågan är ytterligt varierande hos olika personer. Jag har sett många exempel på att unga forskare psykiskt inte står ut med att år efter år, ända till dess de kommit ett gott stycke över 30 års ålder, endast syssla med sitt avhandlingsarbete. De måste vid sidan om detta även så att säga få känna sig nyttiga. Många personer föredrar också av ekonomiska skäl att ha förvärvsarbete vid sidan av studier-na. Den statistik över bisysslornas omfattning, som jag framlagt i utredningen, visar också att majoriteten av stipendiaterna ingalunda utnyttjar maxigränsen. Det bör emellertid inte få vara så, att ett lärarkollegium eller en

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

fakultet, t. ex. i Lund, kan förbjuda en person, som tar ett uppdrag i studentkåren, att inneha ett doktorandstipendium, därför att studieeffektiviteten skulle minska. Lundensarna har för övrigt varit så restriktiva, att de icke tillåtit mer än sex timmars arbete per vecka. Nu är detta justerat uppåt till 10 timmar. Jag tror inte att de starka ord herr Håstad här använde är berättigade, när det gäller den tid som stipendiaterna kommer att nedlägga på förvärvsarbete.

Detta är också en mentalitetsfråga, vilket jag framhållit tidigare. Många studenter anser som sagt studielånevägen förkastlig, och de vill inte som familjeförsörjare i 30-årsåldern dras med den belastning som ett studielån utgör. När dessa studerande därför vill kombinera ett doktorandstipendium med förvärvsarbete, så anser jag, att det skulle vara oriktigt, om statsmakterna förbjöd dem att syssla med sådant arbete i litet större omfattning än hittills.

Jag är medveten om att detta är en avvägningsfråga, och jag vill erinra om att herr Håstads partivän, herr Bracconier, i sin motion har gått fram på helt andra vägar än herr Håstad. Herr Bracconier vill ha längre tid för bisysslor, i varje fall för en specialgrupp, nämligen läroverkslärarna. Jag är för min del mera böjd för att ta herr Bracconiers anmärkning på allvar än herr Håstads uttalanden om att studenterna, universiteten och forskningen skulle förlora på de vidtagna åtgärderna.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt, även om frågan i och för sig är viktig och betydelsefull nog, och jag skall inte heller komma med något yrkande. Jag vill bara framföra en vädjan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag hoppas att statsrådet till

ett kommande år skall ta dessa anslag sådana de var i fjol och till att börja med räkna upp dem med hänsyn tagen till penningvärdets fall — så att den saken att inte inflationen skall få reducera samhällets åtgärder på detta område ställes utanför all diskussion — och att han sedan överväger vilka möjligheter som finns att inom ramen för de begränsade statsfinansiella resurserna åstadkomma förbättring. Jag tror det är mycket viktigt att man inte passivt låter inflationen medföra en standardsänkning på detta område.

Herr Edenman har anfört, att antalet sökande till dessa stipendier inte är särskilt stort i förhållande till stipendiernas antal, men detta beror naturligtvis i viss mån på stipendiebeloppens storlek och den väl icke klandervärda obenägenhet, som finns t. ex. här i Stockholm, att skuldsätta sig. Jag tror, att i den mån som stipendierna blir tillräckliga — de var inte för höga för några år sedan vid ett helt annat penningvärde — så kommer också efterfrågan på dem att stiga.

Visst är vi här i landet, som statsrådet påpekade under diskussionen vid föregående punkt, tvungna att ta ekonomiska hänsyn, men vi är väl ändå inte så fattiga, att vi är tvungna att sänka standarden när det gäller anslag av denna art. Det bör i alla händelser inte vara så här i Sverige, att det till största delen blir de välsituerade grupperna, som rekryterar de vetenskapliga banorna. Jag tror att vi är överens om att det är ett demokratiskt krav, som ligger bakom politiken med dessa stipendier. Det är i övertygelse om att vi i grund och botten ser lika på dessa ting, som jag bara vädjar till herr ecklesiastikministern att han till ett kommande år gör allt vad han kan till gagn för både det vetenskapliga arbetet och den fortsatta demokratisering av samhället, som i detta avseende är önskvärd.

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

Herr HASTAD: Herr talman! Trots den enorma sakkunskapen som herr Edenman besitter på detta område, kan jag inte känna mig övertygad om att hans allmänna slutpåståenden var riktiga. Jag vill dock ännu en gång betona, att dessa stipendier är oerhört värdefulla. Det är en enorm tillgång att ha dem, ja, de är alldeles omistliga. Men detta kan ju inte förta oss rätten att här konstatera, att om man hade företagit en höjning av stipendiebeloppen, vilket motiveras av penningvärdets fall, och en ökning av antalet stipendier i förhållande till stipendietidens utsträckning, så hade detta varit bättre för universiteten, bättre för studenterna och bättre för samhället. Jag har därför icke gjort mig skyldig till någon som helst överdrift, när jag sagt att föreliggande proposition innebär en försämring av de hittillsvarande förhållandena.

Principiellt måste jag vidare säga, att jag inte kan dela statssekreterare Edenmans uppfattning beträffande beredningen av ett ärende av detta slag. Statssekreteraren har konstaterat, att det föreligger motsättningar mellan studenter och lärare. Det är möjligt att några lärare ibland kritiserat studenterna, och det är också känt att studenterna ibland har kritiserat lärarna. Men här kan inte i och för sig finnas några intressemotsättningar. Ty vad vill lärarna i sak? Jo, de vill ingenting annat än forskningens och de studerandes bästa. Här finns gemensamma intressen. De erfarenheter som uppsamlats sedan 1947, fanns först och främst hos de stipendiegivande myndigheterna, men dessa tillfrågades inte förrän utredningen var färdig. Därigenom kom utredningen enligt min mening att för litet betona forskningens intressen och kanske också ge vissa sneda perspektiv på studenternas intressen.

Nu har herr Edenman berikat debatten med en del siffror, som visar hur få sökande som det tidigare funnits

till stipendierna, gällande samhällsvetenskaplig forskning. Jag får kanske då framhålla, att det för några år sedan tillsattes en kommitté med uppdrag att försöka uppmuntra till just detta slag av forskning, som tidigare delvis legat efter. Detta innebar, att det vid den tiden fanns mycket få människor som var färdiga för licentiatexamen och därmed färdiga att söka doktorandstipendier. När ifrågavarande stipendier kom till, fanns alltså inte tillräckligt många kvalificerade aspiranter. Jag skulle tro att man numera i stort sett har hämtat in den eftersläpning, som då förelåg.

Vad Stockholms högskolas humanistiska fakultet beträffar, så har vi där på senare år haft stora svårigheter att stipendiera duktiga forskare, och dessa svårigheter blir ännu större i år, enligt vad vi hört av de här lämnade siffrorna.

Vidare är det väl ställt utom all diskussion, att om man kan få 6 000 kronor på dessa stipendier — och här är det fråga om skattefria pengar — i stället för 5 000 kronor, så har vederbörande ett mindre behov av att ha ett förvärvsarbete. Detta är väl fullkomligt solklart. Nu tvingas många studenter att ta förvärvsarbete, som motsvarar kanske ungefär halva året. Även om det i vissa fall kan föreligga behov av att få omväxling några timmar om dagen eller ett par månader om året, så kan det väl ändå inte ur samhällets synpunkt vara önskligt, att de studerande, som icke har något annat val, av ekonomiska skäl tvingas att syssla med förvärvsarbete och på det sättet dra ut på studierna undan för undan och, jag vill tillägga, kanske därigenom också försämrade avhandlingens kvalitet, ja, kanske till slut ledsnå på avhandlingsarbetet.

Det är klart att den som har förmånen att helt kunna gå in för en uppgift skriver i regel en bättre avhandling än den som bara kan arbeta på kvällarna. Därom är tydligen all erfarenhet samstämmig.

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

För undvikande av varje missförstånd vill jag betona att jag aldrig sagt, herr Edenman, att antalet doktorsdisputationer på sista tiden har nedgått. De har tillfälligtvis kunnat göra det vid vissa universitet. Men jag har velat konstatera att man inte fått ut den positiva effekt, det ökade antal doktorsdisputationer som man vid starten för fem år sedan räknade med. Och i det hänseendet konstaterar jag än en gång att ingen av de 29 stipendiaterna vid Stockholms högskola under detta läsår disputerat, och i Lund har man ansett sig nödsakad att inställa disputationer på grund av det ringa deltagandet.

Jag vill till sist, för att undvika ytterligare missförstånd, påpeka att det var Stockholms högskola, som först kanske mest klart försökte dra upp riktlinjer för att åstadkomma ett gyllene lagom, d. v. s. hur vederbörande stipendiater å ena sidan skulle ha rätt till visst förvärvsarbete men hur de å andra sidan skulle göra dessa statsunderstödda forskningar till huvuduppgift. Det är mycket möjligt att man kan jämkna något på detta avvägningsförhållande, men situationen blir nu den, att en student kan ägna ungefär halva sin tid åt förvärvsarbete, halva tiden åt dessa forskningar. Att detta är till förfång för samhället och för forskningen är enligt min mening självklart. Detta gör att jag alltigenom bibehåller den ståndpunkt jag tidigare haft. Jag sätter mitt hopp för framtiden till statsrådet precis som herr Ohlin nyss gjorde.

Det har uppgivits här från kammarsekreterarens sida att den motion jag väckt inte kan i nuvarande skick bli föremål för ett riksdagsbeslut, då denna motion förutsatte att statsutskottet skulle utforma vissa riktlinjer för stipendierna i enlighet med förslagen i motionen. Då så tydligen inte har skett och då jag dessutom förmodar, att någon ändring i sak inte kan genomföras vid årets riksdag, avstår jag från att

framställa något yrkande. Men jag vill meddela, att jag i princip i vissa delar av denna fråga inte har samma uppfattning som herr Braconier, och därför föredrar jag att inte göra något yrkande.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Herr talman! I egenskap av ämneskollega till herr Håstad — om jag får använda det uttrycket — är jag mycket angelägen att kammaren inte skall bibringas det intrycket, att jag anser att samhällsvetenskaperna fått för många doktorand- och licentiandstipendier. Jag vågar påstå att jag på olika sätt medverkat till att stärka denna ämnesgrupps ställning utåt.

Liksom herr Håstad är jag medveten om att ny forskning och nya vetenskapsgrenar måste stödjas på det sätt som här sker. Jag har bara velat påvisa att den skillnad mellan ansökningar och tillgängliga stipendier, som faktiskt förelåg vid årsskiftet 1950—1951, knappast kunde ge mig anledning att föreslå ett ökat antal stipendier.

När herr Håstad säger att dessa 10, respektive 15 timmar skulle innebära halvtjänst vill jag knappast erkänna att så är förhållandet. Låt oss acceptera att människorna har olika arbetsförmåga! Jag hade en gång tillfälle att följa licentiaten Håstads enorma arbetsprestation på den tid, då han dels förvärvsarbetade och dels skrev sin avhandling. Jag tror att vi kan använda många sådana personliga exempel för att belysa, hur rent ut sagt löjligt det är att påstå, att tio timmar för varje stipendiat skulle komma att innebära en halvtjänst. Detta är synnerligen växlande. Om det för vissa personer skulle bli katastrofalt för studierna, så finns det en stipendieinspektör — i allmänhet ämnesläraren — som då får säga ifrån, herr Håstad, och därmed mister vederbörande stipen-

Gemensamma universitetsändamål: Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier.

diet eller också får han minska sitt förvärvsarbete. Men han ställs fortfarande inför detta fria val.

Herr talman! Då jag i mitt förra anförande tydligen glömde bort att yrka bifall till utskottets förslag vill jag något grundligare göra det nu.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag vill ingalunda delta i meningsutbytet mellan herr Håstad och herr Edenman, vilken gör gällande att propositionen innebär en förbättring, under det att herr Håstad anser att det är fråga om en försämring.

Det är inte första gången som vi på andra avdelningen får ta ställning och uttala en mening i en fråga, där åsikterna går isär bland lärda herrar. Det är vårt begränsade sunda omdöme, som jag benämner sunt bondförnuft, om jag får uttrycka mig så, som då måste fälla utslaget, och det har det gjort även i detta fall. Vi har för vår del blivit övertygade om att detta förslag icke är, såsom herr Håstad gör gällande, en försämring, utan vi tror att det är en förbättring. Det är på dessa grunder som vi har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall be att med dessa få ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Jag skall inte förlänga denna debatt, herr talman. Jag vill bara med anledning av herr Ohlins vädjan medge, att här har man tydligen delade meningar om vilket som är det bästa sättet att ordna för dessa stipendiater. Det är därför inte utan vidare givet, att man skall använda det allmänna indexet såsom beräkningsmetod.

Vi har ändrat bestämmelserna och det råder därför delade meningar, men jag tror i alla fall inte att man kan säga att vi har försämrat saken. Man kan ha den uppfattning som herr Håstad givit

till känna, att man skulle kunna få fram vissa bättre avhandlingar genom att tvinga vederbörande till koncentration. Men, herr Håstad, det skulle också kunna hända — och jag tyckte att herr Håstad själv inte var helt främmande för den tankegången — att man i vissa fall inte fick någon avhandling alls. Vederbörande anser kanske att han över huvud taget inte kan ge sig in på uppgiften, såvida vi inte skulle höja stipendierna väsentligt. Och detta har vi i den allmänna återhållsamhetens tecken inte ansett oss böra göra.

Slutligen, herr talman, ber jag få erinra herr Braconier, som ställde en fråga till mig, om att hans kammar- och partikamrat herr Håstad har framställt en interpellation, visserligen inte till mig utan till chefen för civildepartementet, beträffande lektorskompetensen. Det kommer att lämnas ett svar på den interpellationen, det vet jag, och vi får sålunda tillfälle att återkomma till ärendet. Jag vill därför inte föregripa något av den kommande debatten genom att nu gå in på denna fråga.

Herr HÅSTAD: Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att vad jag har talat för är ingenting annat än att stipendierna dels skall bibehållas vid samma värde som 1947 och dels inte skall minskas i antal, vilket faktiskt sker genom den berörda ändringen av stipendiereglerne. Därför utgör detta förslag en avsevärd försämring för ifrågakarande grupper; det innebär en kulturnedrustning på detta område. Det är därför jag vädjar så intensivt till herr statsrådet att han så gott det sig göra låter söka rätta till förhållandena.

När herr Edenman i vänliga ordalag nämnde några ord om min avhandling vill jag dock framhålla, att den tillkom just genom att jag lämnade allt annat arbete och faktiskt gick i kloster ett par år och därför kunde få fram den snabbt.

Men jag är alldeles övertygad om att om jag skulle ha varit piskad att ha ett civilt arbete vid sidan om under dessa år, skulle det ha tagit fyra, fem, sex år att skriva den. Nu kunde det gå på två år, och därefter kunde jag gå ut i förvärvslivet.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag ber att få uttala ett tack till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för hans erinran om den interpellation som framställdts rörande lektorskompetensen. Mina synpunkter i frågan utvecklade jag som en motivering till mitt yttrande för den motion jag avgivit. Jag har bl. a. tänkt på att betydelsen av att lärarkategorien framföres till vetenskaplig forskargärning. Är det så att man icke kräver disputation för lektorstjänst, kan man ställa frågan: Kommer under sådana förhållanden många lärare att över huvud taget kunna ägna sig åt vetenskapen, om man håller stipendiebeloppen så pass låga som nu är fallet?

Det är riktigt som herr Edenman sade, att studenterna i Stockholm och Göteborg inte gärna vill låna pengar. Detta är naturligt därför att exempelvis en lärare med stora studieskulder har utomordentligt svårt att betala tillbaka sådana lån. Den som suttit i ett stipendiekollegium år efter år och bevittnat hur stora studieskulder många måst ikläda sig, förstår tillfullo studenternas bekymmer.

Herr Håstad och jag har ju i någon mån på denna punkt olika åsikter. Jag förstår herr Håstads synpunkt i hans egenskap av akademisk lärare. Men jag ser denna fråga ur de läroverkslärares synpunkt, som vill ha möjligheter att utföra en vetenskaplig prestation vid sidan av sitt arbete. Jag tror, att som stipendiebestämmelserna nu är utformade för lärarna blir det väldigt svårt för lärarna att bedriva forskningsarbete. Jag vill erinra herr Håstad om de märkliga studieprestationer

Chalmers tekniska högskola: Avlöningar.

som inte bara han själv utan också många läroverkslärare utfört under pressande arbetsförhållanden. Skall man inte försöka att ge denna kategori ökade möjligheter att utöva forskning? Man har om de svenska lektorerna i landsorten sagt, att de är någonting av den svenska kulturens bärare. Jag tror att detta är en stor sanning och att det vore en kännbar förlust för svensk forskning, för svensk vetenskap och för svenskt kulturliv över huvud taget, om man inte ökade denna kategoris möjligheter att utöva forskning vid sidan av lärartjänstgöring.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag förstår inte herr Braconiers patetiska anförande. Som angrepp på mig var det fullkomligt obegripligt. De möjligheter han vill skapa har enligt den uppfattning, som vi har vid Stockholms högskola, kunnat vinnas genom en klok och förnuftig tillämpning av redan gällande bestämmelser. Så herr Braconiers anförande var ett slag i luften i varje fall i den mån det riktade sig mot mig.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 197 och II: 199; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 118—156.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 157.

Chalmers tekniska högskola: Avlöningar.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag har till denna punkt fogat en blank reservation, men jag vill från början säga ifrån, att jag inte kommer att ställa något yrkande.

Det rör sig här om två kanslitjänster

Bidrag till vissa privatläroverk.

vid Chalmers tekniska högskola, vilka för närvarande ligger i 11:e lönegraden men som högskolan begärt att få uppflyttade till 15:e lönegraden på grund av de kvalificerade arbetsuppgifter som åligger befattningshavarna. Departementschefen har flyttat upp den ena tjänsten i 13:e lönegraden, men den andra har han gått förbi, så att den kvarstår i 11:e lönegraden.

Detta förefaller ledningen för Chalmers tekniska högskola mycket egendomligt, då det visserligen gäller olikartade arbetsuppgifter men inte är någon skillnad på de kvalifikationer, som krävs för arbetet. I båda fallen är det också fråga om självständigt och kvalificerat arbete. Departementschefen och statsutskottet, som gått på samma linje, åberopar biträdesutredningen, som satt den ena av dessa tjänster i 11:e och den andra i 13:e lönegraden.

Man får väl lov att säga att det här skett en mycket schablonmässig bedömning, som är att beklaga, men jag förutsätter att saken kommer att underkastas förnyad prövning, så att det kan bli en rättvis justering av dessa båda tjänster.

Jag har, herr talman, som jag framhöll i början av mitt anförande, intet yrkande, utan jag får som sagt hoppas, att det kommer en justering till stånd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 158—174.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 175.

Bidrag till vissa privatläroverk.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 192, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 785 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels en inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* väckt motion (II: 86), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med förslag av skolöverstyrelsen tilldela Höglandsskolan i Stockholm statsbidrag ur förslagsanslaget Bidrag till vissa privatläroverk, att de med detta anslag förenade bestämmelserna skulle äga tillämpning på denna skola, att därvid skolans organisatoriska egenart skäligen beaktas samt att det under nämnda förslagsanslag upptagna beloppet skulle ökas med 85 000 kronor, av vilka 69 500 kronor skulle överföras från i propositionen upptaget anslag till Höglandsskolan,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm och fru *Gärde Widemar* väckt motion (II: 351), i vilken — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte beräkna anslaget till Höglandsskolan enligt de under punkten 192 i bilagan åttonde huvudtiteln till statsverkspropositionen angivna reglerna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 86 och II: 351 — sistnämnda motion såvitt här vore i fråga — till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 785 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Söderquist*, *Arrhén*, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand*, *Hoppe*, *Kyling*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna II: 86 och II: 351 — sistnämnda motion såvitt här var i fråga — till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 870 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Bidrag till vissa privatläroverk.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har på denna punkt deltagit i en motion, vars yrkande upptagits i en reservation till utskottets utlåtande, till vilken jag ber att få yrka bifall.

De motioner, som jag väckt i fråga om bidragen till vissa privatläroverk, gäller inte bara Höglandsskolan — de rör även Franska skolan och Viggbyholmsskolan, som behandlas på några av de följande punkterna. Jag tillåter mig emellertid, herr talman, att nu i ett sammanhang yttra mig till stöd för de yrkanden, som jag i fråga om dessa skolor ansluter mig till. De är på alla punkter i överensstämmelse med den ståndpunkt, som skolöverstyrelsen intagit.

Herr talman! Vi nalkas vid denna års-tid skolavslutningarnas tid, och det kanske då kan vara passande att när man talar om skolor anknyta till ett yttrande av den störste av alla skolin-spektörer i detta land, nämligen Tegnér, som i Jönköping i ett av sina berömda skoltal sade — visserligen på latin, vilket jag icke här skall upprepa:

»Skolan att leva och trivs måste sin genius ha.»

De skolor, för vilka jag här talar, har alla sin särskilda genius, och det är om dem jag skulle vilja något påminna.

Höglandsskolan och Viggbyholmsskolan, den första en skola av normalskoletyp, som ger normalskolekompetens, den andra sammansatt av en fullständig enhetsskola och ett förgrenat gymnasium, är båda uttryck för de friare arbetsformer på skolans, undervisningens och uppfostrans område, som i väsentlig omfattning besjälar den nya skolreformen. Vad är det då för en genius som dessa skoltyper sökt att förverkliga? Jo, det är, som jag redan har sagt, de friare undervisningsmetoderna, det större personliga intresset, vädjan till lärjungarnas fria initiativ och individuella intressen, det är praktiserande av olika friare former för undervisning, exempelvis i form av koncentra-

tionsläsning och enskilda arbeten, det är en större tyngdpunkt över huvud taget på de praktiska ämnena. Jag kan här nämna namnet Carl Malmsten för att alla skall förstå vad detta betyder.

I själva verket har ju Höglandsskolan, kan man säga, i apostolisk succession övertagit den första försöksskolans. Olovsskolans, traditioner och uppgifter. Det är den starka tyngdpunkten på slöjden, på teckningsundervisningen i fria former, på undervisningen också i hushålls- och annat hemarbete, där icke heller pojarna är avstängda från matlagningsundervisningen. Det är vidare den starka tyngdpunkten på musiken, på sången och varför inte också säga teatern, som träder i förgrunden. Det är det vidsträckta intresse som lämnas också åt samhället och samhällsfrågorna, åt den värld i vilken vi lever, i form av föredrag och fria diskussioner.

Det är alltså så, herr talman, att dessa skolor i väsentlig omfattning odlar de friare arbetsformer i den nya skolan, där vi nu håller på att komma i gång med en försöksverksamhet. Det förefaller mig då också vara riktigt att man ser på dessa skolors ekonomi med den välvilja, som deras betydelsefulla insatser på detta område motiverar.

Vad Franska skolan angår är den ju en alldeles särskild typ därigenom att undervisningen från första förberedande i stor omfattning sker på franska, ehuru eleverna är svenska barn. Man börjar också tidigare än i andra skolor med de övriga språken. Över huvud taget är Franska skolan i eminent mening en språkskola. Envar som haft förmånen att stifta bekantskap med elever från Franska skolan — jag har själv i många år nära samarbetat med en förutvarande elev från Franska skolan — kan vitsorda, att det är en ovanlig språkbildning som man där får.

Jag lyssnade i går kväll, som jag föreställer mig att också andra av kammarens ledamöter gjorde, till det Europa-

Bidrag till vissa privatläroverk.

program, som i skiftande former skickades ut i radio, och jag tänkte för mig själv: Vilken väsentlig, elementär sak det dock är för europeisk orientering, för en orientering i internationella sammanhang, att alla svenska barn får lära sig språk! På den punkten har Franska skolan gjort en insats som varit enastående och förebildlig.

Det kan anföras mot Franska skolan, att dess lärarkrafter i stor utsträckning med kompetens från franska institutioner inte har den kompetens, som fordras för lärare i svenska skolor. Detta är riktigt. Och går man igenom Franska skolans ekonomi och metoder, herr talman, så tror jag man måste finna, att de i ovanlig grad kännetecknas av fransk sparsamhet och fransk, får jag kanske säga, rationalism.

Nu är det ju så, att varken skolöverstyrelsen eller vi motionärer föreslagit, att anslaget till Franska skolan skall utgå efter 1951 års kungörelse av förslagsanslaget till stöd åt privatläroverken, utan det förutsättes utgå i form av ett särskilt anslag. Detta skulle beräknas med ett något högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit, ett belopp, som skulle motsvara vad som utginge vid en sparsam tillämpning av 1951 års kungörelse. Jag ber att för min del få uppta detta skolöverstyrelsens yrkande och kommer att yrka bifall till motionen på denna punkt.

I fråga om Högländsskolan har ett antal reservanter under punkten 175 upptagit väckta motioners yrkande och hemställt, att anslaget måtte utgå med det högre belopp, som skulle utgå därest 1951 års kungörelse tillämpades för Högländsskolan. Detta skulle få stor betydelse för skolan även genom att allmänna pensionsbestämmelser och lönetursberäkningar skulle gälla för lärarkrafterna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen vid punkt 175 och kommer sedermera vid de följande punkterna att framställa de yrkanden,

som föranleds av denna ståndpunkt och motionerna i fråga om Viggbyholmsskolan och Franska skolan.

Häruti instämde herr Kollberg.

Herr KYLING: Herr talman! Jag har varit med om att anteckna en reservation vid förevarande punkt och jag skall med några ord vidröra den speciella del av problemet som gäller Högländsskolan.

Det är ju inte första gången som riksdagen får ta ställning till ett anslag för Högländsskolan. Redan föregående år väcktes i denna kammare en motion, i vilken det begärdes att Högländsskolan skulle inlemmas i det statliga systemet i vad det gällde statsbidrag. Denna motion föranledde statsutskottet och sedermera riksdagen att begära en utredning, och man var mycket positivt inställd både från statsutskottets och riksdagens sida för att denna utredning skulle komma till stånd. Man väntade sig givetvis att när utredningen förelåg så skulle väl åtminstone riksdagen vara benägen att fatta beslut i den riktning, som utredningen hade kommit till.

Under år 1951 har en sådan utredning verkställts. Trots att skolöverstyrelsen har gjort den utredningen och inte har haft någonting att invända mot att statsbidrag i nya former skulle ges Högländsskolan, har Kungl. Maj:t inte velat vara med om att lämna detta statsbidrag. Jag kan redan nu säga, att det gäller cirka 15 000 kronor. Man frågar sig onekligen, vad det är som har gjort att Kungl. Maj:t har sagt nej i dessa sammanhang. Jag förstår mycket väl av det anförande, som statsrådet hållit tidigare i dag, att det är statsfinansiella skäl som åberopas. Det är alldeles riktigt, att man får ta hänsyn till sådana ting.

Men låt mig ett ögonblick stanna inför den problemställning som här föreligger! Jag skulle då vilja börja med att säga, att det finns icke något som helst

Bidrag till vissa privatläroverk.

pedagogiskt hinder för att ta ställning enligt skolöverstyrelsens utredningsförslag. Det har skolöverstyrelsen i sin utredning klart visat. Det finns inte några organisatoriska hinder: det har statsutskottet och riksdagen i sitt ställningstagande förra året visat. Det har redan sagts av herr Larsson i Stockholm, att denna skola liksom vissa andra privata skolor bedriver en försöksverksamhet, som kan vara rätt värdefull, givetvis om den hålles inom kontrollerade gränser.

Det återstår väl då närmast att tala om de statsfinansiella skälen. Men när man uppställer sådana hinder som statsfinansiella skäl, så måste man väl ändå försöka väga dessa skäl emot vissa andra. Ingen bestrider att Höglandsskolan fyller en mycket stor uppgift i svenskt skolväsende. Vi vet allesamman, vilken oerhörd konkurrens det för närvarande är i Stockholm när det gäller för barnen att komma in i en realskola. Om det nu skulle vara så, att denna skola får lägga ned sitt arbete, minskar alltså möjligheterna för barnen att vinna inträde i en högre skola. Det är visserligen en mycket liten procent som kan få nytta av denna skola, men det är i alla fall några.

Man säger säkerligen ifrån statsutskottets sida — jag har hört av det förut — att 15 000 kronor kan väl i alla fall inte ställa en skola inför några större problem, inför några risker att behöva nedläggas. Jag skall ett ögonblick stanna inför detta, herr talman. Det är inte pengarna som är det viktigaste i detta sammanhang, utan det är frågan om på vilket sätt man skall kunna skaffa lärare till skolan. Så länge denna skola icke får det anslag som det här gäller, har nämligen de lärare som tjänstgöra där icke samma rätt till pension som övriga lärare i det statliga skolsystemet, och de har inte heller samma rätt till lönetursberäkning. Det ligger då i sakens natur — när det för närvarande är en skriande lärarbrist

— att lärarna i dessa skolor, och nu enkannerligen Höglandsskolan, kommer att söka sig till sådana skolor och söka erhålla sådana tjänster, att de både kan få ordnad pension och framför allt får vara med vid lönetursberäkningen.

Redan i höstas var det faktiskt bekymmersamt att få lärare till skolan, och dessa bekymmer kommer att växa. Jag är rädd för att skolans existens kanske kommer att bli ganska bekymmersam, om riksdagen inte vill bifalla den föreliggande reservationen. Nu är det ju vanligt att man ifrån riksdagens sida — vilket är mycket förstående — säger sig, att vi inte gärna vill ansluta oss till en reservation, om inte Kungl. Maj:t på något vis tagit ställning till frågan. Jag tror att man i det här fallet kan bortse ifrån detta resonemang och säga: Här föreligger alla utredningar fullkomligt klara, här gäller det bara de 15 000 kronor, som kan bli den handräckning som är behövlig för att skolan skall kunna existera för framtiden.

Jag vill med dessa ord, herr talman, varmt rekommendera att kammaren i dag, när den går att fatta beslut i denna fråga, verkligen tänker på de konsekvenser det skulle medföra, i fall riksdagen avslope förslaget om ett ökat anslag. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Håstad*.

Fröken NYGREN: Herr talman! Jag vill först endast deklarera den ansvarskänsla, som jag själv har och som jag vet att riksdagsmännen i allmänhet måste ålägga sig när det gäller att yrka på höjning av anslag av olika slag. Vi önskar ju alla finna möjligheter att sänka skatten, och skall vi få dessa möjligheter, så får vi inte samtidigt höja utgifterna. Man säger så många gånger: ja, det gäller bara den lilla

Bidrag till vissa privatläroverk.

summan eller den lilla summan. Men vi vet att de många småsummorna tillsammans göra stora belopp. Men trots min fasta övertygelse om nödvändigheten av att man känner sitt ansvar i detta avseende, har jag ändå tagit till orda för att tala för reservationen.

Vår ansvarskänsla när det gäller återhållsamhet i anslagsäskanden får dock inte drivas så långt, att vi glömmar det ansvar, som vi kan ha i andra sammanhang. Riksdagen måste ju ändå sakligt pröva varje fråga. Högländsskolan har en lång verksamhet bakom sig, och när man har följt denna verksamhet med intresse och kunnat konstatera, hur skolan allt mer och mer har funnit sin form och tagit stadga, så måste man innerligt önska, att den skall kunna få fortsätta sin verksamhet.

Jag skall inte gå ytterligare in på den platsbrist som är rådande i våra högre skolor. Den är redan tillräckligt starkt poängterad för att kammarens ledamöter skall förstå, att det är en allvarlig fråga, om Högländsskolan inte skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Det har gått hittills dels därför att lockelsen att bo i Stockholm eller Stockholms närhet är så stor, att man kan få lärare hit, även om villkoren för lärarna är mindre förmånliga än på andra håll, dels därför att många intresserade pedagoger, som vill ha möjligheter att pröva nya vägar, har känt sig lockade till skolor av denna form och av den anledningen tagit anställningar, som varit mindre förmånliga. Herr Kyling har redan talat om — och det har sagts även tidigare — att det kan föreligga risk för att skolan nu inte längre får behålla sina lärare. Och det får väl inte förvåna oss med hänsyn till den konkurrens som nu är rådande om lärarkrafterna. Jag behöver inte heller här gå in på vad detta innebär för lärarna — det har herr Kyling redan klarlagt.

Till sist men inte minst måste vi väl känna ansvar för vad vi själva har sagt i tidigare sammanhang. Utskottet har

också erinrat om vad som ifrån riksdagens sida sades i fjol. Då uttalades det ju tydligt och klart, att därest den utredning, som man begärt, skulle visa hän på att Högländsskolan vore berättigad att komma i den förmånligare ställning, som man redan då ifrån många håll ville bereda denna skola, så hade man ju väntat att förslag skulle komma ifrån Kungl. Maj:t. Skolans ledning, lärarna vid skolan och målsmännen som har sina barn där har utan tvivel tagit fasta på de uttalanden som riksdagen gjorde i fjol. Och när skolöverstyrelsens utredning offentliggjordes och man fick klart för sig inställningen däriifrån, har man ifrån alla dessa håll på goda grunder räknat med att nu var frågan i hamn, nu skulle Högländsskolan få den ställning i vårt skolväsende, som gjorde det möjligt för skolan att leva vidare och gå mot en lugn utveckling.

När nu Kungl. Maj:t trots utredningen inte har vågat sig på att föreslå att man skall ta konsekvenserna och ge statsanslag på önskade grunder, har inte heller utskottets majoritet kunnat gå på motionärernas linje, fastän man mycket klart kan utläsa ur utskottets utlåtande, att sympatierna även hos utskottsmajoriteten ligger för ett sådant ställningstagande.

Med all respekt för de ekonomiska synpunkter, som utskottsmajoriteten i sitt utlåtande har anlagt och som jag för övrigt ansluter mig till, vill jag dock i detta fall, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Den värtalighet, som i denna fråga har utvecklats av tre talare efter varandra, visar ju att frågan omfattas med stort intresse från skilda håll. Jag är bara en liten smula överraskad över att man anser det ligga en sådan fara i det dröjsmål som kan komma att uppstå enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i detta ärende.

Bidrag till vissa privatläroverk.

Den, som har deltagit i den förberedande behandlingen av ärendet inom andra avdelningen av statsutskottet, vet att det även där råder bara en mening. Det är bara när det gäller tidpunkten som man inte är enig. Som kammarens ledamöter finner har både Kungl. Maj:t och utskottet använt sig av det lilla ordet »nu». Kungl. Maj:t har vid behandlingen av denna fråga ansett sig icke *nu* kunna tillstyrka överstyrelsens förslag i detta ärende, och utskottet använder ordet i ett annat sammanhang. Sedan utskottet sagt, att enligt »utskottets mening har Högländsskolan en betydelsefull uppgift att fylla inom Stockholms skolorganisation» och att utskottet också är »medvetet om att det för skolan är av synnerlig vikt att få en säkrare ekonomisk grundval än den hittillsvarande», följer reflexionen: »Emellertid anser sig utskottet icke *nu* böra förorda någon ändring i statsbidragshänseende beträffande skolan.»

Vad innebär nu detta, om man vill tolka det så som man enligt min uppfattning bör tolka det? Det innebär ett uppskov för, skulle jag tro, högst ett år. Man lägger nu från reservanternas sida en så utomordentligt stor vikt vid att detta år inte får förflyta, utan att beslut om åtgärder i av skolöverstyrelsen föreslagen riktning skall ske nu. Jag vill inte vara elak, men jag skulle vilja säga till fröken Nygren i hennes egenskap av förutvarande statsråd, att jag inte är alldeles övertygad om att Kungl. Maj:ts förslag hade sett annorlunda ut, om hon hade signerat huvudtiteln. I det i departementschefens uttalande använda ordet *nu* ligger alltså skäl, som inte är utskrivna men som vi i detta sammanhang kunna gissa oss till. Det är detta som för avdelningen har varit av avgörande betydelse, och vi har icke ansett oss kunna eller böra gå utöver vad Kungl. Maj:t i detta hänseende har föreslagit.

Därest som jag hoppas kammaren kommer att bifalla utskottets förslag, är

jag övertygad om att med den samstämmighet som — såvitt man kan läsa mellan rader — kommit till uttryck mellan departementschefens uttalande och vad utskottet har skrivit och vad som sagts i reservationen — alla är ju mycket välvilligt inställda till en positiv lösning av frågan — kommer det att gälla endast ett uppskov på en kortare tid, som jag skulle vilja tolka till ett år. Under sådana förhållanden kan det inte ligga en sådan fara i det dröjsmål som här uppkommer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få ange de tre skäl som för mig talar för ett bifall till reservationen.

För det första är det trängseln i de högre utbildningsanstalterna här i Stockholm. Ett borttagande av några tiotal eller kanske ett hundratal platser medför en ytterligare belastning på de läroverk som finns.

Nu är jag angelägen att säga att det här inte får betraktas som ett enbart stockholmsintresse. När det är fråga om krav från Stockholm, har jag ibland lust att säga att Stockholm är en del av Sverige och inte bör behandlas sämre än andra kommuner.

Det andra jag skulle vilja säga är att Högländsskolan har karaktär av försökskola. Vi har alldeles nyss av herr Larsson i Stockholm blivit påminda om hur man arbetar där, hur man söker sig fram efter delvis nya linjer, och i en del hänseenden är det uppenbart att det arbete, som har utförts vid Högländsskolan, redan burit mycket god frukt.

Jag har för min personliga del, herr talman, mycket svårt att förstå hur de som är anhängare av den nya skolan kan undgå att med mycken tillfredsställelse hälsa Högländsskolans arbete.

Nu säger man att man gör det, men jag tycker att kärleken både till den nya skolan och till Högländsskolan är litet

Bidrag till vissa privatläroverk.

ljum, då man inte omedelbart här vill gå till handling.

När det gäller det tredje skälet kunde jag egentligen nöja mig med att stryka under det sista som fröken Nygren sade, det som gällde riksdagens beslut föregående år. Så bestämt som det över huvud taget kunde sägas av utskott och riksdag sades det då ifrån, att man väntade ett förslag från Kungl. Maj:t omedelbart. Man var, sades det i utskottsutlåtandet år 1951, på det klara med att starka skäl talade för att Höglandsskolan borde genom ökat statsbidrag ges en ekonomiskt starkare ställning än den hade förut, men man väntade på en utredning, och man förutsatte, att bara den utredningen var klar skulle Kungl. Maj:t lägga fram förslag i ärendet till 1952 års riksdag.

Utredningen är verkställd, men det kom inte förslag i ärendet från Kungl. Maj:t. Jag kan emellertid inte se att det däri skulle ligga något som helst skäl för riksdagen att springa ifrån den ståndpunkt som den intog föregående år.

Här säger utskottets talesman att man väntar att det skall ljusna för Höglandsskolan, men man är inte så där deciderad och så där avgjort välvillig som man var föregående år, då man sade att man väntade ett förslag i ärendet till detta års riksdag.

Nu ifrågasätter herr Svensson i Grönvik, utskottsavdelningens ärade ordförande, om det kan vara riktigt att ett bifall till utskottets hemställan skulle innebära en verklig fara för Höglandsskolans bestånd. För min personliga del måste jag ifrågasätta om det inte måste ha en mycket olycklig psykologisk verkan på dem som har arbetat, och arbetat hårt, offervilligt och också med mycken framgång i Höglandsskolan, när nu föregående års riksdag har sagt ifrån att den väntar en omedelbar lösning men man nu inte är lika bestämd utan har mjukat upp det hela.

Jag tycker att både när det gäller skolväsendet här i Stockholm, när det

gäller att slå vakt om en utomordentligt värdefull försöksskola och när det gäller trohet emot vad riksdagen förut har uttalat är det klokast att gå på reservationens linje.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Herr Larsson i Stockholm började sitt anförande med att framhålla vilken utomordentligt stor roll Höglandsskolan och några andra skolor, som han nämnde, spelar. Jag skall inte ett enda ögonblick förneka att många av de pedagogiska reformidéerna har kommit fram i skolor som grundats av enskilda och att dessa pedagogiska reformidéer sedan kunnat komma hela det allmänna skolväsendet till del.

Jag tror alltså att Höglandsskolan likaväl som de andra skolor herr Larsson i Stockholm här nämnde — Franska skolan och Viggbyholmsskolan — i det avseendet har spelat en utomordentligt stor roll.

När vi å andra sidan i riksdagen har att pröva frågan om att väga anslagsmöjligheterna och flytta in anslagen under de gällande bestämmelserna för mera reguljära understöd, då kan vi inte bara plocka ut en enda skola, utan då måste vi också tänka litet grand på vilka konsekvenserna kan bli.

Jag ber alltså att få understryka, att från herr Larssons i Stockholm sida är det inte bara fråga om Höglandsskolan, utan han vill också ha Franska skolan och Viggbyholmsskolan med, och på en senare punkt har vi från en annan motionär i kammaren förslag om att ytterligare en skola skall få anslag.

Jag tror alltså att vi får försöka bedöma de här frågorna i deras större sammanhang, och vi får då inte bara försöka att reducera kostnaden — på en enda punkt — till kanske en relativt obetydlig summa, utan vi får ställa in det hela i de större sammanhangen.

Bidrag till vissa privatläroverk.

Jag skulle, herr talman, i det sammanhanget också vilja säga en annan sak. Det har under debatten här tidigare, både på denna punkt och på andra punkter, sagts att ecklesiastikministern kanske vore intresserad för beviljande av anslaget på den här punkten, men att det finns någonting som heter en finansminister. Jag vill på den punkten säga, att även om det nu är så att det är skilda departement som svarar vart och ett för sina delar av den statliga verksamheten och förvaltningen, är det å andra sidan oriktigt att skilja ut finansministern i det här fallet och säga att han är en person som bromsar på varenda punkt, att han är så att säga en buse som ständigt och jämt är framme och försöker hålla anslagen nere. Vi kan inte resonera på det sättet. Vi måste, när det gäller den ekonomiska politiken i stort och statsutgifterna i stort, se regeringen som en helhet, och vi måste i det fallet tillmäta finansministerns synpunkter och allmänna ställningstaganden samma betydelse som vi tillmåter fackministrarnas synpunkter.

Det är en annan punkt som jag också skulle vilja säga ett par ord om i det resonemang som förs. Man har sagt att denna försöksverksamhet, som förekommer vid Höglandsskolan, har en utomordentligt stor betydelse för vårt skolväsendes fortsatta utveckling. Jag tror att det är riktigt, men jag tror å andra sidan att vi får lov att skjuta in en annan frågeställning också i det här sammanhanget, och det är denna: Om vi nu skall bedriva försöksverksamhet, vilket i och för sig är både bra och nödvändigt, skall vi då kanske plöttra ut de medel, begränsade till omfånget, som ändå står till vårt förfogande, på försöksverksamhet på en mängd olika områden? Kan det inte kanske vara skäl i att försöka koncentrera de pengar, som skall gå till försöksverksamhet, på ett mindre antal skolutyer och försöka se till att försöksverksamheten där får fulla möjligheter att slå igenom? Jag

tror inte att man kan komma ifrån den synpunkten heller, herr talman.

Efter att ha deltagit i diskussionen både i avdelningen, i utskottet och här i kammaren måste jag säga att jag är beredd att följa utskottets förslag, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Herr Wallentheims anförande föranleder mig endast till att konstatera att 1951 års kungörelse väl bör äga tillämpning på alla de skolor som fyller dess villkor. Det är fallet med Höglandsskolan enligt överstyrelsens bedömning. I överensstämmelse med den ståndpunkt som riksdagen tidigare har intagit, på sätt som särskilt herr Kyling här har redogjort för, är det väl också riktigt att Höglandsskolan får det anslag som tillämpningen av 1951 års kungörelse leder till.

De övriga av mig nämnda skolorna har icke anslag enligt 1951 års kungörelse, utan de har särskilt prövade anslag, och mitt yrkande beträffande Höglandsskolan för ingalunda med sig några självklara konsekvenser för de övriga skolor som jag har pläderat för. De må prövas fritt var för sig, naturligtvis ända till den tidpunkt då även för dem de fulla formella förutsättningarna för tillämpning av 1951 års kungörelse föreligger.

Jag tror följaktligen, herr talman, att herr Wallentheims försök att med hänsyn till befarade konsekvenser avskräcka från ett bifall till reservationen på denna punkt är ogrundat.

Herr HOPPE: Herr talman! Herr Wallentheim manade oss att känna ansvar för det ekonomiska läget i vårt land av i dag. Jag skulle för min del vilja säga att jag är fullkomligt ense med honom på den punkten. Det kanske inte alla har känt på precis samma sätt vare sig i avdelning eller i utskott; i varje fall har inte alla velat gå precis samma vägar. Men detta att känna ansvar för vårt

Bidrag till vissa privatläroverk.

lands ekonomiska läge innebär inte och har inte fått innebära, vare sig för avdelningen eller för statsutskottet, att man på varje punkt obrottsligt följer Kungl. Maj:t, utan det har för oss inneburit den skyldigheten att sakligt pröva varje förslag.

På några punkter har avdelning och utskott sålunda gått ifrån Kungl. Maj:t. På ett par—tre punkter därutöver har jag varit med om att gå ett stycke längre än Kungl. Maj:t har avsett, och jag menar att vi som går den vägen inte på något sätt vill brista i ansvarskänsla eller vill säga att det finns en buse, som står där i vägen och som har skulden.

Ibland kan det nog hända — herr Wallentheim var inne på den saken — att vi undrar om vi inte, när vi litet smått revolterar mot Kungl. Maj:ts förslag, har ecklesiastikministern med oss och om han verkligen blir så förfärligt bedrövad om vi går en annan väg än den som han själv har föreslagit.

När herr Wallentheim talar om försöksverksamhet vill jag säga att läget är det, att vi har en försöksskola som, enligt vad som från olika håll har erkänts, arbetar framgångsrikt och effektivt, har givit en hel del åt svenskt skolväsende och bör kunna ge mera. Här har vi en färdig försöksskola. Jag kan inte med gott samvete stå kallsinnig inför frågan om dess fortbestånd, och jag vidhåller därför, her talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Då jag har påpekat vad herr Larssons i Stockholm förslag innebär jämväl beträffande andra skolor och framhållit de ekonomiska förpliktelser som ett bifall till hans motion skulle medföra, förlorar det påpekandet inte sin betydelse genom en hänvisning till att anslaget till den ena skolan går efter en viss kungörelse under det att anslaget till den andra skolan går efter andra grunder. Det spelar ingen roll efter

vilka grunder anslaget utgår, utan vad vi har att tänka på är att medel i den ena eller andra formen ovillkorligen måste anvisas.

Till herr Hoppe vill jag sedan säga att jag ingalunda har förfäktat den meningen, att man på alla punkter slaviskt bör följa finansministern — jag har själv på några punkter medverkat till att det har skett höjningar — men vad jag har opponerat emot är den arten av resonemang, där man försöker skilja ut vissa ledamöter av regeringen, i detta fall vederbörande fackminister, och å andra sidan finansministern och sedan ställa upp den ene mot den andre. Det är detta som inte kan vara riktigt eller försvarbart.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kyling begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 175:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kyling begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgå-

Bidrag till Restenässkolan.

vos 129 ja och 88 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 176—178.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 179.

Bidrag till Restenässkolan.

I en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.* väckt motion (II: 253) hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1952/53 till detta ändamål anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 253 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist, Arrhén, Svensson* i Ljungkile, *Bergstrand, Kyling*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 253, till Privatläroverk: Bidrag till Restenässkolan för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Ljungkile: Herr talman! Vi har här en stund diskuterat ett par skolor av privat natur förlagda till Stockholm. Denna punkt rör en skola, som har vuxit upp på landsbygden under de senaste åren, nämligen Restenässkolan i Bohuslän. Den är en fyraårig realskola av kommunal karaktär, som ligger ute på rena landsbygden, och är också den en experimentskola. Erfarenheterna under de år den varit i verksamhet har varit mycket goda; om den saken råder inga delade meningar. Skolöverstyrelsens vittnesbörd är fullständigt entydigt, och även vad statsutskottet har skrivit på denna punkt visar ju att man erkänner skolans kvalitet. Vi, som kän-

ner till skolan, vet också att den fyller en stor uppgift. Särskilt när det gäller elever från rena landsbygden, inte minst elever från skärgårdsdistrikten och från Orust och Tjörn, har det varit en mycket stor fördel för hemmen att kunna skicka sina barn till denna internatskola på landsbygden och på det sättet slippa att inackordera barnen i städerna, där det ju för övrigt är så oerhört trångt i skolorna, att den avlastning, som Restenässkolan kan ge, är mycket välbehövlig även från allmän synpunkt.

Studieresultaten vid denna skola har varit mycket goda, nästan uppseendeväckande goda. Även innan skolan hade examensrätt och eleverna alltså måste ta sin examen vid en skola med examensrätt, var genomsnittsbetygen ovanligt höga.

Nu har denna skola, till vars upprättande och drift privata intressenter lagt ut mycket pengar, begärt 50 000 kronor i statsanslag. Skolöverstyrelsen har för sin del tillstyrkt 30 000 kronor och den motion, som jag har skrivit under tillsammans med några kamrater, går på skolöverstyrelsens förslag och hemställer att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 30 000 kronor till Restenässkolan. Jag har också tillåtit mig att tillsammans med några kamrater foga en reservation till utskottets utlåtande till förmån för detta anslag på 30 000 kronor.

Jag vill innan jag slutar säga, att jag uppskattar och är tacksam för det erkännande, som även utskottet i sin skrivning ger åt denna skola. Men det är klart att hur glädjande det än är med ett erkännande, så avlönar man inte lärare eller klarar internatkostnader med det, utan det behövs även ett anslag.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Borås, *Utbult* och *Staxäng*.

Bidrag till Viggbyholmsskolan.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Under hänvisning till den debatt vi nyss har fört och under hänvisning till utskottets mycket välvilliga skrivning på denna punkt vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 180.**Bidrag till Viggbyholmsskolan.**

I en inom andra kammaren av herr Larsson i Stockholm m. fl. väckt motion (II: 350) hade hemställts, att riksdagen måtte uppföra anslag till stiftelsen Viggbyholmsskolan med 65 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 350 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag vill ännu en gång fästa uppmärksamheten på vad vi några motionärer har framhållit till förmån för Viggbyholmsskolan. Den är en nioårig enhetsskola plus gymnasium och står mycket nära de läroverk, som eljest efter 1951 års kungörelse erhåller statsbidrag. Men lika litet, herr Wallentheim, som ett bifall till den nyss avslagna reservationen i fråga om Höglandsskolan skulle ha föranlett ett bifall till denna punkt, lika litet har kammaren med sin nyss intagna negativa inställning förpliktats att avslå anslaget till Viggbyholmsskolan. Det är i denna form som vi har upptagit överstyrelsens hemställan om ett fritt prövat anslag med hänsyn till den betydelse som denna skola har. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Jag får kanske därtill lägga, att Viggbyholmsskolan — liksom den skola, som behandlades i föregående punkt,

ligger på landsbygden och icke har något statsunderstöd utan allenast lever på avgifter, på enskilda bidrag och på de bidrag som kunnat utverkas från de landskommuner, som har intresse av denna skola. Detta tycker jag också är en synpunkt som talar till förmån för motionen.

Jag har givetvis inga förhoppningar om bifall till det av mig ställda yrkandet, och jag tillåter mig då följa herr Svenssons i Grönvik anvisning att läsa mellan raderna, och mellan raderna i utskottets utlåtande hämtar jag stöd för min förhoppning, att i en nära framtid Kungl. Maj:t och med Kungl. Maj:t riksdagen måtte finna de skäl, jag här anfört, tillräckliga för att uppta frågan om ett statsunderstöd till Viggbyholmsskolan, jag gissar i överensstämmelse med den gällande allmänna kungörelsen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till min motion.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Utskottet har ju på denna punkt uttalat sin uppskattning av Viggbyholmsskolan. Jag skulle på den punkten kunna tillägga, att både som ledamot av skolkommissionen och i annat sammanhang har jag haft tillfälle att litet närmare följa verksamheten där ute och ta del av arbetet, och jag måste säga att jag, så långt jag kan bedöma, funnit att denna verksamhet varit utomordentligt värdefull. Emellertid anser sig icke utskottet nu kunna tillstyrka ett bifall till motionen utan hemställer att motionen avslås.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Fortbildningskurser för lärarinnor i husligt arbete.

Punkterna 181—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Fortbildningskurser för lärarinnor i husligt arbete.

I en inom andra kammaren av fröken *Ager* och herr *Nihlfors* väckt motion (II: 339) hade hemställts, att riksdagen måtte till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 15 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 339 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken *AGER*: Herr vice talman! Vid denna punkt har herr *Nihlfors* och jag en motion, där vi begär 15 000 kronor till fortbildningskurser för lärarinnor i husligt arbete. Vi lade in denna motion med anledning av att skolöverstyrelsen begärt 41 000 kronor till dessa fortbildningskurser men departementschefen icke förelagt riksdagen något förslag. Utskottet har nu avslagit denna motion, och det sker utan motivering, vilket något förvånar mig.

För alla lärargrupper och inom alla skolformer är det väl både önskvärt och nödvändigt att ha fortbildningskurser, och det är också nödvändigt för dessa lärare i husligt arbete. De skall ju föra fram riksdagens intentioner vad gäller enhetsskolan och den moderna undervisningen. Skall detta vara möjligt måste dessa lärare och framför allt de äldre lärarna komma på fortbildningskurser. Många av dem sitter ju ensamma ute i bygderna och får inga kontakter med sina kolleger, och de kan inte heller genom litteratur få kontakt med de rön som gäller deras undervisning. De måste få kurser i psykologi, metodik och modern kemi och komma i kontakt med de forskningsresultat och de rön, som man över huvud taget får fram på detta område.

Man har i olika sammanhang, inte minst här i riksdagen, framfört, att enhetsskolan står och faller med 9 y, och skall 9 y lyckas, gäller det att vi här får välutbildade lärarkrafter, inte minst på det praktiska området. Vi kan alltså inte här sitta och vänta utan måste sätta i gång med att utbilda dessa lärare.

Jag är förvissad om att min motion kommer att falla även om jag yrkar bifall till den, men jag hemställer och vädjar till chefen för ecklesiastikdepartementet, trots att han inte nu är här, att vara litet välvilligare nästa år och anslå medel till denna lärargrupp. Övriga lärargrupper, även specialskolelärarna, har fått anslag till dessa fortbildningskurser. Jag missunnar dem inte det, men det är ett vitalt intresse för de praktiska lärarna att få samma möjlighet att vara med på fortbildningskurser som för de övriga lärarna. Jag hemställer därför om avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion nr 339 i denna kammare.

Herr *WALLENTHEIM*: Herr talman! Utskottet förnekar ingalunda värdet av dessa fortbildningskurser som anordnas på olika områden, och det har ju också på vissa punkter just i anslutning till försöksverksamheten för enhetsskolan föreslagits en viss utökning av anslagen. Emellertid har möjligheterna att bevilja ökade anslag ansetts begränsade, och vi har därför inte ansett det vara möjligt att utvidga verksamheten på alla de olika områdena. Det kan i och för sig vara beklagligt, men eftersom resurserna har varit begränsade har vi inte kunnat komma med något annat förslag än det som är upptaget i det föreliggande utlåtandet, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.*Punkterna 189 och 190.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 191.***Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 206, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 199) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 179), i vilka — såvitt här vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Lundqvist* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herr *Nestrup* (II: 340), i vilka hemställts, att riksdagen till kurser för lärare vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter för budgetåret 1952/53 måtte anvisa ett sådant reservationsanslag, att detta medgäve att resekostnads- och traktamentsersättning kunde utgå i enlighet med allmänna resereglementet.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 199 och II: 179 — såvitt här var i fråga — ävensom motionerna I: 269 och II: 340, till Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande

hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Söderquist*, *Arrhén*, *Kyling* och *Widén*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMMAR: Herr vice talman! Vid denna punkt — nr 191 i statsutskottets utlåtande nr 8, som gäller kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter — har fogats en blank reservation av herr Ohlon m. fl. Med anledning av denna reservation och den i samband med föreliggande fråga behandlade motionen nr II: 179 tillåter jag mig säga ett par ord.

Utskottet har anslutit sig till den kungl. propositionen och hemställer om ett reservationsanslag på 25 000 kronor för budgetåret 1952/53. Motionen däremot stöder sig på skolöverstyrelsens anslagsäskande, som uppgår till 140 000 kronor. Skillnaden mellan summorna är ju avsevärd, och man frågar sig ovillkorligen, vad orsaken kan vara till denna kraftiga nedprutning av skolöverstyrelsens petita, detta så mycket mer som överstyrelsen med stort eftertryck framhållit nödvändigheten av det större anslagsbeloppet.

Så långt jag förstår, är det av utomordentligt värde, att lärarna bibehåller och stärker sin kompetens och därmed vidmakthåller den allmänna standarden inom vårt undervisningsväsen. Alldeles särskilt gäller det att under nuvarande betydelsefulla utvecklingsperiod uppmuntra fortbildningsarbetet. Behovet av kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter omvittnas vara mycket stort, och i all synnerhet gäller detta, sedan den reducerade timplanen medfört omläggning av kursplaner och metodik för flertalet ämnen.

Till läroverkslärare, som deltar i dylika fortbildningskurser och är bosatta utanför kursorten, utgår för närvarande ett traktamente av tio kronor om dagen. Departementschefen har föreslagit tolv kronor, vilket onekligen är en höjning, fastän den långtifrån, synes det mig,

Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

motsvarar de nuvarande dagskostnaderna och det penningvärdesfall, som vi har fått uppleva under de senaste åren. Skolöverstyrelsen har beaktat detta och hemställer att ersättning till deltagare i kurserna skall utgå enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet, något som statens lönenämnd finner fullt skäligt. Statskontorets avstyrkande i detta sammanhang var kanske väntat. Dess uttalande, att vissa av skolöverstyrelsen till jämförelse återopade kurser inom andra områden av statsförvaltningen är av annan karaktär än nu ifrågavarande kurser och sålunda icke helt jämförliga med dessa, får stå helt och hållet för kontorets egen räkning. För min del känner jag inte till, vad det skulle vara för slags kurser.

Med återopande av vad som har sagts här och av den motivering som återfinnes i motionerna yrkar jag bifall till motion nr II: 179, vari föreslås ett reservationsanslag av 140 000 kronor till kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter under budgetåret 1952/53.

Herr NESTRUP: Herr vice talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med den föregående talaren. Det är ju så att det inom skolväsendet pågår en kraftig utveckling, som vi väntar mycket av för enhetsskolans genomförande. Även för läroverkslärarna blir det många nyheter med reducerade timplaner o. s. v., vilket gör att lärare som har varit ute kanske 10—15 år inte riktigt kan följa med utvecklingen. De behöver komma ut och träffa andra lärare, och detta gäller naturligtvis speciellt de lärare som tjänstgör vid små skolor. Vi har ju t. ex. många realskolor, där det endast finns en lärare i fysik, en i kemi, en i kristendom, en i geografi o. s. v. Sådana lärare har inte någon möjlighet att hålla den personliga kontakt med kolleger, som är så oerhört stimulerande. Vid de större läroverken har man ämneskonferenser, där

alla lärare i samma ämne träffar samman och som ofta är synnerligen befruktande för undervisningen. Vid de små skolorna blir ämneskonferensen en konferens mellan denne ende lärare och rektorn, som kanske inte undervisar i det ämnet. Det blir ingenting med en sådan konferens och vederbörande lärare har bara att skriva av protokollet från föregående år. När han har hållit på 10—15 år har han kanske hamnat i en slentrian, som inte är gynnsam för undervisningen. Den enda möjligheten för honom att komma ur denna slentrian är att ge sig ut på en kurs, som i allmänhet ordnas under sommarferierna.

Skolöverstyrelsen säger att man skulle behöva femton kurser varje sommar för att någorlunda tillfredsställa behovet. Nu föreslår departementschefen ett anslag, som räcker till två kurser somliga år och till tre kurser andra år, och det är således för litet.

Dessutom tillkommer här en annan sak, nämligen att anslaget för vivre är för lågt. En lärare som begär sig till en sådan kurs får, som vi hörde, tolv kronor per dygn, och som dessa kurser i allmänhet är förlagda till storstäderna, är det svårt att få det att gå ihop. Läraren måste sålunda skjuta till av sina egna pengar, och så går det ju inte till när det gäller andra som är anställda i statens tjänst. När det anordnas frivilliga kurser för andra statsanställda, får ju deltagarna ersättning enligt resereglementet. Det är denna sak jag har motionerat om i motion nr 340, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion.

Herr EDENMAN: Herr talman! Behovet av här ifrågavarande kurser är allmänt omvittnat, något som också framgår av den diskussion som här förts, och jag vill nu bara ge en förklaring till att den prutning som skett på skolöverstyrelsens äskande blivit så kraftig som den blivit. Denna prutning bottnar

Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

framför allt däri, att ecklesiastikministern inte ansett sig kunna acceptera att deltagarna i dessa kurser skulle komma i åtnjutande av ersättning enligt allmänna resereglementet. Det är att observera, att kurserna är helt frivilliga. De är förlagda till ferierna, i allmänhet till sommaren. Om man hade accepterat skolöverstyrelsens förslag, skulle det ha inneburit att reseersättningen måste graderas efter vederbörande lärares lönegrad och att lärarna måst placeras i olika traktamentsklasser — en rektor t. ex. skulle ha fått ersättning för resa i första klass och för första klass sovvagn samt erhållit traktamentsersättning enligt högsta traktamentsklassen. Vidare skulle ett sådant accepterande av skolöverstyrelsens förslag ha medfört synnerligen stora konsekvenser över hela fältet. Om man för dessa kurser, som visserligen i och för sig är viktiga och värdefulla för den enskilde tjänstemannens fortbildning men som dock är frivilliga, skulle lämna ersättning efter allmänna resereglementets principer, skulle det över huvud taget icke kunna anordnas några kurser i det allmännas regi utan att dessa bestämmelser måste tillämpas.

Ersättning för resa i tredje klass och ett belopp av tolv kronor om dagen, såsom här är föreslaget, täcker givetvis inte alla omkostnader för deltagarna i dessa kurser, men full lön utgår ju, själva resan till kursorten blir helt betald och de 12 kronorna kan väl i någon mån utgöra ersättning för de merkostnader vederbörande lärare ådrar sig genom att vistas på den ort där kursen äger rum.

I första hand är det alltså vägran att acceptera principen om att rese- och traktamentsersättning för dessa frivilliga kurser skall utgå enligt allmänna resereglementet, som har medfört den kraftiga nedprutningen av skolöverstyrelsens förslag. Skolöverstyrelsen har för sin del varit konsekvent och föreslagit, att samma ersättningsgrunder

skulle tillämpas för samtliga kurser av detta slag, alltså även inom folkskolans område. Departementschefen har varit lika konsekvent och över hela linjen sagt nej till denna princip.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NESTRUP: När jag framställde mitt yrkande förbisåg jag, herr talman, att den motion, vartill herr Hammar redan yrkat bifall, är av samma innehåll som min motion. Jag ber därför att få återtaga mitt yrkande och instämmer i stället i herr Hammars yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 199 och II: 179; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 192—211.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 212.**Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 230, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de under punkten 191 angivna motionerna I: 199 och II: 179, i vilka, såvitt här vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till förvarande ändamål anvisa ett reservationsanslag av 115 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 199 och II: 179, såvitt här var i fråga,

Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor.

till Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Ohlson, Söderquist, Arrhén, Kyling* och *Widén*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HAMMAR: Herr talman! Jag skall även vid denna punkt tillåta mig att anföra några korta reflexioner. I den kungl. propositionen föreslås ett anslag för budgetåret 1952/53 av 60 000 kronor för här ifrågavarande ändamål. Utskottet har tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I den motion, som på denna punkt föreligger, nr 179 i denna kammare, hemställas att riksdagen måtte i överensstämmelse med skolöverstyrelsens riksdagspetita anvisa ett reservationsanslag på 115 000 kronor.

Om dessa kurser för lärarfortbildning torde det, såsom från statssekreterarens sida redan omvitnats, endast råda den meningen att kurserna är utomordentligt betydelsefulla. Med stort eftertryck framhåller också skolöverstyrelsen värdet och nödvändigheten av att det lämnas bidrag till en kursverksamhet under själva läsåret, och jag skall tillåta mig att något citera den motivering som skolöverstyrelsen därvid anför: »Beträffande kurser, som anordnas på dagar, som eljest skulle varit läsdagar, torde man för närvarande knappast kunna fixera allmän statlig rese- och traktamentsersättning. Man torde kunna räkna med att skoldistriktet äro intresserade av kursverksamheten och ekonomiskt understödja deltagandet. Staten synes dock böra uppmuntra denna form av fortbildningsverksamhet genom ett bidrag, som tills vidare väsentligen bör avse organisationskostnaderna.» Vidare säger skolöverstyrelsen: »Dessa kurser — som i allmänhet torde bli kortvariga — kun-

na förutsättas i regel bli förlagda till pågående läsår med utnyttjande av de möjligheter som föreskrifterna i folkskolestadgan erbjuda. För att ytterligare befrämja sådan kursverksamhet vill överstyrelsen, i anslutning till vad som framhållits i flera inhämtade yttranden, förorda höjning av antalet dagar, då undervisningen av sådan anledning får inställas, från nuvarande tre till fem dagar.» Till sist uttalar skolöverstyrelsen som sin mening att det stora flertalet folkskoleinspektörer och flera seminarier önskar anordna kurser eller pedagogiska dagar under läsårets gång.

Till detta vill jag bara foga att samtliga hörda instanser vitsordar behovet av en vidgad fortbildningsverksamhet, samtidigt som de betygar det intresse, som från lärarnas sida visats för de kurser som anordnas. Kurserna har varit väl besökta trots att de bara avser fortbildning inom verksamhetsområdet och någon kompensation i form av högre löneställning eller högre befattning i regel inte kan förväntas.

Med stöd av vad jag här sagt och närmare utvecklat i min motion tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till motionen i denna kammare nr 179, som går ut på att fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor må anvisas ett reservationsanslag av 115 000 kronor.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Med hänvisning till den motiveering, som herr Edenman anförde när det gällde motsvarande kurser för läroverken och varav framgick att departementschefen konsekvent avvisat tanken på en ersättning enligt allmänna resereglementet, en konsekvens som även statsutskottet iakttagit, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till de i ämnet väckta mo-

Bidrag till anordnande av skolmåltider.

tionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 213—217.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 218.**Bidrag till anordnande av skolmåltider.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 236, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar beträffande grunderna för statsbidrag till skolmåltidsverksamheten, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53, dels ock till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 26 300 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 6 800 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Nilzon* (I: 141) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i *Luttra m. fl.* (II: 182), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta att med tillämpning från och med budgetåret 1952/53 fastställa det särskilda bidragsunderlaget för bespisningsenheter med högst två läraravdelningar till 90 öre per utspisad måltid samt höja procentsatsen så, att den utginge med två tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören varmed skoldistriktets eller kommunens skatteunderlag för redovisningsåret understege 55 skattekrönor per invånare, dock med lägst 10 procent av bidragsunderlaget;

dels en inom andra kammaren av herr *Jacobson* i *Vilhelmina m. fl.* väckt motion (II: 82), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag rörande bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1952/53 måtte besluta

a) att — i avvaktan på den översyn

av grunderna för statsbidrag till skolmåltider, som departementschefen förutskickat — den ändringen redan nu måtte vidtagas, att bidrag skulle utgå med två tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören, varmed skoldistriktets eller kommuns skatteunderlag för redovisningsåret understege 55 skattekrönor per invånare;

b) höja det särskilda bidragsunderlaget för mindre bespisningsenheter med högst två läraravdelningar till 90 öre per måltid och lärjunge;

c) vidtaga den erforderliga höjning i det av departementschefen äskade förslagsanslaget, som följde av ett bifall till motionen;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Dahlgren* väckt motion (II: 445), vari hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte i enlighet med skolöverstyrelsens förslag till förevarande ändamål anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 141 och II: 182, II: 82 samt II: 445, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade ändringar beträffande grunderna för statsbidrag till skolmåltidsverksamheten, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53;

b) till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 26 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsgård*, *Ohlson*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Nilzon*, *Söderquist*, *Arrhén*, *Svensson* i *Ljungkile*, *Bergstrand*, *Åkerström*, *Kyling*, fröken *Elmén* och herr *Onsjö*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 141 och II: 182, II: 82 samt II: 445, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga, godkänna av

reservanterna förordade ändringar beträffande grunderna för statsbidrag till skolmåltidsverksamheten, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! När skolöverstyrelsen i sina petita till årets statsverksproposition hemställde om bidrag till anordnande av skolmåltider, framställde skolöverstyrelsen *dels* förslag om att de nuvarande bidragsgrunderna måtte ändras på sådant sätt, att bidrag utginge med 0,2 procent för varje tiotal skatteören, varmed skoldistriktets eller kommunens skatteunderlag för redovisningsåret understiger 55 skattekronor per invånare, *dels* förslag om att det särskilda bidragsunderlaget för mindre bespisningsenheter — med högst två läraravdelningar — skulle höjas från nuvarande 80 till 90 öre och för övriga bespisningsenheter från nuvarande 60 till 70 öre. När ärendet sedan kom upp till departementet, gick departementschefen med på att höja bidragsunderlaget med 10 öre för de större bespisningsenheter, alltså sådana där det finns mer än två läraravdelningar, medan han, märkligt nog, inte ville vara med om en sådan höjning beträffande bespisningsenheter där det finns högst två avdelningar, utan ansåg att man där kunde nöja sig med en höjning av 5 öre.

De bidragshöjningar som det här gäller avser, såsom klart och tydligt framgår av departementschefens motivering, att vara en kompensation för dyrtiden, vilken även gör sig gällande beträffande skolmåltiderna. Vi norrlandsrepresentanter har emellertid inte kunnat finna någon rimlig förklaring till att man inte skulle göra en minst lika stor höjning när det gäller de ekonomiskt sämst ställda skoldistrikt som övriga skoldistrikt. Vi har därför i en motion, undertecknad av ledamöter från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Ånger-

Bidrag till anordnande av skolmåltider.

manland, hemställt om att procentsatsen måtte höjas till 0,2 procent samt att det särskilda bidragsunderlaget för bespisningsenheter med högst två läraravdelningar måtte höjas med 10 öre till 90 öre.

Statsutskottet har för sin del biträtt departementschefens förslag i frågan, men till min glädje konstaterar jag att inte mindre än tolv reservanter inom utskottet har ställt sig på motionärernas sida i fråga om bidragsunderlagets höjning. När det gäller förbättringen av procentsatsen har man däremot inte velat tillmötesgå vårt önskemål. Det finns väl under sådana förhållanden inte någon utsikt att få motionen bifallen i dess helhet, men jag hoppas att den kompromiss, som reservanterna har gått in för, nämligen en höjning av bidragsunderlaget med 10 öre såväl beträffande de mindre som de större bespisningsenheter, kommer att vinna andra kamrars godkännande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till denna punkt.

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag vill först beklaga att genom ett misstag mitt namn icke återfinnes under den reservation som här föreligger, detta särskilt som jag inom utskottet talade för reservationen. Vidare vill jag, utöver vad föregående talare här redan gjort, anföra några synpunkter på själva saksfrågan.

Vi reservanter har inte ansett oss kunna förorda några större ändringar av bidragsbestämmelserna, då det ju har tillsatts en utredning som skall ta upp frågan i dess helhet. Däremot har vi ansett det vara naturligt att man beträffande bidragsunderlaget för mindre bespisningsenheter behåller samma normer som nu. Kungl. Maj:ts förslag innebär faktiskt en ändring därvidlag, i det att man har minskat avståndet mellan större och mindre skolor i fråga om bidragsunderlagets storlek. Jag

Bidrag till anordnande av skolmåltider.

måste säga att jag är något förvånad över den ställning, som statsrådet Persson på denna punkt intagit.

År 1950, då man beslöt denna förändring, som innebar ett höjt bidrag för de mindre skolorna, förebragte skolöverstyrelsen en statistik, som visade att det fanns underlag för den differentiering som då gjordes. Ser man på de siffror som skolöverstyrelsen förebragt i år, finner man att för samtliga skoldistrikt både på landsbygden och i städerna utgjorde kostnaderna cirka 78 öre per måltid men i de mindre skolorna med högst två läraravdelningar 98 öre, alltså en skillnad på just de 20 öre, som för närvarande utgör skillnaden i bidragsunderlaget. Man måste därför förvåna sig över att Kungl. Maj:t har frånträtt den nuvarande regeln.

Såsom påvisades av skolöverstyrelsen år 1950 betyder skolmåltidsverksamheten givetvis allra mest ute på landsbygden. När det gäller skolorna där visar det sig, att det är svårt att få i gång en sådan verksamhet. Det är speciellt Norrland och skogsbygderna över huvud, som har dessa mindre skolor. Allt talar för att man till dess att den nu igångsatta utredningen blir klar bibehåller de nuvarande bestämmelserna för bidragsunderlaget.

Man kan fråga sig hur mycket detta betyder i pengar. I reservationen har det sagts att det ur kostnadssynpunkt inte betyder så mycket, att man haft anledning att ändra på det begärda anslagsbeloppet, eftersom det här gäller ett förslagsanslag. Ser man på de siffror som skolöverstyrelsen lämnade 1950, framgår det att det innebär en skillnad i utgifter på bara 30 000 kronor. Det rör sig alltså inte om några större belopp. Jag tycker nog att man kunde använda 30 000 kronor till att hjälpa dessa mindre skolor ute på landsbygden med dessa skolmåltider.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt i statsutskottets utlåtande.

Herr HOLMBERG: Herr talman! På praktiskt taget alla de punkter, där det nu sker en uppräknings av anslagsposterna under åttonde huvudtiteln, rör det sig om otillräckliga kompensationer för de prishöjningar och andra fördyringar som inträffat. Herr Johansson i Stockholm och herr Håstad har redan i fråga om stipendiegivningen givit exempel på vilken omfattning dessa standardförsämringar har. Detta gäller emellertid inte bara stipendier utan en hel rad andra punkter.

Beträffande en del poster, särskilt när det gäller folkskolundervisningen, framträder dessutom en annan tendens, som är skadlig för undervisningen och dessutom innebär en ytterligare social orättvisa. Jag avser den metod, som vi kan spåra bl. a. i behandlingen av nu förevarande fråga, att mer och mer på kommunerna överflytta kostnader, som statskassan egentligen skulle svara för. Så har nu skett under flera år, bl. a. i fråga om kostnaderna för skolmåltider. Vår motion nr 445 i denna kammare behandlar den frågan. Vi har inte vågat sikta så högt som till att återställa den proportion, som ursprungligen rådde mellan statsmakternas och kommunernas andel i kostnaderna för detta ändamål, men vi trodde oss kunna räkna med utskottets medverkan till att man åtminstone inte skulle genomföra en ytterligare förändring till kommunernas nackdel av dessa proportioner. Tyvärr har det emellertid visat sig, att vi inte ens i detta hänseende kunde räkna med utskottets medverkan.

Reservationen på denna punkt, avgiven av herr Näsgård m. fl., innebär bara en nyansskillnad i jämförelse med regeringens och utskottets ståndpunkt. Den innebär att de minsta bespisningsenheterna nu skall få en höjning av bidragsunderlaget till 90 öre. Den lilla smulan åtminstone av vår motion har alltså reservanterna försökt rädda och vi är naturligtvis tacksamma för det. Men nog får man ett intryck av att det

måste ha varit en sällsynt benhård ovilja inom utskottet, när inte ens reservanterna vågade komma med något bättre.

Över huvud spårar man i hela behandlingen av denna fråga inte mycket av det intresse för landsbygden, som vi bl. a. i förra veckan fick höra mycket högstämnda deklarationer om i denna kammare. Även de socialpolitiska åtgärderna inom skolväsendet berör nämligen i mycket hög grad landsbygden. Det är landsbygdskommunerna, som hårdast får sitta emellan för en ogin statlig politik på detta område. Framför allt är det de glesbebyggda landsbygdskommunerna i Norrland som har de högsta kommunalskatterna, och det är därför också i sådana skoldistrikt, som de menligaste verkningarna av att man ytterligare förskjuter skatteuttaget från staten till kommunen framträder, d. v. s. då man genomför en skatteomläggning till kommunernas nackdel.

Det bör observeras, att den ståndpunkt som utskottet företräder inte har ett dugg med sparsamhet att göra. Det är inte fråga om att spara ett enda öre, ty det är ingen som vill att verksamheten på detta område skall bli mindre omfattande. Pengarna skall alltså ut. Det är bara fråga om vem som skall betala dem. Skall staten betala dem eller en mindre andel av dem än hittills, eller skall kommunerna få vidkännas den kostnaden?

Utskottet har för övrigt så långt ifrån rekommenderat någon inskränkning, att det tvärtom har uttalat en förhoppning om att skolmåltidsverksamheten »så snabbt som möjligt vinner en allmänare utbredning», och en sådan förhoppning vill ju var och en ge sin anslutning till. Men det är just detta, som utskottet motverkar genom sitt förslag. Skolöverstyrelsen har för övrigt i flera olika sammanhang påtalat att en sådan övervältring av utgifter från staten till kommunerna kan få till följd en restriktivare politik från kommunerna be-

Bidrag till anordnande av skolmåltider.
träffande skoländamål och att därigenom skulle inträffa en standardförsämring för undervisningen över huvud taget.

Herr talman, eftersom ett annat förslag i vår motion ligger på principiellt samma plan som detta, vill jag passa på att redan nu säga några ord om det.

Det gäller de fria läroböckerna. Finansieringen av den verksamheten skedde ursprungligen så, att staten betalade 83 procent och kommunerna 17. Genom att lägga på kommunerna praktiskt taget hela den merkostnad, som uppstår genom prishöjningarna, har man nu ökat kommunernas andel i kostnaderna och minskat statens. Kommunernas andel blir enligt utskottets förslag 60 procent mot de tidigare 17, medan statens förutvarande 83 procent sjunker till 40 procent. Så stor förskjutning sker alltså av kostnaderna.

Denna anordning tycker vi är orättvis och skadlig för undervisningen. Vårt förslag innebär ingen ideallösning — det skall jag gärna erkänna — ty en ideallösning skulle innebära att staten tog hand om alla dessa kostnader och att kommunerna ingenting skulle betala. Det vore det enda rättvisa. Men vi har försökt att få riksdagen att medverka till en åtminstone något rimligare politik gentemot kommunerna än den, som man nu föreslår.

I fråga om den punkt som det nu gäller hemställer jag, herr talman, om bifall till motionen nr 445 i vad den gäller skolmåltiderna.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas är inte alltför betydande. De båda förslagen skiljer sig endast på en punkt, nämligen i fråga om hur stort bidraget skall bli till de mindre skolenheterna. Jag skall, herr talman, även om jag inte kan skriva under vad herr Widén sade att *alla* skäl talar för reservationen, villigt erkänna att ändå *vissa* skäl tala för den. Men jag vill

Bidrag till anordnande av skolmåltider.

samtidigt också framhålla, att när man här företar en höjning av statsbidragen är det väl i och för sig ingenting onaturligt i att man gör den kraftigaste höjningen i botten och försöker något begränsa höjningen högre upp. Jag tror att det är felaktigt att utgå från att denna skillnad på 20 öre mellan den ena och den andra typen är fastställd som den under alla förhållanden rimliga och riktiga. Nu skall hela frågan om grunderna för bidragen bli föremål för närmare översyn, och då har man från utskottsmajoritetens sida menat, att det inte finns några skäl att på denna punkt frånga det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt.

Jag skulle emellertid medan jag har ordet vilja understryka en del av utskottets yttrande. Utskottet säger att man inte skall ställa allt för stränga krav på de lokaler, som skall utnyttjas för skolmåltider. Så långt min erfarenhet sträcker sig har de inspekterande myndigheterna många gånger ställt alldeles orimliga krav på den punkten och därigenom bidragit till att förhindra den i och för sig önskvärda utvecklingen av skolbarnsbespisningen. Jag vill alltså begagna tillfället att på den punkten mycket kraftigt understryka utskottets önskemål, att man från myndigheternas sida är starkt återhållsam i fråga om sina krav samt att man möjliggör provisoriska anordningar, med vilka man ändå kan vinna det som är viktigast, nämligen maten åt barnen. Om vi inte i nuvarande läge kan bedriva den förgyllda socialpolitiken, så tror jag i varje fall att vi skall inrikta oss på att bedriva den effektiva.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag kan hålla med utskottets talesman, herr Wallentheim, om, att det inte är en så särskilt stor skillnad mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen. Jag hoppades därför i det längsta på att

utskottet skulle ha enat sig på denna punkt.

Det gäller här inte att öka det allmännas utgifter utan det gäller en fördelning av utgifterna mellan stat och kommun. De som här tidigare — och enligt min uppfattning med full rätt — på olika punkter hävdade, att vi måste spara, de kan inte med samma rätt åberopa sparsamhetsargumentet på denna punkt. Pengarna skall ges ut av skattemedel; betalar inte staten, så måste kommunerna betala. Som här förut påpekats har det blivit en tendens, att vi här i riksdagen högtidligen beslutar om en del stora reformer och att kostnaderna för dessa reformer skall fördelas mellan stat och kommun efter vissa grunder. Sedan visar det sig emellertid att staten inte har råd att betala sin andel. Bördan vältras då mer och mer över på kommunerna. Detta är en tendens, som man måste reagera mot. Nu är emellertid alla eniga om — liksom när det gäller en del andra punkter — att detta skall rättas till. En utredning är redan tillsatt, som skall arbeta med detta. Vi får hoppas, att utredningen redan nästa år kan komma fram med ett förslag om rättvisare ordning i detta fall.

Här har i propositionen föreslagits en höjning med 10 öre för de stora bespisningsenheterna. Bidragsunderlaget skall således höjas till 70 öre. När det emellertid gäller de mindre bespisningsenheterna — på två klasser och därunder — vilka bevisligen är dyrare, har man inte orkat med en lika stor höjning, utan man har nöjt sig med 5 öre.

Nu försvarar herr Wallentheim detta med att när man skall höja, är det naturligt att man höjer mest i botten. Jag förstår inte vad han menar med botten i detta fall. Närmast kommer man väl att tänka på de kommuner, som har det sämst ställt och som drabbas hårdast. Det är betecknande att den motion, som här föreligger, är under-

tecknad av 22 representanter från olika partier. Motionärerna är huvudsakligen från norra Sverige, där ifrågavarande distrikt främst är belägna.

Jag kan inte komma ifrån, att den femöring det här gäller naturligtvis inte alls räcker till för att täcka skillnaden mellan statens och kommunens andel av prisstegringen. Det är dock i någon mån en gärd av rättvisa — rättvisa framför allt mot de skoldistrikt, som är sämst lottade i fråga om både skolor och ekonomi — om man följer reservationens förslag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Larsson* i Luttra.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga efter det s. k. försvar, som herr Wallentheim här fört å utskottets vägnar. Han gör gällande, att även om man inte kan erkänna att *alla* skäl talar för ett bifall till reservationen, så är han dock villig att medge, att *vissa* skäl talar för ett bifall till densamma. Det är ytterst sällan man blir i tillfälle att höra, att en talare från statsutskottsmajoriteten medger, att de som har en annan uppfattning än utskottet har goda skäl för sin inställning. I och med denna deklaration från herr Wallentheims sida tycker jag att saken borde vara klar.

Det är inte denna femöring, som varit avgörande. Det är inte den, som skapat denna stora enighet bland de norrländska motionärerna, utan vi har sett saken ur rättvisesynpunkt. Orättvisan blir, herr Wallentheim, densamma om det skulle gälla 5 kronor eller om det skulle gälla 500 000 kronor. Det är inte fråga om beloppets storlek. Frågan är helt enkelt om det är rättvist, speciellt mot den norrländska ödebygdsbefolkningen och de skoldistrikt, som där finns, att ställa dem i särklass i detta fall.

Bidrag till anordnande av skolmåltider.

När herr Wallentheim talar om botten måste man, som herr Onsjö sade, främst tänka på bespisningsenheterna med högst två läraravdelningar. Där blir trycket starkast och de ekonomiska påfrestningarna hårdast.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt tidigare framställda yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt; 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets ifrågavarande hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 445 i förevarande delar; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobson i Vilhelmina begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Holmberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 218 i statsutskottets förevarande utlåtande nr 8 antager den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m.

av bifall i nu förevarande del till motionen II: 445 av herr *Holmberg m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 218:o i utskottets utlåtande nr 8 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 219—229.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 230.

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln,

punkten 248, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad höjning från och med den 1 juli 1952 av statsbidraget för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 1 650 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft den under punkten 218 angivna motionen II: 445, vari, såvitt här vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 350 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 445, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordad höjning från och med den 1 juli 1952 av statsbidraget för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor;

b) till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag redan sagt under en tidigare punkt ber jag att få yrka bifall till motionen II: 445.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propo-

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.

sitioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som följde av bifall till motionen II: 445 i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 231.**Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 249, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kronor, innebärande en ökning med 16 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått ett flertal motioner.

I den under punkten 218 angivna motionen II: 445 hade, såvitt här vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till förevarande ändamål anvisa ett förslagsanslag av 78 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 445, såvitt här vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 201 och II: 241 samt I: 14 och II: 20 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anført.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HOLMBERG: Herr talman! Vårt förslag i motionen nr 445 när det gäller denna punkt sammanfaller med skolöverstyrelsens förslag. Under flera år har för övrigt skolöverstyrelsen uttalat en varning emot den eftersläpning, som har skett rörande fullföljandet av skolbyggnadsprogrammet. Skolöverstyrelsen har betecknat sina förslag som

ett minimum, som man inte kan underskrida utan att ta de största risker när det gäller skolundervisningen. Nackdelarna har ju också varit mycket påtagliga och kan omvittnas från alla delar av landet. Inte minst beklagligt är att detta läge inträtt i en situation, när vi alla hoppats på att beslutet om enhetsskolan skulle följas av en period av stor expansion och stora förbättringar rörande den grundläggande undervisningen.

I vår motion har vi också erinrat om att till denna bild — en mycket trist bild — också hör, att tusentals ungdomar varje år söker inträde i läroverken för att få en bättre undervisning än den folkskolan kan ge men avvisas därför att det inte heller i läroverken finns tillräckligt med lokaler. Det har sagts — och det sägs kanske fortfarande — att investeringsverksamhet även av detta slag måste hållas tillbaka för att »dämpa konjunkturen», som termen lyder. Vi har nu den meningen, att arbetskraft och materiella resurser redan tidigare kunde ha fördelats på ett mycket förnuftigare sätt till förmån för bl. a. undervisningen och vetenskapen. Läget på dessa kulturområden visar ju enligt vår mening på ett mycket påtagligt sätt, att vi inte haft råd med hela den enorma militära upprustningen, som uppenbarligen är det största hindret för att åstadkomma en kulturell upprustning. Det skulle behövas en relativt ringa begränsning av anslagen på fjärde huvudtiteln för att få litet mera över till den åttonde.

Dessutom är det väl inte så motiverat ens från utskottets egna tidigare ståndpunkter — såvitt jag förstår — att följa den arbetshypotes, som man i detta sammanhang använt under tidigare år. Redan i nuvarande läge är det tillräckligt tydligt, att den s. k. dämpningen av konjunkturen fått mycket påtagliga följder. Den lokala arbetslöshetspolitiken har ju nu fått en sådan omfattning, att det närmast liknar en krasch inom

Folkskolor m. m.: Bidrag till vissa byggnadsarbeten.

ganska betydande näringsgrenar. Mycket tyder på att det hastigt blir värre och värre. Borde man inte i detta läge planera i syfte att bygga mera i stället för att dämpa investeringarna när det gäller skolorna? Ger inte de ändrade förhållandena på arbetsmarknaden och näringslivet över huvud anledning att nu börja anlita de arbetslösa, som redan nu finns och som det säkerligen kommer att bli flera av, och för skolans räkning ta i bruk en del av de materiella resurser och de varor, som man inte kan få avsättning för; det gäller som bekant bl. a. en del byggnadsmateriel?

Vi tror för vår del att det finns anledning till en sådan omprövning av skolans byggnadsprogram, inte bara med hänsyn till vad jag tidigare sagt om skolans behov utan även med hänsyn till det förändrade läget på arbetsmarknaden.

Slutligen, herr talman, vill jag passa på att också i detta sammanhang säga några ord om ytterligare en fråga, som vi motionerat om. Vi har nämligen avgivit en motion, i vilken vi har velat understryka vår anslutning till skolöverstyrelsens ståndpunkt även i fråga om tjänstebostäderna. Vår motion avser på den punkten, liksom i fråga om skolmåltiderna och den fria skolmateria-len, att åstadkomma en högre grad av rättvisa i fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun. Vi föreslår i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, att anslaget till kommunerna skall utgå med 50 procent av byggnadskostnaderna. Men liksom skolöverstyrelsen har vi också föreslagit, att högst 30 000 kronor skall få användas till bostad åt ordinarie lärare och högst 20 000 kronor till bostad åt annan lärare. Med anledning av utskottets yrkande på den punkten skall jag, när den kommer att behandlas, be att få återkomma med någon modifiering av vårt tidigare förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 445.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! I anledning av herr Holmbergs anförande vill jag göra det påpekandet, att frågan om att hinna i kapp med skolbyggnader inte beror på de anslag, som på denna punkt ställs till förfogande — det är ju ett förslagsanslag som det här gäller — utan framför allt på den allmänna kvottilldelning för skolbyggnadsändamål som kan komma i fråga. I det avseendet har ju utskottet också gjort ett mycket bestämt uttalande. Det har sagt, att läget är bekymmersamt och att det även med de anslagsbelopp, som står till förfogande och som bygger på den beräknade kvottilldelningen, inte kan skönjas någon nämnvärd ljusning, och att man hoppas att det skall bli möjligt att ge en ökad byggnadskvot för skolbyggnader. Något mera kan väl på den punkten i närvarande stund inte sägas.

Dessutom kanske man i detta sammanhang också bör peka på att den kommitté, som helt nyligen har tillsatts för att överväga frågan om bidragsgrunder, både för skolbyggnader, tjänstebostäder och det ena med det andra, självfallet kommer att ta upp hela frågan om fördelningen mellan stat och kommun till närmare prövning och också i sinom tid kommer med förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBERG**: Herr talman! Vad löftet om utredning beträffar är det som bekant en metod, varigenom man under många många år har avspisat det ena angelägna reformkravet efter det andra. Det hör tyvärr inte till ovanligheten, att det tar 10 år och mera innan det blir något praktiskt resultat av utredningar.

Dessutom är det också fråga om vilket resultat en utredning kommer till. Mycket i samband med de nu signalerade utredningarna rörande fördelningen emellan stat och kommun av avgifter har närmast karaktären av ett yt-

Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder.

terligare hot mot kommunerna, nämligen hotet att det skall bli ännu sämre. Formuleringar av detta slag fanns framför allt i de s. k. Wärnska förslagen, som också handlade om utredningar av detta slag. Även om man inte å priori behöver förutsätta att det skall bli så i det här fallet, kan jag inte finna någon anledning att vänta ytterligare på en utredning, som kanske tar många år i anspråk, innan man sätter i gång en redan nu angelägen utvidgning av skolbyggnadsprogrammet.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag vet inte vad herr Holmberg har för erfarenhet av utredningsarbete, men nog kan man väl våga säga att sådana långvariga utredningar, som herr Holmberg har räknat med, knappast har förekommit, i varje fall inte när det gäller skolväsendet. Jag vill erinra om att skolkommissionen, som ju hade ett väldigt område att bearbeta, var färdig med sitt stora principförslag efter två års arbete, och två år senare kunde också riksdagen fatta sitt principbeslut.

Den utredning, som skall ta upp frågan om statsbidragsgrunderna, är ju tillsatt. Om den har börjat sitt arbete vet jag inte, men jag föreställer mig att det därvidlag inte kan bli fråga om något så oerhört långvarigt utredningsarbete.

Vad den tredje synpunkten angår, herr Holmberg, nämligen att man inte vet vilket förslag utredningen kommer med, finns det anledning att ta upp den frågan till diskussion, när utredningen kan visa sitt resultat. Då får vi tillfälle att överväga vad vi i en sådan situation bör göra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som följde av bifall till motion II: 445 i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 232—235.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 236.

Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 254, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad höjning från och med budgetåret 1952/53 av byggnadsbidragen till tjänstebostäder för folkskolans lärare, dels medgiva att under budgetåret 1952/53 måtte beviljas byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare med tillhoppa högst 5 000 000 kronor, dels ock till förevarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I den under punkten 218 angivna motionen II: 445 hade, såvitt här vore i fråga, hemställts, att riksdagen till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder för budgetåret 1952/53 måtte anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde:

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 140 och II: 181, I: 13 och II: 21 samt II: 445, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av utskottet förordad höjning från och med budgetåret 1952/53 av byggnadsbidragen till tjänstebostäder för folkskolans lärare,

b) medgiva, att under budgetåret 1952/53 måtte beviljas byggnadsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare med tillhoppa högst 5 500 000 kronor,

c) till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 800 000 kronor;

Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder.

II. att motionerna I:88 och II:169 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Under denna punkt redovisas ett flertal motioner, däribland en väckt av undertecknad m. fl. i denna kammare och en av herr Einar Persson m. fl. i första kammaren. Då jag ansett att de spörsmål, som vi tagit upp i motionerna, är av stor betydelse, framför allt för landsbygden, vill jag begagna tillfället att säga några ord därom.

Jag utgår från att kammarens samtliga ledamöter har kännedom om att det inom vissa skoldistrikt föreligger skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder för lärare, medan det beträffande andra skoldistrikt icke föreligger någon sådan skyldighet. Om man undersöker varför denna olikhet föreligger mellan skoldistriktet, finner man att grunden härtill ligger i den i folkskolestadgans 52 § upptagna bestämmelsen om hyresmarknad. Det är där fastslaget, att om det på ort varest skola är belägen icke finns hyresmarknad i skolans närmaste omgivning, föreligger skyldighet för skoldistriktet att tillhandahålla tjänstebostäder för lärare.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att när vederbörande myndighet bestämt att hyresmarknad icke finnes, har den utgått från att bostäder av den beskaffenhet som föreskrives i boställsordningen icke finns tillgängliga.

Jag vill också framhålla att de landsbygdskommuner och skoldistrikt, som genom denna bestämmelse om hyresmarknad blir skyldiga att tillhandahålla de ifrågavarande tjänstebostäderna, i alla händelser måste betrakta det såsom orättvist, att vissa kommuner och skoldistrikt skall vara nödsakade att ikläda sig betydande ekonomiska uppföringar genom denna skyldighet, me-

dan andra kommuner och skoldistrikt är helt befriade därifrån, ty i det senare fallet får befattningshavarna själva söka på bästa sätt ordna sin bostadsfråga genom att hyra i öppna marknaden.

Beträffande frågan, hur mycket det kostar ett skoldistrikt att tillhandahålla dessa tjänstebostäder, så skall jag endast anföra ett exempel för att inte debatten skall dra alltför långt ut på tiden. Skall man hålla en fullt modern tjänstebostad om 90 m², medför detta, enligt de erfarenheter jag har, under nuvarande förhållanden en årlig utgift för kommunen av cirka 2 500 kronor. Den hyresavgift, som utgår för en dylik modern bostad och som ju blev fastslagen för åtskilliga år sedan, uppgår till 888 kronor. Således uppstår det faktiskt för kommunen i dylika fall en förlust, som uppgår till skillnaden mellan cirka 2 500 och 888 kronor. Det finns naturligtvis ingen enskild medborgare, som kan bedriva en sådan förlustbringande bostadsuthyrningsverksamhet. Inte heller skulle kommunerna kunna göra detta, om inte dessa av mig nu omnämnda tvingande bestämmelser funnes, och naturligtvis detta att man kan ta av skattebetalarnas medel, så att man på det sättet kan fullgöra denna skyldighet.

Motionärerna är för sin del angelägna om att det skall bli en ändring i det förhållande som jag här nu påtalar. Vi har för vår del ansett nödvändigt, att rättelse åstadkommes i berörda förhållanden. Härvidlag har vi tänkt oss två möjligheter, antingen att man upphäver de nuvarande bestämmelserna i folkskolestadgan om hyresmarknad, eller, om man inte vill gå in på den vägen, att man från statens sida anvisar tillräckligt höga statsbidrag till åstadkommande av dylika tjänstebostäder, så att samtliga skoldistrikt blir likställda och inte det ena skoldistriktet skall behöva ikläda sig sådana utgifter för bostäder, medan det andra skoldistriktet är be-

Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder.

friat från en dylik upppoffring. Jag tror inte, att upphävande av bestämmelserna om hyresmarknad skulle medföra, att det skulle bli omöjligt för de berörda befattningshavarna att hyra bostad. Däremot är det ju uppenbart, att det kommer att leda till att hyrorna för bostäderna komme att stiga. Om bestämmelserna om hyresmarknad komme bort ur folkskolestadgan, skulle naturligtvis intet skoldistrikt komma att tillhandahålla tjänstebostäder till det pris som nu gäller och som fastställts för åtskilliga år sedan.

Nu är det ju så — och det är med tillfredsställelse som jag erfarit detta — att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för inte så länge sedan tillsatte en utredning som skall syssla med alla de i motionerna aktualiserade spörsmålen. Jag kan sålunda här endast konstatera, att motionärernas önskemål om utredning åtminstone tills vidare blivit tillgodosett, och det är ju klart, att jag under dessa förhållanden inte skall framställa något yrkande.

Jag vill också självfallet uttala min tillfredsställelse med den höjning av statsbidraget till ifrågavarande ändamål som nu föreslås. Det innebär ingen slutgiltig lösning av denna fråga, och det är naturligtvis inte heller meningen att det skall utgöra det. Men den föreslagna höjningen av statsbidraget är ju dock så påtaglig, att den synes mig förtjäna ett erkännande från denna plats.

Jag har för min del intet yrkande.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag vill först och främst helt och fullt instämma i vad herr Ericsson i Sörsjön har sagt. Jag skall bara be att få komplettera hans anförande med några ord om de olika ortsgrupperingarna, lönegrupperingen, skattegrupperingen och bostadsgrupperingen.

Man kan ju tycka, att dessa grupperingar borde sammanfalla, men det gör

de inte. Bara för något år sedan tillhörde min hemsocken före den sista stora omregleringen av dyrorterna lönegrupp 3, skattegrupp 2 och bostadsgrupp 1. Nu är det ändrat både i fråga om skattegrupperingen och i fråga om lönegrupperingen så att det är både lönegrupp 3 och skattegrupp 3, men jag tror inte att det är ändrat beträffande bostadsgrupperingen. Jag har dock icke undersökt saken på två år, men då tillhörde hela vårt län med undantag av en enda kommun grupp 1 vad beträffar bostadsgrupperingen. Detta gör att de av staten fastställda hyrorna för tjänstebostäder ligger betydligt lägre än de skulle göra, om bostads-, skatte- och lönegrupperingarna vore desamma.

Jag har frågat många men inte kunnat få svar på frågan, varför det skall vara så stor skillnad mellan löne- och bostadsgrupperingarna. Bostadsgrupperingen följde åtminstone då, inte annat än jag kunde förstå, samma indelning som den som gäller för bostadsgrupperingen för folkpensionerna. Och det vet vi ju, att man utgått från en alldeles felaktig utgångspunkt, när man gjorde bostadsgrupperingen för folkpensionerna. Då undersökte man vilka bostäder folkpensionärer bodde i, och detta fick ligga till grund. Och det förstår man ju, att gamla människor, som slutat att ha några inkomster, måste söka sig till de sämsta bostäderna. På det sättet konserverade man en låg standard på bostäderna.

Detta är ju inte alls tillämpligt på statstjänarna. Med nuvarande löner — jag är ju gammal folkskollärare — så kan de hyra nya bostäder med den högsta standard, som bjudes på landsbygden. Utöver denna indelning av bostäderna, som i huvudsak innebär, att bostäderna på hela landsbygden tillhör ortsgrupp 1, finns det också en indelning i A-, B- och C-bostäder. Jag skall inte gå in på det närmare. De flesta här vet ju vad det vill säga. Nu

Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.

är det många bostäder, som lärarna på landsbygden har, som är undermåliga, men man kan inte begära, att kommunerna skall visa något större intresse för att förbättra och bygga om dem, när de får in hyror, som endast motsvarar ungefär hälften av vad de skulle få, om man skulle tänka sig, att debet och kredit skulle gå ihop beträffande de nybyggda husen. Jag tycker ju, att bostadsgrupperingen här borde följa löne- och skattegrupperingen. Sedan har man ju ändå A-, B- och C-grupperingen beträffande bostädernas kvalitet. Den får då vara utslagsgivande i fråga om den olika standarden för bostäderna. Jag har talat om detta förut här i kammaren, och jag ville bara åter understryka det i samband med vad herr Ericsson i Sörsjön sade. Det är en fråga som intresserar oss ofantligt på landsbygden. Nuvarande system är mycket orättvist.

Jag har förut gjort jämförelser mellan min hemkommun och Gävle, medan vi tillhörde ortsgrupp 1 och Gävle ortsgrupp 3 i fråga om lönerna. Då var förmånerna för lärare i vår kommun mycket sämre än för lärarna i Gävle. Nu är vi också i ortsgrupp 3 vad beträffar löner, d. v. s. lika som Gävle. Lärarna i Gävle får hyra i öppna marknaden. För en bostad om 90 m² får de säkerligen betala över 2 000 kronor, kanske 2 500 kronor per år. Den hyra som betalas på landet, då tjänstebostad tillhandahålles, är mycket låg. Den blir ungefär hälften, även om man tar hänsyn till bränsle- kostnaderna, som nu är mycket höga. Det är kanske ganska egendomligt, att en gammal lärare för fram dessa synpunkter, men jag kan inte hjälpa, att jag alltid har insett orättvisan i denna uppdelning och i alla fall ansett, att rätt borde väl vara rätt. Man får bortse från det egna kårintresset. Jag har emellertid velat stryka under vad herr Ericsson i Sörsjön sagt och vad säkerligen många på landsbygden tänker.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Flera av de motioner som avgivits i denna fråga, bl. a. II: 445, sammanfaller med skolöverstyrelsens förslag i fråga om bidragsprocenten till kommunerna och i fråga om maximibeloppet. De avviker alltså i det hänseendet avsevärt från utskottets förslag.

Däremot finns det i utskottets förslag en detalj, som jag för min del gärna vill understödja. Det är utskottets förslag att de förhöjda beloppen skall utbetalas för de bostäder, beträffande vilka Kungl. Maj:t meddelat bidragsbeslut efter den 1 januari 1951.

För att kunna förena detta förslag med yrkandet i vår motion ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan men med bifall jämväl till motionen nr 445 i denna kammare.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som följde av bifall till motionen II: 445 i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan.

Punkterna 237—260.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 267.

Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag vill endast ställa en fråga till utskottets ärade talesman.

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Det står i utlåtandet överst på s. 123: »Utskottet vill för sin del med anledning av departementschefens uttalande samt motionerna I: 202 och II: 243 framhålla, att utskottet funnit den i utsikt ställda utredningen icke blott böra taga sikte på ifrågavarande ämbetsverks ändamålsenliga organisation utan — på sätt i motionerna antytts — vidgas till att omfatta samtliga de problem, som stå i samband med yrkesutbildningens centrala ledning.»

Jag förstår inte riktigt hur detta utskottsutlåtande skall kunna effektueras omedelbart. Yrkesutbildningen i vad det gäller enhetsskolestadiet sorterar för närvarande under skolöverstyrelsen, den övriga delen under yrkesöverstyrelsen. Dessutom tillkommer att skolkommissionens yrkesutbildningsdelagation inte kan väntas framlägga sitt förslag, som berör hela detta fält, förrän tidigast om ett år. Denna utredning, som departementschefen avsett att tillsätta omedelbart, alldenstund överstyrelsen för yrkesutbildningen är i behov av en, det kan man gott säga, omedelbar upprustning, skulle alltså, om utskottets rekommendation följs, inte kunna effektueras förrän tidigast om ett år.

Det skulle därför vara värdefullt, herr talman, att få ett uttalande från utskottet, vad man egentligen har tänkt sig med denna formulering. Det är en jätteuppgift, om man tolkar detta riktigt, för en utredning.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag medger villigt att det vidgade utredningsuppdrag, som utskottet anhållit om, är mycket omfattande, men vid diskussioner vid olika tillfällen inom utskottet och avdelningen har vi kommit fram till just detta förhållande, som herr Edenman varit inne på, att yrkesutbildningen under 9 y hör närmast till skolöverstyrelsen, medan däremot den direkta yrkesutbildningen ligger under den särskilda yrkesöverstyrelsen. Här

uppstår en rad av samordningsproblem. Här uppstår också enligt de diskussioner, som förevarit inom avdelningen och utskottet, frågan om den nuvarande organisationen med en uppdelning på olika överstyrelser är den allra lämpligaste, och det är detta problem som utskottet har velat bringa under diskussion. Huruvida det betyder att en utredning endast kan göras etappvis, kan vi från utskottets sida inte närmare uttala oss om. Det är bara denna allmänna syn som vi haft på problemet, som jag här velat ge uttryck åt såsom en förklaring till vad utskottet skrivit.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 268—278.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 279.**Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 302, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade förändrade grunder för statsunderstöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* (I: 144) och den andra inom andra kammaren av fru *Hellström m. fl.* (II: 173) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå till i motionerna nämnda teoretiska heldagskurser vid kommunala yrkeskolor med minst 30 veckors läsår med 78 procent av kostnaderna för rektors

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

och lärares löner, dock högst 8 kronor per undervisningstimme, och skulle i anslutning därtill förevarande anslag för budgetåret 1952/53 höjas med 30 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 144 och II: 173, I: 274 och II: 356 samt I: 273 och II: 254, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade förändrade grunder för statsunderstöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning,

b) till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 200 000 kronor;

II. att motionerna I: 145 och II: 252 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Svensson* i Ljungkile.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungkile: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till den föreliggande punkten om anslag till yrkesundervisningsanstalterna, och jag har gjort det för att få tillfälle att säga några ord. I detta sammanhang skulle jag emellertid vilja göra ett par erinringar, som gäller huvudtiteln i allmänhet. Det kan finnas anledning att göra det därför att den fråga, som här behandlas, är omnämnd i statsrådets sammanfattning i slutet av huvudtiteln, men också på grund av vad avdelningens ärade ordförande sagt här tidigare i dag.

Herr Svensson i Grönvik framhöll, att han knappast trodde sig ha varit med om en så väsentlig höjning på

denna huvudtitel på en gång som nu, och det kan ju i och för sig låta mycket bra. Men vad säger statsrådet själv i sin sammanfattning om denna höjning? Han säger blygsamt och sant nog: »Denna höjning är emellertid av i huvudsak automatisk natur eller föranledd av anslagsuppräknningar med hänsyn till inträffade prisstegringar på olika områden.»

Alltså, om vi fått en särskilt stor höjning på denna huvudtitel, så beror det i huvudsak på att vi har upplevat en särskilt stor inflation, att de automatiska stegringarna i löner och omkostnader har lett till en sådan summa som 173 miljoner i höjningar. De egentliga höjningarna är varken många eller så värst stora, men de bör naturligtvis tacksamt noteras.

Jag skulle också vilja göra en annan principiell anmärkning med anledning av vad herr Wallentheim nämnde tidigare. Avdelningens vice ordförande sade, när han talade emot en reservation, att vi måste ändå visa ansvarskänsla. Det ber jag att få instämma i, men jag tycker inte det finns någon anledning att påstå, att ansvarskänslan bestämt skall vara på den sida som håller på Kungl. Maj:ts förslag. Det kan och bör vara lika mycket personlig ansvarskänsla och lika noggrann prövning även ifall någon kommit till den uppfattningen, att det förslaget inte var det enda riktiga utan att det borde varit något annat. Jag tycker inte att de som nu talar för utskottets och Kungl. Maj:ts förslag skall monopolisera ansvarskänslan. Den har vi alla lika stor rätt att åberopa, ty jag förmodar att vi allesammans handlar under ansvar, och riksdagens plikt och rätt är ju att pröva frågorna och komma till bästa möjliga resultat, även om vi i något fall är av avvikande mening.

Yrkesskolorna är en av de punkter, där vi verkligen fått en reell anslagshöjning. Den innebär att bidraget till lärarlöner per undervisningstimma har

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

höjts från kronor 2: 70 respektive kronor 3: — upp till kronor 5: — alltså en anslagshöjning på 40 å 50 procent. Det är ju i och för sig en ganska kraftig och glädjande höjning, men man får också komma ihåg att som bakgrund till detta ligger en lång lidandets historia. Dessa skolor har inte fått någon höjning från början av 1920-talet till början av 1950-talet utan har i stället fått en sänkning under denna tid. Därefter har det varit en liten höjning under nu löpande budgetår. Detta har gjort att dessa skolor har befunnit sig i en mycket besvärlig ekonomisk situation.

När vi har motionerat i frågan under senare år har man hänvisat till en pågående utredning. En sådan utredning har nu verkställts, och riksdagen har tidigare uttalat som sitt önskemål, att det förslag, som utredningen kommit till, skulle effektueras. Ecklesiastikministern har inte ansett sig kunna göra det. Han har brutit ut denna fråga om bidrag till lärarlönerna och föreslagit den höjning, som jag nämnde. I övrigt har han uppskjutit avgörandet tills vidare. Det ingick bland annat i utredningens förslag, att det skulle bli ett bidrag till organisations- och administrationskostnader på 10 procent. I den motion, som jag varit med om att föra fram, har vi hemställt att riksdagen skulle bevilja åtminstone 5 procent i organisations- och administrationskostnader. Vi menade att ett sådant beslut från riksdagens sida knappast skulle kunna skapa något prejudikat eller binda riksdagen i dess fortsatta prövning, då man väl får förutsätta att det i alla fall måste bli något anslag av denna art och det knappast skulle kunna vara mindre.

Utskottet har emellertid inte velat gå med på detta. Å andra sidan har utskottet skrivit välvilligt, jag skall gärna och tacksamt erkänna det. Utskottet säger: »Samtidigt vill utskottet emellertid med anledning av dessa motioner

understryka önskvärdheten av att frågan om en ytterligare förbättring av nämnda statsbidragsvillkor blir föremål för bedömande i samband med att Kungl. Maj:t tager slutlig ställning till det av skolkommissionen framlagda förslaget i ämnet.»

Jag vill gärna, herr talman, särskilt stryka under detta uttalande från utskottet i förhoppning om att det inte skall dröja längre än till nästa år förrän dessa skolor får en ytterligare förbättring. Jag vill samtidigt som jag stryker under behovet härav bara säga, att redan den höjning av omkostnaderna, som har skett sedan detta förslag lades fram, är så pass stor att en stor del av anslagets höjning redan är utkvittat mot de nya omkostnaderna. Det är därför särskilt för de enskilda skolorna mycket stora svårigheter. En av de skolor jag närmast känner till har fått lägga ner en avdelning. Det går helt enkelt inte i många av dessa skolor att fortsätta, och många av dem är i en mycket besvärlig situation. Och när det nu är så att alla egentligen är överens om att yrkesutbildningen bör utvidgas och förbättras, så är det väl ändå en högst angelägen sak att man tar vara på det som finns och inte låter det gå under på grund av de svårigheter som de starkt stegrade omkostnaderna skapat.

Jag skall nu, herr talman, inte ställa något yrkande. Jag har velat stryka under dessa synpunkter, och det blir väl, förmodar jag, tillfälle att komma igen i något annat sammanhang. Jag hoppas att Kungl. Maj:t till ett annat år lägger fram förslag om ytterligare förbättring av statsanslaget.

I detta anförande instämde herr *Widén* och fröken *Ager*.

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Det är ju till synes en väldigt anslagshöjning som gjorts på denna punkt, som gäller det kommunala och enskilda yrkesskolväsendet, och det är ju också tacknäm-

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

ligt att äntligen statsbidragen till dessa skolor höjts. Det har nämligen, som vi hört av de föregående talarna, inte skett på ungefär 30 år annat än med en mycket liten justering en gång. Men någon reell förbättring innebär det inte på grund av penningvärdets fall. Fem kronor nu är värda mindre än två kronor 30 öre då. Departementschefen säger att han med detta nya förslag velat påbygga gällande statsbidragssystem och föreslår att statsbidrag till avlöning av rektor och övriga lärare från och med nästa budgetår fastställas till högst 78 procent av deras avlöning mot nu $\frac{2}{3}$. Men så tages differentieringen för olika slag av undervisning bort, och bidraget maximeras till fem kronor per undervisningstimme. Det skulle alltså betyda att inga lärarlöner vid några yrkesskolor skulle vara högre än sex kronor 40 öre per timme. Det lär nog inte vara lätt att i dessa lärarbristens tider finna kvalificerade lärare, som arbetar för den timlönen. Vi har nu några stycken i första och andra kammaren motionerat i denna sak och begärt att tills vidare — tills statsbidragen över lag kan höjas — bidragen dock skall till vissa skoltyper kunna få utgå med högst 8 kronor per timme.

Vid en del kommunala yrkesskolor i landet anordnas nämligen ettåriga hel-dagskurser med minst 30 veckors läsår. Dessa kurser är huvudsakligen teoretiska och användes som inträdeskurs för tekniskt gymnasium. Man skall under detta år bibringa eleverna kunskaper, som ungefär motsvarar realexamen i bl. a. ett eller två främmande språk, svenska, matematik, geometri, fysik och kemi. Till dessa kurser söker sig unga män av skilda kategorier, ofta sådana som förut inte haft möjlighet att få högre skolunderbyggnad än folkskola — kanske folkhögskola och korrespondenskurser. Det är arbetare av olika slag, och det är t. ex. montörer eller underofficerare. En och annan yngling med realexamen — det finns för resten flic-

kor också — kanske avlagd för flera år sedan, kommer också dit för att friska upp eller bättra på sina gamla kunskaper. Jag har själv haft förmånen att under ett tiotal år undervisa vid sådana kurser, och jag vet av denna erfarenhet till vilken välsignelse denna undervisning är för massor av ungdomar, som förut inte haft tillfälle eller råd till vidare skolgång. De är för begåvade ungdomar ett språngbräde till vidare utbildning till ingenjörer eller andra tekniska yrken. Och såvitt jag har fattat tanken med den blivande enhetsskolan rätt, så är det väl just meningen att man via yrkesundervisning på skolstadiet skall kunna öppna möjligheter för ungdomar att oberoende av ekonomisk ställning eller bostadsort få utbilda sig till goda yrken. Alltså yrkesundervisningen och yrkesskolorna bör på alla sätt främjas.

Jag tror också fullt och fast, att bästa sättet att hjälpa ungdomen och att motverka att den kommer på avvägar är att ge den god yrkesutbildning och på så sätt ta vara på dess möjligheter. Jag anser att man måste väl till stor del förlägga enhetsskolans yrkesundervisning till de kommunala yrkesskolor som redan finns. Och för att programmet skall kunna genomföras måste man väl försöka att ytterligare utbygga och hjälpa de yrkesskolor, som nu drives i kommunal eller enskild regi. Det är alltså ett mycket starkt statligt intresse, att yrkesskolorna stödjdes effektivt. Detta har också insetts av skolväsendets målsmän. Således uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet bl. a. i sina direktiv till 1946 års skolkommission: »Med hänsyn till såväl prisutvecklingen som nu rådande lönestandard för tjänstemän ha de vid olika tidpunkter fixerade grunderna för statsbidrag till löner för lärare vid yrkesundervisningsanstalterna kommit att uppvisa en eftersläpning, som nu gör en förbättring erforderlig.» Skolkommissionens yrkesutbildningsdelegation fick således direktiv att utarbe-

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

ta nya grunder för statsbidragen. Under de fem år som gått sedan dess har yrkesskolorna kommit i allt sämre läge, då ju, som jag förut sagt, statsbidraget på grund av penningvärdets försämring blivit allt mindre under de senare åren. Och under det sista året har situationen för dessa skolor på många håll blivit ohållbar, då kommunerna ofta inte orkar med de stigande kostnaderna på grund av de stigande lönerna för lärarna. Ett flertal av landets yrkesskolor har i vinter legat i besvärliga lönekonflikter.

Bland oss alla, som står yrkesskolväsendet nära och ivrar för dess utveckling, konstaterades med tillfredsställelse, att skolkommissionen i sitt 1950 framlagda betänkande sökt att utforma statsbidragen så, att yrkesskolorna skulle komma att jämföras med andra högre kommunala skolor. Vi blev besvikna över att inte redan förra årets riksdag fick något förslag till en förbättring av statsbidragen. Och inte heller i år har departementschefen varit beredd att nu tillstyrka skolkommissionens förslag. Det blir visserligen en förbättring av statsbidragen med ungefär 2 kronor per timme till ett belopp av 5 kronor. Detta låter nog så bra — men i själva verket betyder det ingen reell förbättring jämfört med 1947 på grund av penningvärdets starka fall sedan dess. Eftersläpningen blir fortfarande lika stor, om inte större, då ju lönerna under denna tid stigit avsevärt. Man måste alltså livligt hoppas, att statsmakterna är beredda att ett annat år föreslå samma statsbidragsgrunder för yrkesskolorna som gäller för de högre kommunala skolorna. Annars blir talet om jämställdhet mellan de olika skoltyperna bara tomt prat. Samtliga remissinstanser hade ju i huvudsak tillstyrkt skolkommissionens förslag om statsbidrag, och överstyrelsen för yrkesutbildning hade ju för nästa budgetår hemställt om dessa bidragsgrunder.

Jag har nu emellertid tillsammans

med några medmotionärer yrkat på att bidrag till de heldagskurser jag omnämnde i början av mitt anförande skulle kunna få utgå med högre belopp. Dessa teoretiska kurser fordrar nämligen — om de skall fylla sitt syfte — kvalificerade lärare i de flesta ämnen, detta då ju undervisningen skall föra fram till kunskaper ungefär motsvarande realexamen för att eleverna skall kunna komma in vid de tekniska gymnasierna. Skolkommissionen hade räknat med lönegrad 25 för dessa lärare, vilket motsvarar ett arvode av 12 kronor 60 öre per undervisningstimme. Om nu statsbidraget blir maximerat till 5 kronor i timmen, som departementschefen föreslagit, är ju detta inte ens 50 procent av den verkliga kostnaden. Det betyder, att om kurserna skall kunna drivas även i fortsättningen, måste kommunerna få mycket stora kostnader för kurserna. Och i synnerhet i fråga om sådana kurser är det ganska orimligt att begära, att kommunerna skall ikläda sig denna stora utgift, då kursernas elever till största delen är från andra kommuner än den där skolan är belägen, och ofta från olika platser i hela landet. Kan nu inte kommunerna åtaga sig dessa stora kostnader måste i stället eleverna betala höga avgifter — det får de i regel göra nu. Och det är ju alldeles i strid med riksdagens mening om jämställdhet mellan teoretisk och praktisk utbildning — mellan realskolor och yrkesskolor. Dessa ofta mycket ambitiösa ungdomar, som av studiehåg, kanske med stora uppoffringar, försöker skaffa sig kunskaper, skulle alltså vara betydligt sämre ställda än vad läroverkseleverna och eleverna vid de kommunala högre skolorna är. Just kurser av denna typ har under de senaste åren kommit i särskilt ofördelaktigt läge. Det hade också skolkommissionen i sitt betänkande tagit hänsyn till och föreslagit, att statsbidraget till heldagskurser av bl. a. denna typ skulle utgå efter väsentligt gynnsammare grunder än för övriga kurser.

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Med det av departementschefen nu föreslagna statsbidraget kommer säkert dessa kurser i ett bekymmersamt läge, och det kan tänkas, att kommunerna anser det omöjligt att anordna dem. Jag tror att det är mycket stort allmänt intresse att dessa kurser finns kvar. Det vore ytterligt beklagligt, om denna möjlighet för framåtsträvande ungdom att få en bättre start i livet skulle omintetgöras på grund av att kommunerna inte har råd att hålla i gång kurserna och inte kunna hjälpa till effektivt. Utskottet skriver nu med anledning av våra motioner, att det »vill understryka önskvärldheten av att frågan om en ytterligare förbättring av nämnda statsbidragsvillkor blir föremål för bedömande i samband med att Kungl. Maj:t tar slutlig ställning till det av skolkommissionen framlagda förslaget i ämnet».

Herr talman! Jag ber att varmt få vädja till statsmakterna om ytterligare förståelse för det kommunala yrkesskolväsendet över huvud taget, så att det i bidragshänseende så småningom kommer att jämnställas med övriga kommunala skolor, såsom skolkommissionen tänkt sig och föreslagit, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 173 i denna kammare.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Svenssons i Ljungskile anförande. Han började med att kommentera både mitt och herr Wallentheims yttrande här i dag. Det verkade nästan som någon examination och en betygssättning. Han slutade sitt anförande med att i det här sammanhanget tala om ansvar. Jag tycker nog, att när han talar så, vill han att man skall tolka den omständigheten att han är ensam reservant i utskottet så, att det bara var han, som där hade intresse och ansvarskänsla för de skolor som behandlas i den föredragna punkten. Så är det nu gudskelov inte. Från alla håll visades i stället ett mycket stort intresse för dessa skolor. Men

när utskottet nu stannat för ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag har det motiverat detta med att den revidering av statsbidragsgrunderna, som departementschefen föreslagit, i och för sig innebär en icke oväsentlig förbättring av yrkesskolväsendet. Utskottet ger detta förslag sin anslutning. Och vidare har utskottet, såsom också erkänns av båda de föregående talarna, uttalat sig välvilligt vid behandlingen av dessa frågor. Det råder ingen tvekan om att här är en skoltyp, som gör anspråk på och också är värd uppmuntran. Men i nuvarande läge har avdelningen och utskottet inte ansett sig böra gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, och det är mot bakgrunden härav som jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Bara för att det inte skall bli något missförstånd skall jag be att få erinra andra avdelningens i statsutskottet ärade ordförande om att jag uttryckligen sade ifrån att jag förutsätter att alla riksdagens ledamöter och sålunda också alla ledamöter på andra avdelningen har rätt att göra anspråk på omdömet att de med ansvarskänsla bedömer dessa frågor, detta antingen de kommer till samma resultat som Kungl. Maj:t eller eventuellt till ett annat resultat. Det finns alltså intet stöd i mitt uttalande för en sådan tolkning som att jag skulle vilja reservera ansvarskänslan för egen räkning.

Herr STAHL: Herr talman! De få ord jag har att säga hänför sig till punkt 280, men då utskottet där hänvisar till motiveringen i punkt 279 kan det väl vara lämpligt att jag framför mina synpunkter nu.

Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Waldemar Svensson sagt om de enskilda yrkesskolornas läge och den hållning, som statsmakterna intagit gentemot dem. Det är klart att alla vi, som har med den enskilda yrkesun-

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

dervisningen att göra, är tacksamma för den positiva skrivning som avdelningen och utskottet gjort i förevarande utlåtande, och såvitt jag har mig bekant kan vi också räkna med samma inställning från departementets sida.

Jag har närmast begärt ordet för att försöka förekomma sådana tolkningar, som avdelningens ärade ordförande alldeles nyss gav uttryck åt, när han sade att här skett en avsevärd förbättring av dessa yrkeskolors förhållanden. Jag vill med anledning därav tala om för herr Svensson i Grönvik och kammarens övriga ledamöter hur denna förbättring ter sig för den, som sedan många år sitter i styrelsen för en sådan yrkeskola. Att den skola, där jag är ledamot av styrelsen, fyller en väsentlig uppgift i svensk ungdoms fostran, framgår av att den sedan inemot 80 år haft och alltjämt har mellan 250 och 300 elever årligen. Hur ter sig då denna förbättring där? Jo, den ter sig på följande sätt: När Kungl. Maj:t i januari i år lade fram åttonde huvudtiteln för årets riksdag, så räknade vi i styrelsen för skolan genast ut, att enligt våra beräkningar skulle anslagshöjningen ge skolan i runt tal 30 000 kronor extra samt att den förlust, som verksamheten sedan flera år tillbaka gått med och som skolan nu var färdig att duka under för, skulle kunna regleras. Vi räknade faktiskt med — och flera skolor av denna typ räknade som vi — att kunna fortsätta verksamheten tack vare det höjda statsbidraget. Men vad inträffade, herr Svensson i Grönvik? Jo, tre månader före den 1 juli 1951 — då det nuvarande budgetåret gick in och då vi skulle få det höjda statsbidraget — blev vi nödsakade att träffa en uppgörelse med lärarna vid skolan om deras löner. På grund av penningvärdeförsämringen erhöll de en förbättring av lönerna på 15 procent, men de kom ändå inte upp i paritet med vare sig de statligt eller de kommunalt anställda lärarna. De kommunala skolorna, fru

Hellström, befinner sig faktiskt i ett betydligt bättre läge än de enskilda skolorna. Per budgetår innebär denna lönejustering för vår skola en merkostnad på först och främst de 30 000 kronorna och dessutom några tusen kronor till. Vi tvingades alltså att äta upp statsbidraget och mera till, innan vi fick det!

Detta är tyvärr, herr Svensson i Grönvik, den bistra verkligheten för de människor, som skall sköta en skola av detta slag och bära ansvaret för den.

Jag är ledsen över att ecklesiastikministern nu har försvunnit ur kammaren. Jag ser emellertid att statssekreterare Edenman är närvarande, och då jag vet att han är positivt intresserad av denna fråga vill jag genom honom ställa en fråga till ecklesiastikministern. Sådant som läget ter sig i dag, hade, om det höjda statsbidraget inte kommit, för här åsyftade yrkesskolor inträffat en katastrof. Genom detta anslag har vi nu fått möjligheter att leva vidare, det är ingen tvekan om det. Men vi kan inte tänka oss att dessa skolor skall kunna med framgång kämpa för livet under de förhållanden som nu råder. Efter som statsutskottet nu har skrivit som det har, vill jag därför sluta med en fråga till statsrådet. Jag hoppas att den kan vidarebefordras till honom och att han i något annat sammanhang kan svara på den. Jag vill alltså fråga, om vi kan räkna med att ecklesiastikministern till nästa års riksdag — jag begär inte att han skall göra det till höstrikdagen — kommer att ta upp den i varje fall indirekta uppmaning, som utskottet här ger honom, att förbättra här ifrågavarande anslag, så att yrkesundervisningen tryggas. Under nu rådande förhållanden måste vi nämligen räkna med att vissa yrkesskolor kommer att duka under, till stor skada för vår ungdoms yrkesutbildning. Jag tror att det skulle vara ytterst välgörande, om ecklesiastikministern kunde ge ett sådant besked, och det skulle vara en stor uppmuntran för dessa skolor, vilka nu ar-

Bidrag till Lennings textiltekniska institut i Norrköping.

betar under mycket svåra förhållanden, att få ecklesiastikministerns ord på att de verkligen kan räkna med starkare ekonomiskt stöd, och detta redan så snart som vid nästa års riksdag.

Fru HELLSTRÖM: Herr talman! Herr Ståhl vände sig till mig och sade, att de enskilda yrkesskolorna ligger sämre till än de kommunala skolorna. Det gör de kanske, men även för de kommunala yrkesskolorna är situationen mycket besvärlig. I min hemstad har det t. ex. i år faktiskt varit tal om att lägga ned de kurser, som jag förut nämnde om, och jag tror att många andra yrkesskolor ute i landet för närvarande, på grund av lönekonflikterna i år, befinner sig i samma prekära läge som herr Ståhl här talade om. Det är verkligen att hoppas att myndigheterna här skall ta krafttag för att hjälpa yrkesskolorna, ty det är väl just dessa skolor som skall bilda grunden för den yrkesundervisning, som enhetsskolan skall bygga vidare på.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 144 och II: 173; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan.

Punkterna 280—290.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 291.

Bidrag till Lennings textiltekniska institut i Norrköping.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 314, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 45 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft en inom andra

kammaren av herr *Bergstrand* väckt motion (II: 479), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till Lennings textiltekniska institut i Norrköping för läsåret 1952/53 anslå ett belopp av 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 479 till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till Lennings textiltekniska institut i Norrköping för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 45 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist*, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand*, *Hoppe*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 479 till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till Lennings textiltekniska institut i Norrköping för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Det är väl överflödigt att nämna för kammarens ledamöter att textil- och konfektionsindustrierna tillsammans värdeemässigt är den tredje i storleksordningen av landets industrier. Jag nämner det endast för att erinra om att det under sådana omständigheter är självklart att dessa båda industrier har ett betydande behov av väl utbildade tekniker.

Anmärkningsvärt nog har vi i vårt land endast två skolor, som utbildar tekniker för de uppgifter, varom här är fråga, d. v. s. sådana tekniker, vilkas motsvarigheter på andra områden i huvudsak utbildas vid de tekniska gymnasierna. Dessa båda utbildningsanstalter ligger i Borås och Norrköping. Lennings textiltekniska institut

Bidrag till Lennings textilt tekniska institut i Norrköping.

i Norrköping är det större och äldre av dem. Det är bildat genom en donation och drives för närvarande med bidrag dels från textil- och konfektionsindustrierna, dels från Norrköpings stad och dels med ett relativt litet statsbidrag samt till en inte så liten del med sådana medel, som inflyter genom terminsavgifter. Nämnade institut är inte någon liten utbildningsanstalt. För att belysa hur stor den är vill jag nämna, att institutet har en maskinpark, som representerar ett värde av ca en miljon kronor. Vid detta institut utbildas årligen 100 å 150 elever. När man studerar anstaltens elevmatrikel, finner man att huvudparten naturligtvis är svenskar, men det är ett känt faktum att Lennings textilt tekniska institut även har ett gott namn utomlands, framför allt i våra grannländer, och en ganska stor del av eleverna är därför utlänningar. Det är emellertid en alldeles speciell kategori elever vid institutet, som jag här vill peka på. På grund av bristen på tekniska gymnasier för utbildning av textilt tekniker har Lennings textilt tekniska institut åtagit sig att utbilda de elever vid Norrköpings tekniska gymnasium, som önskar gå den textilt tekniska linjen. Dessa blivande textilt tekniker arbetar i huvudsak — i varje fall mer än halva tiden — vid nämnda institut. Trots detta åtnjuter denna utbildningsanstalt icke något egentligt understöd från staten för avlöning av sina lärare. Staten utnyttjar med andra ord Lennings textilt tekniska institut på ett sätt, som väl saknar motstycke inom övriga utbildningsområden. I våra dagar brukar man ju nämligen inte anse, att varje industri själv skall utbilda sina tekniker. Detta anses som bekant vara statens skyldighet, och utbildningen sker ju också bl. a. vid de tekniska gymnasierna.

Nu är emellertid situationen vid Lennings textilt tekniska institut densamma som omvittnats från så många

andra håll, nämligen att institutets ekonomi genom penningvärdets fall har blivit undergrävd. Institutet har därför råkat i en besvärlig situation. Under sådana omständigheter har institutets ledning sett sig nödsakad att försöka utverka ett ökat statsbidrag, vilket bidrag även vitsordats såsom mycket behövt av överstyrelsen för yrkesutbildning, som tillstyrkt detsamma. Departementschefen har emellertid sedan endast delvis tagit upp detta anslag. Han har höjt anslaget från 33 000 till 45 000 kronor. 60 000 kronor torde dock vara det minsta som institutet kan reda sig med. Hur skall nu institutet kunna klara sig i fortsättningen? Man har naturligtvis försökt att planera på olika sätt; bland annat har man övervägt att höja terminsavgifterna. Vi har nyss erinrats om att det egentligen måste betraktas som någonting förhatligt ur modern demokratisk synpunkt, att sådana här terminsavgifter höjs. Terminsavgifterna för svenskar är redan så höga som 150 kronor. Institutet måste räkna med en höjning till 250 kronor, sålunda en mycket betydande ökning.

Man har naturligtvis också funderat på om inte Norrköpings stad skulle kunna rycka in i större utsträckning. Norrköpings stad har lämnat ett mycket väsentligt understöd åt institutet och kommer även fortsättningsvis att göra det. Men man måste komma ihåg att i dagens situation, med det krisläge, som är för handen på textilområdet, blir just en sådan stad som Norrköping skattemässigt kraftigt lidande. Man måste därför förstå, att Norrköpings stad inte precis anser sig ha möjligheter att höja beloppet alltför mycket, i all synnerhet som de flesta eleverna ingalunda är norrköpingsbor utan kommer från landet i dess helhet.

Jag har väckt en motion om att institutet skulle få ett till 60 000 kronor förhöjt anslag. Det finns en reservation av herr Söderquist m. fl. till förmån

Bidrag till Lennings textiltkniska institut i Norrköping.

för den motionen. och jag har med vad jag nu sagt velat motivera, varför jag tycker det är så angeläget att riksdagen här verkligen försöker göra sitt bästa. Det är inte gott för anstalten att, om jag så får säga, leva ur hand i mun, och det är ännu sämre för den att behöva leva på skuld. En tredje sak som är mycket betänkelig är att institutets lärare faktiskt måste gå ut och tigga pengar för att kunna hålla driften i gång.

Det har ifrågasatts, om institutet skulle minska driften i någon del. Detta är emellertid svårt av den orsak, som jag nyss nämnde, nämligen att institutet tjänstgör som gymnasium för textil- och konfektionstekniker. Det som ligger närmast till hands är att anstalten skulle dra in den konfektionstekniska kurs som man började med för några år sedan och som av allt att döma fyller en betydande uppgift. Jag talade vid rektorn häromsistens, och han sade, att det är möjligt och tänkbart att man måste dra in denna kurs, men detta skulle vara bekymmersamt just därför att så många av eleverna från det tekniska gymnasiet begagnar sig av denna konfektionstekniska kurs. De skulle sålunda bli avstängda från fortsatt utbildning inom detta för hela vår folkförsörjning så viktiga område.

Med stöd av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits vid denna punkt av herr Söderquist m. fl.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Vi har, som herr Bergstrand erinrade om, i den institution det här gäller ett ganska typiskt exempel på hur medlen för en skola, ursprungligen grundad på donationsmedel, på grund av förändringar i penningvärdet och avkastningen av donationsmedlen inte räcker till för att hålla verksamheten i gång i den omfattning som är önskvärd. Man kan väl säga, att i en sådan situation är det en uppgift för det all-

männa att, så långt det finns ett allmänt intresse att skydda, försöka ingripa och hjälpa till att hålla verksamheten uppe. Det är ju också vad som har skett i detta fall. Det anslag, som föreslagits från Kungl. Maj:ts sida och som statsutskottet har yrkat bifall till, innebär en höjning av statsbidraget med 12 000 kronor, och detta utgör en förhöjning med i runt tal 33 procent. Det är alltså ett ganska betydande tillskott som staten här har givit.

När det nu gäller att täcka det underskott, som kan komma att uppstå, har utskottet ansett det naturligt att man försöker intressera den industri, som både haft och har nytta av den utbildning som försiggår vid institutet. Det borde väl inte, mot bakgrunden av de betydande vinster som textilindustrin gjort under årens lopp och med hänsyn till den omfattning den har, vara någon omöjlighet att där kunna uppbringa bidrag i ytterligare omfattning och sedan få debet och kredit att gå ihop med tillägg av vad Norrköpings stad, som ju också måste vara direkt intresserad av att skolans verksamhet fortsätter, kan bevilja.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bergstrand begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 291:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 292—298.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 299.**Understöd åt folkbiblioteksväsendet.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! Det har här sedan klockan 10 i morse flödat en ström av klagomål fram till statsrådet Persson. Jag föreställer mig att det inte tjänar mycket till att fortsätta, ty vid det här laget borde han väl vara antingen fullkomligt förkrossad eller också fullkomligt förhärdad, i varje fall om han inte använt sig av möjligheten att då och då lämna kammaren.

Vi är emellertid nu framme vid den punkt i åttonde huvudtiteln som handlar om folkbiblioteksväsendet, och jag ser mig nödsakad att säga några ord på grund av att jag väl i viss mån får lov att anse mig vara målsman här i kammaren för denna del av folkbildningsarbetet. Jag har så mycket större anledning härtill som jag i en motion försökt att vinna gehör för en del synpunkter men inte lyckats i vidare utsträckning än att statsutskottet välvilligt har sökt att visa ett litet pekfinger åt Kungl. Maj:t för förberedandet av nästa års budget.

Det förhåller sig på det sättet med understöden till folkbiblioteksväsendet, att de är maximerade och att maximeringsgränserna fastställdes redan 1929

efter förslag av en utredning, som begynte sitt arbete 1920. Sedan dess har det onekligen inträffat en hel del. Även om jag bortser från den väldiga utveckling, som folkbiblioteksväsendet har genomgått under de senaste 30 åren, så är det ju andra omständigheter som, tycker man, borde ha föranlett Kungl. Maj:t att företa en revision av maximeringsgränserna. Det har emellertid inte skett. Skolöverstyrelsen har i sina petita hemställt, att man åtminstone skulle höja maximeringsgränserna med 20 procent med hänsyn till det sista årets penningvärdeförsämring, men inte ens detta har man lyckats vinna gehör för.

Jag skall peka på en omständighet, som jag för min del finner alldeles särskilt anmärkningsvärd. Vi har som bekant genomfört en ny kommunindeling här i landet. När det gäller skolbiblioteken är statens bidrag maximerade till visst belopp för kommun — jag vill minnas att 1 000 kronor är det högsta belopp som en kommun kan erhålla till sitt skolbibliotek. Så slår man ihop en fyra, fem stycken småkommuner till en storkommun. Då får de förutvarande småkommunerna, som enligt maximeringsreglerna var för sig hade rätt att erhålla upp till 1 000 kronor i statsbidrag, endast bidrag som en kommun, alltså med högst 1 000 kronor. Nu medger jag, att de många små landsbygdskommunerna inte i så stor utsträckning utnyttjat hela möjligheten till statsbidrag. Men låt oss säga att de hade 400 å 500 kronor om året av staten till sina skolbibliotek och att man sedan slår ihop några stycken och det blir ett högsta belopp av 1 000 kronor till ett antal kommuner, som förut sammanlagt hade 2 000 eller 3 000 kronor. Det är ju uppenbart att maximeringsreglerna åtminstone på denna punkt verkar alldeles uppåt väggarna.

Jag föreställer mig att det förhållandet att man från departementets sida inte velat föreslå en ändring av bestämmelserna ens på denna punkt mera

Understöd åt folkbiblioteksväsendet.

måste bero på ett förbiseende än på att man helt och hållet har slagit dövörat till för kritiken av maximeringsreglerna. Alla vet ju, att särskilt de två sista årens utveckling varit mycket besvärlig ur ekonomisk synpunkt. Enligt vad skolöverstyrelsen uppger har bokpriserna stigit med i genomsnitt 35 procent, och om man räknar med bindingskostnadernas stegring, så lär kostnadsökningen närma sig 50 procent. Lönestegringen de båda sista åren representerar väl ungefär 30 å 35 procent, och övriga administrationskostnader har stigit i samma grad.

Nu är det ju genomgående så på åttonde huvudtiteln, att ingen har fått full kompensation för penningvärdeförsämringen. Men biblioteken är alldeles särskilt missgynnade. Enligt statsverkspropositionen har man i genomsnitt begärt av riksdagen en ökning av anslagen med 28,3 procent. För folkbiblioteksväsendets del stannar man emellertid vid 11,1 procent. Envar måste ju då medge, att det sker en uppenbar standardsänkning. Det görs inte ett försök ens att släta över det förhållandet, att staten inte anser sig orka upprätthålla den standard, som vi hittills haft i fråga om folkbiblioteksväsendet. Jag måste säga att för oss, som satt i 1947 års folkbiblioteksutredning och som 1949 lade fram ett förslag till upprustning av hela vårt folkbiblioteksväsen, är det ganska beklämmande, inte så mycket att ej vinna gehör för vad utredningen föreslog men att i stället finna, att utvecklingen drives åt rakt motsatt håll.

Jag vet att statsrådet Persson personligen är mycket intresserad av folkbildningsarbetet här i landet. Intill dess han blev chef för ecklesiastikdepartementet var han ledare för ett av vårt lands största studieförbund och har tillhört statens folkbildningsnämnd, varför jag inte tror att det är bristande intresse från hans sida som gör, att denna utveckling nu tyvärr måste konstateras.

Herr Wallentheim har varnat oss för att söka skilja ut något annat statsråd och göra denne till speciell »buse». Jag skall inte göra det heller, men jag måste säga att ur många synpunkter ter det sig alldeles särskilt olyckligt, att just kulturområdet skall utsättas för de allra värsta påfrestningarna under dessa år. Och, herr Wallentheim, om man inte skall skilja ut ett särskilt statsråd att lägga ansvaret på, kanske man emellertid kan vältra någon del av ansvaret för denna utveckling över på statsutskottet. Ty vi har ju statsutskottet så organiserat i detta land, att utskottet skall ha en samlad överblick över hela statsbudgeten, att statsutskottet skall se till att ingen verksamhet bereder sig favörer på annan verksamhets bekostnad. Men hur är det på den punkten, herr Wallentheim?

Idrottsrörelsen fick förra onsdagen genom Kungl. Maj:ts välvilja en halv miljon kronor mera än föregående år, och riksdagen ökade på med ytterligare en halv miljon. Och om damerna och herrarna bläddrar litet förstrött i fjärde huvudtiteln, som vi snart skall börja behandla, skall ni finna, att den avdelning i statsutskottet, som företräder den huvudtiteln, uppenbarligen icke är lika rädd för att dra i härnad för de intressen den representerar som kulturavdelningen i statsutskottet synes vara.

Jag skall nöja mig med att säga detta och skall samtidigt be att få tacka statsutskottet för den lilla smula, som ändå fallit folkbiblioteken till. Utskottet framhåller nämligen i detta sammanhang, »att utskottet uppmärksammat att de under åttonde huvudtiteln redovisade anslagen till bokinköp och bokbindning vid de vetenskapliga biblioteken enligt Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår uppräknats med 35 procent, medan den uppräknings, som departementschefen förordnat med avseende å anslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet, utgör allenast omkring 11 procent». I fortsättningen understryker utskottet

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

önskvärdheten av att frågan om maximering av anslaget tas under övervägande.

Jag tackar för denna vänlighet och uttalar den förhoppningen att statsrådet Persson, när han nästa år går att göra upp denna budget, tar sig en allvarlig funderare på om läget i landet verkligen är sådant, att det är nödvändigt att låta en lovande verksamhet sådan som folkbiblioteksverksamheten förlora sin förmåga att växa vidare för att i stället kanske vissna ner. Jag tror inte detta är nödvändigt.

Jag har, herr talman, i dagens situation intet yrkande.

Häruti instämde herrar *Hammar* och *Bark*.

Fröken *VINGE*: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med herr Nilsson i Kristinehamn. Jag vill bara tillägga att jag tycker det är underligt, att man inte i utskottets utlåtande finner något uttalande om hur man tänker sig att det skall bli på detta område inom storkommunerna efter sammanläggningen. Denna har dock ägt rum. Vi är med andra ord redan i den situationen, att i en hel del kommuner får man inte ett förhöjt belopp utan tvärtom ett i penningar räknat lägre anslag; jag tänker här speciellt på skolbiblioteken.

Herr Wallentheim, som själv är pionjär för den nya skolundervisningen, vet ju vilken vikt man i skolarbetet fäster vid just denna biblioteksverksamhet. Undervisningen skall ju inte bara bestå i att man pluggar i ungarna kunskaper, utan man skall lära dem hur de själva skall söka sig fram till kunskaper, en verksamhet som man knappast kan bedriva om man inte har åtminstone någorlunda väl utrustade skolbibliotek.

Hur skall det bli nu? Skall man lägga ned denna verksamhet, eller skall kostnaderna övervältras på kommunerna? Har man tänkt något på vad som står

i motionen angående dessa bibliotekskurser, som man behöver låta personal genomgå för att de skall kunna handha de något större biblioteken, människor alltså som skall söka komma till rätta med de problem härvidlag, som uppstår i kommunerna på grund av kommunsammanslagningen? Skolöverstyrelsen säger att man nu inte kan ordna dessa kurser, såvida inte kommunerna skall betala mer än förut. Är det utskottets mening att dessa kostnader skall övervältras på kommunerna?

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 300.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 301.**Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 324, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 550 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weiland* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Antby* (II: 178), i vilka hemställts, att riksdagen ville, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, bevilja till centralbyråer 11 700 kronor, till bidrag till anordnande av föreläsningar i anslutning till lokalt organiserat studiearbete 30 000 kronor samt till bidrag till anordnande av föreläsningar på orter, där lokala föreläsningsanstalter icke funnes, m. m., och till bidrag åt lokala föreläsningsanstalter för samtliga föreläsningar, till vilka statsbidrag författningsenligt kunde utgå, 10 800 kronor

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

och sålunda under åttonde huvudtiteln såsom bidrag till Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa tillhopa 602 500 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 53) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 64), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bidraget per föreläsning från och med budgetåret 1952/53 skulle utgå med högst 35 kronor för varje under ett och samma budgetår anordnad föreläsning upp till ett antal av 10 och med högst 20 kronor för varje under budgetåret därutöver anordnad föreläsning, samt att riksdagen måtte som understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa ett belopp om 120 000 kronor utöver vad i kungl. statsverkspropositionen föreslås eller 670 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 91) och den andra inom andra kammaren av herr *Bark m. fl.* (II: 114), i vilka — såvitt här vore i fråga — hemställts, att bidraget till föreläsningar i anslutning till lokalt organiserat studiearbete måtte upptagas till 170 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 147 och II: 178, I: 53 och II: 64 ävensom I: 91 och II: 114 — sistnämnda bägge motioner såvitt här var i fråga — till Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 570 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Svensson* i Grönvik, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

I: 147 och II: 178, I: 53 och II: 64 ävensom I: 91 och II: 114 — sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga — till Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 550 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAMMAR**: Herr talman! I samband med behandlingen av de motioner, som ligger till grund för utskottets utlåtande, har statsutskottet också behandlat en motion av herr Anthby och mig, motion nr II: 178. Den går ut på att riksdagen skall utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit bevilja till centralbyråer 11 700 kronor, till bidrag till anordnande av föreläsningar i anslutning till lokalt organiserat studiearbete 30 000 kronor, till bidrag till anordnande av föreläsningar på orter, där lokala föreläsningsanstalter inte finns samt till bidrag åt lokala föreläsningsanstalter för samtliga föreläsningar, till vilka statsbidrag författningsenligt kan utgå, 10 800 kronor och sålunda under åttonde huvudtiteln som bidrag och understöd åt anstalter och föreningar, som anordnar populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa 602 500 kronor.

Nu vill jag inte vara otacksam mot ecklesiastikministern, men det förhåller sig dock så att man på grund av penningvärdeförsämringen inte fått full kompensation i fråga om anslagen till dessa ändamål. Kungl. Maj:ts förslag innebär emellertid, såsom också utskottet påpekat, en höjning av förevarande anslag för nästa budgetår med sammanlagt 40 000 kronor. Då dessutom utskottet vid prövningen av bl. a. vår motion funnit skäl tala för en ytterligare höjning av det kungl. förslaget med 20 000 kronor, saknar jag anledning att yrka bifall till herr Anthbys och min motion. Vi nöjer oss i stället med att

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

instämna i utskottets hemställan om anslag på 550 000 plus 20 000 kronor, eller tillhopa 570 000 kronor för det ändamål, det här är fråga om.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Utan att vara otacksam mot vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet, som ju faktiskt åstadkommit en liten höjning av anslaget till föreläsningsverksamheten, ber jag ändå få göra några reflexioner på denna punkt.

Det är främst två omständigheter man bör ta i betraktande, när man bedömer denna anslagsfråga. Den ena är inflationen, som medför att beviljandet av ett nominellt lika stort belopp som tidigare utgått i själva verket innebära en anslagsminskning. Den andra gäller ökningen av arbetets omfattning.

Vad inflationen angår måste man väl anse, att staten borde ha skyldighet att också i sådana här anslagsfrågor lämna kompensation för dyrtiden lika väl som när det gäller befattningshavare eller sociala förmåner. Det har framhållits vid flera tillfällen i dag under debatten, att detta borde vara den första och för dagen viktigaste uppgiften.

Riksdagen fattade år 1947 ett enhälligt beslut om ändrade grunder för det statliga stödet till frivilligt folkbildningsarbete. Det var en ny giv, och den väckte allmän tillfredsställelse. Man tog det som ett bevis för statsmakternas insikt om betydelsen av detta arbete. Såväl denna övertygelse som de av riksdagen beslutade åtgärderna verkade starkt stimulerande på det fria folkbildningsarbetet, som efter 1947 visat en enastående utveckling av praktiskt taget alla grenar inom detsamma.

Jag vill särskilt framhålla, att de föreläsningsanstalter som kommit till under de senaste åren — antalet har sedan 1947 ökat från ca 600 till ca 900 — i regel är lokaliserade på landsbygden, många gånger i avlägsna landsändar. De omfattas där ofta med ett rörande

intresse. De flesta föreläsningsföreningar som tillkommit under senare år bygger i allmänhet på samverkan mellan på platsen befintliga organisationer av olika slag och har alltså ett brett underlag och en fast förankring hos bygdens befolkning. Det måste betraktas som en gärd av rättvisa åt landsbygden, att detta viktiga kulturella anslag får kraftigt stöd från statens sida.

Man diskuterade förra veckan här i riksdagen problemet »flykten från landsbygden». Föreläsningsverksamheten är ett sådant inslag i landsbygdens liv som på ett värdefullt sätt kompletterar andra åtgärder för trivsel på landsbygden.

De nuvarande grunderna för statsbidrag är 25 kronor per föreläsning upp till tio föreläsningar och därutöver 10 kronor — allt för under ett budgetår anordnade föreläsningar. Denna norm för understöd föreslogs av 1944 års folkbildningsutredning, som jag själv hade äran tillhöra. Vi ansåg nog inom utredningen, att beloppet den gången var i knappaste laget, men vi utgick från då gällande normalarvoden till föreläsare, mellan 30 och 35 kronor per föreläsning och ett dagtraktamente av högst 20 kronor. Då skulle statens bidrag till de tio första föreläsningarna bli ungefär hälften av vad föreningarna hade att erlägga till föreläsaren. Utgifter för lokal, annonsering etc. skulle helt komma på föreningarnas del. Utredningen var medveten om att föreläsarnas dåvarande arvoden var låga, men den kunde inte direkt påyrka ändring den gången. Redan innan den nya författningen hann träda i kraft blev emellertid en höjning nödvändig, och i år kommer en ytterligare höjning, så att arvodet nu blir 55 kronor, vartill kommer dagtraktamente på 27 kronor. Det gör alltså sammanlagt 82 kronor per föreläsning. Ja, detta är normalarvodet, men många föreläsare betingar sig högre arvode.

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Någon invändning mot dessa arvoden kan man knappast göra. Med nuvarande prisförhållanden är de fullt skäligen. Man måste betala sådana arvoden, att man kan få medverkan av kompetenta och kvalificerade krafter. Verksamhetens kvalitet är beroende därav. Det möter ändå för närvarande svårigheter för föreläsningssammansättarna att på ett tillfredsställande sätt lösa föreläsarfrågan.

Enligt de förut angivna beräkningsgrunderna för statsbidraget per föreläsning borde detta nu bli mellan 40 och 45 kronor, alltså en ökning från nuvarande belopp med mellan 15 och 20 kronor. Den ökning med 10 kronor, som motionärerna föreslagit, ligger således i underkant, och ökningen borde ha kommit långt tidigare.

Under samma rubrik i statsutskottets utlåtande ingår även bidrag till den föreläsningsverksamhet, som bedrivs av studieorganisationerna. Den blev i statsverkspropositionen något mera gynnad — anslaget ökades med 23 000 kronor. Om denna verksamhet heter det i statsverkspropositionen, att den kämpar med svårigheter på grund av prisstegringar, ofrånkomliga arvodeshöjningar och verksamhetens utvidgning. Detsamma gäller ordagrant även om föreläsningssammansättarna. Jag kan bara nämna sådana utgifter som post och telefon. För föreläsningssammansättarna kommer därtill, att de för att kunna hålla verksamheten uppe måste hålla ett bestämt antal föreläsningar. Studieorganisationernas föreläsningsverksamhet är mera elastisk. Där kan man undan för undan lämna anslag till kurser så långt pengarna räcker. Jag anser ökningen av anslaget till den verksamheten fullt berättigad och vill livligt tillstyrka denna ökning men anser att föreläsningssammansättarna inte får skjutas åt sidan utan att även deras berättigade intressen bör tillgodoses.

Trots den höjning som är föreslagen

kan inte på långt när statsbidrag erhållas till samtliga de föreläsningar, som enligt författningen är berättigade till sådant. Det blir en ytterligare svårighet för de personer ute i bygderna, som högst frivilligt och utan ersättning offrar sin tid för detta arbete, att möta ett nyväckt intresse och en ny livaktighet med beskedet, att man inte kan få ekonomiskt stöd till verksamheten. Det måste kännas nedslående. Det skulle ha varit glädjande om riksdagen velat slå fast sitt intresse för verksamhetens standard och hjälpt föreläsningssammansättarna med den av motionärerna föreslagna tian per föreläsning. Emellertid vill jag uttrycka min tacksamhet även för den blygsamma höjning som företagits. Jag hoppas att den goda vilja, som har tagit sig detta uttryck och som tydligen ändå finns, fast den lyser med flämtande och svag låga, skall finna möjlighet att bättre tillgodose dessa folkbildningskrav till ett annat år.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en reservation med yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är inte så särskilt tacksamt att tala för Kungl. Maj:ts förslag i detta sammanhang. Det förstår jag. Men det kan inte hjälpas att man måste göra det i hithörande frågor, och med talmannens tillstånd skall jag be att i detta sammanhang få yttra mig även beträffande punkten 308 i utlåtandet.

Det är visserligen många år sedan jag personligen sysslade med folkbildningsarbete. Då var det inte så, att man fick räkna med stora bidrag från det allmänna, utan det gällde att själv inom de olika studiecirkelarna söka arbeta för att med de små belopp, som man hade till sitt förfogande, åstadkomma bästa möjliga resultat. Jag undrar om man ändå inte måste erkänna, att den energi som då utvecklades och de pengar som

Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

man då offrade på arbetet skärpte intresset på ett annat sätt än om man kan gå och utkvittera större eller mindre belopp från det allmänna.

När det gäller den här närmast föreliggande punkten har ju Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av det tidigare beviljade anslaget med 40 000 kronor. Detta belopp har utskottet inte ansett tillräckligt. Det har höjt summan med ytterligare 20 000 kronor. Därutöver har motionerats om väsentligt högre belopp, vilket också är fallet på nästa punkt.

Vid behandlingen av förevarande punkt i utskottet hade vi uppe representanter för folkbildningsverksamheten, vilka själva beklagade sina svårigheter i ekonomiskt avseende, att anslagen inte räckte till och att man därför fick lov att tigga anslag på olika håll. Jag tillät mig då fråga, om det anslag till folkbildningsverksamheten, som erhålles från landstingen ute i landet, också kunde rubriceras som pengar, som man tigger ihop. Jag har nämligen lyckats erhålla uppgifter på de belopp som landstingen sammanlagt beviljar för folkbildningsverksamheten i hela landet. De uppgår per år till sammanlagt 1 338 396 kronor. Det är alltså inte några småbelopp som i det här fallet kommer från annat håll än staten, och det är från dessa utgångspunkter som jag tycker att man borde ha varit nöjd med Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr talmannens tillstånd skall jag sedan för att spara tid yttra några ord om punkten 308. På den punkt som vi nu behandlar har ju utskottet föreslagit en höjning av Kungl. Maj:ts anslag med 20 000 kronor, ifrån 550 000 kronor till 570 000 kronor. På punkten 308 har Kungl. Maj:t höjt det förutvarande anslaget med 120 000 kronor. Därutöver har utskottsmajoriteten höjt det med 80 000 kronor. Men det finns en reservation, som vill gå 100 000 kronor därutöver. Jag har inte ansett att

man kan förbigå detta utan att i varje fall omnämna Kungl. Maj:ts förslag i sammanhanget. Jag är mycket överraskad över att det har funnits så litet förståelse för Kungl. Maj:ts förslag i statsutskottet. Men det är i varje fall anledning, menar jag, att även i kamrarna ta sig en funderare över huruvida sådana skäl föreligger, att man utan vidare kan frångå Kungl. Maj:ts förslag.

Jag kommer senare att framställa yrkande när det gäller punkten 308. Vid denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som jag har avgivit, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Det är ju en ganska egendomlig situation, som jag för ögonblicket befinner mig i. För det första nödgas jag polemiserat mot avdelningens ärade ordförande, och för det andra är det, om jag inte missminner mig, första gången i dag som en representant för utskottet har att vända sig mot en kammarledamot, som yrkar ett lägre belopp än vad utskottet har föreslagit.

Vad själva sakfrågan beträffar är det väl så klart dokumentariskt bevisat som det gärna kan bli, att föreläsningsverksamheten har utomordentligt stora bekymmer och att i varje fall när det gäller vissa delar av denna de pengar som står till förfogande är förbrukade ungefär när halva den tid, för vilken de är avsedda, är tilländalupen. Jag tror att det finns fullgoda skäl för att vidtaga den ytterligare höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag som utskottet här har föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Jag skulle gentemot herr Svensson i Grönvik vilja invända, att de siffror som han anförde från landstingen inte gäl-

Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m.

ler anslag till föreläsningsverksamheten utan anslag till all bildningsverksamhet i länen, alltså både studieverksamheten och allting annat som räknas till bildningsverksamheten.

Jag vill också säga att landstingens huvuduppgift ju inte har varit att hjälpa föreläsnings- och studieverksamhet; det har varit andra och större frågor som landstingen har haft från början, fastän de sedan också har börjat ge anslag till denna verksamhet. Det är ju staten som har lovat och givit stöd på dessa områden. Särskilt 1947 gav ju staten nya löften om bidrag, löften som man kan begära att staten skall hålla. Jag får säga att jag tycker, att det är missriktad sparsamhet, när avdelningens ordförande föreslår en sänkning av dessa anslag, som i alldeles särskilt stor utsträckning går till landsbygden. Jag kan inte förstå, att en landsbygdsrepresentant som herr Svensson i Grönvik kan göra sig till talesman för en minskning av just de anslag som gäller landsbygdens väl och landsbygdsbefolkningens trivsel. Det är synd om ungdomen på landsbygden många gånger. Man kan inte hjälpa den till nöjen eller tidsfördriv. Anordnande av föreläsningar är ett enkelt och jämförelsevis billigt sätt att bidra till lösningen av landsbygdsungdomens fritidsproblem.

Om jag nu ändå skall ställa ett yrkande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten föga reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 302.***Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 325, föreslagit riksdagen att dels

godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till folkbildningskurser, att tillämpas från och med den 1 juli 1952, innebärande en höjning av maximibidraget för längre folkbildningskurs från 400 till 500 kronor och höjning av bidraget för undervisningstimme i ämneskurs från 15 till 20 kronor, dels ock till Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 155 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pettersson m. fl.* (I: 90) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Ronneby m. fl.* (II: 111), i vilka hemställts, att riksdagen måtte höja anslaget till Bidrag till Folkbildningsförbundet för konsulentverksamhet från 30 000 kronor till 45 000 kronor för budgetåret 1952/53 för att möjliggöra statsbidrag till konsulenter i vissa i motionerna angivna län.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 90 och II: 111,

a) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till folkbildningskurser, att tillämpas från och med den 1 juli 1952;

b) till Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 155 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HALLBERG**: Herr talman! Riksdagen beviljade första gången för budgetåret 1947/48 statsbidrag till folkbildningskonsulenter i länen. Statsbidraget skulle enligt bestämmelserna utgå med högst 5 000 kronor till avlöning av heltidsanställd konsulent under villkor att lika stort belopp anskaffades från annat

Understöd för anordnande av folkbildningskurser m. m.

håll. Den sammanlagda summa, som riksdagen ställde till förfogande för det ändamålet, var det nämnda budgetåret 30 000 kronor, och det är samma summa som sedan dess har utgått för varje år och som statsutskottet också tillstyrker för nästkommande budgetår.

En del landsting i län, som ansåg sig vara i behov av att anställa bildningskonsulent, vidtog också snart, efter det att riksdagen hade godkänt bestämmelser för statsbidrag till dess konsulenter, åtgärder för anställning av sådana. Jag vill särskilt nämna Kopparbergs län, Gotlands län och Blekinge län. Men det ser ut som om bestämmelsen endast skulle vara en bestämmelse på papperet, med undantag för de landsting som kom med i första ögonblicket och tillsammans fick de 30 000 kronorna. Det har sedan väckts motioner fyra år i rad — det fjärde året är i år — där det har yrkats att de landsting som jag nyss nämnde — och i år har tillkommit Västerbottens läns landsting, som planerar anställande av bildningskonsulent — skulle komma i åtnjutande av de statsbidrag som bör utgå enligt de av riksdagen godkända bestämmelserna.

Med anledning av en liknande motion vid 1949 års riksdag gjorde statsutskottet ett mycket erkännansamt uttalande om de landsting som hade tagit initiativ till att anställa folkbildningskonsulenter. Men de erkännansamma orden från statsutskottet ledde inte till någonting den gången, utan utskottet yrkade avslag på motionerna med anförande av »det nuvarande ekonomiska läget». I år säger ju inte statsutskottet någonting alls om vad anledningen kan vara till att man inte vill gå med på det här anslaget. Jag skulle därför vilja tillåta mig att fråga statsutskottet, när statsutskottet möjligen beräknar att det skall kunna bli ett så pass rikligt penningtillflöde i statskassan, att det blir möjligt för riksdagen att bevilja dessa tusenlappar som skulle behövas såsom statsbidrag till bildningskonsulenterna.

Jag förstår att statsutskottet utgår ifrån att det finns så smått om pengar just nu — ty detta var ju motiveringen för utskottet år 1949, då utskottet yrkade avslag på framställningen — att det ännu inte är möjligt att fullgöra den förpliktelse som riksdagen faktiskt en gång har iklätt sig gentemot de landsting som vill anställa bildningskonsulenter. Men är det så, att landstingen inte heller för framtiden kan räkna med att få detta statsbidrag, då synes det mig att det vore klokt att slopa bestämmelserna, att upphöra med att över huvud taget lämna något bidrag.

Herr talman! Det vore ju en fantastisk tanke att jag skulle kunna besegra ett enhälligt statsutskott, men jag tillåter mig ändå att yrka bifall till motionen nr 111 i andra kammaren.

Häruti instämde herr andre vice talmannen *Olsson* samt herrar *Bark* och *Hammar*.

Herr ANDERSSON i Ronneby: Herr talman! Efter herr Hallbergs anförande skulle jag kunna inskränka mig till att instämma med honom. Eftersom jag är motionär vill jag emellertid säga några ord.

Konsulenterna ute i länen har gjort mycket för att samordna den frivilliga bildningsverksamheten för att på ett bättre sätt tillvarata de personella och materiella tillgångarna, och vi kan nog säga att denna organisation har slagit mycket väl ut.

Det är självfallet att landstingen, som nu tagit på sig de kostnader som rimligen borde falla på staten, ställer sig den frågan, om de stora landsting, som i första hand lyckades inrätta konsulenter och därmed få statsbidrag, skall vara de enda som får statsbidrag, under det att de andra landstingen skall få vänta hur länge som helst; det verkar inte som om de mindre länen inom en rimlig framtid skulle komma att bli likställda i detta avseende med de län som först skaffade sig folkbildningskon-

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

sulenter. Jag hävdar bestämt att den relativt ringa kostnaden för statens vidkommande utan svårighet borde kunna tagas, så att man inte i fortsättningen skulle behöva vältra över bördan på landstingen och därmed på vissa håll omöjliggöra en utveckling av denna mycket viktiga verksamhet.

Jag tycker att riksdagen, även om statsutskottet här har varit enigt i sitt avstyrkande, borde kunna ge dessa blygsamma pengar till den kulturella verksamheten, som sannerligen inte får mer än den behöver utan alltid är satt på svältkost. Jag tror att det skulle vara synnerligen väl använda pengar för en samordning av den verksamhet som staten i olika former ger pengar till.

Jag skall be att få inskränka mig till dessa korta ord, herr talman, samtidigt som jag yrkar bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Arweson*.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Det är på denna punkt liksom på så många andra punkter så, att det förslag, som den föreliggande motionen berör, i och för sig är ytterst behjärtansvärt. Det är bara den nackdelen, att vi i statsutskottet, då vi har suttit och resonerat om hur mycket vi skulle kunna öka anslagen med och var vi skulle kunna lägga ned de belopp, som man skulle kunna tänkas få fram, har funnit att den post, som det här är fråga om, är en av dem som i varje fall i nuvarande läge bör få vänta med en höjning, och med den motiveringen yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Ronneby begärde emellertid votering, i anledning

varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 302:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 303.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 304.**Understöd åt studiecirkelverksamhet.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 327, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar av grunderna för här ifrågavarande understöd, att tillämpas från och med den 1 juli 1952, dels ock till Understöd åt studiecirkelverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nerman m. fl.* (I:203) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Ljungskile m. fl.* (II:255) hade hemställts, att riksdagen måtte avslå de

punkter i Kungl. Maj:ts förevarande förslag, som avsåge en förändring av bestämmelserna rörande statsunderstöd i kungl. kungörelsen 1947 nr 508.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 203 och II: 255 samt II: 250,

a) godkänna av departementschefen förordade ändringar av grunderna för här ifrågavarande understöd, att tillämpas från och med den 1 juli 1952;

b) till Understöd åt studiecirkelverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Ohlon och Svensson i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 203 och II: 255 även som med avslag å motionen II: 250, avslå de av departementschefen förordade ändringarna av grunderna för här ifrågavarande understöd.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Ohlon vid denna punkt fogat en reservation. Vad det gäller är två ändringsförslag från Kungl. Maj:ts sida i fråga om reglerna för statsbidrag till studiecirkelverksamhet.

Kungl. Maj:t vill dels att bidrag inte skall utgå till hobbybetonade ämnen, när det gäller deltagare som är över arton år, dels att anslaget per studiecirkel skall begränsas till högst 300 kronor för år.

Denna fråga, som delvis har principiell innebörd, har varit föremål för diskussion mellan skolöverstyrelsen och studieförbunden tidigare, och på hösten 1950 träffades en överenskommelse mellan bildningsförbunden och skolöverstyrelsen med innebörd att dessa bildningsförbund själva, utan att vara

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

bundna av några nya författningsbestämmelser, skulle granska och gallra dessa studiecirkelar i hobbybetonade ämnen. Det är detta som Kungl. Maj:t nu inte anser vara tillräckligt. Kungl. Maj:t har föreslagit, att man skall direkt begränsa anslagen och utesluta statsbidrag till hobbybetonade cirkelar för äldre deltagare.

Det var väl en av grundtankarna i 1947 års beslut, att studiearbetet skulle bedrivas i fria och frivilliga former. Det var meningen att statsmakterna skulle visa förtroende för bildningsförbunden och låta dem driva verksamheten inom relativt vida gränser, och jag tror att det var en riktig ståndpunkt. Jag tror inte att det är riktigt, att man på detta sätt börjar att alltmer regelbinda denna fria bildningsverksamhet. Jag tror att förtroendet för studieförbunden var befogat och att man kunde gå vidare på den inslagna vägen.

Det finns också betydande svårigheter då det gäller att bestämma vad som är hobbybetonade ämnen och vad som inte är det. Jag tror inte att chefen för ecklesiastikdepartementet är alldeles främmande för att det kan vara svårt att definiera vad som skall anses som hobbyverksamhet och vad som inte skall vara det. Studieförbunden pekar bland annat på sådana ämnen som konst, musik och teater, där det är mycket svårt att dra gränsen emellan rena övningsgrupper och sådana grupper som sysslar med mera allvarliga, ibland teoretiska studier. Det måste alltså bli mycket svårt att här dra de rätta gränserna, om man ger sig in på en dylik reglering.

Nu menar statsrådet, att man skulle kunna räkna upp ett antal ämnen av hobbybetonad karaktär. Den uppräkningsningen lär väl aldrig bli på en gång tillräckligt fullständig och tillräckligt begränsad. Det här är så mycket som ligger utefter gränserna, att det inte lär finnas någon möjlighet till en sådan uppräkningsning -- man hamnar ändå i en

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

fri bedömning. Man måste komma fram till en fri bedömning, och varför då inte stanna vid den överenskommelse som redan finns emellan skolöverstyrelsen och bildningsförbunden? Denna överenskommelse har ju för övrigt inte börjat tillämpas förrän det senaste året, och man tycker att det då inte skulle vara så angeläget att försöka med nya bestämmelser, utan att man åtminstone tills vidare skulle kunna avvakta erfarenheterna av denna gallring genom studieförbundens verksamhet, som man har kommit överens om.

Sedan är det en synpunkt till, som jag tror väger ganska tungt. Det är naturligtvis mycket svårt att säga vad som är hobbybetonade ämnen, och det är svårt att dra gränser. Men det är också många gånger så, att den ungdom, som man bäst behöver komma i kontakt med, alltså den minst studieintresserade, den av mindre gynnsamma inflytelser lättast påverkade, som glider ur greppet och som det är svårt att komma i förbindelse med, den ungdomen går det många gånger lättast att få kontakten med genom hobbybetonade ämnen. På det sättet kan ungdomarna sedan bli intresserade och föras vidare in på mera alldagliga studier.

Nu skulle ju detta inte drabba den egentliga ungdomen. Vi har 18-årsgränsen, men det blir å andra sidan inte så lätt att uppehålla den gränsen, särskilt på platser där det inte är så många studieintresserade. Denna motion har undertecknare från olika politiska partier med förbindelse med studieverksamheten, och den vill alltså att man åtminstone tills vidare skall låta bli att skärpa bestämmelserna. Motionen avslutar sig till vad samtliga studieförbund i skrivelse till skolöverstyrelsen den 10 maj i fjol har hemställt om. Det är Arbetarnas bildningsförbund, det är Folkuniversitetet, Frikyrkliga studieförbundet, Godtemplarordens studieförbund, Jordbrukarungdomens förbunds studieförbund, KFUK:s och KFUM:s

studieförbund, Tjänstemännens bildningsförbund, Liberala studieförbundet, Nationaltemplarordens studieförbund, Studieförbundet Medborgarskolan, Svenska landsbygdens studieförbund, Sveriges blåbandsförenings studieförbund och Sveriges kyrkliga studieförbund. Man har gemensamt diskuterat detta, och man har varit överens om att vädja till statsmakterna att inte ge sig in på denna bindning av studiearbetet utan låta det utvecklas i fria former, men naturligtvis under ständig kontakt emellan skolöverstyrelsen och bildningsförbunden. På det sättet vill man försöka få den gallring till stånd, som från olika synpunkter kan vara ändamålsenlig. Man anser från studieförbundens sida, att det redan nu finns förutsättningar för en sådan gallring.

Den andra punkten, som motionen och reservationen innehåller, är avslag på begränsningen till 300 kronor per studiecirkel. Det är i själva verket inte så värst många studiecirklar, som går över 300 kronor, och det fordras rätt mycket arbete och kontroll för att upprätthålla denna bestämmelse liksom den föregående. Det torde orsaka mera besvär och irritation än vad det egentligen kan vara värt, och jag tror, herr talman, att andra kammaren gjorde klokt i att åtminstone tills vidare nöja sig med de regler som finns. Det är alltså inte fråga om att ändra någonting, utan det är fråga om att nöja sig med de regler som finns och låta bli att vidta några skärpningar eller inskränkningar.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen nr 16 vid punkt 304.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! När vi för några år sedan fick de nya grunderna för understöd till folkbildningsarbetet och det i dessa nya grunder jämväl öppnades möjligheter att ge anslag till studiecirkelverksamhet, så hälsades väl detta med allmän till-

fredsställelse. Men jag skall villigt erkänna, att redan i folkbildningsutredningen och även under den fortsatta diskussionen kunde man inte komma förbi, att det på denna punkt ändå fanns en del saker som kunde göra en tveksam. Vad som kunde göra en tveksam om hur det hela skulle slå ut i det långa loppet, det var framför allt detta, huruvida det fanns tillräcklig självdisciplin bland dem som var med i studiecirkelarna för att skilja mellan verkligt bildningsarbete och sådant som knappast kan karakteriseras som bildningsarbete.

Jag medger villigt, att cirklar i hobbyverksamhet kan ha sin stora betydelse och att det vore felaktigt att försöka nedvärdera dem, men jag har å andra sidan sett tillräckligt med exempel på vad som kan dölja sig bakom studiecirkelrubriken för att säga, att här behövs det sannerligen att man är vaksam, så att inte stora delar av bildningsarbetet råkar på avvägar. Dessa synpunkter har jag, herr talman, haft tillfälle att framföra på den tiden jag var ledamot av statens folkbildningsnämnd, och jag hade då också tillfälle att säga, att om inte företrädarna för studiecirkelverksamheten på detta område håller en rågång mellan verkligt studiearbete och annat, då blir resultatet av det hela, att vi måste komma fram till ändrade grunder.

Så långt jag kan bedöma saken tycker jag att departementschefen intagit en riktig och klok ställning, när han kommit med sitt förslag på denna punkt. Jag tror att det i det långa loppet är ägnat att hjälpa bildningsarbetet upp på den högre nivå som vi önskar att det skall ligga på.

Nu kan man komma och säga, att en granskande verksamhet här kommer att betyda ett ökat arbete i jämförelse med det som nu förekommer. Jag tror inte mycket på det argumentet, ty som förhållandena redan nu är måste de olika studieförbunden på sina expedi-

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

tioner ganska ingående granska de cirkelrapporter som inkommer och se om arbetet varit av den art, att man verkligen kan hänföra det till anslagsberättigad verksamhet. Det är ju möjligt att det kan bli någon ökning; jag kan inte uttala mig på den punkten. Men jag tror att även om det skulle bli någon ökning i arbetet, så är ändå det arbetet väl värt att utföras, om man på detta område kan sanera det hela.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Man må vara hur intresserad som helst av det fria bildningsarbetet, men man måste i alla fall i den ställning jag nu står i ha ögonen öppna för att statsmakterna här, jämsides med att de ger anslag och hjälper fram verkligt värdefullt bildningsarbete, också kan ha en uppgift att fylla genom att medelst dessa anslag leda arbetet in på de riktiga banorna. Det är klart att det här inte är fråga om något allmänt fördömande av de hobbybetonade cirkelarna. Men just den överenskommelse, som herr Svensson i Ljungskile talade om, har ju visat att studieförbunden själva har insett, att det här förelåg en utveckling till ämnen av inte allra högsta värde, som borde kunna stoppas eller åtminstone inte tillåtas fortgå alldeles fritt.

Det är emellertid inte detta som är grunden till att jag har tagit upp denna sak i årets huvudtitel, utan det är givetvis de ekonomiska förhållandena och förutsättningarna. Jag skall be att få erinra kammaren om att dessa anslag, som från början sattes upp till 1,2 miljoner och sedan har höjts efter behovet, i alla fall har haft en reell belastning av ungefär 1, 1,6, 2,2 och 2,4 miljoner under de år dessa bestämmelser varit gällande. Det är sålunda här fråga om en stark ökning, som jag vä-

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

gar påstå inte någon av ledamöterna i denna kammare, som varit med i statsutskottet, skulle ha haft lätt att driva fram, om det inte varit så, att denna punkt hade fått förslagsanslags natur. Jag var med bland dem som uppvaktade den dåvarande ecklesiastikministern för att få just den typen på detta anslag, och jag har hela tiden ansett det vara punkt nummer ett i detta sammanhang att inte låta det hela gå så fritt och växa sig så starkt jämfört med andra anslag, att förslagsanslagsnaturen skulle riskeras, ty då först hade våra studieorganisationer fått mycket stora svårigheter att bemästra situationen.

När besparingsutredningen för ett par år sedan ville beskära detta anslag, befanns utredningen vara ofullständig, varför skolöverstyrelsen fick i uppdrag att verkställa en mera ingående utredning, och i föl gjordes därför ingen ändring. Även om jag, som kammarens ledamöter säkerligen vet, är intresserad för folkbildningsarbetet, ansåg jag mig som departementschef inte utan vidare kunna avvisa den tanke som här har framförts att på ett mildt sätt beskära detta anslag. Jag menar nämligen att det här inte är fråga om att bryta mot de principer om frihet och förtroende som herr Waldemar Svensson pekade på och som tidigare har varit gällande. Det är ju inte här fråga om att beskära möjligheterna att få anslag till hobbycirklar för ungdom upp till 18 år, som herr Svensson mycket riktigt sade. Men herr Svensson vet säkert också, att det föreligger en sanning så till vida som det i ungdomscirklar även finns personer över 18 år och det finns deltagare under 18 år i de äldres cirklar, eller allmänna cirklar som termen lyder mera officiellt. Det finns alltså här stora möjligheter för dem, som särskilt intresserar sig för dessa ämnen och inte vid 18 års ålder har fått upp ögonen för andra ämnens större bildningsvärde, att få

bidrag genom att i fortsättningen arbeta med hobbycirklar.

Det är svårt att uppgöra en lista på sådana ämnen som skulle vara utesluttina, säger reservanterna. Jag skall inte förneka, att det kommer att ha sina svårigheter, men jag vill bestämt påstå, att det skulle vålla väsentligt större svårigheter för studierektorerna i de olika studieförbunden att genomföra en gallring på frivillig väg. Jag tror inte många skulle vilja, utan något stöd i statsmakternas beslut, åta sig uppgiften att säga till sina medlemmar, att något visst ämne är så litet värt, att de inte kan få något statsbidrag till det. Jag är övertygad om att skolöverstyrelsen inte kommer att göra listan alltför diger och inte kommer att binda den alltför hårt, och därför tror jag att man kommer att vara tillfreds med systemet.

Detsamma gäller den maximering som jag har föreslagit nämligen att man på försök inte skall lämna högre bidrag än 300 kronor till en cirkel. Jag skulle tro att de cirklar, som verkligen behöver mer än 300 kronor, om de är organiserade så som man önskar att cirklar skall vara organiserade, dels är fåtaliga och dels har stora möjligheter att anpassa sig. Det gäller dock inte här att kräva ut så mycket som möjligt av staten. De allra flesta cirklarna får 100 eller 150 kronor i statsbidrag, och de som kommer att beröras av maximeringen till 300 kronor skall antingen vara alldeles för stora — jag vågar nästan säga otympliga — eller vara anordnade på ett alltför dyrbart sätt. Jag kan inte inse annat än att maximeringen bör kunna användas åtminstone på försök.

Herr talman! Med detta har jag förklarat hur jag ser på denna sak. Jag menar att detta är en möjlighet att på ett mildt sätt hålla igen något litet på ett anslag, där det inte betyder så mycket för de enskilda, för att man i stället skall få pengar över inom en rimlig

fördelningsram för folkbildningsarbete i övrigt. Jag tänker därvid inte minst på en punkt i huvudtiteln, som vi snart kommer till, nämligen anslaget till studieorganisationerna för organisation och administration. Där är det faktiskt svårare att bära de ökade utgifterna, och jag har ju också ökat upp den posten. Att sedan utskottet har visat sig mera generöst skall jag väl inte resa någon invändning mot, men jag tror inte att man i det långa loppet har så stora möjligheter att få tillräckliga anslagshöjningar där de bäst behövs, om man inte också håller igen något på anslag där behovet inte är fullt lika accentuerat. Jag vill därför vädja till kammaren att härvidlag följa utskottet.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Herr Wallentheim säger att han inte tror att denna gallring skulle öka studieförbundens arbete så mycket. I det fallet har herr Wallentheim en annan åsikt än samtliga studieförbunds ledningar. De har den bestämda uppfattningen, att det kommer att föranleda rätt stora svårigheter.

Om hobbyverksamheten skrev statsrådet i en skrivelse för ännu inte ett år sedan: »Skolöverstyrelsen har föreslagit att allmänna studiecirklar i hobbybetonade ämnen icke skola erhålla statsbidrag. Detta synes innebära en för långt gående besparingsåtgärd, som dessutom förutsätter en klar definition angående vilka cirklar som skola räknas till denna grupp.» Det var alltså riksdagsman Persson i Skabersjö, som gav uttryck åt denna uppfattning, och jag ber att få instämma i hans dåvarande uppfattning.

Nu säger statsrådet att han inte i sin nuvarande ställning kan inta en sådan ståndpunkt. Jag kan ju inte uttala mig om den saken, men principiellt sett tycker jag inte att det skulle vara så alldeles omöjligt.

Statsrådet säger att studieförbunden

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

själva har insett att här bör göras någonting, och det är vi överens om. Studieförbunden har träffat en överenskommelse med skolöverstyrelsen om att man utan några författningsbestämmelser skulle företa en granskning på detta område, och det har man väl gjort. Är det alltså statsrådets och herr Wallentheims mening att studieförbunden har svikit detta förtroende? Det måste ju vara förutsättningen för ändringen i ståndpunkt. Jag är för min del rädd för att detta leder till en byråkratisering och ökning av arbeten som inte är önskvärd.

Herr statsrådet sade alldeles klart ifrån, att huvudmotivet för denna inskränkning ligger på det ekonomiska planet. Ja, det är naturligtvis en bedömningsfråga. Studieverksamheten har utvidgats mycket kraftigt, och antalet studiecirklar har ökat med 50 procent och kanske väl det sedan dessa bestämmelser infördes. Men det är väl inte så underligt om verksamheten får ett kraftigt uppsving under de första åren, då mera frikostiga bidragsbestämmelser tillämpas. Jag tror inte att man behöver räkna med att det i fortsättningen blir samma tempo i utvecklingen vare sig man nu säger tyvärr eller dess bättre. Man skulle nog därför ha kunnat försöka hålla stånd åtminstone en tid till och se hurudan utvecklingen blir.

Jag tror också, men det kanske vi kan komma in på i ett annat sammanhang, att den bildningsverksamhet som här bedrivs med engagerande av i stor utsträckning frivilliga krafter i stort sett är mycket billig för statsmakterna och att staten därför har allt skäl att inom rimliga gränser bära sin del av kostnaden när så många frivilliga krafter är engagerade i denna verksamhet.

Det har framhållits att det fortfarande finns möjligheter att få bidrag till hobbycirklar för ungdom under 18 år, men gränsen där är kanske inte alltid så lätt att hålla. Dessutom har det visat sig att studier i hobbybetonade

Understöd åt studiecirkelverksamhet.

ämnen även för kvinnorna ofta har varit den bästa upptakten till studier i andra ämnen.

Herr statsrådet erkänner att det blir svårt att göra upp de här listorna — det är vi alltså överens om — men så säger statsrådet att svårigheterna att gallra ut sådana här bestämmelser också torde vara stora, och statsrådet tror själv att det inte är många studierektorer eller andra i ledningen för bildningsförbunden som skulle vilja åta sig gallringen. Ja, men herr statsrådet, samtliga bildningsförbund har åtagit sig att göra det och vill hellre ha denna frihet med det ansvar det medför än de vill ha skärpta författningsbestämmelser.

Jag erkänner naturligtvis gärna att detta är en bedömningsfråga och att det kan finnas skäl för olika ståndpunkter, men jag tror att det vore mest önskvärt, att man tills vidare fortsatte på den fria linje som man har slagit in på. Jag tror inte det är sämre ställt i statskassan än att vi kan göra det åtminstone ännu en tid.

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Jag skall be att få anmäla att jag vid behandlingen av detta ärende inom statsutskottet biträdde reservationen, ehuru mitt namn inte återfinnes bland reservanterna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Det är klart att denna fråga som så många andra är en avvägningsfråga. Som jag nämnde tidigare har utskottet visat en viss generositet. Kammaren har visat samma generositet och på en punkt t. o. m. en ännu större dylik.

Vi skall väl vara överens om, herr Svensson, att det gäller att bedöma på lång sikt. Hobbybetonade cirklar har ju dock sammanlagt fått starkt ökade anslag under senare år. Om man vill att andra, mera allmänbildande cirklar skall få huvuddelen av dessa anslag och

ta huvuddelen av de ungdomars tid, som sysslar med sådana saker, är det naturligtvis riktigt att man får en viss dragningskraft åt det håll vi här försöker åstadkomma.

Jag har inte sagt att inte våra studieförbund skulle vilja åtaga sig den ökade börda som det skulle innebära att frivilligt gallra bland cirkklarna. Jag har bara sagt att de får svårigheter att göra det. Jag tror att resultatet av deras frivilliga arbete inte kommer att bli stort.

Herr Svensson i Ljungskile säger att vi har råd till allt detta. Jag hoppas också att vi skall få råd och att det inte skall bli fråga om ytterligare inskränkningar, men jag måste erinra om att det, som någon har sagt tidigare i dag, är de som yrkar på största skattesänkning som är mest generösa med utgifterna. Det går inte riktigt ihop, herr Svensson i Ljungskile.

Herr **WIDÉN**: Herr talman! Jag skall be att få göra samma anmälan som fröken Elmén. Jag biträdde reservationen, men av någon anledning står inte mitt namn under densamma.

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Även jag skall göra samma anmälan. Jag står och har hela tiden stått på samma ståndpunkt som reservanterna, men mitt namn har av okänd anledning inte kommit med bland deras.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 304:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Interpellation ang. ändring av semesterlagens bestämmelser rörande semesterns förläggning.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungkile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 150 ja och 55 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Interpellation ang. ändring av semesterlagens bestämmelser rörande semesterns förläggning.

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN, som anförde: Herr talman! 1951 års riksdag fattade bl. a. beslut om förlängning av den lagstadgade semestern. Detta beslut innebär att de arbetande har lagstadgad rätt att erhålla upp till 15 dagars semester för innevarande år.

Men uttagandet av denna semesterledighet betyder för arbetarna i många fall att de nytillkommande tre dagarna förläggas till annan tidpunkt än de 12

dagar semesterlagen bestämmer skall utgå i en följd. Detta har skapat stort missnöje bland dem som utsatts för dylik arbetsgivardiktamen.

På en rad arbetsplatser har tvister uppstått i fråga om förläggningen av semestertiden, tack vare semesterlagens nuvarande bestämmelser. Att förlägga de tre semesterdagarna till årets mörkaste tid har ju intet som helst samband med begreppet semester utan vittnar endast om att arbetsgivarna i första hand ser på sitt eget privata intresse och i sista hand på arbetarnas behov av vila och rekreation. Så har exempelvis Uddeholms bolag mot arbetarnas vilja dikterat att de nytillkommande semesterdagarna skall uttas mellan jul och nyår. Detta bolagets tilltag har utlöst stark förbittring bland arbetarna. De fruktar även att semesterveckan nästa år kommer att förfuskas genom att förläggas till för arbetarna opassande tid om inte en lagändring kommer till stånd som sätter stopp för denna möjlighet.

Denna möjlighet att från vissa arbetsgivares sida förfuska hela meningen i begreppet semester bör enligt min mening elimineras genom en lagändring som omöjliggör ett sådant förhållande.

Med hänvisning härtill anholder jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har herr statsrådet uppmärksammat det av mig påtalade förhållandet och kan man förvänta ett förslag till sådan ändring av nu gällande semesterlag att en förläggning av semesterdagar inte kan ske på sätt som Uddeholmsbolaget försöker diktera?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.09 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkterna 305 och 306.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 307.

Bidrag till inköp av filmapparater för föreläsnings- och studielokaler.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr HAMMAR: Herr talman! Fröken Vinge och jag ha i motionen II: 180 hemställt, att riksdagen måtte under denna huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor till inköp av filmapparater för föreläsnings- och studielokaler för det kommande budgetåret. Beloppet borde ställas till skolverstyrelsens förfogande för fördelning enligt i huvudsak samma grunder, som gällde för bidrag till inköp av ljudfilmsapparater för smalfilm under budgetåren 1947/51.

Utskottet avstyrker motionen — som det förefaller främst beroende på att anslaget i fjol avfördes ur riksstaten,

närmast på förslag av 1950 års besparingsutredning.

Under de gångna åren har det dock visat sig föreligga ett mycket stort behov av bidrag till inköp av ljudfilmsapparater för smalfilm. Det torde också vara uppenbart, att detta bidrag i hög grad underlättat strävandena inom folkbildningsarbetet att följa med i den pedagogiska utvecklingen. För närvarande är dock möjligheterna för olika organisationer att visa film mycket begränsade på grund av de höga kostnader, som äro förenade med inköp av filmapparater. Det är därför av mycket stor betydelse att möjlighet beredes folkbildningsorganisationerna att erhålla bidrag till inköp av filmapparater. När utskottet nu synes ha varit enhälligt i sitt avslagsyrkande vill jag, herr talman, den här gången inte ställa något särskilt yrkande om bifall till vår motion.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 308.

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 330, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 720 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft de i det föregående under punkten 301 angivna motionerna I: 91 och II: 114, i vilka — så vitt här vore i fråga — hemställts, att bidraget till studieförbunden för organisations- och administrationskostnader måtte upptagas till 1 290 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts för-

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

slag samt motionerna I: 91 och II: 114, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 800 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Ohlon*, *Söderquist*, *Svensson* i Ljungkile, *Bergstrand*, *Kylling*, fröken *Eimén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 91 och II: 114, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 900 000 kronor;

b) av herr *Svensson* i Grönvik, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt avslag å motionerna I: 91 och II: 114, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 720 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SVENSSON** i Ljungkile: Herr talman! Den här punkten gäller — som antytts förut i anföranden i dag — bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

När riksdagen för fyra—fem år sedan fattade ett beslut, som innebar en upprustning av denna frivilliga folkbildningsverksamhet, innebar detta beslut det principiella ståndpunktstagandet, att dessa bildningsförbund skulle få 50 procent av sina kostnader täckta. Sedan har det gått som det ofta gör. Verksamheten har å ena sidan ökat mycket kraftigt. I stället för tolv bildningsförbund finns det nu tretton, och i stället för 22 500 studiecirklar finns det nu över 30 000. Vidare har penningvärdets fall och de fördyrade omkostnaderna lett till att statens andel av kost-

naderna har sjunkit till omkring 30 procent i stället för 50. Studieförbunden själva ha, med hjälp av andra anslag eller insamlade medel, fått klara resten. Detta har givetvis varit ganska betungande, och nu har skolöverstyrelsen menat, att man borde gå tillbaka till det ursprungliga beslutet och ge ett sådant anslag, att studieförbunden skulle kunna få 50 procent av sina kostnader täckta genom statsbidrag. Enligt vad man nu beräknar skulle detta kosta 1 290 000 kronor, och det är denna siffra skolöverstyrelsen har förelagt Kungl. Maj:t.

Nu har ecklesiastikministern inte ansett sig kunna gå med på detta förslag, utan han har endast höjt anslaget från 600 000 kronor till 720 000 kronor. Detta innebär väl på ett ungefär en kompensation för det senaste årets inflation — kanske inte en full kompensation, men i alla fall något åt det hållet. Detta förslag är alltså inte på något sätt något försök att återställa de gamla proportionerna.

Den motion, som jag har varit med om att underteckna, grundar sig på skolöverstyrelsens förslag. Helst skulle jag ju ha sett — det kan jag gärna säga — att utskottet direkt tillstyrkt denna motion. Detta har emellertid inte blivit fallet, och nu föreligger här från utskottets sida ett par olika alternativ. Dels har vi Kungl. Maj:ts förslag, som föres fram i en reservation av andra avdelningens ordförande, herr *Svensson* i Grönvik. Vidare har utskottets majoritet föreslagit 800 000 kronor — således en höjning med 80 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Slutligen föreligger här en reservation av herr *Ohlon* m. fl. där man sträcker sig till 900 000 kronor. Det är ju i alla fall även där ett gott stycke kvar till den summa, som skulle behövas för att återställa de gamla relationerna och för att staten helt skulle infria löftet om den hjälp, som man en gång ställde i utsikt åt dessa bildningsförbund.

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

Jag tror inte att det är lönt att här försöka samla röster omkring motionen, utan jag hoppas att kammarens majoritet skall vara med om den reservation som yrkar på 900 000 kronor, så att man kommer åtminstone ett stycke på väg mot de gamla proportionerna.

Jag vill erinra om att ecklesiastikministern för en stund sedan nämnde att de ekonomiska behoven just på denna punkt är särskilt ömmande, och jag hoppas därför att han inte, även om han själv inte ansett sig kunna gå med på mera, har någonting emot, om riksdagen vill gå ett stycke längre.

Andra avdelningens ordförande nämnde här i ett tidigare anförande, i vilket han berörde även denna fråga, att landstingen anslår till bildningsverksamheten sammanlagt 1 358 000 kronor. Detta ansåg tydligen herr Svensson i Grönvik vara något slags skäl till att inte ge så mycket från riksdagens sida. Jag kan inte se det på det sättet, herr talman. Jag tycker att det förhållandet att landstingen, vars representanter lever så pass nära de krafter ute i länen som arbetar på detta område, anser sig kunna ge stora bidrag, är ett mycket gott vittnesbörd om hur vederhäftigt folk ur olika partier ute i de olika länen anser sig böra slå vakt om denna bildningsverksamhet. Det kan väl i all rimlighet nämnas inte tas som någon intäkt för att här försöka pruta, utan det är väl snarare så, att när andra krafter gör en insats, bör man även från statsmakternas sida försöka hålla fast vid det principbeslut, som en gång har fattats. Ett bifall till reservationen under denna punkt av herr Ohlon m. fl. skulle visserligen inte realisera önskemålet i dess helhet men dock vara ett gott steg i den riktningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr BARK: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med den föregående talaren, men jag

vill ändå komma med några synpunkter utöver dem, som han här framförde.

Det svenska folkbildningsarbetet finansieras ju på många olika sätt, dels genom alla dem, som är medlemmar i studiecirklar och andra former av bildningsarbete, och dels genom stora personliga insatser av olika slag. De personliga insatserna är inte mindre i dag än de varit någon gång tidigare i folkbildningsarbetets historia; man kan nog säga, att de är lika stora och i många avseenden kanske t. o. m. större. Vidare förhåller det sig ju så att de olika folkrörelserna, som står bakom vårt folkbildningsarbete, också på olika sätt tillskjuter olika stora belopp. Dessutom tillskjuter ju kommunerna, landstingen och staten penningmedel.

Jag tror att man skulle kunna säga, att arbetsfördelningen mellan kommun och landsting och stat går till ungefär på det sättet, att kommunerna satsar på den lokala verksamheten, vilket ju synes mycket lämpligt. Även staten satsar på den lokala verksamheten i form av bidrag till studiecirklar och föreläsningar etc. När det gäller landstingen satsar de på litet olika sätt — det är ganska olikartat inom olika län — men jag tror att det håller på att växa fram en något så när likartad form av bidragsverksamhet. Man skulle kunna säga att landstingen finansierar distriktsorganisationerna. Det är dessa distriktsorganisationer som betyder så oerhört mycket, när det gäller initiativ i olika hänseenden.

Det anslag, som det här är fråga om, är ju anslaget till de olika studieförbunden. Det är alltså riksorganisationerna som det gäller. Man kan då tycka, att det skulle vara mycket lämpligt — och det har ju också ansetts lämpligt — att staten åtar sig detta vid sidan av de stora folkrörelserna.

Som redan framhållits räknade man ifrån början med att staten skulle satsa lika mycket som vad studieförbunden kunde få ifrån sina respektive organi-

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

sationer. Det kan man säga var en mycket lämplig arbetsfördelning mellan riksorganisationerna och staten, men som redan här framhållits har statens andel sjunkit undan för undan. Det förslag, som här framkommit från regeringen, innebär ju att man liksom slagit stopp, så att inte anslaget rutschar nedåt vidare. Men det skulle varit önskvärt, om riksdagen hade velat återföra anslagsprinciperna till de former, som riksdagen gick in för 1947, nämligen att satsa lika mycket, alltså 50 procent av riksorganisationernas kostnader. Det har skolöverstyrelsen gått in för och det har också motionärerna föreslagit.

Det lönar sig givetvis inte att här yrka bifall till motionen. Därför får även jag gå på den reservation, som har avgivits av herr Ohlon m. fl. Men jag tycker annars att det skulle ha varit en mycket lämplig gest från Sveriges riksdag, och mer än en gest, att ha firat det dubbeljubileum som svenskt folkbildningsarbete firar i år. Den svenska studiecirkelverksamheten, som faktiskt är unik i många avseenden inom världens bildningsarbete, firar i år 50-årsjubileum, och Sveriges ABF firar 40-årsjubileum. Det skulle varit ett värdigt sätt för Sveriges riksdag att fira detta jubileum genom att gå på den princip, som riksdagen fastställde 1947.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl.

Häruti instämde herr *Hallberg*.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! I detta ärende föreligger nu tre olika förslag, nämligen dels Kungl. Maj:ts förslag som innebär en anslagshöjning av 120 000 kronor, alltså från 600 000 till 720 000 kronor, dels utskottsmajoritetens förslag, som är 80 000 kronor högre än Kungl. Maj:ts förslag, alltså 800 000 kronor, och dels en reservation, vari yrkas en höjning med ytterligare 100 000 kronor.

8 — Andra kammarens protokoll 1952. Nr 16.

När man diskuterar en anslagsfråga av denna art visar det ett i och för sig mycket glädjande intresse för bildningsverksamheten som sådan. Det är emellertid inte så mycket detta som framträtt i debatten utan fastmer en önskan att få ett högre statsanslag.

Kungl. Maj:t har ju — det framgår av vad jag redan har refererat — visat en mycket stor förståelse för detta anslag i och med att Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning av anslaget från 600 000 till 720 000 kronor. Jag förutsätter att man inom departementet, innan man kommit fram till denna anslagsökning, har granskat de förslag som förelegat och också granskat behovet, som här framhållits med sådan energi. Det är från dessa utgångspunkter som jag inom avdelningen har ansett att statsutskottet vid granskningen av de förslag, som Kungl. Maj:t och enskilda motionärer framlagt, har att ta hänsyn till de olika förslagen sådana som utskottet finner dem vara värda.

När man då går att granska det hela, kan jag inte komma till annat slutsultat än att när Kungl. Maj:ts förslag innebär en så väsentlig anslagsökning som med 120 000 kronor, borde riksdagen känna att däri ligger en ökad förståelse från Kungl. Maj:ts sida för denna verksamhet.

Jag skall inte ta upp kammarens tid längre, men jag hemställer att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, vilket är bifall till den vid utskottets utlåtande fogade av mig avgivna reservationen.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag skall ärligt bekänna, att det är en ganska svår situation, i vilken man befinner sig, där man måste konstatera, att folkbildnings- och folkupplysningsverksamheten lämnar åtskilligt övrigt att önska. Inte minst de stickprov som tagits i samband med undersökningar av de värnpliktigas kunskapsnivå och bildningsintressen talar ju i detta fal-

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

let ett tydligt språk. Samtidigt som man måste erkänna den påtagliga brist som alltså där möter, tvingas man å andra sidan av förhållandena att visa en betydande återhållsamhet.

Det har här sagts, att det riksdagsbeslut, som fattades för åtskilliga år sedan, innebar, att studieförbunden skulle få 50 procent av sina administrationskostnader täckta. Den procenten har man inte kunnat hålla, men vi vet ju alla vad som är anledningen därtill. Anledningen är ju inte något underskattande av folkbildningsarbetet som sådant utan de allmänna svårigheter av ekonomisk art, som vi här haft att kämpa med. Jag tror också, att man med visst fog i varje fall kan säga, att om förhållandena varit sådana för staten, så har å andra sidan de enskildas inkomster varit större än tidigare och organisationsväsendet har vuxit ut långt kraftigare än tidigare, varför organisationerna som sådana fått ökade möjligheter. Man kanske då inte alltför mycket får opponera sig mot att i ett sådant svårt läge organisationerna fått ta en ökad andel av kostnaderna. Jag vill emellertid samtidigt säga, att jag livligt hoppas, att det skall bli möjligt, att man inom en inte alltför långt avlägsen framtid skall kunna komma fram till att det tidigare riksdagsbeslutets grundtanke om att 50 procent av studieförbundens kostnader skall täckas av staten skall kunna bli förverkligad. Men jag tror, herr talman, inte, att det är möjligt att förverkliga den grundtanken på en gång, utan jag tror, att man på detta område liksom på många andra får gå fram etappvis för att nå detta resultat.

Utskottets linje är i det fallet, så långt jag kan finna, ett steg i den riktningen, och den innebär samtidigt även en anvisning till Kungl. Maj:t och jämväl en uppmuntran till studieförbunden att inte förtrötts utan fortsätta i sin strävan att göra allt vad som är möjligt för att vi så småningom skall komma

fram till det resultat på denna punkt som vi ursprungligen avsett.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag skulle vilja säga till utskottets ärade ordförande, herr Svensson i Grönvik, att när han här talar om att höjningen från 600 000 kronor till 720 000 kronor innebär en väsentlig anslagsökning, så talar han om sken och inte om verklighet, eftersom 720 000 kronor i dagens penningvärde inte är mer än 600 000 kronor var förut. Detta är alltså reellt sett inte någon anslagshöjning utan endast — tacknämligt i och för sig — ett undvikande av en reell anslagsminskning och knappt det. Jag tycker nog, att när vi diskuterar en sådan här sak, kan vi åtminstone kosta på oss den aktningen för bildningsförbunden, att vi inte laborerar med rena skenargument, som det blir, ifall man betraktar denna höjning som en högst väsentlig anslagsökning.

Vad sedan beträffar det som utskottets vice ordförande sade är ju hans tonfall ett helt annat, vilket det är allt skäl att sätta värde på. Herr Wallentheim erkänner, att det finns stora brister i vår bildningsverksamhet och att här återstår mycket att göra. Det är bara det statsekonomiska argumentet, som herr Wallentheim menar, att man inte kan komma förbi. Man kan för den skull enligt hans mening inte komma längre än till dessa ytterligare 80 000 kronor. Ja, det är klart att det är en bedömningsfråga. Det är det också här. Men när det gäller de 99 procenten av statsverksamheten kommer vi inte ifrån att följa med i penningvärdets fall. Vi se ju det i den oerhörda ansvällningen av budgetens både inkomst- och utgiftssiffror. Man måste följa med både beträffande löne- och omkostnadskontona när det gäller den verksamhet, för vilken staten helt och

Bidrag till studieförbund för organisations- och administrationskostnader.

hållet har ansvar. Kan man då åstadkomma så förfärligt mycket, i stort sett, genom att från dessa folkrörelseanslag försöka pressa ned statens andel och pressa upp organisationernas? Jag tror inte att man kommer så förfärligt långt på den vägen, och jag tror inte heller, att det är riktigt att anlägga den synpunkten. Det är väl ändå inte lättare för dessa organisationer att skaffa pengar i nuvarande läge. Det är alltså inte lättare för dem att ta på sig en större andel, utan de har väl ungefär samma svårigheter därvidlag, kanske litet större, att hålla den gamla ramen, som man från början hade tänkt sig. Nå de har väl ungefär samma svårigheter och litet till att hålla den tilldelning, som man från början tänkt sig. I många fall är det ju så, vilket också omvitnats vid uppvaktningarna i statsutskottet, att de anspråk som dessa bildningsorganisationer i sin tur ställer på andra organisationer, som ger anslag, är svåra att tillmötesgå, därför att dessa grundorganisationer har fått vidkännas ökade omkostnader i så många olika avseenden.

Man kan ju vara tacksam för herr vice ordförandens förhoppning att man skall lyckas komma tillbaka till den gamla ansvarsfördelningen mellan staten och bildningsorganisationerna. Herr vice ordföranden säger, att det inte går att ta detta i ett steg. Motioken innebär att man skulle göra det, och jag tror nog att det i och för sig hade varit möjligt att ta det i ett steg. Den avgivna reservationen på 900 000 kronor innebär emellertid, att man inte ens kommer halvvägs till dessa 50 procent räknat från utgångsläget. Om det är 30 procent nu, så innebär väl utskottets förslag att man kommer någonstans vid 35 procent, och den andra reservationen innebär, att man skulle komma till bortåt 40 procent. Vi har alltså åtskilliga steg att ta, innan vi återställt 1947 års beslut.

Jag skulle därför vilja vädja till alla

dem, som är intresserade av denna fråga — och det förmodar jag att praktiskt taget alla är — att åtminstone gå så långt som till att bifalla herr Ohlons reservation om 900 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Svensson i Grönvik; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungkile begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Svensson i Grönvik votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 308:o) i statsutskottets utlåtande nr 8 antager bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Svensson i Grönvik.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.

råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 106 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Svensson i Grönvik avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 308:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Svensson i Grönvik avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 309.***Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 331, föreslagit riksdagen att till dessa ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa anslag av 35 000 kronor respektive 30 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran*son m. fl. (I: 125) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 167),

i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statsbidrag till hemgårdsföreständares lön ävensom angående pensionsrätt och lönetursberäkning för dem, dels ock att öka anslaget till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar från 30 000 kronor till 150 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 125 och II: 167, i vad de avsåge ökat anslag för nästa budgetår till verksamheten vid hemgårdar,

a) till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 35 000 kronor,

b) till Bidrag till verksamheten vid studiehem för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

II. att motionerna I: 125 och II: 167, i vad de avsåge den i motionerna begärda utredningen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Söderquist*, *Arrhén*, *Svensson* i *Ljungskile*, *Bergstrand*, *Hoppe*, *Kyling*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 125 och II: 167, i vad de avsåge anslag för nästa budgetår till verksamheten vid hemgårdar,

a) till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 150 000 kronor;

b) till Bidrag till verksamheten vid studiehem för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 125 och II: 167, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statsbidrag till hemgårdsföreständares lön ävensom angående pensionsrätt och lönetursberäkning för dem.

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag vill endast med några ord motivera den reservation, som är fogad till denna punkt, vilken rör sig om anslaget till hemgårdarna. Reservationen går ut på en höjning av anslaget till dessa hemgårdar till 150 000 kronor.

När vi talar om hemgårdarnas verksamhet, är vi också delvis inne på den förebyggande ungdomsvården. Vi får här i riksdagen varje år ta ställning till olika ungdomsvårdsproblem, där det gäller anslag till eftervården av ungdomarna på ungdomsvårdsskolor m. m., och vi har då att besluta om stora belopp. Men vad jag anser vara lika viktigt som den eftervårdande verksamheten är den förebyggande ungdomsvården. Så som samhället ter sig i våra dagar har framför allt ungdomarna kommit i en mycket besvärlig situation, bl. a. på grund av den rörlighet som f. n. finns dels geografiskt och dels mellan arbetsplatserna. Familjen intar inte längre samma centrala ställning som den gjorde förr. Detta gör att vi f. n. har en större grupp rotlösa ungdomar, som inte har den förankring i familj och arbete, som ungdomarna kanske hade förr. Vi har därför nu en större grupp drivande ungdomar, för vilka det gäller att bereda en rent förebyggande vård, att skapa nya kontaktmöjligheter, skapa nya gemenskapsbildande faktorer o. s. v. Det är här som hemgårdarna gör sin mycket stora och värdefulla insats med den öppna verksamhet som de bedriver vid sidan av sin klubbverksamhet. Där kan ungdomarna komma och gå. Framför allt är det här många gånger fråga om sådana ungdomar som nyligen sugits in från landsbygden till de större städerna och samhällena och som har svårt att på ett naturligt sätt få dessa kontakter. De kanske inte vill gå in i klubbar och föreningar, och det är därför på detta sätt man skall länka

in dem i samhället. I denna öppna verksamhet finns det möjligheter att de kan komma med och så småningom kanske få de kontakter de många gånger hunger efter.

I propositionen framhåller departementschefen, att han anser denna fråga vara snarare en kommunal angelägenhet än en statlig. Det är ju också så att kommunerna härvidlag i allmänhet lämnar stora bidrag. Men, som jag förut sade, det rör sig många gånger om just de ungdomar som nyss kommit in till storsamhället. Klarar de sig inte, vilket blir förhållandet då? Jo, att barnavårdsnämnden många gånger får ta hand om dem, och de återbördas då till hemkommunen igen. Det är därför jag menar att detta är en gemensam angelägenhet, där det är nödvändigt att staten lika väl som kommunerna gör stora insatser.

Jag vill också peka på att den förebyggande verksamheten, förutom att den är humanitär, också söker förhindra ungdomen att trassla in sig i asociala förhållanden. De förebyggande åtgärderna är också oerhört mycket billigare jämfört med vad ungdom på en ungdomsvårdsskola kostar per år. Kan vi årligen förhindra att 10 å 15 ungdomar kommer in på ungdomsvårdsskolor, har vi tjänat in det anslag vi här begärt.

Herr talman! Med detta anförande ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till denna punkt i utskottsutlåtandet.

I detta anförande instämde herrar Wiklund i Stockholm, Bergstrand och Häckner, fröken Vinge, fru Sjöstrand samt herr Antby.

Herr HALLEN: Herr talman! Det som gör att jag tar till orda i denna fråga är att jag under många riksdagar råkat bo i samma kvarter som en av rikets största ungdomsgårdar, nämligen den s. k. Mäster Olofsgården, som sysselsätter cirka 1 800 medlemmar. Jag har

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.

på nära håll sett det arbete som där bedrivs. Om man tänker på huru denna verksamhet som begynte, ifall jag är rätt underrättad, med Nathanael Beskows startande av Birkagården, gått och hur den bedrivs, måste jag säga, att den faktiskt står i särklass i vårt land.

Det är klart att allt det arbete, som både studiecirklar och politiska och religiösa ungdomsorganisationer bedriver, har sitt synnerligen stora värde. Men, som fröken Elmén sade, den förebyggande och fostrande gärning, som dessa hemgårdar bedriver, kan inte nog uppskattas. Det är ett faktum att dessa hemgårdar för närvarande har stora svårigheter att brottas med. Och det är inte bara dessa svårigheter som ventilerats här hela dagen, då man talat om att det sjunkande penningvärdet gjort anslagen otillräckliga; det finns svårigheter av annan art. Jag talade senast i går med en av dessa ledare, som sade att i stället för att få ägna sig åt detta betydelsefulla ungdomsarbete måste dessa sammanslutningar och hemgårdar offra en massa tid på att skrapa ihop pengar genom allehanda fester, basarer, lotterier och tillställningar, som tar en oerhörd lång tid och som naturligtvis är till förfång för den personligt fostrande verksamheten. Det är inte samhället värdigt att det skall vara på det viset.

Jag skulle vilja till detta ytterligare foga det påpekandet, att som det nu är brottas dessa hemgårdar med andra svårigheter. Genom de otillräckliga anslagen kan de inte ordentligt avlöna de ledare som behövs. Det är ju nödvändigt att man har ledare med socialpolitisk eller akademisk utbildning, och sådana är svåra att få tag i. Och får man sådana blir det ofta genomgångsplatser, med vilkas hjälp vederbörande samlar meriter; systemet leder med andra ord till ganska täta ombyten. Detta gör att denna verksamhet brottas med orimliga svårigheter.

Nu kan man säga att det gör också

alla andra ideella sammanslutningar i vårt land. Men jag tycker för min del, herr talman, att när man ger denna verksamhet, som omfattar — om jag minns rätt — 37 hemgårdar, ett så litet bidrag av statsmedel, som ett ifrån 30 000 kronor till 35 000 höjt anslag utgör, är detta snart sagt häpnadsväckande.

Med tanke på de anslag som utgår till den ungdomsvård, som bedrivs vid de skolor och institutioner, som måste för samhällets räkning omhänderta en hel del ungdomar, så är detta lilla bidrag helt enkelt en spottstyver. Vi kan inte undgå att känna den starka disproportionen härvidlag, när vi tänker på vad vi offrar — såsom också sades av den föregående talaren — på eftervård och omvårdnad av missanpassade och miljöskadade ungdomar å ena sidan och på detta förebyggande arbete, som är så betydelsefullt å andra sidan. Det är, tycker jag för min del, staten ovärdigt att då ge det en så ringa spottstyver.

Jag vill därför med dessa ord, herr talman, be att på det varmaste få yrka bifall till föreliggande reservation.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Både på grund av kvällens arbetsschema och emedan prostén Hallén har framhållit alla de synpunkter, jag hade tänkt anföra, skall jag fatta mig mycket kort.

Ungdomsvårdsfrågan har en alldeles särskild karaktär och fordrar alldeles speciella omsorger i vår tid. Ungdomen är väl varken bättre eller sämre än förr, men livet har blivit så mycket farligare för dem att leva. Det är många faktorer som medverkar härtill. Jag skall be att få nämna en i detta sammanhang, nämligen bostadsnöden. För dessa ungdomar, som kanske måste hänga på ett kafé eller driva på gatorna för att ha någonstans att göra av sig, skulle det spela en enormt stor roll att ha en hemgård att ta sin tillflykt till, för att nu inte tala om den verksamhet som där bedrivs.

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehjem.

Jag tror inte att det innebär någon som helst överdrift att påstå, att det arbete som utförts i våra hemgårdar har hört till den bästa hjälpen från samhällets sida när det gäller kampen för ungdomen. Den generation av hemgårdsarbetare, som har utövat en pionjärverksamhet på detta område, kommer förr eller senare — kanske förr — att avlösas av unga människor som måhända har fått ett rikt arv av idealitet från dessa pionjärer. Men tiden är svår och det är på grund av de ekonomiska förhållandena inte säkert att de, hur gärna de än skulle önska det, kan stanna kvar inom denna hemgårdsverksamhet.

Herr Hallén har redan påpekat, hur ledarna inom hemgårdsverksamheten får använda en mycket stor del av sin tid för att tiggas ihop medel för dessa gårdars fortsatta verksamhet. Att de anslag som nu står till förfogande för hemgårdsverksamheten är otillräckliga har också framhållits här. Det är 35 000 kronor, av vilka 5 000 skall gå till administrationskostnader för riksförbundet och de 30 000 fördelas på 37 hemgårdar. Jag behöver inte ytterligare motivera, varför jag med varmt hjärta vädjar till kammaren att sluta upp i denna för vår ungdom så ytterligt betydelsefulla fråga och att rösta med den reservation, som har avgivits av fröken Andersson m. fl.

Häruti instämde fröken *Wetterström*, fru *Boman* och fru *Hellström*.

Fru **WOHLIN**: Herr talman! Jag ber att helt få ansluta mig till det som prosten Hallén och fru Ewerlöf har sagt. Jag vill bara ytterligare understryka, att eftersom en missanpassad ungdom på en ungdomsskola eller i ett ungdomsfängelse kostar ungefär 8 000 kronor om året, går det på ett årtionde åt 80 000 kronor för att ta hand om en sådan ung människa. Då har man i alla fall endast räknat rena vårdkost-

nader, ingalunda de stora belopp som går förlorade därför att de unga inte kan göra en effektiv arbetsinsats i samhället.

Ju mer vi snålar på medel till hemgårdar, studiecirklar, nykterhetsvård och yrkesskolor, desto mer får vi satsa på dessa ungdomsfängelser och anstalter. Sådana anstalter bli mycket dyrare än studiehjem och hemgårdar. Om man räknar att 30 hemgårdar på ett år skulle kunna rädda 100 unga människor — det bleve inte mer än något över tre per hemgård och är kanske inte för optimistiskt beräknat — från att spåra ur och hamna i prostitution, alkoholism och stöldligor, skulle man på ett enda år vinna närmare en miljon kronor.

Jag kan inte förstå den nationalekonomi, som sitter och voterar endast 30 000 kronor för detta ändamål i ett sådant läge, vari ungdomen befinner sig för närvarande.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Det är självfallet ingen tacksam uppgift att mot bakgrunden av alla de vädjan- den, som gjorts till kammarens ledamöter, försvara utskottets ställningstagande. Det skulle vara mig fjärran att ett enda ögonblick försöka förringa värdet av den verksamhet, som ungdomsgårdar och studiehjem och andra sådana institutioner utför. Tvärtom tror jag att man på den punkten har anledning att ge allt erkännande som kan ges.

Men jag undrar, herr talman, om det ändå inte är att ge hela denna fråga för stora proportioner, när man liksom vill antyda, att beviljandet av detta högre anslag på 150 000 kronor skulle över huvud taget lösa vårt ungdomsvårdsproblem, hela detta väldiga problem med eftervården av missanpassade ungdomar och liknande. Jag tror faktiskt att det är att ge hela denna sak orimliga proportioner.

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.

Den verksamhet det här gäller är väl i hög grad en verksamhet för större och medelstora städer och tätorter. Såvitt jag kan förstå bör det i främsta rummet vara de kommunala myndigheterna som inträder hjälpende för att komma till rätta med de problem som möter. Jag tycker också att det skulle vara ganska uppseendeväckande, om kammaren på ett enda tag skulle femdubbla det anslag, som tidigare utgått till denna verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken **ELMÉN** (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr Wallentheim skulle jag vilja säga, att det finns ingen som har påstått att hemgårdsverksamheten efter denna höjning av anslaget till 150 000 kronor skulle kunna klara hela ungdomsvårdsproblemet. Men man skulle kunna hjälpa en hel del ungdomar, om man finge bygga ut verksamheten ytterligare. Och man måste säga att det från statens sida är ett, minst sagt, blygsamt anslag, när man anslår 30 000 eller 35 000 kronor, som nu föreslagits till 37 hemgårdars verksamhet.

Jag ber ånyo att få yrka bifall till reservationen.

Herr **KYLING**: Herr talman! Då jag står som reservant under denna punkt, skulle jag med några ord vilja nämna, varför jag anslutit mig till reservationen.

Vi lägger ju här i landet ned åtskilliga hundra miljoner kronor årligen på vårt undervisningsväsende. När man nu här vill utverka en ganska blygsam summa, som skulle kunna användas för att göra hemgårdarna litet bättre ekonomiskt rustade för sitt viktiga värv, så har jag menat, att de pengarna vore väl använda. Jag skall inte på något sätt upprepa vad andra talare här ha sagt, men jag vill understryka, att vi vet alltför väl hur förhållandena för

närvarande är i de större städerna och i tätorterna över huvud taget, där trångboddheten, bostadsbristen och annat sådant åstadkommer gängbildningar, som i sin tur ofta leder ungdomarna in på brottets väg.

Jag ger herr Wallentheim fullkomligt rätt i att det blygsamma belopp som begärts naturligtvis på intet sätt kan sägas fylla ett ändamål så, att alla besvärigheter sedan kan anses vara ur världen. Och när herr Wallentheim säger att det bör vara kommunerna och inte staten som visar intresse för denna sak, så kan jag ge honom rätt också i detta. Men jag tror att det betyder oerhört mycket för kommunernas intresse, om staten går före och ger ett handtag.

Jag är, herr talman, väl medveten om att vi har all anledning att försöka spara på alla områden, och det här kan måhända vara ett belopp, som skulle kunna inbesparas. Men jag har ändå från min sida velat tillkännage, att när det gäller att väga de finansiella skälen mot de andra skäl, som det här är fråga om, så har den vägningen för mitt vidkommande utfallit så, att jag har satt mitt namn under reservationen, till vilken jag vill yrka bifall.

Herr **HOPPE**: Herr talman! I likhet med dem som i det föregående yttrat sig vid denna punkt ser jag den föreliggande frågan framför allt som en fråga om vården av ungdomen. Jag tror att vi allesammans, inte bara vi som talat, är ense om att ungdomsproblemet är ett av vårt folks allvarligaste problem. Detta har man behärtat i olika sammanhang. Jag vill erinra om att när det varit fråga om en så angelägen — jag betonar, herr talman, så angelägen — sak som eftervården av de missanpassade ungdomarna, har Sveriges riksdag varit praktiskt taget enig om att bevilja högst betydande anslag för ändamålet. Jag tänker på sådana försök att hjälpa unga människor till rätta

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar och studiehem.

som den planerade Roxtona-anstalten i Östergötland.

Jag hör till dem som anser att sådana anstalter är nödvändiga. Ty det är min övertygelse, herr talman, att man inte med hemgårdar och liknande institutioner kan föra all Sveriges ungdom till rätta utan att det behövs en hel del åtgärder för eftervård av missanpassade i stil med Roxtona-anstalten. Jag måste dock säga att det är mycket mänskligare, mycket barmhärtigare och, som fru Wohlin nyss sade, också ur ekonomisk synpunkt mycket fördelaktigare att i inte alltför liten utsträckning ge pengar till hemgårdar och liknande verksamhet. Det har sagts att det är ett rätt betydande belopp, fem gånger så stort som den summa, som tidigare anslagits för detta ändamål, och att det skulle vara sällsamt om kammaren skulle engagera sig för en så stor anslagshöjning. Jag skulle i det sammanhanget, herr talman, vilja nämna, att när dessa ungdomsgårdar först fick anslag, så utgjorde detta 30 000 kronor. Sedan dess har dessa hemgårdar mer än fördubblats till antalet, men samtidigt som hemgårdarna fördubblats och pengarna sjunkit väsentligt i värde har det anslag som förutsatts för deras verksamhet nu av Kungl. Maj:t föreslagits bli höjt med endast 5 000 kronor.

Ifrån olika håll säger man att denna fråga i första hand är ett kommunernas problem. Jag tror man kan säga, att det ligger någonting i detta. Jag har här i min hand en förteckning på de utgifter, som man ifrån kommunernas och statsmakternas sida har för detta ändamål. Det visar sig t. ex. för vårt läns vidkommande, att Linköpings stad har lämnat över 24 000 kronor till ändamålet, medan det av staten beviljade beloppet utgör 2 500 kronor. Samma belopp får man till en hemgård i Norrköping, till vilken staden lämnar 19 000 kronor.

Då jag, herr talman, tror att det här

gäller utomordentligt väl använda pengar och då jag som sagt finner det barmhärtigare och mänskligare att lägga ner mera pengar på den förebyggande ungdomsvården, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLÉN: Herr talman! Flera talare har gentemot utskottets ärade representant, herr Wallentheim, framhållit, att man inte bara får anlägga den synpunkten, att det här gäller en kommunal uppgift. Vi vet ju att statsmakterna själva har lämnat bidrag framför allt till eftervården av en viss art av ungdom, och då är det ingenting som utesluter, att man också kan ge ett bättre bidrag än hittills till den förebyggande ungdomsvården.

Jag vill också påpeka, att de kommunala myndigheterna i de olika städerna anslår cirka 400 000 kronor till detta ändamål. Det gäller i stort sett ungefär 20 000 ungdomar, av vilka 6 000 — för närvarande för övrigt ännu flera — befinner sig i den ömtåliga pubertetsåldern, då det är förenat med stora svårigheter att vara sådana ungdomar till hjälp och nytta. Och jag vågar påstå att det egentligen inte finns någon annan därmed parallell och jämförlig verksamhet. Jag upprepar därför ännu en gång: Är det då inte underligt att statsmakterna skall höll jag på att säga i praktiken undervärdera denna verksamhet genom att ge den ett så löjligt litet bidrag som det här är fråga om?

Herr Wallentheim sade att det är ett förfärligt hopp ifrån det nuvarande till det föreslagna beloppet — han nämnde att det var fem gånger större. Ja, man kan ju säga att det är en häpnadsväckande stegring, men man kan också, herr Wallentheim, säga, att det är ett häpnadsväckande löjligt litet bidrag, som ges till denna stora och betydelsefulla verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 309: o) i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 83 nej, varjämte 9 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 310.**Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 332, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 564 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 340 av herrar *Lindblom* och *Söderquist* samt II: 438 av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl., i vilka hemställts att till ändamålet måtte anvisas 597 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 340 och II: 438, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 564 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön*, *Söderquist*, *Arrhén*, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 340 och II: 438, till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 597 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! De betänkanden, som nykterhetskommittén hittills har låtit publicera, har fäst uppmärksamheten på vissa skrämmande förhållanden inom vårt folk. Det är mig fjärran att vilja föregripa någon diskussion om dessa betänkanden, utan jag vill bara ta fram ett par exempel, som visar hur tillståndet är.

Det visar sig att ungdomsfylleriet i åldrarna 15—18 år har tredubblats under de gångna 20 åren. Betänkandena visar också att var nionde manlig vuxen stadsbo under en tioårsperiod antingen har blivit anhållen för fylleri eller varit föremål för ingripande från nykterhetsnämndernas sida.

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Det är inte underligt att dessa utredningar har väckt uppmärksamhet och att också sådana, som förut har varit betänksamma när det gäller värdet av upplysningsverksamheten på nykterhetsområdet, nu har börjat tillmäta denna verksamhet en allt större betydelse. Den uppfattningen torde väl delas av samtliga demokratiska partier.

Tidningen Reformatorn hade en enquête med de fyra partiledarna strax efter det att betänkandena hade publicerats, och alla var de överens om att åtgärder måste vidtagas. En av partiledarna sade så här: »I detta läge, med utredningens kalla siffror framför ögonen, måste vi över hela linjen samlas om att något måste göras och det snart.»

Vi kan ju vara överens om att nykterhetsanslaget inte skulle behöva vara någon partiskiljande fråga. Alla partier är väl överens om att anslaget till denna verksamhet under nuvarande omständigheter inte bör sänkas. Men det är ju just detta, som i realiteten har skett. Genom penningvärdeförsämringen förra året förlorade ju anslaget cirka 20 procent av sitt realvärde. Nu har departementschefen föreslagit en höjning med cirka 13 procent, om man bortser ifrån ett kvarstående specialanslag på 10 000 kronor. Men detta innebär ju att anslaget fortfarande är underkompenserat med cirka 7 procent för förra årets pris- och lönestegringar, och därtill kommer ju årets prisstegringar och en stor eftersläpning sedan tidigare år.

Nu har skolöverstyrelsen begärt en anslagsökning på 435 000 kronor, alltså en nästan lika stor ökning som idrottsrörelsen har fått i år. Vi motionärer skulle givetvis helst ha velat yrka på samma höjning, men då vi förstod att detta i år skulle vara alldeles omöjligt, har vi nöjt oss med att begära en höjning med något över 30 000 kronor för att därmed täcka hela penningvärde-

försämringen under förra året. Det är klart att ett bifall till den reservation, som här har avgivits, inte löser de svåra problem som nykterhetsrörelsen för närvarande har att brottas med, men det skulle i alla fall betydligt hjälpa den i dess svårigheter.

För närvarande arbetar dessa organisationer med underskott. Godtemplarorden visade förra året ett underskott av 41 000 kronor, och Centralförbundet för nykterhetsundervisning arbetar med ett löpande underskott.

Det är alltså inte här fråga om att man skall utvidga verksamheten för närvarande. Verksamheten har tvärtom måst inskränkas på grund av den brist på medel, som penningvärdeförsämringen har skapat. Genom ett bifall till den reservation, som har avgivits på denna punkt, skulle man i alla fall kunna ge det arbete, som det här är fråga om, en uppmuntran och lätta nykterhetsrörelsens allra värsta bekymmer. Därför skulle jag vilja vädja till kammarens ledamöter att rösta på den reservation av herr Ohlson m. fl., som har avgivits och till vilken jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Swedberg* och *Stjärne* samt fru *Wohlin*.

Herr LINDBERG: Herr talman! Det är nog intet tvivel om att nykterhetsrörelsen behöver de pengar, som är begärda även i reservationen. Men det förhåller sig på det sättet, att under höstrikdagen samlades 20-mannadelegationen till överläggning om nykterhetsanslaget, och man var då överens om att uppvakta departementschefen i denna fråga och begära att anslaget skulle höjas. När i år statsverkspropositionen kom och 20-mannadelegationen då hade sitt sammanträde och man var underkunnig om att en höjning med 75 000 kronor hade företagits, så enades man om i 20-mannadelegationen att icke till årets riksdag motionera

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

om någon ytterligare höjning. Nu har emellertid sedan dess motioner kommit om en ytterligare ökning av detta anslag. Den socialdemokratiska nykterhetsgruppen har icke varit tillfrågad om denna sak och icke heller varit underrättad därom. Vi har också i den socialdemokratiska nykterhetsgruppens styrelse i dag beslutat att här i kammaren meddela, att den socialdemokratiska nykterhetsgruppen kommer att yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Därmed är emellertid inte sagt, att inte vi också är mycket intresserade av att det blir ett tillräckligt anslag för nykterhetsfrämjande verksamhet. Vi vädjar också till departementschefen att ta denna fråga under övervägande och till ett annat år framlägga förslag om höjning av detta anslag, så att nykterhetsrörelsens olika organ kan fortsätta att verka på ett effektivt och för verksamheten gagnarikt sätt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av herr Lindbergs anförande vill jag bara nämna, att jag här i min hand har en skrivelse från Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, daterad den 5 maj, där man vädjar om ett bifall till reservationen.

Det är klart att jag instämmer i herr Lindbergs vädjan till departementschefen om en ökning av anslaget till kommande år, men å andra sidan måste jag säga, att det inte kan vara riktigt att i nuvarande läge bidraga till att nykterhetsorganisationerna måste inskränka sin verksamhet på grund av brist på medel. Jag vill alltså, trots vad som här har sagts, fortfarande vädja till kammarens ledamöter att bifalla reservationen.

Herr LINDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag måste svara herr Gustafson

i Göteborg, att när man har varit överens om att icke motionsvägen begära en ytterligare höjning, kan det väl ändå inte vara riktigt att ändå komma med en motion. Vi har efter uppvakningen hos Kungl. Maj:t blivit tillmötesgångna med en kraftig höjning av anslaget, och det kan väl inte vara riktigt att man, när man har fått bevis för att en höjning kommer till stånd, motionerar om en ytterligare höjning. Man kan inte i fortsättningen förfara på detta sätt att först genom uppvakningar få till stånd en höjning och sedan gå ifrån allt och begära höjning också på andra vägar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Jag vill inte ta upp någon polemik med herr Lindberg i denna fråga. Jag vill bara konstatera, att jag inte är ledamot av 20-männdelegationen. Vad jag sade var bara att man på flera områden har tagit hänsyn till penningvärdeförsämringen när man har bestämt anslag till olika ändamål, men på detta viktiga område, som i särskild grad har fått strålkastarljuset på sig på grund av nykterhetskommitténs redan publicerade betänkanden, har emellertid departementschefen icke kunnat ge full kompensation för penningvärdets fall under förra året. Då måste jag och mina medmotionärer givetvis ha rätt att yrka på att man inte skall försämma realvärdet av nykterhetsrörelsens anslag.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag vill inte lägga mig i tvisten mellan de båda föregående talarna om vem som har tagit initiativet och vilka plikter man här har att iaktta i visst avseende. Jag vill för min del säga, att jag ansluter mig till det yrkande som har framförts av reservanterna, och jag gör detta, herr talman, på rent sakliga skäl.

Jag vill framhålla, att om man under den allmänna motionstiden hade kun-

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

nat få klarhet i hurudant de här berörda organisationernas ekonomiska läge var, så hade alldeles säkert ytterligare en hel del ledamöter från riksdagens olika grupper anslutit sig till den motion som framfördes. Jag vågar tro, att man nog även på det håll som herr Lindberg representerar hade gått med på detta. Sedan boksluten numera har blivit bekantgjorda, har det nämligen visat sig att det har uppstått en avsevärd brist i så gott som samtliga dessa organisationers rörelse.

Även en annan sak gör, att jag inte kan låta bli att intaga den ståndpunkt jag har intagit, nämligen det faktiska förhållandet, att det i detta speciella avsnitt av socialpolitiken har framkommit sådana nyheter under de senaste månaderna, att man inte kan ställa sig avvisande till önskemålet att i görligaste mån trygga upplysningsarbetet. Jag syftar givetvis på de båda betänkanden, som har framlagts av den nu arbetande nykterhetskommittén. Vad denna nykterhetskommitté hittills har offentliggjort av sina utredningar har väl allmänt uppfattats som en signal om att vi behöver starkt intensifiera upplysningsarbetet.

Jag erkänner gärna att en höjning av detta anslag med 33 000 kronor inte på något sätt löser nykterhetsarbetets ekonomiska dagsproblem, men den summan skall kunna göra det möjligt att öka bidragen på de mest utsatta punkterna, varför även denna höjning måste bedömas som mycket betydelsefull och framför allt sakligt befogad. Om riksdagen ställer sig avvisande till denna anslagshöjning, kommer det givetvis att starkt uppmärksammas och verka i hög grad nedslående på dem som bär upp detta arbete.

Detta, herr talman, är den motive- ring jag vill lämna för min intagna ståndpunkt. Jag ber sålunda att få yrka bifall till det yrkande som reservan- terna har framfört.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Borås.

Herr LINDBERG (kort genmäle): Herr talman! Den uppgift är nog inte alldeles riktig som herr Hagård lämnade, att man först efter boksluten inom nykterhetsrörelsens olika grenar blev underkunnig om det deficit, som skulle uppstå för verksamheten under föregående år. Det kan ju hända att boksluten har klarlagt på kronan och öret hur mycket man förlorade under föregående år, men man visste redan under förra årets senare del, att verksamheten skulle komma att gå med förlust. När 20-mannadelegationen samlades fanns där också representanter för nykterhetsorganisationerna, och samtliga var överens om att icke motionera om höjda anslag på det sätt som nu har skett.

Jag har inte påstått att herr Gustafson i Göteborg var med i 20-mannadelegationen. Det kan han frita sig ifrån, men nykterhetsgruppen i det parti, som han tillhör, deltog i alla fall i sammanträdet och var också överens om att man skulle gå denna väg, och jag vidhåller att man inte kan gå till departementschefen och nära nog träffa en överenskommelse om en viss förbättring av ett anslag för att sedan, när man har fått denna förbättring, ändå på andra vägar komma och begära ytterligare höjning.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Herr Hagård sade att han inte skulle blanda sig i den diskussion, som fördes mellan herrar Gustafson i Göteborg och Lindberg. Men jag måste säga att den redogörelse, som herr Lindberg lämnade, ger ett intryck av att det är något fel i organisationen. Jag tror att om man skall lyckas i sin strävan på nykterhetsverksamhetens och upplysningens område, som vi alla är intresserade av, så gäller det framför allt att gå

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

gemensamt fram i samråd och inte på de vägar som här har påtalats. Jag tror att det tillvägagångssättet kanske skadar nykterhetsverksamheten och nykterhetsrörelsen mera än de 33 000 kronor kan hjälpa, som reservanterna vill att anslaget skall ökas med. Jag måste beklaga denna utveckling. Som gammal nykterhetsvän tror jag att det är allvarligt med en sådan schism här i riksdagen mellan dem som arbetar för samma mål, alltså ökad upplysning för nykterhetsverksamheten på detta område.

Det är detta som jag skulle vilja säga i detta sammanhang, och jag vill bara återropa och understryka vad herr Lindberg sade, att Kungl. Maj:t har gått med på en så väsentlig anslagshöjning, att avdelningen för sin del icke har ansett sig kunna tillstyrka motionen om höjt anslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Trots att nykterhetskommitténs principbetänkande inte har kommit, är det, tänker jag, för alla intresserade och initierade människor tämligen klart, att tyngdpunkten i samhällets fortsatta verksamhet när det gäller att bekämpa alkoholskadorna måste bli upplysning och nykterhetsvård. Det har ju sedan länge varit i princip erkänt, att dessa organisationer inte har fått det bidrag, som man i och för sig har ansett vara berättigat. Vi har diskuterat bildningsorganisationerna förut här i dag och jag har sagt min mening i det sammanhanget, men de organisationer, som arbetar på nykterhetsfrågans område, har inte fått en motsvarande anslagshöjning, som den bildningsorganisationerna fick 1947. Sedan har nu denna stora penningvärdeförsämring tillkommit.

Ett par av nykterhetskommitténs betänkanden är publicerade, och de visar med skrämmande tydlighet hur an-

gelägna uppgifterna på detta område är. Under sådana förhållanden är det väl ett verkligt samhällsintresse att i avvaktan på de verkliga krafttag, som måste beslutas på detta område, inte låta det som finns alldeles sjunka ihop och försvagas i brist på anslag från statens sida.

Det är väl ingen — det tror jag gäller herr Lindberg också — bland dem som över huvud taget intresserar sig för denna fråga — och det gör väl dess bättre de flesta — som i sak kan ha någon annan mening på denna punkt än att detta lilla ytterligare anslag, som begäres i motionen, är i högsta grad välbehövligt. Det skulle behövas som utfyllnad bara för att ge åt årets anslagshöjning det reella innehåll, som man i höstas trodde sig få i det då utlovade anslaget, som finns i Kungl. Maj:ts proposition.

Nu tillkommer de formella synpunkter, som herr Lindberg här har tagit upp. Jag har inte varit med i 20-mannadelegationen, och jag känner inte närmare till vad som där resonerades om. Jag kan förstå om de som agerat i det sammanhanget för sin personliga del känner sig förhindrade att gå i bräsch för en ytterligare anslagshöjning. Men jag har svårt att förstå en organiserad motaktion mot ett förhöjt anslag i den situation som nu föreligger, och jag tror att Sveriges nykterhetsvänner i allmänhet har mycket svårt att förstå en sådan motaktion. Jag tycker att den påminner mera om formalism och stingslighet än om hänsyn till sakinteresset. Jag vill erinra om att det har hänt i denna kammare under den nuvarande regeringens tid — ja, jag menar inte den senare förbättrade upplagan utan den första Erlanderska regeringen — att regeringen på grund av tillstötande omständigheter har yrkat avslag på egna propositioner i riksdagen. Det vet herr statsministern, och det vet vi allesamman. Det är alltså

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

inte något märkvärdigt, om man, när nya saksål kommer fram eller en annan belysning av frågan ges, justerar sin ståndpunkt.

Att dessa samtal i höstas skulle vara så märkvärdiga, att man inte kan rösta för ett något höjt anslag, har jag svårt att förstå. I varje fall är det stora flertal av riksdagens ledamöter, som inte varit engagerade, i sin fulla rätt att ta vilken ståndpunkt de vill. Jag tror att den stora allmänheten som intresserar sig för dessa frågor skulle förstå och respektera ett sådant handlingsätt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Åhman* och *Nyberg*.

Herr **LINDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara vilja fråga herr Svensson i Ljungskile vad man över huvud taget skall ha ett organiserat samarbete på detta område till, om de överenskommelser som gemensamt träffas inte skall följas. Kan det vara någon lyckad anordning, att de från de särskilda nykterhetsgrupperna valda representanterna i 20-mannadelegationen gång efter annan desavueras och de beslut, som de varit med om att fatta i 20-mannadelegationen och som oftast sanktioneras i efterskott av hela gruppen, sedan inte fullföljs? Det går helt enkelt inte för sig att samarbeta på sådana grunder, och som jag redan sagt inte heller att genom uppvakning och på andra vägar få fram förbättringar, om de som skall medge och medverka till dessa gång efter annan får reda på att det inte har varit någon idé att träffa överenskommelse, därför att man i efterskott på andra vägar begär större fördelar.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Jag hade kunnat inskränka mig

till att instämma i herr Svenssons i Grönvik och herr Lindbergs yttranden, men då man på ett par håll i kammaren funnit lämpligt fästa uppmärksamheten på två för någon tid sedan offentliggjorda betänkanden från nykterhetskommittén, anser jag det inte ur vägen att säga ett par ord.

Det är riktigt, herr talman, att dessa betänkanden ger en ganska dystur bild av läget. Ett par av de talare, som nu har uppträtt, har dragit vissa konklusioner av dessa betänkanden. Jag tillåter mig dock ifrågasätta, om tiden nu är inne att över huvud taget diskutera nykterhetskommitténs betänkanden. Vore det inte skäl, ärade kammarledamöter, att avvakta de konklusioner, som nykterhetskommittén själv drager av det material, som den har sammanbragt? Det kan ju tänkas, att nykterhetskommittén i fråga om upplysningsverksamhet etc. försöker sig på att anvisa andra vägar än de traditionella. En debatt i dessa ting borde därför, menar jag, lämpligen anstå, till dess att det fullständiga materialet föreligger.

Uppriktigt sagt förefaller det som om motionärerna själva i grund och botten hade samma uppfattning, ty i motionerna förklarar de, att »mera långtgående åtgärder härvidlag böra övervägas i sammanhang med nykterhetskommitténs förslag». Detta är enligt min uppfattning riktigt, men varför har man inte stannat vid detta utan i stället försökt överbjuda Kungl. Maj:ts förslag, som ju dock innefattar anslagsökningar utöver de förut utgående?

Med dessa få ord, herr talman, och då jag anser, att diskussion om nykterhetskommitténs betänkanden i detta sammanhang är ganska orimlig, inskränker jag mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Efter

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

det sista anförandet skall jag fatta mig kort.

Naturligtvis är detta anslag behjärtansvärt. Men det finns väl många andra anslag som vi måste ge samma beteckning, och när det nu gällde att inför omvälvningarna i penningvärdet kompensera anslagen på alla huvudtitlarna, fick man ju försöka att finna en något så när gemensam utgångspunkt och sedan handla därefter. Så får regeringen göra, och så bör väl riksdagen också göra. Sedan är det en annan sak att en och annan ledamot av riksdagen har alldeles speciella intressen inom området för ett visst anslag och därför lägger ner särskilda ansträngningar på att få detta anslag högre än andra motsvarande anslag. Det är väl ändå knappast riktigt att sådana framstötter skall vinna framgång. Det leder ju till ett snedvridande av hela grunden för anslagsbeviljandet.

Man kan ju inte motivera en höjning av detta anslag med omständigheten, att nykterhetskommittén har kommit med ett par publikationer, som närmast åskådliggör nykterhetstillståndet och vissa andra ting i samband med alkoholbruket men som ingalunda innefattar några förslag till ändringar i den nykterhetsvårdande verksamheten eller i nykterhetsupplysningen. Dessa förslag väntar vi fortfarande på. Jag är alldeles införstådd med att när förslagen kommer och vi finner dem vara sakligt grundade, det kan vara naturligt att för här ifrågavarande anslag och andra liknande inom nykterhetsupplysningens område gå över till helt nya beräkningsgrunder under hänsynstagande till det sammanhang, vari då nykterhetsupplysningen och hela kampen mot alkoholbruket kommer att insättas. Men det får vi vänta med att göra tills vi, såsom herr Hagberg i Malmö här sade, vet vad vi skall göra.

Slutligen vill jag understryka att det anslag som det här gäller inte har bli-

vit sämre behandlat än andra motsvarande anslag, utan det har nog blivit väl så bra behandlat som andra anslag. Jag kan därför inte förstå, att man just på denna punkt skall behöva gå längre än Kungl. Maj:t här har gjort.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av att herr Hagberg i Malmö här bl. a. sade, att man ju inte bör föregripa diskussionen om nykterhetskommitténs betänkanden innan kommittén framlagt sitt slutliga förslag, vill jag bara i sakens intresse erinra om att motionärerna ingalunda har begärt någon ökning av anslaget till nykterhetsverksamheten i syfte att denna verksamhet skulle kunna utvidgas. Jag håller fullkomligt med herr Hagberg i Malmö och finansministern om att något sådant inte vore lämpligt i nuvarande läge.

När jag för min del här från nykterhetskommitténs betänkanden hämtat ett par exempel som visar nykterhetstillståndet, har jag därmed bara velat säga, att det väl i alla fall inte är lämpligt att nykterhetsorganisationerna skall reellt sett få ett mindre anslag till sitt förfogande i avvaktan på att det sedan vi fått nykterhetskommitténs slutbetänkande skall kunna fattas ett definitivt beslut om den framtida inriktningen av nykterhetsarbetet. Även sedan motionen framlades har ju en ytterligare penningvärdeförsämring inträtt, och den mycket blygsamma anslagsökning på 7 procent, som det här är fråga om, är ju endast avsedd att täcka penningvärdeförsämringen under förra året. Det är alltså bara en kompensation för dyrtiden det här gäller, och på den saken har ju inte utformningen av nykterhetskommitténs slutbetänkande något avgörande inflytande.

Jag vågar därför fortfarande vädja till kammaren att beakta sakläget — jag är glad över att finansministern sade att varje kammarledamot givetvis har

Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

rätt att göra detta — och alltså följa reservanterna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga till herr Hagberg i Malmö, att det väl inte lär vara något brott att erinra om det mycket rika och i många avseenden skrämmande material, som finns i de betänkanden som redan kommit från nykterhetskommittén.

I övrigt har jag inte sagt annat än vad jag redan för många år sedan framhållit i denna kammare, nämligen att såvitt jag och väl varje annan initierad person förstår, måste en av tyngdpunkterna i det fortsatta nykterhetsarbetet bli upplysningsverksamheten och nykterhetsvården. För att begripa den saken behöver man inte vara medlem av någon nykterhetskommitté, och på den punkten har jag alltså inte avslöjat några hemligheter. Men med hänsyn till den framtida inriktningen av nykterhetsarbetet är det väl rimligt att man försöker någorlunda upprätthålla den verksamhet som redan finns.

Finansministern säger att mera långtgående åtgärder måste sparas tills nya principiella linjer uppdragits för nykterhetsarbetet och kampen mot alkoholbruket. Det är alldeles klart att så måste ske, men det finns ju sedan flera år inom skolöverstyrelsen en plan för understöd av nykterhetsverksamheten där det rör sig om ett anslag på 924 000 kronor, och skolöverstyrelsen har gång efter gång begärt ett sådant anslag för att sätta denna plan i verket. Man kan därför visst inte säga att den lilla anslagsökning, som motionärerna här begärt, går utöver vad som med nuvarande grunder för verksamheten kan anses vara rimligt och önskvärt.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt, att jag förstår om de som agerat i ett visst sammanhang när det gäller denna fråga, känner sig förhindrade att gå i bräsch för något annat än man då

stannade för. Men jag förstår inte alls, och jag tror inte heller att Sveriges nykterhetsfolk kommer att göra det, att man skall behöva företaga en organiserad motaktion mot den blygsamma begäran om en anslagsökning som här framförts.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag vill i all korthet säga att jag gick hit i tanke att rösta för reservationen, men efter vad som upplysts här i debatten är det inte möjligt för mig att göra det.

Till detta vill jag bara foga en erinran om att den svenska nykterhetsrörelsen borde väl, med de uppgifter som den står inför, framför allt visa prov på och förmåga till samarbete. Jag beklagar att vi måste ha två olika nykterhetsgrupper här i riksdagen, men under alla förhållanden borde väl dessa nykterhetsgrupper, bl. a. i 20-mannadelegationen, ha visat förmåga till samarbete. Det är en sak som för mig kanske är den allra viktigaste.

Jag har, herr talman, bara velat göra denna korta deklaration, och jag ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 310: o) i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Främjande av medicinsk forskning.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 54 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 311—328.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 329.

Främjande av medicinsk forskning.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 352, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 320 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat tre motioner.

I en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander* väckt motion (II: 345) hade hemställts, att riksdagen till Statens medicinska forskningsråd: Främjande av medicinsk forskning för budgetåret 1952/53 måtte anvisa ett reservationsanslag av 1 536 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 345, till Statens medicinska forskningsråd: Främjande av medicinsk forskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 320 000 kronor;

b) att motionerna I: 339 och II: 347 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Trots att någon reservation inte föreligger på denna punkt kan jag inte underlåta att som motionär något uppehålla mig vid de likalydande motionerna I: 339 och II: 347, där det yrkas, att av anslaget till statens medicinska forskningsråd 60 000 kronor skall reserveras för alkoholforskning.

De sakkunniga för utredning rörande nykterhetstillståndet under krigsåren föreslog 1944, att ett reservationsanslag på 30 000 kronor skulle beviljas till alkoholforskning. Motiveringen för denna de sakkunnigas ståndpunkt var den, att det var en produktiv utgift att på detta sätt reservera särskilda medel för alkoholforskning. Kungl. Maj:t gick på samma linje i en proposition 1945 om inrättande av ett medicinskt forskningsråd. Departementschefen uttalade i denna proposition bl. a. följande:

»... I anslutning härtill må framhållas, att de sakkunniga» — det var alltså de sakkunniga, som hade utrett frågan om inrättandet av ett medicinskt forskningsråd — »i sitt betänkande (SOU 1944: 55) bland aktuella forskningsuppgifter av i främsta rummet social eller militärmedicinsk betydelse upptagit just alkoholforskningen. Jag förutsätter därför, att denna fråga kommer att ägnas behörig uppmärksamhet från rådets sida, och räknar med att av de anslag, som vid bifall till mina i det följande framställda anslagsyrkanden komma att ställas till rådets förfogande för nästa budgetår ett belopp av minst 30 000 kronor kommer att disponeras för forskning på alkoholfrågans område. Frånsett nu berörda fall synes det mig icke lämpligt att visst belopp på förhand bindes för ett bestämt forskningsändamål.»

Detta uttalande av ecklesiastikministern godkändes av riksdagen, och man band sig alltså då för 30 000 kronor till

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

medicinsk alkoholforskning. 1946 års riksdag fattade ett liknande beslut. Vid 1947 års riksdag höjdes forskningsrådets hela anslag från $\frac{1}{2}$ miljon till 1 miljon kronor, men då tappades den här speciella garantien för alkoholforskningen bort, trots att rådets särskilda subkommitté för alkoholforskning hade begärt särskilda medel uppgående till 50 000 kronor för denna forskning.

Under de följande åren har konkurrensen mellan medicinska forskningsuppgifter på olika områden fått spela fritt inom forskningsrådet med påföljd, att alkoholforskningen kommit i klämma. Man har fått vissa bidrag till denna forskning, men man har inte fått de belopp man begärt. I varje fall har man inte fått några belopp i nivå med de tidigare, om man tar hänsyn till penningvärdeförsämringen. Detta medför självfallet osäkerhet vid planläggningen av hela alkoholforskningen. Till detta forskningsarbete måste man ju knyta en viss personal under en längre tid, och man måste då kunna räkna med att ett visst minimianslag verkligen utgår från år till år. Vi motionärer har därför uttalat, att det i år till detta anslag borde knytas en garanti om att 60 000 kronor skall användas till medicinsk alkoholforskning. Vid angivande av detta belopp har vi tagit hänsyn till penningvärdeförsämringen.

Utskottet nöjer sig emellertid i föreliggande utlåtande med att bara understryka den stora betydelsen av medicinsk alkoholforskning. Vi motionärer är givetvis tacksamma för att detta speciella uttalande finns i utskottsutlåtandet, men mot bakgrunden av vad som gällt förut tycker vi nog, att statsutskottet hade kunnat sträcka sig litet längre. Statsmakterna har ju tidigare bundit sig för särskilda medel till just alkoholforskningen. Jag vill åtminstone för min del vid detta tillfälle starkare än utskottet understryka vikten av att denna forskning får erforderliga medel.

Det vore utomordentligt värdefullt

om någon representant för statsutskottet, t. ex. vederbörande avdelningsordförande, ville inför kammaren något kommentera statsutskottets yttrande på denna punkt, vari framhålles angelägenheten av att den medicinska alkoholforskningen får de medel, som är erforderliga. Det skulle givetvis vara ännu mycket värdefullare om ecklesiastikministern ville uttala sin mening. Hans företrädare i ämbetet har som sagt tidigare, år 1945, tagit en bestämd ställning till denna fråga, men den garanti som han då gav alkoholforskningen har sedermera fallit bort.

Jag har givetvis, herr talman, eftersom det inte finns någon reservation, intet särskilt yrkande.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 345, som innebär bifall till forskningsrådets anslagsäskande.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag tror att kammaren håller mig räkning för om jag kort och gott yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 345; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 330—354.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 355.

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 379, föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 990 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två likalydande motioner, I:

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

204 av herr *Svärd* och II: 353 av herr *Birke*, i vilka hemställts om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 204 och II: 353, till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 953 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! När riksdagen förra gången hade att fatta beslut om anslag till denna organisation, var jag motståndare till anslaget. Jag vill endast deklarerat, att jag ännu inte har blivit övertygad om att det är av så stort värde med detta internationella organ, att vi bör offra en så stor summa som närmare en miljon kronor på detsamma.

Vi har, då vi nu befinner oss mot slutet av denna åttonde huvudtitel, haft tillfälle att lägga märke till att man gjort betydande höjningar, uppgående till något över en miljon kronor, utöver Kungl. Maj:ts förslag. Det brukar gärna vara så i statsutskottet, att om man på någon punkt ökar på Kungl. Maj:ts förslag, försöker man att finna något område där det går att spara. Här har vi nu ett tillfälle att spara 953 000 kronor, vilket skulle kunna i stort sett uppväga de ökade utgifter, som riksdagen i dag har gått in för.

Det föreligger ju en motion från högerhåll, där man yrkar avslag på detta bidrag, och jag vill för min del ansluta mig till denna motion. Jag tror att det bland stora grupper av vårt folk kommer att uppfattas på ett sätt som är tillfredsställande, om man förstår, att man försöker spara i dessa tider, när skatteläget är så tryckande som det nu är. Vi hör litet varstans i bygderna, att man vill ha skattelättnader. Det förslag som finansministern i dag framlagt på

riksdagens bord, visar, att det inte blir någon nämnvärd skattelättnad, eftersom uttagningsprocenten är beräknad till 110 i det förslag, som nu föreligger. Enligt det förslaget blir det tvärtom skatteökning för rätt stora folkgrupper i jämförelse med vad de nu har. Jag tror därför att det skulle väcka anklang, om vid detta tillfälle man sparar på denna summa, som många i vårt land anser onödigt att ge till denna organisation.

Jag ber att få yrka bifall till den motion, som är väckt i ämnet och som innebär avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Jag kan delvis instämma i vad herr Rubbestad sade. Säkerligen finns det inom vårt land en bred opinion som tänker som han. Jag vill gärna erkänna att den som försöker förstå Unescos skrifter kan kritisera dem. Jag har själv funnit det egendomligt, att man lagt fram så många kuriösa skrifter av föga vetenskapligt innehåll. Jag tror därför att en kritik mot Unesco ur olika synpunkter är befogad. Rörelsen kanske har vuxit sig alltför stark, och det behövs en begränsning av verksamheten. Men jag tror att i en tid som denna behövs de internationella organisationer som finns för att låta folken komma samman. Jag vet att herr Rubbestad kan säga, att detta är i så fall en mycket dålig organisation. Jag vill emellertid ändå uttala som min personliga uppfattning, att om man gör ett försök till internationellt samarbete, så kommer man till ett läge, då man, när det säges att organisationen är så usel att man måste gå ur den, ställer sig frågande: Skall man över huvud taget skapa internationellt samarbete, så måste man kanske från början vara inställd på att en organisation av denna art kan ha sina brister. Och då kanske man genom kritik kan komma fram till en värdefullare organisation. Är det inte kärnpunkten i allt internationellt

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

samarbete att man försöker göra det bästa möjliga av en organisation?

Visst kan man ha olika meningar om huruvida anslaget till denna organisation kanske är för högt. Jag kan gärna gå med på det. Men jag undrar om inte, därest vi skulle gå ut ur Unesco, det skulle bli ett avbräck för allt internationellt samarbete, som i vår tid behövs mer än någonsin. Bör man inte i stället för att ställa sig avvisande till Unesco komma med konstruktiv kritik och därigenom söka skapa en organisation som tillgodoser det som vi i detta läge borde känna såsom väsentligt inte bara för vårt eget lands framtid utan för hela mänsklighetens framtid?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Det är inte nog med kritik. Vi har tillhört denna organisation i flera år, och kritiken från svenskt håll har varit ganska betydande. Inte minst vid den konferens, som hölls i fjol sommar, framfördes mycket stark kritik av den svenska delegationen, men den kritiken har inte haft någon verkan. Det enda som verkar är, att vi säger, att vi inte vill vara med om att slösa pengar på detta system, om vi inte får till stånd en bättre ordning. Det är den enda rätta kritiken som folk begriper. Om vi här i Sverige vågar inta en sådan ståndpunkt och sålunda visar oss litet starkare i ryggen, tror jag, att många nationer skulle hälsa det med tillfredsställelse, när de alltså skulle finna, att vårt folk vågar säga sin mening, att det inte vill låta stormakterna dirigera. Det kan inte hjälpas att jag tror, att det enda riktiga är att säga nej till detta anslag.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag tror att stormakterna blir ännu mera bestämmande, om vi och andra små stater går ur organisationen, och då blir det ingen ordning

alls. Om man säger att man inte alls vill anslå pengar till organisationen, så har man ingen som helst möjlighet att framlägga konstruktiva förslag. Jag erkänner, att en del kritik kan vara berättigad på många punkter, men om man skall få till stånd ett internationellt samarbete, kan man inte gå emot den internationella organisationen. Man hamnar då i en internationell autokrati, som inte kan vara lycklig vare sig för oss eller för någon annan.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Vi är ju med i en internationell organisation, nämligen För-enta Nationerna, som sysslar med en del av det som Unesco håller på med. Det är ett slags dubbelorganisation. Man kan därför inte säga, att vi bryter all internationell samverkan, om vi går ur Unesco, som ligger vid sidan och som gjort en massa saker som inte är av något nämnvärt värde och som ju herr Braconier själv erkände är värd att kritiseras.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! FN är ju egentligen en politisk organisation. Jag anser att kulturen också är något värdefullt, och jag tror för min del att skall man nå världsfred är det inte genom politiska makt-instrument utan just genom ett kulturellt samarbete. Det är den primära fredsfaktorn. Med den inställning herr Rubbestad har till Sveriges utrikespolitik borde detta vara ett rättesnöre även i detta fall.

Herr STÅHL: Herr talman! I fjol när denna fråga var före, hade jag tillfälle att deltaga i ett meningsutbyte med herr Rubbestad om Unescos framtid. Jag skall därför inte nu förlänga diskussionen, men det är några upplysningar som herr Rubbestad lämnat som är så oriktiga och missvisande, att det är nödvändigt att beriktiga dem. Det är på tre punkter.

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

Den första är att vi mycket väl kan gå ur Unesco. Vi är i alla fall kvar i FN. Men jag vill påminna herr Rubbestad om att Unesco bara är en delorganisation av FN. Det är FN:s organ för kulturell samverkan mellan folken för att trygga freden eller, som det heter i stiftelseurkunden, för att trygga freden genom samverkan på kulturens, vetenskapens och uppfostrans område. Det är det ena. Det kan tilläggas att det är ju ändå märkligt att det är flera medlemsstater, herr Rubbestad, i Unesco än i både FN:s världshälsoorganisation och i FAO, livsmedelsorganisationen.

Den andra punkten, där det måste lämnas en upplysning, gäller ansvällningen av Unescos program. Det har kritiserats, och det har kritiserats med rätta. Jag vill säga inte minst i den egenskap jag hade att vara medlem av Sveriges delegation vid Unescos generalkonferens i somras, att det från delegationen inför generalkonferensen framfördes kritik mot denna ansvällning. Men samtidigt som man framför kritik skall man också framhålla vad som är ett faktum, nämligen att i det program, som framlades vid 1951 års generalkonferens för det nu löpande verksamhetsåret, beskars antalet programpunkter, så att de ifrån 297 blev 148. Det var den nye mera verklighetsbetonade ledaren för Unescos arbete som åstadkom detta, inte minst tack vare den kritik som framförts. Jag vill fråga, om inte även herr Rubbestad, som kräver koncentration och begränsning, måste medge att det är ett starkt försök till koncentration och begränsning när man skurit ned antalet punkter med 50 procent.

Slutligen vill jag säga att högermotioken har förvänat mig. Det är ju så, herr talman, att vi formellt inte kan gå ur Unesco nu, eftersom riksdagen för två år sedan beslöt anslutning för en följd av år. Vad vi kan göra är att vägra betala vår medlemsavgift och på det sättet komma i samma klass som några

andra nationer — jag kan nämna t. ex. det nationalistiska Chiang Kai-Chek-Kina — som inte betalat sin avgift men som tydligen av politiska skäl befriats från detta. Jag undrar om det skulle hedra Sveriges riksdag, när vi nu ena året beslutat vårt medlemskap, att två år efteråt säga: à la bonne heure, vi har visserligen förbundit oss vara medlem, men vi vill inte betala avgiften. Jag tror verkligen att herr Rubbestad med sitt yrkande gör Sverige och Sveriges ställning utåt en mycket tvivelaktig tjänst. Detsamma gäller högermotioken.

Jag skall inte här fördjupa mig i detta ämne — tiden är långt framskriden — men jag vill till sist betona att de som riktar kritik mot Unesco, och det finns plats för kritik — inte minst vi som arbetar inom Unesco vet det — är väl ändå skyldiga eller borde ha intresse av att ta del av vad Unesco gör. Här sprids det fabler om att Unesco gör en världsomfattande undersökning, vilka folk som äter med kniv och gaffel och vilka som äter med fingrarna. Uppgiften emanerar från en ledamot av riksdagens ena kammare vid ett diskussionsmöte. När man undersöker denna sak visar det sig, att det är fullkomliga fabler. Det har naturligtvis aldrig av Unesco gjorts någon sådan undersökning. Det ena mera fantastiska ryktet än det andra ges spridning utan att man kontrollerar det. Om herr Rubbestad vill intressera sig litet för vad Unesco försöker göra för att stödja de underutvecklade folken, om herr Rubbestad vore med vid en konferens och finge höra svarta, gula och bruna folkslag där uppträda och vädja om hjälp i det ena eller andra avseendet, tror jag verkligen att herr Rubbestad skulle förstå att här har man fått ett nytt organ för den samverkan och den hjälpverksamhet mellan folken, som både herr Rubbestad och vi andra har varmt hjärta för. Jag tror därför att mycket av den propaganda emot Unescos verk-

Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco.

samhet, som här pågår, beror på bris-
tande upplysning. Jag skulle vilja mana
dem, som känner sig luta åt den upp-
fattning som högermotionären har fram-
fört — jag tar fasta på att han är full-
komligt isolerad — och som även herr
Rubbestad här ånyo givit uttryck åt,
att försöka intressera sig för att ta reda
på vad Unesco gör. Jag är övertygad
om att man då skall få en annan in-
ställning än den man nu har.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag
vill först säga till herr Ståhl, att det är
mycket här i världen, som man skulle
vilja vara med om men som det inte
går att vara med om. Att herr Ståhl se-
dan för sin del är intresserad av Unesco
i egenskap av delegat har jag förstå-
else för. Men då han säger, att Unesco
hör till Förenta Nationerna och att vi
alltså inte kan gå ur så länge vi står
kvar i Förenta Nationerna så vill jag
bara säga, att saken var den att vi var
med i Förenta Nationerna ganska länge,
innan vi gick in i Unesco, och att re-
geringen var mycket tveksam innan vi
gick med. Det var pressen från folk-
partiet som till sist gjorde att herr
Wigforss lämnade medgivande till att
lägga fram det förslag, som jag skulle
tro att han ångrar som ett av sina
sämsta drag i det politiska livet.

När herr Ståhl omnämner att general-
konferensen i fjol beskar antalet pro-
grampunkter från 297 till 148 så var det
ett bra tag eller ett tag på 50 procent.
Men tag 50 procent till så står vi på
samma linje herr Ståhl och jag.

Sedan vill jag bara säga, att folk ute
i bygderna är det inte så lätt att över-
tyga om att Unesco är så förfärligt vär-
defullt och bra att ha som herr Ståhl
tror.

Härmed var överläggningen slutad.
Herr talmannen framställde proposi-
tioner dels på bifall till utskottets i
punkten gjorda hemställan dels ock på
avslag därå i enlighet med de i ämnet

väckta motionerna; och fann herr tal-
mannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr
Rubbestad begärde emellertid votering,
i anledning varav efter given varsel föl-
jande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i punkten
355: o) i utskottets förevarande utlå-
tande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlig-
het med de i ämnet väckta motionerna
avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringspro-
positionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning; och befanns därvid flertalet av
kammarens ledamöter hava röstat för
ja-propositionen, vadan kammaren bi-
fallit utskottets i punkten gjorda hem-
ställan.

Punkterna 356—363.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 364.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Föredrogos vart för sig konstitutions-
utskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till ändrad ly-
delse av 12 kap. 1 § tryckfrihetsförord-
ningen; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till ändrad ly-
delse av § 53 riksdagsordningen.

Kammaren biföll vad utskottet i des-
sa utlåtanden hemställt.

Forskningsverksamhet m. m.

§ 3.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1--11.

Vad utskottet hemställts bifölls.

*Punkten 12.***Forskningsverksamhet m. m.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 15, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 520 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 331) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 442), hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte under förevarande anslagsrubrik anvisa utöver Kungl. Maj:ts förslag 290 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 331 och II: 442, såvitt nu var i fråga, till Fortifikationsförvaltningen: Forskningsverksamhet m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 520 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 331 och II: 442, såvitt

nu var i fråga, till Fortifikationsförvaltningen: Forskningsverksamhet m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 810 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Om man skulle döma efter antalet reservationer skulle man ju kunna få den föreställningen, att stora meningsskiljaktigheter föreligger i de frågor som behandlas under fjärde huvudtiteln. Så är ju emellertid inte alls fallet. Tvärtom råder det ju en mycket stor enighet i det väsentliga, en enighet som bygger på en positiv inställning till våra gemensamma försvarsangelägenheter. Självfallet hälsar jag denna enighet med största glädje och tillfredsställelse. Man kan också konstatera att på de områden, där olika uppfattningar alltså redovisas, olikheterna är mindre markerade än vad de varit förut. I de punkter som föranlett reservationer gör majoriteten alls inte gällande, att reservanternas inte skulle ha bärande sakliga skäl för sina yrkanden. Utskottet liksom tidigare Kungl. Maj:t har tvärtom i flera fall understrukit, att de önskemål som reservationsledes redovisats ter sig sakligt väl-motiverade. Det rör sig här med andra ord främst om praktiska avvägningsfrågor.

Med herr talmannens tillstånd ber jag att i största korthet få motivera vårt ställningstagande till några av dessa avvägningsfrågor. Alla är ense om att den militärvetenskapliga forskningen är en utomordentligt angelägen uppgift; den återkommer något senare vid denna riksdag i ett annat och större sammanhang. För dagen gäller det forskningen inom fortifikationsförvaltningen. För ett land som vårt med en relativt liten befolkning i förhållande till de stora landområden vi har att försvara måste befästningsanläggningar komma att spela en mycket stor roll. Effektiva

Forskningsverksamhet m. m.

befästningsanläggningar spar människoliv och gör det avsevärt lättare för oss att möta de första stötarna vid ett angrepp mot svenskt territorium. Men anläggningarna är mycket kostnadskrävande och måste kunna tillgodose högt ställda tekniska anspråk. Forskningen hjälper oss att få ut det mesta möjliga för pengarna. Den är vidare nödvändig för att vi skall kunna följa med i den snabba tekniska utveckling, som försiggår inom fortifikationen lika väl som inom alla andra försvarsgrenar. Den mindre anslagsförstärkning som vi i denna punkt har begärt, syftar i första hand till att göra det möjligt för fortifikationsförvaltningen att möta ökade lönekostnader och höjda materielpriiser. I andra hand avser anslagsförstärkningen att skapa förutsättningar för att i enskilda fall kunna fullfölja modellförsök i full skala, något som vederbörande myndighet har ansett vara av största vikt för arbetets rationella bedrivande och för tillvaratagande av besparingsmöjligheter.

I fråga om anskaffning av tygmateriel för armén framstår det som i hög grad angeläget att få till stånd en snabbare modernisering av vårt fältartilleri och luftvärnsartilleri. En alldeles för stor del av detta artilleri utgöres för närvarande av föråldrade pjäser. Vad särskilt fältartilleriet angår är situationen allvarlig mot bakgrunden av de erfarenheter, som gjorts nu senast i Korea-kriget, om den oerhörda betydelsen av att marktrupperna för både sina defensiva och offensiva operationer kan beredas betryggande artilleriunderstöd.

Vad reservanterna från vårt håll tagit sikte på är att göra det möjligt att något bättre kunna utnyttja den industriella produktionskapacitet, som nu finns att tillgå för anskaffning av moderna artilleripjäser och som eljest kan komma att ställas till utländska köparens förfogande. Det är därför som det, enligt vad som upplysts under utskottets behandling, är önskvärt att beställning-

arna så långt möjligt utan dröjsmål kan utläggas. Även beträffande ammunitions- och eldledningsmateriel föreligger mycket kännbara brister, som skulle kunna täckas i något hastigare takt, om man följer reservanternas linje.

Ett flertal av reservationerna avser att jämka ersättningarna till olika frivilliga försvarsorganisationer uppåt något mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag skall inte närmare gå in härpå, ty jag har anledning förmoda att dessa frågor kommer att belysas utförligare från annat håll i den fortsatta debatten. Jag vill endast understryka att jag tror det har en icke oväsentlig psykologisk betydelse — och det är väl framför allt från psykologiska synpunkter som dessa spörsmål bör bedömas — att de många människor, som gör en aktiv insats i det frivilliga försvarsarbetet, känner med sig att statsmakterna vill bibehålla den hittillsvarande reella kostnadsramen för deras arbete. I fråga om speciellt arvoden till olika funktionärer i det frivilliga försvarsarbetet gäller ju, att de närmast har en symbolisk karaktär. En justering av dessa arvoden efter det förändrade penningvärdet kan därför enligt mitt förmenande inte rätt gärna anses prejudicerande för avvägningen av andra statliga arvoden, som är avsedda att utgöra en verklig ersättning för utförda arbetsinsatser.

Ja, herr talman, detta var endast några synpunkter på de reservationer, som vi från vårt håll har givit vår anslutning till. I första hand yrkar jag bifall till reservationen under den punkt, som vi nu har att ta ställning till.

Innan jag slutar skulle jag emellertid gärna vilja säga ett par ord i en fråga, som anknyter till vad jag inledningsvis yttrade om den samstämmighet i försvarsfrågorna, som nu har uppnåtts mellan de demokratiska partierna.

I höstas uttalade sig riksdagen utan någon meningsskiljaktighet för önskvärdheten av att en utförligare och tidigare information i försvarsangelägen-

Forskningsverksamhet m. m.

heter skulle komma till stånd för ledamöter av riksdagen genom försvarsministerns försorg. Dessa informella överläggningar, som inte skulle inkräkta på riksdagens fria prövningsrätt, ansågs värdefulla på grund av försvarsfrågornas ofta komplicerade och svåröverskådliga karaktär. De ansågs även värdefulla för att de skulle göra det lättare för intresserade representanter för riksdagsgrupperna att följa utvecklingen inom det svenska försvarsväsendet, inte minst inom sådana områden, som nyligen varit eller inom kort kunde förväntas komma under behandling i riksdagen.

Några överläggningar av här antytt slag har ännu inte kommit till stånd. Jag kritiserar inte försvarsministern härför, då jag förstår att han haft mycket att sätta sig in i, sedan han tillträdde sitt nya ämbete. Det skulle emellertid vara av värde, om försvarsministern nu kunde meddela sin avsikt att framdeles uppta kontinuerliga försvarsöverläggningar i enlighet med det av riksdagen framförda önskemålet.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag kan visserligen inte ansluta mig till det yrkande, som herr Hjalmarson ställde just på den punkt som har föranlett den allmänna överläggningen i denna fråga, men däremot kan jag i många avseenden instämma med hans allmänna uppfattning om den fjärde huvudtitel, som föreligger i år. Den ger ju, som varje uppmärksam läsare finner inte minst av reservationerna, inte anledning till några djupare meningsbrytningar. Jag vill i år, mot bakgrunden av den överläggning som förekom i fjol i anslutning till fjärde huvudtiteln, gärna säga, att försvarsminister Torssten Nilsson har gjort ett förstlingsverk, som tyder på förståelse för försvarets arbetsvillkor och även för försvarets behov. Jag skulle vilja betyga honom min erkänsla för att han på ett sätt, som jag tycker vittnar om öppenhet

och renhårighet, också redovisar de svaga punkter, som ju alltså finns inom vårt försvar.

Jag vill dessutom säga, att jag med en viss tillfredsställelse har följt försvarsministerns föredragsverksamhet. Jag tror att jag rätt har uppfattat den anda som man har funnit där, nämligen betoningen av att försvaret i ett demokratiskt land som vårt inordnas som en del av en normalt fungerande demokrati och att även försvarets målsmän skall uppfattas som fullt legitima tjänare åt det demokratiska systemet och inte såsom stående utanför, och att detta är en huvudtanke, som förtjänar att understrykas.

Om man som allra hastigast försöker få en överblick över vad man i år har försökt åstadkomma, främst Kungl. Maj:t men även vi övriga som har arbetat med försvarsbudgeten, så är det ju åtskilliga önskemål som, det vill jag säga, år efter år har framställts från oppositionens sida, vilka nu har kunnat tillmötesgå. Jag kan på den punkten falla tillbaka på vad herr Hjalmarson sade om de inte obetydliga medelstildelningar som har skett, inte bara i form av anslagsökningar utan även som beställningsbemyndiganden för materielbehov, som är av yttersta betydelse. Detta gäller bl. a. fältartilleriet. Vi har också fått våra krav tillmötesgångna om en förlängd utbildningstid både för gruppcheferna och för övriga värnpliktiga, som vi har framfört år efter år men vilka tidigare har avvisats. Jag måste beklaga dröjsmålet, och jag tror att jag vågar säga, att om förlängningen hade vidtagits tidigare, så hade det hela blivit både bättre och billigare än vad det nu blir genom de repetitionsövningar, som måste till. Jag vill säga detta därför att det har stått en sådan strid om dessa frågor. Men just därför är det ju särskilt tillfredsställande att förbättringarna i år har kunnat genomföras i enighetens tecken.

Jag är också intresserad av det för-

Forskningsverksamhet m. m.

slag till nyordning av arméns rekryteringsfrågor som framlagts, och den fortsatta utvecklingen får väl här utvisa vilka erfarenheter man gör. Jag har nyligen haft tillfälle att företa en resa i England och där också konfronterats något med försvarsarbetet. Jag kan konstatera att man där — England är naturligtvis i många avseenden i en icke jämförbar situation, men ändå är den i många fall jämförbar, inte minst när det gäller personalens utbildning — har mycket höga krav på standard och teknisk skicklighet.

Jag vill också peka på vad som annars möjligen kunde förbigå någon, nämligen att i år införes avsevärt förbättrade dagersättningar till de värnpliktiga. Jag kan gott tillägga att det från vår sida finns särskild anledning till tillfredsställelse med att den frågan nu kunnat föras i hamn, eftersom den motionsvis för en del av de värnpliktiga framfördes från vårt håll redan vid fjolårets riksdag.

När det sedan som ett led i de partiella reformerna gäller de utökade materielbeställningarna, så är ju förslagen på den punkten ganska betydande. Detta har lett till — som herr Hjalmarson konstaterade — att man från oppositionens sida måst säga sig att vi med hänsyn till det ekonomiska läge, vari vi befinner oss, tvingas att vinnlägga oss om en viss återhållsamhet. Det har således gällt för oss att i positiv anda försöka peka på sådana uppgifter och sådana uppslag, som skulle kunna leda till en förstärkning av försvaret utan att därför dra med sig betydande kostnader. Håller jag mig till medelsanvisningarna för materielbeställningar vill jag för min del bara göra det påpekandet, att det i år har varit kanske svårare, inte för den som är medlem av avdelningen men för en vanlig riksdagsman, att få en verklig överblick över vad som härvidlag behövs. Jag föreställer mig att skärpningen av upplysningstjänsten möjligen kan

ha sitt samband med vad som inträffat i spioneriväg. Härvidlag avser jag inte i första hand den allmänna debatten utan andra möjligheter till information. Jag vill uttala den förhoppningen att man skall kunna göra skillnad på det ena och det andra, så att man verkligen skärper säkerhetstjänsten, såsom här ställdes i utsikt tidigare. Det är ett uppenbart behov att man å ena sidan skärper vaksamheten men å andra sidan öppnar vägen för den fullt legitima insyn som är nödvändig för riksdagen, om man över huvud taget skall kunna arbeta med försvaret.

Herr Hjalmarson återförde tankarna till riksdagens uttalande om överläggningar kring försvaret. Jag vill peka på en del andra uppgifter som förestår och som måste lösas men som i år tyvärr inte har kunnat framläggas.

Det är klart att partiella reformer är nödvändiga och i och för sig en god sak, men det räcker inte med sådana. Det var en del väsentliga problem beträffande avvägningsfrågor och organisationsfrågor, som vi var ett gott stycke på väg att lösa genom 1949 års försvarsutredning men som man nu har en känsla av att de liksom hänger i luften. Denna utredning avbröts då det visade sig att den av regeringen angivna kostnadsramen inte var hållbar, att den över huvud taget inte stämde med den verklighet som vi arbetat med. Jag diskuterade detta spörsmål i fjol och skall inte återkomma därtill nu. Jag vill emellertid påpeka att frågor som t. ex. ansvarsfördelningen i krig inom den territoriella organisationen ute i landet fortfarande är oklara. Vi har indelning i militärområden (»milo»), i kustförsvarsområden och i flygbasområden, men vi vet faktiskt inte hur det hela kommer att fungera, om så skulle bli nödvändigt. Vi har inte trygghet i en effektiv organisation, om det skulle behövas. Det förefaller mig alldeles nödvändigt att detta i någon form tas upp till behandling, så att

Forskningsverksamhet m. m.

man kan känna sig säker på att dessa problem blir lösta innan det är för sent.

Det finns vissa andra organisationsfrågor som efter vad jag kan förstå snart måste tränga sig fram. Det gäller t. ex. kustartilleriets ställning; den är oklar både i fred och i krig, och den saken måste klaras upp.

Vi har vidare frågorna om vårt luftförsvar. Vi har ju en gång beslutat om förstärkningen av jaktflyget, men vi har sedermera flera gånger beslutat att uppskjuta denna förstärkning. Vi har upprepat det beslutet i år på grund av att man nu — vilket jag inte har något att invända emot — lägger tyngdpunkten på förbättringen och inte på förstärkningen. Jag skulle vilja säga, att under tiden som går till dess att vi får ett jaktflyg som är utbyggt i enlighet med riksdagens tidigare principbeslut måste vi ta ställning till den fråga som jag många gånger här har varit inne på, nämligen luftskyddet, i den mån jaktflyget inte räcker till. Hur skall vi ha det med moderniseringen av luftvärnet? Det är klart att man kan säga att det pågår en modernisering, det är alldeles riktigt, liksom att det är fruktansvärt dyrt att göra den, men det är å andra sidan lika riktigt att luftvärnet inte fyller de behov som man tyvärr måste konstatera föreligger.

Jag tror att man här måste komma fram till en lösning både av de organisatoriska frågor som jag här har påpekat och av de ekonomiska avvägningsproblem som tränger sig på; jag lämnar alldeles öppet om statsrådet skall göra detta i departementet eller om det skall ske på något annat sätt, men jag tror att det är oundgängligt att riksdagen snarast möjligt blir i tillfälle att ta ställning till dessa spörsmål.

Jag sade nyss, att departementschefen hade kommit med ett förslag till åtminstone ett försök att förbättra personalrekryteringen vid armén. Här har också, såsom framgår av utlåtandet,

framlagts ett förslag som innebär ett försök till förbättring av rekryteringen vid flyget. Om jag nu bortser från kronologisk ordning bland reservationerna och i stället håller mig till innehållet och alltså stannar vid den reservation som finns vid punkten 64, angående rekryteringskostnader vid marinen, måste jag beklaga att försvarsministern på den punkten har avböjt den ökning med 27 000 kronor som det gällde och i stället prutat anslaget ifrån, om jag inte minns fel, 120 000 till 100 000 kronor, vilket ju också utskottsmajoriteten har stannat för.

Det är på det sättet, att marinen och framför allt flottan befinner sig i samma rekryteringsbekymmer som väl armén och därför är i stort behov av hjälp och ökade resurser för att rekrytera sina kadrer. Jag beklagar att inte det här anslaget, som närmast är till för att skaffa personal som kan sprida upplysning om anställningsförhållanden vid flottan, har kunnat tillstyrkas av departementschefen eller av utskottsmajoriteten. Det gäller ju ett så litet belopp som 27 000 kronor, och jag tycker nog att det vore väl använda pengar om man satsade dem.

Våra reservationer gäller, såsom herr Hjalmarson nyss påpekat, i allt väsentligt det frivilliga försvarsarbetet i olika former — hemvärn, skytte, frivillig rörelse o. s. v. — och beträffande de frivilliga försvarsorganisationerna hittade jag för några veckor sedan i en tidning en motivering som är långt bättre än vad jag själv skulle kunna formulera den. Det framhölls i den motiveringen att var tionde medborgare i åldern 15—65 år beräknas tillhöra någon av de frivilliga försvarsorganisationerna, och det yttrades sedan: »Jag vet bara att det finns tiotusenden som med offerberedskap gör sina insatser i det tysta utan tanke på erkänsla härför.» — Det är försvarsministern som talar. — »Jag vet bara, vad vi skall sträva efter, att frivilligförsvaret skall säga

Forskningsverksamhet m. m.

oss, när vi söker avlyssna ordets innebörd. Vi skall finna den hårdnackade tron på Sveriges framtid, beredskapen att avstå personliga fördelar, av egen nytta för vårt svenska folk. Vi skall finna tron på vår nationella frihet och vår medborgerliga rätt. Sedan får vi hoppas, att vad vi med möda bygger upp aldrig skall träda i funktion. Men det frivilliga försvaret skall vara skickat att fylla sin betydelsefulla uppgift, om ofärden i strid mot vår vilja skulle hemsöka vårt fredliga folk.»

Så sade försvarsministern för några veckor sedan i ett föredrag i Norrköping om de frivilliga försvarsorganisationerna, och jag kan inte hitta en bättre motivering för de förslag som här finns framlagda i folkpartimotionen och som sedan återkommer i reservationerna.

Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att man från högerhåll har anslutit sig till våra yrkanden här över lag, och jag kan bara beklaga att de inte har vunnit vidare anslutning. Det kan se ut, herr talman, som om det här skulle röra sig om mycket stora pengar. Men jag fäster uppmärksamheten på att det belopp som det här gäller är ett för försvaret så blygsamt sammanlagt belopp som inte fullt 800 000 kronor. Då kan man fråga: Men vad är det ni får för dessa pengar? Är det inte demonstrationsreservationer, som ni gör bara för att det skall se fint ut och för att ni skall verka intresserade för det frivilliga försvaret? Så förhåller det sig verkligen inte. Ty om man punkt efter punkt går igenom dels yrkandena ifrån organisationerna, dels civilförvaltningens yttrande och dels departementschefens handläggning av ärendet, så skall det visa sig att såsom dessa anslag ha utmätts, så räcker de till för att i vissa fall t. ex. när det gäller hemvärnets utrustning att täcka merkostnaderna för den organisation som fanns i fjol. Men däremot, herr talman, räcker de icke till att ge ersättning för dels

merkostnaderna, dels den nyrekrytering, som dessa rörelser har fått. Detta har ju på punkt efter punkt också påpekats av myndigheterna. Och jag tror att man måste säga att man när det gäller t. ex. hemvärdet får förstå — som också alldeles riktigt har framhållits ifrån socialdemokratiskt håll — att människor är villiga att satsa sin arbetskraft och sin fritid, men man kan inte begära att de dessutom skall göra även ekonomiska uppoffringar för att delta i denna verksamhet. Detsamma gäller frivilligrörelsen, och det gäller Lottaorganisationen.

Det kungliga förslaget, som fått utskottsmajoritetens stöd, innebär därför de facto en nedskärning av de frivilliga organisationerna. Och jag kan inte förstå att man i en tid som den nuvarande står till svars med att företaga en sådan nedskärning, i all synnerhet inte när man har den uppskattnings av de frivilliga organisationerna som enligt vad jag nyss har gett prov på genom att citera försvarsministern är till finnandes.

Jag skall inte ingå på alla detaljfrågorna. Jag vill bara påpeka just den allmänna synpunkt, som jag tycker är den relevanta och avgörande, att vill man hålla frivilligorganisationerna uppe, så måste man också sträcka sig till den mycket blygsamma anslagsökning det här är fråga om.

Utöver detta har det avgivits tre reservationer, som ligga något vid sidan om vad jag här har berört. Den första av dessa gäller understödet till privatflyget. Det har därvid yrkats på en ökning ifrån 300 000 kronor till 400 000 kronor. Jag tror att jag kan nämna, att den som står bakom detta yrkande är ingen mindre än regeringens egen expert på sparande, nämligen herr Wärn, som i egenskap av ordförande i ifrågasvarande organisation har framlagt detta förslag. Sannolikt skulle han ha känt sig litet reserverad att framföra ett sådant äskande, om han inte hade varit

Forskningsverksamhet m. m.

medveten om vilken mission det här anslaget fyller.

Jag vill dessutom påpeka, att när man begär denna ökning, så är det bara skenbart en ökning, herr talman, ty för två år sedan — om jag inte missminner mig — hade denna organisation ett anslag på 390 000 kronor, vilket sedan blivit nedprutat. Därför innebär det faktiskt att hålla organisationen i stånd, när man yrkar på denna anslagsökning. Dess betydelse för rekryteringen av flyget och över huvud taget flygintresset i landet är ju alldeles obestridlig. Jag tycker att det kan diskuteras, om det är riktigt att lägga ett sådant anslag under fjärde huvudtiteln. Men då det nu har förlagts dit, vill jag fästa uppmärksamheten på detsamma.

Den andra punkt som jag vill bringa i erinran gäller yrkandet om en ökning av 10 000 kronor på anslaget till försvarsupplysning, närmast inom organisationen Folk och försvar. Jag vill tro att de flesta av riksdagens ledamöter i någon form tagit del utav den upplysning som organisationen Folk och försvar bedriver, och jag tror jag vågar konstatera att inte minst den verksamhet, som tar sikte på att främja den inre tryggheten och säkerheten är av största betydelse.

Nu sades det i förstakammardebatten, och jag vill därför taga upp det, att organisationen redan har fått dessa 10 000 kronor. Det är alldeles riktigt att den har fått ett anslag på detta belopp. Men om man tittar efter i statsliggaren, finner man att detta anslag har utgått av till Kungl. Maj:ts disposition ställda medel. Organisationen har tilldelats anslag av dessa medel under årets lopp. Men meningen med vårt yrkande i reservationen är ju, att denna organisation, som utför ett ur alla synpunkter, inte minst för demokratin, så viktigt renhållningsarbete, skall tillförsäkras detta anslag av riksdagen i vanlig ordning och inte bli beroende av att det ställes till dess förfogande på

det sätt som här har skett. Jag tror därför att det är fullt legitimt och riktigt att riksdagen beslutar i enlighet med denna reservation.

Får jag sedan till sist komma till reservation nr 15 vid punkt 143 som gäller personalvårdsverksamhet. Reservationen tar i korthet sikte på en ökning av anslaget till soldathemsverksamheten. Denna verksamhet har fått i runt tal 60 000 kronor under en följd av år, och alla som känner till hur soldathemmen arbetar — de finns ju på de flesta garnisonsorter — kan intyga att de arbetar under mycket anspråkslösa förhållanden. Soldathemsföreståndarna är lågt avlönade och utför ett arbete som i stor utsträckning kan karakteriseras som frivillig. Detta arbete är av den största betydelse för de värnpliktiga — det vet alla som har stiftat bekantskap med de värnpliktigas intresse för att utnyttja det hem som soldathemmet ändå erbjuder dem under övnings tiden.

Det är ingen tvekan om att det hade varit befogat att gå motionen helt till mötes, men eftersom vi har farit försiktigt fram i hela huvudtiteln, har vi, när det gällt detta anslag till soldathemsverksamheten, föreslagit en ökning med endast 35 000 kronor. Det är en ytterst blygsam förbättring, och jag är övertygad om att inte bara den ekonomiska hjälp som det skulle innebära utan också det moraliska erkännande som skulle ligga häri vore av stort värde. Jag vill vädja till kammaren att bidra till att underlätta soldathemmens verksamhet genom denna anslagsökning.

Herr talman! Det är klart att man skulle ha lust att ta upp många stora saker till djupare diskussion när man sysslar med försvarsfrågorna. Men klockan går, och man har ju dåligt samvete för varje minut man använder. Jag skall därför sluta nu och ber att få återkomma till yrkandena under de särskilda rubrikerna.

Forskningsverksamhet m. m.

Herr WARD: Herr talman! Om kammarens ledamöter efter den långt utdragna debatten kring åttonde huvudtiteln inte har så mycket ork kvar, att de kan visa tillbörligt intresse för de stora frågor som nu diskuteras, må det vara vederbörande förlåtet.

Nu är det emellertid så, som herr Hjalmarson påpekade i sitt anförande, att det egentligen inte föreligger några större meningsskiljaktigheter. Det är fråga om olika bedömanden i avvägningsfrågor o. s. v., men i allt väsentligt är ju statsutskottets ledamöter fullkomligt överens, som herr Hjalmarson yttrade, och det blir väl inte heller någon diskussion i kammaren om dessa angelägenheter.

Den punkt som herr Hjalmarson först upptog, nämligen anslaget till fortifikationsförvaltningen för dess forskningsverksamhet, är av mycket stor betydelse för försvarsväsendet. När man nu talar om det lilla belopp varmed regeringen uppräknat anslaget, tycks man emellertid förbise vad regeringen framhåller i propositionen, nämligen att i den mån forskningen på ifrågavarande område anses vara av betydelse även för andra verksamhetsområden än försvaret, bör medel för utökning av forskningen i mån av tillgång kunna ställas till fortifikationsförvaltningens förfogande av anslag, som icke disponeras av förvaltningen, och åt denna tankegång har utskottet givit sin anslutning. Det är följaktligen möjligt att det utöver det belopp som nu formellt ställs till fortifikationsförvaltningens förfogande kan tillkomma summor som medverkar till att göra arbetet effektivare. Det är alldeles klart att en viss del av det forskningsarbete som här utförs har intresse utslutande för försvarsväsendet, men det finns också en hel del som kan vara till nytta för andra verksamhetsområden, och då bör den här föreslagna ordningen kunna godtas.

Om man sedan granskar utskottsut-

låtandet med åtföljande reservationer, finner man att det kan delas upp i fyra grupper av frågor. Jag har redan berört fortifikationsförvaltningens forskningsanslag, den andra punkten gäller tygmateriel, den tredje hemvärnet och andra frivilligorganisationer, och den fjärde slutligen gäller personalvårdsfrågor.

Vad tygmaterielen beträffar har regeringen äskat ett betydande belopp såväl i anslag som i bemyndiganden, och jag finner för min del att dessa är så rikligt tilltagna att vi nog borde ha kunnat bli överens på den punkten.

Eftersom herr Hjalmarson var vänlig nog att inte polemisera mot den socialdemokratiska gruppen inom statsutskottet, är jag inte heller hågad att polemisera mot herr Hjalmarson. Jag har emellertid svårt att föreställa mig, att denna ökning av bemyndiganden med 20 miljoner och av anslag med 3 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag kan spela den stora roll som herr Hjalmarson tycks vilja göra gällande. Det är ju som jag nämnde i alla fall betydande belopp som regeringen här har äskat och betydande bemyndiganden som regeringen har föreslagit. Jag tror för min del att det kan bli ganska svårt att i önskad tid få materiel inköpt ens för de belopp som regeringen har föreslagit. Industriens produktionsförmåga är ju begränsad, det finns annat att syssla med än tillverkning av krigsmateriel, och det lär nog som sagt visa sig, att de av regeringen föreslagna bemyndigandena och anslagen är tillräckliga så långt som omständigheterna medger leveranser från industrien.

Vad så hemvärnet beträffar är det alldeles klart, att vi alla bör se till att hemvärnets ställning görs så stark som möjligt eller upprätthålles vid sin nuvarande styrka, och dess bättre har det ju visat sig att intreset för hemvärnet ingalunda har sjunkit utan tvärtom håller i sig och t. o. m. har vissa tenden-

Forskningsverksamhet m. m.

ser att öka. Men när man talar om vad som skapar intresse för hemvärnet bör man inte ett ögonblick föreställa sig att de små arvoden till kretscheferna härvidlag spelar någon roll. Detta anslag, som nu utgått med 150 kronor per år för dessa personer, har mera en symbolisk betydelse än en praktisk materiell betydelse. När nu regeringen föreslagit en liten höjning, så tycker man att det kunde få stanna vid detta. Inte tror väl någon att hemvärnsmännen rymmer fältet därför att de inte får de 10 eller 15 kronor, som ett bifall till den borgerliga reservationen här skulle medföra.

Jag kommer härefter till personalvårdsfrågorna. De är föremål för utredning, och vi anser inom majoriteten, att innan utredningsresultatet föreligger skall man inte göra alltför stora avsteg från den nuvarande ordningen. Det är bland annat av det skälet som vi inte har kunnat förorda något ökat anslag utöver vad regeringen föreslagit till soldathemsverksamheten. Jag tror för övrigt för min del att de 35 000 kronor, som här föreslås utöver vad regeringen föreslagit, fördelade på omkring femtio soldathem sannolikt inte gör mycket till för att underlätta soldathemmens verksamhet. Det blir på varje soldathem ett mycket ringa tillskott, och jag tror nog att man genom frivilligt arbete kan skaffa minst lika mycket som det här är fråga om.

Jag nämnde här i samband med hemvärnet också andra frivilliga organisationer, och det kanske är skäl i att jag också säger några ord om dessa. Det är så att frågan om de frivilliga organisationerna har varit föremål för utredning, och förslag är framlagt, men detta förslag har visat sig vara sådant att det gett anledning till en mycket skarp kritik, och man bör väl kunna vänta och se huruvida den omprövning, som denna kritik måste leda till, kan komma fram inom kort. Jag är övertygad om att den också kommer

att framläggas inom en inte alltför långt avlägsen framtid.

Nu nämnde herr Ståhl någonting om att man varit alldeles för njugg mot dessa olika organisationer. Jag har gjort en sammanställning av de anslagsökningar som regeringen har äskat. Man finner där, att till hemvärnets avlöningar yrkas en ökning på 44 000 kronor, till hemvärnets omkostnader 75 000 kronor, till hemvärnets intendenturmateriel 150 000 kronor, till hemvärnets övningar 200 000 kronor, till hemvärnets tygmateriel 300 000 kronor, till frivilliga befälsutbildningsrörelser 200 000 kronor, till det frivilliga skytteväsendet 225 000 kronor, bidrag till sjövärnsskåren 25 000 kronor, till försvarsupplysning 35 000 kronor. Allt detta är alltså höjningar från de anslag, som beslutats för innevarande budgetår.

När man nu står i en situation sådan som den vi nu har, då det gäller att avväga mellan olika intressen och olika uppgifter, så är det fullt begripligt att departementschefen i detta stycke inte har kunnat gå längre än han har gjort. Men jag tycker inte att det finns någon anledning att fördjupa sig närmare i dessa detaljer. Det är ju, som herr Hjalmarson yttrade, dess bättre så, att det på det hela taget i alla väsentliga ting råder enighet inom statsutskottet och säkerligen också inom riksdagen i dessa frågor. Man bör då kunna skrida till beslut utan alltför långa utläggningar och diskussioner.

Beträffande den nu föredragna punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill bara ge en kort replik till herr Ward. När han räknar upp anslagsökningarna till de olika frivilliga organisationerna gäller det ju inga verkliga anslagsökningar, det är kompensation för fördyringen. När ammunitionen för hemvärdet eller skyttet har stigit så och så

Avlöningar till värnpliktiga.

mycket i pris kan man inte säga, att det vore skäligt av regeringen och riksdagen att låta hemvärnsmännen betala prisstegringen, utan det är väl ändå rimligt att de får den ersatt. Men däremot kan man icke i de ökningar, som här är gjorda, inrymma ersättningen för de nya hemvärnsmän och nya skyttar som kommer till.

Jag är ledsen att jag inte hann säga någonting om skyttet, men även där är det ju så, att det nuvarande systemet, där man måste skjuta med automatvapen, leder till att den ena skjutbanan efter den andra i landet raseras, och pengarna räcker icke till för att återställa dem i ur säkerhetssynpunkt betryggande skick.

Det är riktigt detta med enighet, som herr Ward betygar och som vi också har konstaterat. Men enigheten får ju icke sträcka sig så långt, herr Ward, att man avstår från de mycket blygsamma men högst befogade krav på förbättringar som från vårt håll framförts.

Herr Ward säger vidare att om man slår ut de 35 000 kronor som begärts till soldathemmen på 50 soldathem blir det så litet, att soldathemmen kan skaffa sig dessa pengar på annan väg i stället. Jag tror att de som ute i landet sysslar med soldathemsverksamheten har en helt annan inställning. De har så små anspråk, herr talman, att de är tacksamma för varje litet bidrag de kan få.

Jag yppar väl ingen hemlighet, om jag säger att föredraganden på avdelningen, ledamoten av första kammaren kyrkoherde Mogård, mycket starkt betonade, att man inom Föreningen Soldaternas vänner var mycket tacksam för vilket bidrag man än kunde få, även om riksdagen inte kunde gå motionen helt och hållet till mötes. Det går alltså inte att hänvisa till de frivilliga krafterna. De ha sannerligen gjort tillräckligt för soldathemsverksamheten ändå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12:o i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 43 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 13—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Avlöningar till värnpliktiga.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 36, föreslagit riksdagen att dels medgiva förhöjning, enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 förör-

Avlöningar till värnpliktiga.

dade grunder, av penningbidrag och premier till värnpliktiga, dels ock till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 45 600 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kam-maren av herr *Dahlgren* väckt motion (II: 107) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en utryckningspremie be-räknad efter en krona per tjänstgöringsdag skulle tilldelas den värnpliktige efter fullgjord tjänst.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 107,

a) medgiva förhöjning, enligt av de-partementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 ja-nuari 1952 förordade grunder, av penningbidrag och premier till värnplik-tiga;

b) till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 45 600 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Vi har sex år i följd motionerat om en ökning av de värnpliktigas löner. Då man vid riksdagens öppnande i år hade anledning att vänta sig ett förslag om höjning, sådant som det som nu ligger på riksdagens bord, nöjde vi oss vid det tillfället med att upprepa vårt tidigare ställda yrkande om en utryckningspremie åt alla värnpliktiga.

Det är givet att förlusterna av arbetsinkomst för de värnpliktiga kommer att bli mycket tung och kännas som en uppoffring för dem under tjänstgöringstiden. Läger man så därtill den förlust av semesterlön som tjänstgöringen innebär, har man kanske däri att söka den främsta anledningen till den bristande aktivitet hos de värnpliktiga, som utredningsmannen ansett

sig kunna konstatera. Det är enligt vår uppfattning uppenbart att en tjänstgöring som betyder ekonomisk uppoffring och försämrade ekonomiska möjligheter inte kan inbjuda till den entusiasm som samhället anser sig ha rätt att begära av landets manliga ungdom.

Osäkerhetskänslan hos den arbetande ungdomen i ett samhälle med växlande konjunkturer på arbetsmarknaden — och härvidlag finns det just nu anledning att tro att svårigheterna kommer att förvärras — borde, om den inte kan elimineras, dock i viss mån kunna avhjälpas, om man gäve de värnpliktiga ett premiebelopp av sådan storlek, att de första tiden efter tjänstgöringen skulle kunna klara de ekonomiska svårigheter, som inställer sig för det övervägande flertalet av dem som gjort sin värnplikt. Alla vet att det kommer att dröja några veckor innan den som tagit en anställning får sin första avlöning. Därtill kommer som sagt att den fullgjorda värnplikten innebär förlust av semesterlönen under samma tid.

Riksdagen har nyligen fattat ett beslut som innebär att de värnpliktiga i fortsättningen skall fullgöra 394 dagars tjänstgöring. Det betyder en förlust av 13 månaders intjänt semester eller i runt tal 20 förlorade semesterdagar. När utskottet nu avvisar vårt krav på en utryckningspremie bl. a. med hänvisning till vad utskottet tidigare sagt, när riksdagen tagit ställning till denna fråga, och samtidigt upplyser om att ett bifall till vår motion skulle kosta statsverket 16 miljoner kronor, är det nog på sin plats att erinra om att det beslut, som riksdagen ganska nyligen fattade och som innebär att värnplikts-tiden förlänges med 20 dagar, kostar de värnpliktiga själva ännu mer än 16 miljoner kronor i förlorad inkomst. Även den semesterlön, som de värnpliktiga går förlustiga, innebär för dem en reell ekonomisk förlust på mer än 16 miljoner kronor.

Armén: Mathållning.

Punkten 36.

Armén: Mathållning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! I sitt utlåtande över motion nr 331 säger statsutskottet att i motionen har räknats med att de värnpliktiga skulle vid första tjänstgöringen tilldelas tobaksvaror eller choklad för endast kronor 1: 50 per månad och för 3 kronor per 30-dagarsperiod under repetitionsövning. Utskottet har missuppfattat min motion. Jag har inte där framställt något yrkande om en sådan generell tilldelning åt de värnpliktiga, utan endast gjort en utredning för att få till stånd en preciserad beräkning och ett ökat mathållningsanslag. I motionens motivering heter det bl. a. att extra tilldelning av tobak och dylikt till de värnpliktiga endast bör ske i samband med särskilt stora strapatser, ansträngande tjänst, nattövningar o. s. v. och att det lämpligen bör ankomma på regementschefen att bestämma ganska fritt över medelsanvändningen för detta ändamål inom den givna ekonomiska ramen.

De nuvarande krigsförplägnadsreglementena möjliggör, såsom utskottet också erinrar om, en extra tilldelning åt de värnpliktiga av tobak och choklad. Bestämmelserna härför är emellertid militärt tillkrånglade. Det stipuleras sådana restriktioner som att extra förplägnad endast kan ske vid tredagarsövning utanför garnisonsorten och efter order av högre militär myndighet. I motionen föreslås att dessa restriktioner borttagas och att erforderliga ändringar vidtagas i intendenturunderhållningsreglementena.

Vad beträffar det förslag om högre dagspenning till värnpliktiga som utskottet omnämner, har detta tidigare framförts i riksdagen. Ett ökat penningbidrag är ju en konsekvens av penningvärdets försämring.

Jag har den uppfattningen, att det vore viktigare om riksdagen läte intresset för de värnpliktigas egna förluster gå något före intresset för vad det hela kostat staten. Vid vårt ställningstagande har vi i första hand tagit hänsyn till de förluster som folket självt får vidkännas och i andra hand till de utgifter som staten åsamkas.

Vi står inte heller ensamma när vi nu upprepar vår motion om en utryckningspremie åt de värnpliktiga. Vi har givetvis bakom oss den manliga ungdomen i allmänhet, men även på politiskt håll har vårt yrkande vunnit stöd, nämligen av det socialdemokratiska partiets och folkpartiets ungdomsförbund, som båda uttalat sig för en utryckningspremie åt alla värnpliktiga. Tyvärr blir det väl så att Sveriges ungdom efter riksdagens beslut kommer att konstatera, att det är kommunisterna som här ensamma företräder kravet på en sådan utryckningspremie.

Jag ber, herr talman, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till motionen nr 107.

Herr WARD: Herr talman! Jag anser att genom den höjning av de värnpliktigas dagavlönning till kronor 2: 50, som nu kommer att ske, har man från statsmakernas sida visat stor förståelse för de värnpliktigas intressen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 107; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 30—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

I detta sammanhang vill jag också erinra om att riksdagen helt nyligen biföll en proposition med förslag till anslag på 20 miljoner kronor till stats-tjänstemän med s. k. obekväm tjänstgöring. Mitt yrkande ligger i linje med detta förslag, nämligen att ge de värnpliktiga uppmuntran vid obekväm tjänstgöring.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 37—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 55, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 185 000 000 kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 331) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 442), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utlagga beställningar å tygmateriel m. m. för armén inom en kostnadsram av, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, 20 miljoner kronor samt för täckande av utfallande betalningar för ifrågavarande ändamål anvisa, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:

331 och II: 442, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 185 000 000 kronor;

b) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 331 och II: 442, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 och av utskottet angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 205 000 000 kronor;

b) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 143 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av fröken *Andersson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag förut yttrat ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Hjalmarson* begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Armén: Hemvärnets avlöningar.

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 49 och 50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkten 52.

Armén: Hemvärnets avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 59, föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 380 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammarén av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 332) och den andra inom andra kammarén av herr *Ohlin m. fl.* (II:435), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 40 000 kronor till 420 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga,

a) fastställa i punkten intagen avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 380 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Svensson* i *Ljungkile*, fröken *Elmén*, herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu var i fråga,

a) fastställa av reservanterna föreslagen avlöningsstat för hemvärdnet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Armén: Hemvärnets avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STÅHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkt 52 fogade reservationen av herr *Ohlon m. fl.*

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertägande ja besvarad. Herr *Ståhl* begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Armén: Hemvärnets omkostnader. — Armén: Hemvärnets övningar.

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 130 ja och 68 nej, varjämte 5 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 53.**Armén: Hemvärnets omkostnader.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 60, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 550 000 kronor.

Vidare hade i förberörda likalydande motioner I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 30 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets omkostnader

för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 550 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Do-verstorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén*, herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets omkostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 580 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammarén utskottets berörda hemställan.

Punkten 54.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 55.**Armén: Hemvärnets övningar.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 62, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 375 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga,

Armén: Hemvärnets tygmateriel m. m. — Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 150 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 375 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Axel Andersson, Lundgren, Skoglund i Dovertorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Ljungskile, fröken Elmén, herrar Nihlfors och Hjalmarson, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets övningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 520 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 56.

Armén: Hemvärnets tygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 63, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 2 800 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr Holmbäck m. fl. och II: 435 av herr Ohlin m. fl. hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 200 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets tygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 2 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Axel Andersson, Lundgren, Skoglund i Dovertorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Ljungskile, fröken Elmén samt herrar Nihlfors och Hjalmarson, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Hemvärnets tygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 57.

Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punk-

Armén: Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig.

ten 64, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 150 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor;

b) att motionerna I: 124 och II: 184 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Svensson* i *Ljungskile*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 2 350 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STÄHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten 58.**Armén: Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 65, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Svensson* i *Ljungskile*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Herr **STÄHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Armén: Frivilliga djursjukvården i krig. — Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 59.

Armén: Frivilliga djursjukvården i krig.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 66, föreslagit riksdagen, att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 19 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga djursjukvården i krig för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Döversörp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga djursjukvården i krig för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 60.

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 67, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 725 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 85 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 725 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Döversörp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 1 810 000 kronor.

Marinen: Rekryteringskostnader. — Marinen: Bidrag till sjövärnsskåren.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STÅHL: Herr talman! Under åberopande av vad jag anförde i ett tidigare anförande såsom motivering för nödvändigheten av en förbättring av anslaget till skyttet, ber jag att få yrka bifall till den vid punkt 60 fogade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Samtidigt anhåller jag att herr talmannen måtte, där diskussion ej uppstår, framställa proposition om bifall till utskottets hemställan utan något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 61—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.**Marinen: Rekryteringskostnader.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 73, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 333) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 434), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till rekryteringsanslag för flottan bevilja ett anslag av 147 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 434, såvitt nu vore i fråga,

till Marinen: Rekryteringskostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Malmborg* i *Skövde*, *Svensson* i *Ljungkile*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 333 och II: 434, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Rekryteringskostnader för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 147 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få framhärda och yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 65—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkten 87.**Marinen: Bidrag till sjövärnsskåren.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 96, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 kronor.

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjas med 20 000 kronor till 300 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435 såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Bidrag till sjövärnsskären för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlson*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Bidrag till sjövärnsskären för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 88—106.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107.

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropo-

sitionen under fjärde huvudtiteln, punkten 118, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 380 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 320 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* (II: 333), hemställts, att det av Kungl. Maj:t för anskaffning av flygmateriel m. m. begärda bestämningsbemyndigandet måtte begränsas till 300 000 000 kronor och att det för samma ändamål äskade anslaget måtte sänkas med 92 900 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 333,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1952 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 380 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 320 000 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Akerström*.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Jag har vid den här punkten antecknat en blank reservation för att i kammaren få tillfälle att knyta några reflexioner till densamma.

I propositionen nr 110 vid 1951 års riksdag beräknades den kostnadsram,

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

som skulle gälla för ett flerårsprogram för anskaffning av flygmateriel, till 1 275 miljoner kronor, och i år har man efter en omräkning kommit fram till att man får lägga på först och främst 525 miljoner kronor.

Jag har i utskottet ställt frågan, huruvida man kan säga att denna betydande kostnadsökning kan förklaras uteslutande med hänvisning till den allmänna prisstegringen. Vi hade ändå en presentation av beloppet för planens vidkommande så sent som i fjol. Det har visserligen här angivits, att i fjol hade man inte helt räknat med kostnadsfördyringen till dess.

Jag har också ifrågasatt om man möjligen kan säga — själv tycker jag mig ha funnit stöd för det på mer än en punkt — att när det gäller myndigheter över huvud taget på det militära området är man inte alltid så noggrann med beräkningarna, då man gör upp sina kalkyler. Regeln synes vara den, att innan man är framme vid att betala räkningen, kostar det bra mycket mera än man räknat med från början och som presenterats inför riksdagen.

När riksdagen tidigare fattat beslut i fråga om flyget har man också utgått ifrån att vi skulle ha så och så många enheter, så och så många flottiljer och ungefär så och så många flygplan av den och den typen. Vad har sedan inträffat? Jo, att man nödgats gå över till andra flygplanstyper, som är dyrare i anskaffning, dyrare i drift och har kortare livslängd. Även beträffande manskaper torde man kunna säga att det fordrar en noggrannare, låt oss gärna kalla det en kostbarare utbildning.

Då vi ställs inför de här ekonomiska konsekvenserna frågar jag mig, huruvida det inte förelegat skäl för utskottet att göra några erinringar mot de kostnadsberäkningar, som tidigare gjorts, och jämväl antyda att man måhända här får lov att överväga en hopkrympning av flyget med hänsyn till

de ekonomiska konsekvenserna. Jag har fått det beskedet, när jag antytt sådana här saker, som att man inte varit tillräckligt noggrann vid beräkningarna, då man upprättat kalkylerna, att detta skulle vara en insinuation. Jag måste säga till första avdelningen, att den för sin del, när den haft att behandla ett ärende som berört det civila området, tagit till mycket starka ord för att kritisera liknande företeelser. Men när det gäller det militära området synes man inte ha något som helst intresse av att stryka under nödvändigheten av att även militären gör sina kalkyler ordentligt redan från början och inte räknar fram dem, såsom jag misstänker, ibland för lågt för att, sedan när man en gång fått riksdagen med på den eller den planen och i sinom tid skall betala sluträkningen, finna att det kostar omkring dubbelt mot vad man ursprungligen avsett.

Det var för att ge till känna denna uppfattning som jag begärt ordet, herr talman, och jag avstår från att göra något yrkande.

Herr **LAGER**: Herr talman! Vi har i anslutning till förslaget om detta anslag om anskaffning av flygmateriel ställt ett förslag om nedprutning av de av regeringen begärda beloppen såväl i fråga om beställningsbemyndigande som i fråga om själva anslagsäskandet. De allmänna skälen för denna ståndpunkt har vi tidigare i olika sammanhang lagt fram vid denna riksdag, och jag vill så här sent på kvällen inte ta upp kammarens tid med att upprepa dem.

Jag vill emellertid säga, att det förefaller som om den motivering som här föreligger för utökningen av anslagen är skäligen svag. Det uppges i handlingarna att flygförvaltningen så sent som i slutet av förra året ansåg, att det viktigaste var att förstärka jaktflyget, för att några veckor senare, efter att ha samrätt med industrien, komma till den slutsatsen, att man i stället skulle

Flygvapnet: Understöd åt privatflyget. — Personalvårdsverksamhet.

förbättra parken av attackflyg. Det förefaller som om det inte skulle varit flygvapnets behov utan snarare industriens önskemål som varit vägledande för detta anslagsäskande.

Jag vill också knyta en enda reflexion till behandlingen av de båda huvudtitlar som riksdagen sysslat med i dag. På förmiddagen gick kammaren igenom anslagen till kulturlivet på dess olika områden och gnuggade och vände på varje tusenlapp också till ändamål, som alla måste erkänna vara obestridliga och nödvändiga. När det sedan gäller anslagen till militära ändamål då vrider man inte på tusenlapparna utan då rullar man med miljonerna utan ett ords kommentarer. Jag vill instämma i vad herr Åkerström sade, att något större återhållsamhet och bättre prövning när det gäller anslagen till militära ändamål är på sin plats.

Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 333.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 252 och II: 333; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 108—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkten 112.**Flygvapnet: Understöd åt privatflyget.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 123, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén m. fl.* (I: 61) och

den andra inom andra kammaren av herr *Sundström m. fl.* (II: 84), hemställts, att riksdagen måtte under förvarande anslagsrubrik för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 61 och II: 84, till Flygvapnet: Understöd åt privatflyget för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön, Axel Andersson, Lundgren, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungkile, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 61 och II: 84, till Flygvapnet: Understöd åt privatflyget för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr **STÅHL**: Herr talman! Jag har tidigare påpekat betydelsen av att privatflygets behov av den anslagsförstärkning, som det här är fråga om, tillgodoses, och jag ber i anslutning till detta påpekande att få yrka bifall till den till punkt 112 avlämnade reservationen.

Häruti instämde herr *Sundström*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 113—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143.**Personalvårdsverksamhet.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punk-

Personalvårdsverksamhet.

ten 159, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft sex motioner. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weiland m. fl.* (I: 23) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.* (II: 29) hade hemställts, att riksdagen måtte under rubriken Personalvårdsverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa 120 000 kronor såsom bidrag till soldathemsverksamheten.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 22 och II: 30 samt med avslag å motionerna I: 23 och II: 29, I: 184 och II: 242, sistnämnda båda motioner såvitt avsåge anslaget, till Personalvårdsverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 kronor;

b) att motionerna I: 184 och II: 242, såvitt de icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av herrar *Näsgård, Ohlson, fröken Andersson, herrar Pålsson, Axel Andersson, Lundgren, Malmborg i Skövde, Svensson i Ljungkile, Rubbestad, fröken Elmén* samt herrar *Onsjö och Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 22 och II: 30, I: 23 och II: 29 samt med avslag å motionerna I: 184 och II: 242, sistnämnda båda motioner såvitt ansåge anslaget, till Personalvårdsverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STÅHL**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen vid punkt 143.

Herr **GUSTAFSSON i Bogla**: Herr talman! Jag instämmer i herr Ståhls yrkande och yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr **SVENSSON i Ljungkile**: Herr talman! Jag skall inte besvära kammaren med många ord, men jag vill också yrka bifall till reservationen. Det gäller ju här en verksamhet till förmån för soldaterna under fritiden. Bakom denna verksamhet står kristna organisationer. Från diakonistyrelsen, kyrkan, KFUM, KFUK och frikyrkliga organisationer är människor engagerade för att söka främja denna sak. Det är på detta område som på nästan alla andra områden av liknande slag så, att både möjligheterna att hålla byggnader i stand och kraven på löner liksom också andra omkostnader ständigt har ökats. Allt detta gör, att omkostnaderna ökar i mycket hastig takt, och det är svårt för dem, som bär ansvaret för denna verksamhet, att klara alla utgifterna.

Jag vill därför, herr talman, vädja till kammarens ledamöter att rösta för reservationen.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson i Borås*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Försvarsupplysning. — Lottaorganisationen.

143:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Ward begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 100 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Punkten 144.

Försvarsupplysning.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 160, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte höjas med 10 000 kronor såsom ytterligare bidrag till centralkommittén Folk och Försvar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Försvarsupplysning för budgetåret

1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlön*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Döversörp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Hjalmarsen*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Försvarsupplysning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 185 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 145—147.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 148.

Lottaorganisationen.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 164, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 332 av herr *Holmbäck m. fl.* och II: 435 av herr *Ohlin m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte höjas med 100 000 kronor till 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna

I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Axel Andersson, Lundgren, Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Svensson i Ljungskile, fröken Elmén samt herrar Nihlfors och Hjalmarson, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 332 och II: 435, såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr STÅHL: Herr talman! Det är sista gången i dag som jag har ett yrkande, nämligen om bifall till den reservation som är fogad vid punkt 148.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 149—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—164.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 165.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 198, till Konungen i anledning av väckta motioner angående av kommunindelningsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.

§ 5.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 233, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1952/53, m. m.;

nr 236, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 238, med förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.38 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 8 maj.

Kl. 3 em.

§ 1.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 233, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1952/53, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslås skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 238, med förslag till lag om extra tillägg för år 1952 å folkpensioner m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av anslag till Extra tillägg å folkpensioner m. m., till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Dahlgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av semesterlagens bestämmelser rörande semesterns förläggning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp och iståndsättande av beskickningsfastigheter m. m.;

11 — Andra kammarens protokoll 1952. Nr 16.

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 till ersättningar till de förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo; samt

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förstärkning av den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.**Motioner rörande åldringsvården.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av väckta motioner rörande åldringsvården m. m.

Statsutskottet hade till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

från första kammaren

I: 1 av herr *Eliasson m. fl.*,

I: 54 av fru *Svensson m. fl.*,

I: 186 av herr *Lundqvist m. fl.*,

I: 342 av herr *Lindblom m. fl.* samt

från andra kammaren

II: 2 av herrar *Larsson* i Luttra och *Andersson* i Dunker,

II: 71 av herrar *Andersson* i Dunker och *Hansson* i Önnarp,

II: 263 av herr *Hagård m. fl.*,

II: 264 av herr *Ståhl m. fl.*,

II: 476 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 342 och II: 476, vilka voro likalydande, hade hemställts,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning an-

Motioner rörande åldringsvården.

gående förbättrad forskning och undervisning i fråga om de kroniciterande och invalidiserande folksjukdomarna och ålderssjukdomarna, såsom de reumatiska och psykiska sjukdomarna, kräftsjukdomarna, hjärt- och kärlsjukdomarna m. fl. sjukdomar, samt angående en förbättring av vårdmöjligheterna på dessa områden;

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om snara åtgärder för överförande av pensionsstyrelsens vid vissa centrallasarett bedrivna sjukvårdande verksamhet till kroppssjukvårdens ordinarie huvudmän, landstingen och städerna utanför landsting, varvid riksdagen skulle förutsätta, att av SOU 1945: 41 uppdragna riktlinjer i huvudsak följdes; samt

3. att riksdagen i övrigt i fråga om beslutade men ej genomförda åtgärder på förevarande område i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte beakta i motionen anförda synpunkter.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av vad i motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263 anförts om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för 1953 års riksdag framlägga förslag om statsbidrag för ändamålet i enlighet med vad utskottet härutinnan anförte;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under I. hemställt, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförte;

III. att motionerna I: 54 och II: 71 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 264 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 342 och II: 476 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar

Axel Andersson, Söderquist, Bergstrand, fröken Elmén och herr Nihlfors, vilka ansett, att utskottet i punkten V. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 342 och II: 476.

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående förbättrad forskning och undervisning i fråga om de kroniciterande och invalidiserande folk- och ålderssjukdomarna, såsom de reumatiska och psykiska sjukdomarna, kräftsjukdomarna, hjärt- och kärlsjukdomarna m. fl., samt angående en förbättring av vårdmöjligheterna på dessa områden;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag om överförande av pensionsstyrelsens vid vissa centrallasarett bedrivna sjukvårdande verksamhet till kroppssjukvårdens ordinarie huvudmän, landstingen och städerna utanför landsting, varvid riksdagen skulle förutsätta, att i SOU 1945: 41 uppdragna riktlinjer i huvudsak följdes;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i övrigt anförte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD: Herr talman! Som en av motionärerna i denna fråga skulle jag vilja göra några kortfattade kommentarer, innan kammaren går att fatta beslut.

Man kan enligt mitt förmenande säga att årets riksdag ovanligt enigt ägnat uppmärksamhet åt ett relativt nytt avsnitt av den svenska socialpolitiken. Denna gång har det gällt medborgare, som gjort sin huvudsakliga insats men alltför sällan har vissa möjligheter att delta i arbetslivet. Det gäller bland annat den stora grupp, som är i behov av viss vård och viss tillsyn men som tidvis med begränsade resurser kan göra sig gällande. I detta sammanhang har ett starkt intresse ägnats omvårdnaden av de åldringar, som är i behov av dylik tillsyn.

Motioner rörande åldringsvården.

Riksdagens borgerliga partier har var för sig i motioner mer eller mindre ingående angivit sin inställning till den viktiga frågan om åldringsvården. Därigenom har en allsidig belysning av detta problem erhållits.

Det socialdemokratiska partiet har inte nedlagt något speciellt arbete med att motionsvis klarlägga sin inställning till spörsmålet. Från detta håll har man i stället valt att interpellationsvägen låta socialministern lämna en redogörelse för hur socialdepartementet ser på detta spörsmål. På så sätt hade riksdagens första kammare tillfälle att redan den 12 mars få del av socialministerns speciella synpunkter. Därvid hade motionärerna tillfredsställelsen att finna sina olika aspekter på åldringsvården berörda och redovisade i interpellationssvaret och att få dem inte blott antecknade utan även beaktade.

Riksdagen och framför allt motionärerna fick således på ett tämligen tidigt stadium klarlagt vad Kungl. Maj:t kunde komma att åtgöra i olika avseenden beträffande åldringsvården. Den eventuella riksdagsskrivelsen blev alltså i stort sett obehövlig; önskemålen var för ovanlighetens skull redan i förväg tillgodosedda. Statsutskottet har därför kommit i den belägenheten att det kunnat göra sin framställning kortfattad och i väsentliga delar kunnat hänvisa till interpellationssvaret. Vad som därutöver skulle sägas blev i själva verket inte så mycket. Det har med något undantag blivit ett understrykande av vad som anförts i motionerna.

Utgångspunkten för hela denna samlade opinionsyttring var delvis, ja, kanske till övervägande del, det överraskande resultat vartill man förliden höst kommit, då man undersökt förhållandena på våra ålderdomshem och närmast klientelblandningen på hemmen. Riksdagens tydliga och klara önskemål år 1947 om evakuerande av sinnessjuka, sinnesslöa, kroniskt sjuka och andra störande element från ålderdomshemmen

hade inte kunnat efterlevas. Orsakerna till detta skall jag inte närmare gå in på nu. Det må vara nog sagt att svenska folket fick en chock, som måste betecknas såsom nödvändig för att få en slutlig åtgärd vidtagen.

I detta avseende har säkerligen den samlade opinionen redan utövat ett visst inflytande. För egen del vill jag uttrycka min tillfredsställelse över de krafttag, som i år har tagits från riksdagen och särskilt från inrikesdepartementet för att genom utbyggnad av själva sinnessjukvården göra det möjligt att under den närmaste framtiden föra över de sinnessjuka och andra sinnessabnorma från ålderdomshemmen till speciella anstalter. Denna fråga berördes nämligen ingående i den interpellation, som jag hade tillfälle att framställa till inrikesministern vid 1951 års höstsession.

Ett annat resultat av den senaste tidens opinionsbildning på detta område har, kan man säga, kommit till synes i en förändrad inställning till anstaltsvården. Vi har så småningom sökt att komma ifrån anstaltstänkandet i olika sammanhang. »Bort från anstalten!» har det predikats beträffande barnavården. Barnhemmen som uppfostringsanstalter för minderåriga är inte längre i ropet. Att man inte helt kan komma ifrån anstalter inom ungdomsvården är ju i och för sig att beklaga.

De nya tankegångarna är således, herr talman, att man skall söka komma ifrån den slutna vården i form av anstalter då det gäller normalt åldrande. Detta är ett glädjande tecken. Den väg som beträffs, då man låtit den öppna vården få större utrymme inom åldringsvården, kan inte nog uppskattas. Åldringarna bör erhålla möjlighet att bo kvar i sin ursprungliga miljö och framleva sitt liv där. Därmed nödgas man också sätta ett visst frågetecken för den utveckling som kännetecknas av pensionärshem, sammanförda till mer eller mindre markerade, kasernbetonade byggnader. Man har härvidlag redan fört fram tanken

Motioner rörande åldringsvården.

på att skapa stöd åt pensionärsbostäder, förlagda till den allmänna bostadsmarknaden. Detta hindrar emellertid enligt mitt förmenande inte att en betydande uppmärksamhet allttjämt måste ägnas åt strävandena att få fram ålderdomshem av en typ, som ansluter sig till den tankegång som skisserades vid 1947 års reform på detta område.

Statsutskottet har glädjande nog accepterat de yrkanden, som framförts från höger- och bondeförbundshåll, att frågan om statsbidrag för uppförande av ålderdomshem nu måste definitivt lösas. Den eftersläpning, som bestått i endast löften om sådant bidrag — och detta retroaktivt fr. o. m. den 1 juli 1946 — måste ersättas av ett klart besked snarast möjligt. När socialministern lämnade sitt interpellationssvar fick man det intrycket, att han ville skjuta ytterligare något på denna fråga. Statsutskottet har emellertid sagt ifrån, att besked bör ges 1953 års riksdag och tillagt, att om detta svar inte kan göras definitivt, så måste provisoriska bidragsgrunder skapas. Jag tror att detta står helt i samklang med den inställning som man har inom många primärkommuner.

Jag har observerat, att man i utskottsutlåtandet behandlat även en motion, som indirekt berör åldringsvården, nämligen förslaget om åtgärder för överförande av den sjukvårdande verksamhet som pensionsstyrelsen utövar vid vissa centrallasarett i samarbete med lasarettens huvudmän. Statsutskottet anser denna fråga vara ett organisatoriskt problem och hänvisar spørsmålet till övervägande av sjukhuslagstiftningskommittén.

Jag tror att man kan ge statsutskottet rätt härutinnan. Enligt direktiven för sjukhuslagstiftningskommittén skall dess arbete avse inte blott sjukhuslagstiftningens formella gestaltning utan även bestämmelsernas materiella innehåll. Utredningen bör, heter det vidare, »ha som främsta riktpunkt att genom enkla och

överskådliga bestämmelser skapa författningsmässiga garantier för en ändamålsenlig vårdorganisation». Det finns emellertid en annan sjukvårdande verksamhet som pensionsstyrelsen har, den som på tre sjukvårdsinrättningar utövas av AB Kurortsverksamhet. Det hade enligt min mening varit större skäl att göra denna verksamhet och dess organisation till föremål för ett speciellt yrkande.

Herr talman! Det skulle vara åtskilligt att härutöver anföra i detta sammanhang. Jag vill emellertid avstå därifrån och endast tillägga, att det enligt mitt förmenande ligger mycken makt uppå att den framstöt och det intresse som ägnats åldringsvården hålles vid liv, så att vi inte än en gång får uppleva en sådan chock som vi förra året erfor vid underrättelsen om det svenska samhällets misslyckande vad beträffar skötseln av ålderdomshemmen.

Då socialministern redan utfäst sig att verkställa den utredning som begärts av motionärerna har statsutskottet inte ansett det nödigt att framföra särskilt yrkande härom. Jag vill för egen del uttrycka den förhoppningen, att socialministern snarast kommer att infria sin utfästelse och att arbetet med utredningen skall bedrivas så, att resultat kan presteras inom rimlig tid.

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka statsutskottets yrkande i punkt I »att riksdagen må i anledning av vad i motionerna I: 1 och II: 2 samt I: 186 och II: 263 anförts om statsbidrag till anordnande av ålderdomshem i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för 1953 års riksdag framlägga förslag om statsbidrag för ändamålet i enlighet med vad utskottet härutinnan anför». Jag hemställer om bifall till utskottets förslag i såväl denna som följande punkter.

Fröken ELMÉN: Herr talman! Jag skall endast säga några ord med anled-

Motioner rörande åldringsvården.

ning av den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande. Det kanske kan tyckas kammarens ledamöter att reservationen är väl lång och omständlig, men detta beror på att den fråga det här gäller avviker så väsentligt ifrån de övriga motioner som utskottet i detta sammanhang behandlat. Denna fråga har visserligen långt ifrån kommit i dåligt sällskap, men den har kommit i fel sällskap, när den blivit behandlad i detta statsutskottsutlåtande. I övrigt rör sig nämligen utlåtandet på åldringsvårdens område, men vad reservationen och den motion, det här gäller, åsyftar är forskning på folksjukdomarnas område. Främst gäller det forskning och en forskning som omspannar mycket större grupper än enbart åldringar. Det gäller de kroniserande sjukdomarna, som drabbar alla åldrar, även ungdom och medelåldern, och framför allt gäller det reumatiska, psykiska och kräftsjukdomar, vidare hjärt- och kärl- och ålderssjukdomar.

Beträffande ålderssjukdomarna vill jag peka på den motion, som är avgiven från bondeförbundshåll och där man likaså önskar få en forskning till stånd. Denna fråga, framför allt rörande forskningen, hade emellertid statsutskottet och riksdagen att ta ställning till år 1949. Det förefaller rätt egendomligt att utskottet nu intagit denna ståndpunkt, detta mot bakgrunden av det uttalande som nämnda år gjordes i utskottsutlåtandet.

Den motion det då gällde gick ut på att man omedelbart skulle bygga ut forskningen på detta område. Utskottet hänvisar där till ett remissyttrande från universitetskanslern, vari det säges att detta är en angelägen fråga, som kräver vidtagande av åtgärder snarast möjligt, men att man i första hand måste göra en utredning, då problemet vore både vidlyftigt och invecklat. Utskottet understryker detta, framhåller angelägenheten av att detta önskemål uppfylles och betonar, att en utredning sna-

rast möjligt måste komma till stånd. Denna utredning har icke gjorts.

Vidare framhåller utskottet att sådana kliniker som bygges ut bör få karaktär av forskningskliniker. Man framhåller vidare i utlåtandet, att till universitetssjukhusen kommer i första hand akutsjukdomar till behandling, och de kroniska sjukdomarna blir avisade därifrån, vilket gör att det inte kan bli fråga om forskning och framför allt inte om undervisning på dessa områden. Utskottet uttalar som sagt att en utredning snarast möjligt borde komma till stånd, och jag understryker än en gång att denna utredning såvitt man kan förstå icke har blivit gjord.

Man har vidare åberopat ekonomiska skäl. Detta förefaller mig egendomligt. Jag tycker att den forskning som här avses skall syfta till ett förebyggande i fråga om dessa folksjukdomar. Det är först och främst ett humanitärt intresse att förebygga mänskligt lidande, men det är väl också i allra högsta grad ett samhällsekonomiskt intresse att förebygga människors invaliditet och arbetsoförmåga. Vidare skulle man också kunna tänka sig att vårdbehovet minskade.

Reservationen påyrkar även att den sjukvårdande verksamhet, som pensionsstyrelsen bedriver, snarast möjligt bör överflyttas till huvudmännen för sjukvård i allmänhet, nämligen landstingen och staten. Pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet har naturligtvis betytt mycket på detta område, men den kanske ändå inte har fått den betydelse som avsetts, alldenstund dess organisation har medfört att det inte kunnat bli den utbyggnad, som skulle ha kunnat åstadkommas.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr HUSS: Herr talman! Man frågar sig: Vad är det som står i den motion som reservanterna gjort sig sådan möda att försöka försvara, alltså motionen

Motioner rörande åldringsvården.

nr 476 i andra kammaren? Jo, man yrkar på att vi här i Sverige borde upp-rusta i fråga om forskning, undervisning och vård på de s. k. folksjukdomarnas och ålderdomssjukdomarnas område.

Är vi inte alla i princip eniga härom? Jo, och det är man också i utskottet, men dess majoritet har, samtidigt som man helt platoniskt uttalar sitt gillande av motionen, ställt saken på framtiden, medan reservanterna, som naturligt är, tycker att vi borde göra något mera och visa litet större prov på handlingskraft.

Till en början måste det sägas — vilket fröken Elmén redan har gjort — att denna motion har handlagts på ett ganska underligt sätt. Man har sammanfört den med åldringsvården, men alla vet att folksjukdomarna — dit vi räknar bl. a. tuberkulos, psykiska och reumatiska sjukdomar, etc. — bara till en mindre del drabbar åldringarna. Vidare är det alldeles klart att första början till vad vi kallar ålderdomssjukdomar sträcker sig långt ner i medelåldern. Problemet är inte här hur man skall kunna höja livslängden ytterligare utan hur man skall kunna förebygga, att våra åldringars höst förbitt-ras av onödiga sjukdomar. Vi bör unna våra gamla att få tillbringa sina sista år vid god vigör, så att livets slut, som vi enligt fysiologiska lagar inte kan hindra, får den barmhärtiga form, som har jämförts med att ett ljus plötsligt flämtar till och slocknar.

Vad har nu utskottsmajoriteten för skäl att avböja ett krafttag på detta område? Jo, man säger att den medicinska forskningen redan bedrives mycket intensivt här i landet och för högst betydande kostnader. Man kan inte hänvisa till att denna forskning på ett tillräckligt sätt är inriktad på folksjukdomarna och ålderdomssjukdomarna, helt enkelt därför att ett sådant påstående inte skulle vara sant. Detta skäl är alltså inte hållbart. Vidare hänvisar man

till de gränser, som en normal eller rimlig statsbudget utstakar. Man vill med andra ord säga så här: Vi har inte råd att syssla med dessa frågor mera än vi gör för närvarande.

Detta innebär uppenbarligen att man inte förstår, att en intensifierad forskning på det här området alldeles säkert skulle så småningom medföra utomordentliga besparingar i fråga om kostnaderna för vården av de sjuka som det är fråga om. Den svenska staten har här med andra ord möjlighet att, om man nu skall se saken rent ekonomiskt, göra en utomordentligt fin penningplacering. Och när det gäller sådana placeringar brukar det allmänna lika litet som den enskilde fråga efter vad det kostar — har man inte kontanter lånar man pengar. Jag tror inte man kan säga om all vetenskap att den ger ett ekonomiskt mycket gott utbyte, men i detta fall kan man säkerligen påstå det. Man bör alltså kunna hävda att det härvidlag inte är fråga om en driftkostnad utan om en kapitalplacering.

Utskottsmajoriteten uppger vidare att forskningsmöjligheterna begränsas av brist på lokaler, men det är ju tydligt att detta är just ett av de huvudproblem, som den i motionen begärda utredningen skulle syssla med. Ett sådant sysslande förefaller däremot ganska obehövt när det är fråga om personalen. Alla prognoser och beräkningar tycks visa, att vi omkring år 1960 skulle ha tillräcklig tillgång både på läkare och sjuksköterskor. Det är den tidpunkt då en i år, enligt förslag i motionen, tillsatt kommitté tidigast skulle kunna tänkas ha avsatt praktiska resultat i form av nya institutioner m. m.

Utskottsmajoriteten har slutligen sagt att frågan om pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet bör övervägas av 1951 års sakkunniga för översyn av sjukhuslagstiftningen. Men, herr talman, granskar man närmare direktiven för dessa sakkunniga, finner man att ett uppdrag av denna natur inte rimligt-

Motioner rörande åldringsvården.

vis kan anses vara inrymt bland de av departementschefen lämnade direktiven.

Sammanfattningsvis måste jag säga, att det är omöjligt att godkänna de skäl som utskottsmajoriteten har anfört för att avstyrka motionen. Det är här tydligen fråga om den obotfärdiges förhinder. Någon tröst kan man hämta i utskottets uttalande, att utskottet i stort sett ansluter sig till de i motionerna angivna målen. Men här stöter man återigen på ett frågetecken. Vid 1949 års riksdag förordade statsutskottet en utredning med anledning av en motion som hade i princip samma yrkanden som denna nu aktuella motion, om man undantar frågan om pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet. Nu avstyrker statsutskottet att motionen föranleder någon åtgärd och avvisar alltså det i motionen upprepade kravet på en utredning. Man måste väl ändå få tolka det tidigare beslutet så, att riksdagen står fast vid det av riksdagen 1949 godkända uttalandet av statsutskottet med dess positiva inställning till en utredning, låt vara av mindre omfattning än den som nu begärts men avstyrkts.

Jag skulle, herr talman, gärna i dag avstå från att ställa något yrkande om jag kunde få visshet om att den utredning, som riksdagen uttalat sig för redan 1949, verkligen blir av, men då jag är tämligen övertygad om att någon garanti för den saken inte kommer att lämnas, yrkar jag bifall till reservationen. Skulle å andra sidan en sådan garanti mot förmodan ställas, är jag beredd att återtaga mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Bergstrand*.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Fröken Elmén och herr Huss har i sina anföranden lagt huvudvikten vid forskningen, men utskottet har lagt huvudvikten vid att söka åstadkomma en så god och effektiv åldringsvård som möjligt. Jag skall senare med några

ord redogöra för skälen till att vi inte har lagt huvudvikten vid forskningen.

Inom utskottet har alla varit eniga om att samhället måste ägna åldringsvården betydligt större uppmärksamhet än man hittills har gjort. Den ökade livslängden medför problem på många olika områden. Med ökad livslängd följer ökad sjukdomsfrekvens, framför allt i fråga om hjärtsjukdomar, åderförkalkning, kräftsjukdomar o. s. v. Att dessa problem måste ägnas särskild uppmärksamhet är alldeles uppenbart. Utskottet har ansett detta vara så självklart, att vi inte funnit det erforderligt att genom en skrivelse fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta förhållande.

Forskningsfrågan är väl i första hand en fråga om anslag och om en erforderlig samordning. Beträffande anslagen ber jag, herr talman, att få hänvisa till vad utskottet har anfört på s. 7 i sitt utlåtande. Av de där anförda siffrorna framgår, att anslagen till denna verksamhet har ökat betydligt under de senaste åren, och det kan även förutsättas att anslagen kommer att ökas ytterligare allteftersom det ekonomiska läget tillåter.

Såsom fröken Elmén tidigare har nämnt fästes Kungl. Maj:ts uppmärksamhet redan 1949 på nödvändigheten att samordna forskningsverksamheten på detta område. Jag vågar inte bestämt uttala mig om vad som kan vara orsaken till att Kungl. Maj:t inte har gjort någonting åt dessa framställningar, men vi får inte bortse från att det sedan 1948 arbetar en kommitté — jag tror den heter 1948 års läkarutbildningskommitté — som skall upplägga formerna för läkarutbildningen här i landet. Det skulle inte förvåna mig om Kungl. Maj:t ville se litet närmare på vad denna kommitté kan komma att förorda innan Kungl. Maj:t tillsätter ytterligare en kommitté angående forskningen.

Frågan om en överflyttning av pen-

Motioner rörande åldringsvården.

sionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet till landstingen har, som kammarens ledamöter känner till, varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning sedan flera år tillbaka. Orsaken till att Kungl. Maj:t inte har tagit slutlig ståndpunkt till denna fråga är möjligen de svåra förhållanden som är rådande på sjukvårdens område såväl vad det gäller den statliga som landstingens. Jag tror att landstingen har att kämpa med stora svårigheter när det gäller utbyggnaden av sjukvårdsverksamheten. Det är möjligt att de inte har vågat sig på att överta även den gren av verksamheten, som bedrivs av pensionsstyrelsen. Men enligt min mening bör en överenskommelse om möjligt träffas mellan landstingen och regeringen, på vad sätt och efter vilka grunder dessa sjukvårdsproblem lämpligast bör lösas för framtiden. Som utskottet har sagt i sitt utlåtande kan det även vara lämpligt att 1951 års sakkunniga för översyn av sjukvårdslagstiftningen prövar dessa frågor innan de slutgiltigt förelägges riksdagen.

Sedan, herr talman, bara några få ord om åldringsvården. Vad gäller frågorna om åldringsvården måste, som utskottet bestämt har sagt ifrån, de principer som beslutades av 1947 års riksdag snarast sättas i verkställighet. Utskottet hemställer i anslutning härtill, att frågan om bidrag till byggande av ålderdomshem förelägges 1953 års riksdag. Utskottet förutsätter vidare, att de sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka, som för närvarande vårdas på ålderdomshemmen, snarast överföres till specialanstalter. Vi har nämligen den bestämda uppfattningen, att ålderdomshemmen bör vara pensionärshem för något så när friska åldringar, som inte kan beredas lämplig vård på annat sätt. Dessa åldringar bör kunna få leva i lugn och ro på ålderdomen, men detta kan inte ske så länge som ålderdomshemmen i stor utsträckning är belagda med kroniskt sjuka, sinnessjuka o. s. v. Här måste enligt ut-

skottets uppfattning de byggnadsplaner, som riksdagen redan har antagit för utbyggnade av sinnessjukvården, snarast fullföljas.

Vad det sedan gäller den öppna vården har utskottet i väsentliga delar anslutit sig till de synpunkter som framförts i motionerna. På detta område bör åstadkommas en planläggning och en samordning av de olika vård- och hjälpformer, som kan ifrågakomma för att bereda åldringarna en så god och omsorgsfull vård och tillsyn som är ekonomiskt möjlig att åstadkomma.

Herr Hagård nämnde i sitt anförande något om att utskottet i sitt skrivsätt har tagit alltför stor hänsyn till det interpellationssvar, som socialministern lämnade i första kammaren för någon månad sedan. Jag fattade herr Hagårds uttalande ungefär på det sättet. Ja, det är alldeles tydligt, att vi, när socialministern har svarat på en interpellation som gäller åldringsvården här i landet och lämnat ett så utförligt svar som han gjorde vid detta tillfälle, inte kunnat undgå att ta en viss hänsyn härtill. Men utskottet har dessutom under hand erfarit, att socialministern har för avsikt att omedelbart tillsätta en utredning, som kommer att pröva samtliga de frågor rörande åldringsvården, som utskottet har berört i sitt utlåtande. Jag vill i anslutning härtill endast uttala den förhoppningen, att den planerade utredningen snarast möjligt skall lyckas komma till en lämplig lösning av åldringsvårdens många problem.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (kort genmäle): Herr talman! När herr Mårtensson framhåller att jag inte ser det betydelsefulla i själva åldringsvården vill jag säga, att på den punkten är jag absolut överens med de övriga utskottsledamöterna och instämmer fullständigt i vad de anför.

Motioner rörande åldringsvården.

Men när vi sedan kommer till behandlingen av den motion, som gäller forskning, anser jag att det här är fråga om ett helt annat område och att denna motion lämpligen inte borde behandlas i samband med de övriga motionerna om åldringsvården. Jag tycker t. o. m. att denna motion icke skulle ha remitterats till tredje avdelningen utan att den snarare hade hört hemma på andra avdelningen.

Sedan säger herr Mårtensson, att 1951 års sakkunniga vid sin översyn av sjukhuslagstiftningen skulle uppta frågan om pensionsstyrelsens sjukvårdsverksamhet. När man läser igenom direktiven för denna utredning kan man inte förstå att detta skulle ingå i dess uppgift. Men måhända kan den på grund av vad som i detta sammanhang förekommit i fortsättningen uppta även den frågan till behandling. Därom kan jag inte uttala mig med bestämdhet.

Herr HUSS (kort genmäle): Herr talman! Herr Mårtensson hänvisar till 1948 års läkarutbildningssakkunniga, och det är klart att man i deras betänkande kan vänta en hel del av intresse även för dessa frågor. Jag vill emellertid hänvisa till vad jag sade redan i mitt tidigare anförande, att statsutskottet 1949 ställde sig mycket klarare positivt till en utredning om de här sjukdomarna och underströk behovet av en utredning. Det var året efter det dessa sakkunniga blivit tillsatta. Det finns alltså knappast någon anledning för statsutskottet att i år inta en position som avviker från den som utskottet intog 1949.

Fröken HÖJER: Herr talman! Herr Mårtensson anser att när det har lagts ned så mycket pengar på t. ex. medicinska högskolor som står angivet på sidan 7 i statsutskottets utlåtande, så borde man kunna lugna sig i förviss-

ning att Kungl. Maj:t kommer att ägna denna fråga erforderlig uppmärksamhet.

I reservationen är det en punkt som jag skulle vilja ta upp här, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en utredning angående förbättrad forskning samt jämväl angående förbättrade vårdmöjligheter för dem som drabbas av ålderssjukdomar. I reservationen säges det, att detta är ett omfattande problemkomplex, vars lösning måste ske successivt i takt med såväl de statsfinansiella som de samhällsekonomiska och personella resurserna. Jag skulle vilja tala ett par ord om de personella.

Utskottet har i sitt utlåtande sagt, att avgränsningen mellan sluten och öppen åldringsvård är en av kärnpunkterna i problemet och att man särskilt bör beakta den öppna åldringsvården. Utskottet finner att frivillig socialvårdsverksamhet t. ex. genom hemsamariter, socialvårdssysstrar o. s. v. bör utvecklas i all den utsträckning de ansvariga kommunala instanserna finner förutsättningarna medgiva.

Jag skulle vilja säga ett par ord om den här saken. Så mycket som vi har hållit på med dessa frågor, tror jag vi litet var har börjat inse att vi verkligen måste se till att ha kunnig sjukvårdspersonal, om vi skall kunna komma någon vart. För att det skall kunna bedrivas forskning på detta område måste man inte endast ha läkare-forskare utan också universitetskliniker med välkvalificerad personal, som biträder med allhandla undersökningar och iakttagelser vid forskningsarbetet. Vi har ännu inte tillräckliga resurser därvidlag, men i inrikesdepartementet ligger det ett förslag om utbildning som riksdagen en gång har begärt men som alltjämt är vilande. Riksdagen tycks finna att det är bra att det ligger där. Det står i detta förslag, att man bör ha en ordentlig utbildning inte endast för sjuksköterskor utan också för sjukvårdsbiträden. I inrikesdepartementet har man alltså an-

Motioner rörande åldringsvården.

sett att kommunerna kan lösa den frågan i den mån de anser det ligga i deras intresse. Det har anordnats sporadiska kurser för denna personal men inga kurser enligt här uppgjort schema, nämligen en initialkurs och en därefter kommande kurs, och riksdagen har inte fått uttala sig för eller emot det här framlagda förslaget.

I andra länder är man medveten om att denna kvalificerade personal behövs på olika områden. Här i Sverige begär riksdagen en utredning, utredningen kommer, det avges en mängd yttranden, de flesta i välvillig ton, över utredningens förslag, men detta får ligga i inrikesdepartementet. Man säger bl. a. att detta beror på brist på lärarinnor. Ett av förslagen innebär att utbildningen av lärarinnor på detta område skall övertas av staten och inte skötas av den privata förening som nu har saken om hand men som kanske inte orkar utbilda så många som skulle behövas. Statsbidraget har visserligen ökat men utgår enligt föreningens beräkningar alltså inte med mer än drygt 50 procent av kostnaden, och någon utvidgning av verksamheten kan inte ske. Man önskar alltså på alla håll att utbildningen av de lärarinnor som behövs skall övertas av staten. Varför får inte riksdagen detta förslag på sitt bord?

Jag kommer att rösta för reservationen, bl. a. på grund av en sak som kan tyckas vara mycket liten men som enligt min mening är mycket stor, nämligen att man i reservationen yrkar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall framhålla, att det behövs en utredning angående förbättring av vårdmöjligheterna såväl i den öppna som i den slutna vården.

Beträffande den öppna vården vill jag säga, att även medicinalstyrelsens förslag om hemsjukvårdarinnor alltså vilar i inrikesdepartementet, som tydligen finner det vara onödigt att ta upp en sådan fråga och anser att man kan nöja sig med de frivilliga insatserna.

Jag tycker mycket om privata initiativ och frivilliga insatser, men i dessa frågor tycker jag inte det är nog. Jag tror att också statsmakterna måste göra mera på detta område.

Herr talman! Speciellt med tanke på vad reservanterna har sagt på denna punkt men också med tanke på vad de i övrigt har anfört kommer jag att rösta för reservationen.

Herr MÄRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Fröken Elmén gjorde gällande att svaret på motionerna nr I: 342 och II: 476 borde ha kommit i ett särskilt utlåtande i stället för att kombineras med utskottets utlåtande om åldringsvården. Ja, det är klart att det kan råda delade meningar om vilket som var lämpligast, att dela upp denna fråga i två delar eller att försöka sammanföra de olika spörsmålen i ett utlåtande. Vi har efter en noggrann prövning av dessa frågor kommit till det resultatet, att samtliga motioner rörde sig om åldringsvården, forskningen rörande åldringssjukdomarna o. s. v., och vi ansåg det därför vara lämpligast att besvara motionerna i ett enda utlåtande. Det är inte alls på det sättet som fröken Elmén ville försöka göra gällande, att vi härigenom på något sätt skulle velat undervärdera de synpunkter, som framförts i dessa motioner.

Herr Huss nämnde någonting om att 1949, när riksdagen skrev till Kungl. Maj:t med anhallan om att Kungl. Maj:t skulle låta undersöka forskningsverksamheten och söka få till stånd en samordning, var den s. k. läkarutbildningskommittén redan tillsatt men riksdagen skrev trots detta om saken. Ja, det är väl möjligt att riksdagen räknade med att den kommittén inte skulle ta så lång tid i anspråk utan inom den närmaste framtiden komma fram med ett utlåtande.

Men så är det en sak till som jag vill påpeka i detta sammanhang. När riksdagen har skrivit en gång till Kungl.

Pensionering av arbetarpersonal.

Maj:t i en fråga, anses det inte erforderligt att göra ytterligare påminnelser i densamma.

Sedan bara ett par ord till fröken Höjer. Jag hade inte tänkt mig att vi skulle blanda in utbildningen av sjukvårdspersonalen i dessa frågor. När vi talar om social hemhjälpssyrsamhet på åldringsvårdens område, har vi inte tänkt oss att det för denna hemhjälpssyrsamhet skall anställas fullt utbildade sjuksköterskor. Vi har inte ens tänkt oss att denna syrsamhet i alltför stor utsträckning skall uppdragas åt hemvårdarinorna, utan vi har trott att denna fråga skulle kunna lösas efter betydligt enkla och billigare grunder. Om vi inte kan lösa frågan om denna åldringsvård i hemmen efter enkla grunder, så är jag rädd för att denna vård kommer att medföra så stora kostnader, att det inte finns möjlighet för samhället att lösa denna fråga under den närmaste tiden.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 110, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 52 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet;

nr 112, i anledning av väckta motioner om upphävande av de i statens allmänna avlöningsreglemente förekommande undantagsbestämmelserna beträffande lärare vid högre kommunala skolor;

nr 113, i anledning av väckta motioner om revision av pensionsbestämmelserna för vissa befälskategorier inom arméns reserver m. m.; samt

nr 114, i anledning av väckta motioner angående rätt till full tjänstepension för vissa telegrafexpeditörer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Pensionering av arbetarpersonal.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av väckt motion om översyn av gällande föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Höjning av postavgifter.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Här säger statsutskottet att en sådan anställning, som det här är fråga om, är att betrakta som i princip liktydig med anställning i statens tjänst. Men finns det ingen av herrarna i statsutskottet, som besökt ett kronotorp och kan bilda sig en uppfattning om huruvida den som arrenderar några hektar kronomark är att jämföra med en stats-tjänsteman? Det är sorgligt att kunskapen på detta område inte skall vara större. Jag skall inte yrka bifall till min motion, utan jag hoppas kunna få tillfälle att återkomma i annat sammanhang och då klargöra skillnaden mellan en kronotorpare och en statens tjänsteman.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av väckt motion angående återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter i vissa fall vid befattningshavares avgång ur statens tjänst;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till täckande av underskott i kostnaderna för flyktkapitalbyråns, restitutionsnämndens, tyskmedelskommitténs samt likvidationsnämndens verksamhet;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till utbyggnad av sta-

ten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av Spenshults sanatorium såsom eftervårdshus för reumatiker;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vattendomstolarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde; samt

nr 127, i anledning av väckt motion om ersättning till chauffören C. V. Bengtsson i anledning av olycksfall i arbete.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.**Höjning av postavgifter.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter, jämte i ämnet väckta motioner.

Höjning av postavgifter.

I en den 14 mars 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 160, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att besluta, att befodringsavgifterna för inrikes brev och paket, affärshandlingar, trycksaker, varuprov och varukorsband, in- och utbetalningskort i postgirorörelsen, postabonnerade tidningar samt utgivare- och kommissionärskorsband skulle utgå med belopp och från tidpunkter, som av departementschefen vid ärendets förredragning inför Kungl. Maj:t förordats.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att avgifterna för postabonnerade tidningar samt utgivarkorsband och kommissionärskorsband skulle höjas med 20 procent.

Till utskottet hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 443 av herr *Axel Andersson m. fl.* och II: 597 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 160 ville besluta, att höjningen av postavgiften för postabonnerade tidningar och utgivarkorsband måtte fastställas till 10 procent»; samt

2) motionen I: 399 av herr *Ola Persson m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 160 angående höjning av vissa postavgifter».

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 160; samt

2) att de likalydande motionerna I: 443 av herr *Axel Andersson m. fl.* och II: 597 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* ävensom motionen I: 399 av herr *Ola Persson m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Gustaf Elofsson*, *Velander*, *Niklasson*, *Wehtje*, *Spetz*, *Persson* i Svensköp, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 160 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — i anledning av de likalydande motionerna I: 443 av herr *Axel Andersson m. fl.* och II: 597 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* bifalla Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att höjningen av befodringsavgifterna för postabonnerade tidningar samt utgivare- och kommissionärskorsband måtte fastställas till 10 procent; samt

2) att motionen I: 399 av herr *Ola Persson m. fl.* icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Från detta århundrades början har postverkets brevrörelse i vårt land haft en ganska jämn utveckling. Det har varit en ökning av i genomsnitt 4,3 procent per år, vilket ungefär motsvarat den utveckling som ägt rum i andra jämförbara länder. Men från och med 1949 har det märkliga inträffat på detta område, att denna ökning har upphört, och det har i stort sett skett en stagnation. Man kan därför säga, att på tre år har en normal ökning på ca 12 procent uteblivit.

Bakom detta förhållande ligger åtskilliga orsaker. Men en av dessa är den höjning av avgifterna, som ägt rum. Det ligger därför i sakens natur, att generalpoststyrelsen nu i stort sett är försiktig när det gäller att vidta nya höjningar. Men dessa höjningar tvingas fram genom de ökade omkostnader som uppstått. Bevillningsutskottet har i stort sett varit överens om dessa höjningar,

Höjning av postavgifter.

som föreslagits av Kungl. Maj:t, men på ett område har meningarna gått isär, nämligen beträffande tidningstaxan.

1932 års riksdag beslöt en tidnings-taxa som var tämligen låg, och man gjorde detta med hänsyn till tidningarnas intresse. Denna taxa var oförändrad år efter år trots stegrade omkostnader för postverket. Inte förrän den 1 januari 1949 inträffade här en förändring, en höjning med 20 procent. Fjolårets riksdag beslöt sedan en höjning på 30 procent. Vid det tillfället hade generalpoststyrelsen och Kungl. Maj:t begärt en höjning på 50 procent, men bevillningsutskottet och riksdagen stannade för 30 procent, och man gjorde det ifrån utskottets sida under den uttryckliga motiveringen, att man tog hänsyn till de svagare tidningarna och deras ekonomi. Från generalpoststyrelsens sida har man nu sagt, att om det inte sker en höjning med 30 procent, så kommer den förlust på tidningsrörelsen, som man beräknat till omkring 17 miljoner kronor, att ytterligare öka. Kungl. Maj:t har föreslagit en ökning med 20 procent.

Jag skall här gärna medge att det ekonomiska betraktelsesätt, som generalpoststyrelsen och Kungl. Maj:t här lagt på problemet, är värt beaktande. Men jag vill å andra sidan göra gällande, att också andra synpunkter bör komma med i bilden. Jag vill alltså göra det hela till en avvägningsfråga mellan statsfinansiella och andra synpunkter. På detta område förestår en utredning, och jag finner det då ganska rimligt att man avvaktar denna utredning och under tiden går mycket måttfullt och försiktigt fram när det gäller höjningar av denna taxa.

Dessutom har ju postverket under de senaste åren haft en viss erfarenhet av att en ökning av avgifterna inte alltid medför den ökning av inkomsterna, som man beräknar. Så kan det också ske på detta område. Det kan ske en minskning av antalet postprenumeran-

ter på tidningar, som gör att inkomsterna inte ökar i den omfattning som man beräknar.

Men framför allt vill jag understryka, att tidningarna har en kulturell och politisk uppgift att fylla. Det är av vikt att medborgarna i detta land har tidningar, och jag tänker då inte minst på de talrika landsortstidningarna i vårt land, av vilka många för en hård kamp för tillvaron. Många har det besvärligt med sin ekonomi. Det är av vikt i en demokrati att det fria ordet får så vid spridning som möjligt.

I en motion har yrkats att höjningen av tidningstaxan skall inskränkas till 10 procent. Jag har tillsammans med andra reservanter anslutit mig till den tanken, och jag vill understryka att detta ändå medför en höjning av dessa taxor med 71 procent från tiden före den 1 januari 1949.

Herr talman! Det är ur dessa synpunkter som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av undertecknad m. fl.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Vi är några stycken, kanske inte så få för resten, här i kammaren som under de senare åren uttalat vår skepsis beträffande det ändamålsenliga i den politik som statsmakterna numera för beträffande postverket, en politik som ju yttrar sig i undan för undan höjda taxor.

Vi har menat, att förr eller senare måste den tidpunkten inträda, då en sådan politik slår back, då allmänheten reagerar och då postverket inte får ut de pengar som riksdagen har räknat med att postverket skulle få.

Särskilt i fjol hade man anledning att framföra erinringar i den stilen. Det kanske inte vore alldeles ur vägen att påminna kammaren om vad kammaren då beslöt.

Det var så, att generalpoststyrelsen hade föreslagit vissa taxehöjningar, men departementschefen och riksdagen gick längre än generalpoststyrelsen hade

Höjning av postavgifter.

föreslagit, detta framför allt beträffande den dominerande inkomstkällan, nämligen inrikesbrevportot. Generalpoststyrelsen hade icke ifrågasatt någon höjning av detta från 20 till 25 öre. Generalpoststyrelsen ansåg att en sådan höjning var omotiverad med hänsyn till de kostnader postverket hade för den verksamheten, men inte desto mindre föreslog departementschefen — och riksdagen följde honom — en höjning från 20 till 25 öre av riksportot. Vi menade att reaktionen bland allmänheten måste bli ogynnsam. Tyvärr måste man säga, att dessa våra farhågor blivit bestyrkta av utvecklingen. Den taxepolitik, som i fjol fick sitt mest markanta uttryck i höjningen av inrikesbrevportot, har inte varit vidare lyckosam.

Om kammarens ledamöter har varit i tillfälle att närmare studera propositionen nr 160, finns där vissa ganska intressanta upplysningar från generalpoststyrelsen i detta hänseende. Generalpoststyrelsen erinrar om att man i november 1951 hade räknat med att postverkets inkomstöverskott skulle bli 37 respektive 35 miljoner kronor för budgetåren 1951/52 och 1952/53. Men det har tyvärr inte gått på det sättet. Tvärtom har generalpoststyrelsen måst konstatera en viss nedgång i posttrafiken, innebärande en minskning av det beräknade överskottet. Sedan har vissa kostnadshöjningar tillkommit, sammanhängande bland annat med tjänsteförteckningsrevisionen, och detta tillsammans har gjort att det i november 1951 beräknade överskottet för innevarande budgetår sjunker till cirka 17,2 miljoner kronor och att överskottet för budgetåret 1952/53 vänder i ett underskott om cirka 7,4 miljoner kronor. Man kan väl inte tänka sig ett klarare vittnesbörd om det föga ändamålsenliga i de taxehöjningar som riksdagen i fjol beslöt. Man hade hoppats på att öka inkomsterna, men i stället har effekten blivit inte bara den, att inkomsterna har

minskats, utan de har minskats i sådan grad att ett underskott har uppkommit.

För att nu i någon mån rätta till förhållandena föreslår generalpoststyrelsen vissa ökningar på sådana områden som generalpoststyrelsen anser möjligen skulle kunna bära sådana höjningar. Till dessa områden hör tidningsavgifterna.

Det är ju ett känsligt kapitel detta. De som har varit intresserade av dessa ting erinrar sig många debatter i ämnet.

Departementschefen har i viss mån beaktat de erinringar som har framförts, och han har ju inte velat vara med om höjning av dessa avgifter med mer än 20 procent, men även denna 20-procentiga höjning är, såvitt jag vågar döma, av den storleksordningen att man måste reagera emot höjningen.

Jag tror att vad som har framhållits i motionerna och påpekats i reservationen är riktigt i detta hänseende. Dessa siffror har ju berörts av den föregående talaren, och jag skall inte närmare gå in på dem, men jag vill dock erinra om att den nu föreslagna höjningen med 20 procent skulle innebära att höjningen i sin helhet av dessa avgifter i förhållande till den före den 1 januari 1949 utgående avgiften uppgår till drygt 87 procent. Jag ifrågasätter om kammarens ledamöter kan finna en så avsevärd höjning på dessa avgifter motiverad. Den ligger utan tvekan, såvitt jag kan döma, inte oväsentligt högre än vad som motsvarar omkostnadsökningarna under samma tid för generalpoststyrelsen.

Sedan tillkommer ju en annan omständighet, som, jag medger det, ligger litet vid sidan om de allmänna synpunkter som bevilningsutskottet brukar lägga på dessa ting men som icke desto mindre är förtjänt av uppmärksamhet.

Alla känner ju till den kritiska situation i vilken stora delar av den svenska pressen för närvarande befinner sig. Det gäller inte de s. k. riks-

Höjning av postavgifter.

tidningarna. De har en sådan status att de är om inte oberoende så dock i alla fall relativt oberörda även av en sådan omkostnadsökning som denna, men den grupp tidningar som här träffas är den stora gruppen av medelstora och små landsortstidningar, vilka är i utomordentlig grad beroende av sina prenummersinkomster och sina distributionsutgifter. De har mycket svårt att kompensera ökningarna på sådana konton genom att exempelvis höja annonspriser och dylikt, även om de kunde få tillstånd till detta av vederbörande.

Med den syn jag har på dessa ting vill jag betona, att kammaren inte bör glömma den kulturellt betydelsefulla roll som den svenska landsortspressen spelar. Den lilla ortstidningen fyller ur opinionsbildande synpunkt en helt annan och viktigare funktion i samhället än de stora rikstidningarna. Det finns otaliga vittnesbörd om i vilken hög grad den lilla ortstidningen kan påverka hela bygdens liv och även själv speglar samhället, sådant det gestaltar sig inom tidningens egen läsekrets. Och det finns — vilket är synnerligen viktigt — likaledes talrika vittnesbörd om vad den lilla ortstidningen betyder för den fria medborgerliga debatten, en debatt som ju dock är och bör vara ett fundament för hela vårt demokratiska system. Minskar man ytterligare existensmöjligheterna för denna landsortspress, så beskär man i motsvarande mån möjligheterna till den fria debatt om vilken jag här talar.

Det är kanske inte alldeles ur vägen att erinra om några uppgifter som i går publicerades i tidningarna och som nog åtskilliga av kammarens ledamöter observerat. Av dessa uppgifter framgår att under förra året rådde nästan fullständig stagnation i fråga om de svenska tidningarnas upplagor. På grund av olika sammanfallande omständigheter, framför allt kostnadsstegringen, uppgick ökningen av den svenska pressens samlade upplaga under förra året till blott 200

exemplar. Om man ser denna siffra mot bakgrunden av den totala upplagesiffran, som är 3 474 000 exemplar, förstår var och en att det är fråga om en stagnation av ganska ödesdiger betydelse. Jag skulle också finna det beklagligt, om den svenska riksdagens andra kammare, när den nu går att fatta beslut, inte beaktade även denna sida av det problem som här möter och som enligt mitt förmenande är betydelsefullt. Jag är en vän av klara, uttömmande och rakt på sak gående ekonomiska resonemang i olika sammanhang, men det kan inte hjälpas att det understundom måste göras vissa undantag från denna regel, och jag finner att mycket goda både psykologiska och reella skäl talar för att det i detta fall sker ett sådant undantag och att man beaktar även de synpunkter på saken som jag här anlagt.

Härtill kommer den omständigheten att vi i dag faktiskt inte exakt känner postverkets verkliga kostnader för tidsningsdistributionen här i landet. Detta är ju ett spørsmål som ofta har diskuterats och där meningarna har brutit sig mot varandra och påstående stått mot påstående. Det har nu meddelats att vi så småningom skall få en utredning om dessa kostnader och jag anser att inte minst detta är en omständighet som bör observeras. Skulle det inte, ärade kammarledamöter, vara bättre att vi lugnade oss ett litet tag och inväntade denna utredning, innan vi slog till med en taxehöjning som skulle medföra så anmärkningsvärda kostnadsökningar för tidningarna som den nu föreslagna?

Jag kan för min del inte betrakta frågan om dessa taxehöjningar som en renodlad statsfinansiell angelägenhet. Jag anser att frågan rymmer vida kulturella aspekter som måste tillmätas mycket stor betydelse när andra kammaren nu går att fatta sitt beslut.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till reservationen.

Höjning av postavgifter.

Herr talmannen tillsporde nu kammarens ledamöter, huruvida förhandlingarna skulle avbrytas för middagsrast eller utan avbrott fortsättas; och beslöts att sammanträdet skulle fortsättas.

Härefter yttrade:

Herr **SUNDSTRÖM**: Herr talman! De taxehöjningar som det här gäller är naturligtvis en åtgärd, som särskilt för tidningarna inte är vidare angenäm, men jag tror att den som tar del av den motivering generalpoststyrelsen och Kungl. Maj:t här förebragt skall nödgas erkänna att de är ofrånkomliga. De har sin motivering främst däri, att löneutgifterna och andra kostnader för postverket stegrats på ett sådant sätt, att postverkets rörelse inte går ihop om inte taxehöjningar företages. Dessutom har, såsom också herr Kristensson i Osby här sagt, den minskning av frekvensen som skett i fråga om postförsändelserna bidragit till nedgången av rörelsens överskott. Jag tror emellertid att det är förhastat att dra den slutsatsen, att denna minskade frekvens uteslutande skulle bero på de taxehöjningar som tidigare ägt rum. Det är inte säkert att frekvensen skulle ha varit avsevärt större om taxorna hade bibehållits oförändrade.

Med de taxeändringar som nu föreslås sjunker postverkets beräknade överskott för innevarande budgetår från 37 miljoner till ett så lågt belopp som 17,2 miljoner, och om inte särskilda åtgärder vidtages, kommer för nästa budgetår det beräknade överskottet på 35 miljoner att förbytas i ett underskott på inte mindre än 7,4 miljoner. Det är de nakna fakta, som vi har att beakta.

Nu kan det naturligtvis sägas att man på detta område liksom på alla andra skulle kunna gå subventionsvägen och låta underskottet täckas av skattemedel. Men är vi verkligen, ärade kammarledamöter, beredda att i en

högkonjunktur som den nuvarande knä-sätta en sådan politik i fråga om de affärssdrivande verken, som ju i regel anses böra kunna bära sina egna kostnader?

Det kan ju också ställas den frågan, om inte andra utvägar står till buds för postverket att klara upp situationen och prestera det överskott som kan anses normalt. Därpå vill jag svara att besparings- och rationaliseringssträvandena inom postverket har, såsom generalpoststyrelsen själv påpekar, haft en sådan omfattning att det nog finns ytterst litet att hämta på den vägen. Vad återstår det då för andra utvägar än taxehöjningar? Jag tror att reservanternas skall nödgas medge att det är, såsom jag framhöll i början av mitt anförande, helt enkelt ofrånkomligt att tillgripa taxehöjningar.

Det råder ju också, såsom herr Hagberg här själv påpekat, praktiskt taget enighet över hela fältet när det gäller de föreslagna taxehöjningarna med undantag för postbefordringsavgifterna för tidningarna, som naturligtvis är de föreslagna åtgärdernas ömmaste punkt. Jag vill emellertid framhålla att postbefordran av tidningar för närvarande beräknas medföra ett underskott för postverket på 16,7 miljoner. Herr Hagberg har inte precis underkänt den beräkningsgrund, som postverket härvidlag använt, men han har å andra sidan inte velat direkt vitsorda att underskottet har exakt den storlek som den framräknade siffran anger. Jag vill naturligtvis inte heller utställa någon växel på att siffran är hundra procentigt riktig, men nog måste väl de kontinuerliga beräkningar, som generalpoststyrelsen gör, tillmätas så mycket vitsord, att siffrorna kan sägas visa ungefär vartåt det hela lutar. Det är sålunda alldeles klart att en underlåtenhet att vidtaga ytterligare taxehöjningar måste leda till en betydande ökning av det underskott som postverkets tidningsbefordran nu lämnar.

Höjning av postavgifter.

Generalpoststyrelsen har föreslagit att avgiften för tidningsbefordran skulle höjas med 30 procent. Kungl. Maj:t har modifierat förslaget och föreslagit en höjning med allenast 20 procent. Motionärerna däremot anser att 10 procent är den riktiga höjningen. Vi bör emellertid besinna att en höjning med 20 procent inte ens täcker kostnadsökningen för denna postbefordran och att alltså det beräknade underskottet på densamma kommer att ytterligare öka även med den taxehöjning, som skall vidtagas.

Men, säger man kanske, tidningarna har ju en så stor kulturell mission att fylla och är av sådan betydelse för den politisk-demokratiska upplysningen, att det är skäligt att statsmakterna påtar sig det eventuellt ökade underskott på postverkets tidningsbefordran, som skulle uppkomma om taxehöjningen begränsades till 10 procent. Ja, det beror naturligtvis på vilka krav man har på postverket när det gäller förräntning och överskott. Kungl. Maj:t har för sin del ansett att sådan som situationen är måste man ge avkall på kravet att erhålla det överskott, som beräknats i budgeten, och sålunda nöja sig med ett överskott på 10 miljoner kronor i stället för beräknade 35 miljoner. Då frågar jag kammarens ledamöter: Tycker ni att det är skäligt att en så betydande rörelse som postverket inte skall beräknas ge tio miljoner kronor i överskott? Vi skall komma ihåg att med denna ytterligt stora rörelse behövs det en mycket obetydlig kostnadsförskjutning för att de beräknade inkomsterna inte skall förslå att täcka postverkets utgifter.

Med bifall till reservationen skulle det inräknade överskottet på tio miljoner sänkas med ytterligare två miljoner till åtta miljoner. Då blir situationen naturligtvis ännu mera ohållbar för postverket. Utskottet har inte funnit det möjligt att bifalla motionens yrkande på denna punkt med hänsyn

just till nödvändigheten av att hålla postverkets ekonomi på åtminstone en sådan nivå, att skattemedel inte behöver tillgripas för att få rörelsen att gå ihop.

Man skall inte överdriva den roll som postbefordringsavgifterna spelar för tidningarnas ekonomi. Ni behöver inte för mig framhålla svårigheten att få tidningarna att gå ihop. Jag äger en tjugofemårig erfarenhet på det området. Men när man gör gällande att höjningen av dessa postbefordringsavgifter skulle vara något som betyder liv eller död för tidningarna, överdriver man ganska kraftigt. Det är inte postbefordringsavgifterna som är orsaken till den eventuella tidningsdöden eller upplagornas tillbakagång. Det är andra och mycket större kostnadsposter som därvid är avgörande. Det skulle bara behövas en sänkning av papperspriserna med två eller tre öre för att helt kompensera höjningen av postbefordringsavgifterna.

Om jag för en mycket representativ samling tidningar delar upp abonnemangsavgifterna på postbefordringsavgifter och utgivarmedel visar det sig att utgivarmedlen, d. v. s. vad som återstår sedan postbefordringsavgiften är erlagd, ökat mycket kraftigt, i det extremaste fallet 195 procent, från 1935 till 1952, under det att postbefordringsavgifterna stigit med högst 81 procent. Detta visar tydligt att det är andra kostnadsposter som har föranlett den abonnemangsavgiftshöjning, som kanske är den kraftigaste orsaken till upplageminskningarna.

Med detta vill jag naturligtvis inte undervärdera svårigheterna för tidningarna och önskvärdheten av att man i görligaste mån möjliggör för dem att fortsätta med sitt betydelsefulla värv. Men om detta skall ske på bekostnad av postverkets ekonomi, skjuter man väsentligt över målet. De direkta bidragen för detta ändamål från postverkets sida är i varje fall

Höjning av postavgifter.

så pass betydande att de inte rimligen kan höjas.

Utan tvekan är trots höjningarna den billigaste distributionsformen för tidningarna den som postverket består. Det bevisas bäst av att, sedan det blivit medgivet för tidningarna att befordra sin upplaga genom posten även på utgivningsorten, denna utväg i hög grad har anlitats under de sista åren, därför att det numera är så kostsamt och så svårt att få tidningsbud som bär ut tidningarna. När man nu vid vissa tidningar tillgriper andra befordringsmetoder, med bil, buss o. s. v., är det ingalunda därför att den metoden är billigare utan därför att tidningarna anlägger andra synpunkter. När de har råd att kosta på en dyrbar distributionsapparat av annat slag för att vinna vissa fördelar är det inkonsekvent att kräva att postverket skall göra de upppoffringar man här begär.

Det har i reservationen sagts att lantbrevbärarnas turer inte kommer att minskas och att det inte innebär någon kostnadsökning om också tidningarna finge följa med. Ett sådant betraktelsesätt är orimligt. Om vi försöker dela upp de kostnadsökningar, som är förbundna med varje tur en lantbrevbärare gör, på postväskans innehåll, skall vi nog lätt finna att det mesta av kostnadsökningarna rätteligen bör läggas på tidningarna, som utgör övervägande delen av postväskans innehåll och obestriddligen den tyngsta delen av bördan.

Jag skall inte gå in på tidningarnas kulturella uppgifter. Jag vill bara tillägga att utskottet har varit lika angeläget som reservanterna att vitsorda den saken. Vi är lika livligt övertygade om betydelsen av en fri och stark tidningspress. Men inför de nakna ekonomiska fakta som vi har ställts inför har vi inte ansett oss kunna tillmötesgå motionärernas önskemål, detta så mycket mindre som departementschefen, såsom jag har redogjort för tidigare, har företagit en prutning på

generalpoststyrelsens krav, vilket utgör ett obestriddligt tillmötesgående gent emot tidningarna.

Med det förslag som här föreligger borde tidningarna utan tvekan ha kunnat känna sig nöjda. På de skäl jag anført ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HAGBERG** i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Herr Sundström förmenade att det inte vore riktigt att lägga hela skulden för stagnationen eller nedgången för posttrafikens vidkommande på de mycket avsevärda taxehöjningarna. Men herr Sundström har därvidlag alldeles förbisett det mycket bestämda uttalande på den punkten som generalpoststyrelsen själv gör enligt propositionen. Den skriver: »Med hänsyn till de stora höjningar som vidtogos föregående år beträffande flertalet postavgifter och den ogynnsamma inverkan dessa höjningar i vissa fall haft på posttrafiken anser generalpoststyrelsen dock, att nya portohöjningar böra vidtagas blott i begränsad omfattning och endast beträffande sådana rörelsegränser, som i nuvarande läge förmodas kunna bära en ytterligare avgiftsstegring.» Det är ju ett klart och otvetydigt besked.

Propositionen är rätt sparsam med uppgifter, inte minst om trafikens stagnation eller nedgång. Med anledning därav införskaftade bevillningsutskottet under hand från generalpoststyrelsen vissa upplysningar, som är redovisade i betänkandet. Dessa tror jag alldeles särskilt bör intressera kammarens ledamöter. Därav framgår bl. a.: »Om man — med bortseende från portohöjningarna — använder frankoteckensuppbörden såsom en mätare på den posttrafik, till vilken uppbörden hänför sig, företer utvecklingen en annan bild. År 1948 uppvisar då en ökning i förhållande till år 1947 med endast 3,5 procent, vilket i huvudsak motsvarar vad som erfarenhetsmässigt anses vara nor-

Höjning av postavgifter.

mal årlig tillväxt. För åren 1949 och 1950 föreligger en ökning med 0,5 respektive 3 procent medan för år 1951 en nedgång skett med 0,3 procent.»

Herr talman! Meningen är väl i alla fall inte att statsmakterna skall behandla de affärsdrivande verken så, att allmänheten i allt mindre utsträckning använder sig av deras tjänster. Sådana serviceverk, som posten och en del andra statliga verk är, skall väl stå allmänheten till tjänst och allmänheten skall väl kunna vara belåten med dem. Statsmakterna skall inte föra en sådan politik att allmänheten drar sig ifrån dessa verk och söker sig andra vägar, vilket skett i fråga om posten. Bl. a. inom näringslivet har man genom rationaliseringar och på andra sätt i avsevärd utsträckning underlåtit att använda posten som distributör.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill inte förneka sambandet mellan försändelsefrekvensen och taxehöjningarna. Men det kan vara andra förklaringar än taxehöjningarnas inverkan till den minskade frekvensen. Man kan ha uteslutit vissa försändelser, som kanske varit onödiga, och inskränkt sig till att sända sådant som är av viktigare natur. Jag tror inte att det föreligger någon risk att man skall anlita andra distributionsmedel på detta område, därest man tar hänsyn till kostnaderna. Tidningarnas användning av andra distributionsmedel har jag redan berört. Det gjordes försök vid sista taxehöjningen att införa s. k. privata postverk, men deras saga blev mycket kort på de flesta orter. Det visade sig att det långt ifrån blev billigare, och tillförlitligheten i dessa distributionsanordningar gjorde att de självdog ganska kvickt.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Jag skulle i stort sett ha kunnat nöja mig med att instämma i herr Kristenssons i Osby yttrande, men i egen-

skap av motionär tillåter jag mig dock att några minuter ta kammarens tid i anspråk.

Reservanternas syn på frågan har ju redan så väl redovisats, att jag inte nu skall uppehålla mig därvid. Jag skall inte heller gå in på de stora ekonomiska problem som sammanhänger med postverkets rörelse. Jag vill dock något stanna vid vad utskottet har återgivit ur propositionen. Det heter där bl. a.: »Med hänsyn till att en tendens till försvagning av vissa delar av posttrafiken inträtt under de senaste månaderna, begränsar styrelsen sitt förslag till sådana rörelsegrenar, som i nuvarande läge förmodas kunna bära en ytterligare avgiftsstegring.» Jag tycker att detta uttalande röjer en viss, mycket välgörande försiktighet. Men när man till de rörelser som »förmodas» kunna bära en avgiftsstegring räknat även tidningsrörelsen, är jag mycket tveksam om huruvida man förfarit riktigt. Vi har i vår motion påpekat att om den i propositionen föreslagna höjningen av 20 procent medräknas, har avgifterna för tidningsbefordran på något mer än ett par år höjts med över 80 procent. Även om postverkets utgiftsökningar på grund av lönehöjningar och andra kostnadsstegringar varit mycket stora, är de dock inte av sådana proportioner som höjningen av avgifterna för postbefordran av tidningar. För de stora tidningarna i storstäderna, som har en egen distributionsapparat och som i mycket hög grad lever på annonser, är kanske inte 20 procents höjning av avgiften för tidningsbefordran någon livsfråga men för de många mindre tidningar ute i landsorten, som kämpar hårt för sin existens, är den av mycket stor betydelse. Jag är säker på att man ute på dessa tidningar med inte så liten ängslan väntar på hurudan utgången av den här föreliggande frågan kommer att bli i riksdagen. Dessa tidningar är i mycket hög grad beroende av att kunna hålla prenumerationspriset

Höjning av postavgifter.

så lågt som möjligt, och de måste noga överväga, huruvida det är möjligt för dem att höja detsamma med en enda krona. Såsom kammarens ledamöter säkert vet, har också en hel del landsortstidningar, som mycket länge fört en hård kamp i ekonomiskt avseende, måst sträcka vapen inför dyrtiden och antingen helt enkelt upphöra eller också slås samman med andra tidningar. Jag har hört mig för och fått reda på att minst ett tiotal tidningar på detta sätt upphört på endast ett och ett halvt år. Jag tycker att detta säger en hel del. Det kan väl ändå inte vara riktigt att tidningarna skall bli tvugna att upphöra. Det är väl inte dit man vill nå. När det gäller tidningarnas ekonomiska bärkraft kan det inte vara riktigt att räkna som gubben i skogen gjorde när han lastade timmer och sade, att om hästen orkar med den, så orkar han också med den.

Nu vet jag att det vore att skjuta över målet om man sade, att just de höjda posttaxorna skulle vara den enda anledningen till tidningsdöden. Att lägga på ytterligare 20 procent är dock för mycket. Jag erkänner styrkan i herr Sundströms argument: prishöjningen å tidningspapperet, men det är inte det problemet vi har att stanna inför i dag.

Jag vill även, herr talman, uttala den bestämda åsikten, att tidningarnas förtjänstmarginal är så pass hårt beskuren, att den inte utan vidare åtgärder kan ta emot en höjning av befodringsavgiften på ytterligare 20 procent. Inom företagen måste man fråga sig varifrån pengarna till de höjda postbefodringsavgifterna skall tagas. Det finns då inte någon annan utväg än att höja prenumerationsavgifterna. Det är klart, att det inte betyder så mycket för den som har stora inkomster, att den tidning man håller sig med ökar med fem eller tio kronor. Annorlunda blir det emellertid med en hel del små inkomsttagare, t. ex. folkpensionärer och en del andra. Jag vet att de kommer in på tidnings-

expeditionen och klagar och frågar om man åter skall höja tidningsavgiften. De vill så gärna hålla sig med den tidningen, men stiger den ytterligare i pris uppstår frågan, om de har råd till det. Jag vill, herr talman, inte ett ögonblick förfalla till någon sentimentalitet — jag vet, att det inte alls passar i riksdagen — men jag tycker inte att det är oriktigt att påpeka även denna lilla enkla synpunkt.

Det är, herr talman, även en annan liten detalj, som jag skulle vilja säga några ord om innan jag slutar. Posten har ju — som det också framhölls i första kammaren i går — på vissa håll gjort framställningar om att få övertaga den distribution av tidningar, som tidningsföretagen nu utför i egen regi. Som motivering har anförts, att postverket därigenom inte skulle öka sina utgifter men väl sina inkomster med rätt stora belopp. Om man nu är intresserad av att få övertaga ytterligare postbefordran av tidningar och detta anses vara ekonomiskt förmånligt, då kan det väl inte samtidigt vara just denna befordran, som skaver håll på postverkets fickor. När reservanterna säger att det måste vara angeläget att statsverket inte genom sin prispolitik bidrar till en höjning av den allmänna prisnivån i landet i annan mån än som är oundgängligen nödvändigt, då tror jag att detta resonemang har full bärkraft.

Herr talman! Även med hänsyn till det faktum — vilket herr Hagberg i Malmö mycket kraftigt poängterade förut i debatten — att en fullständig utredning rörande kostnaderna för tidningsdistributionen enligt generalpoststyrelsen snart skall sättas i gång, är det skäligt att gå fram med stor försiktighet när det gäller att höja avgifterna. Man har ju dock, som förut påpekats, från den 1 januari 1949 höjt avgifterna ned något över 70 procent.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Höjning av postavgifter.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr VIGELSSBO: Herr talman! Jag tillhör dem som undertecknat den till bevillningsutskottets betänkande i denna fråga fogade reservationen. Det torde då också vara lämpligt att jag med några ord berör orsakerna till mitt ställningstagande.

Alla torde ju kunna vara överens om — både de som står för utskottets förslag och de som skrivit under reservationen — att utgiftsökningarna för postbefordran varit högst väsentliga under de senaste åren. Nu kan man kanske hålla med herr Sundström om att dessa kostnadsökningar ändå inte varit orsaken till den tidningsdöd, som de senaste åren ägt rum. Samtidigt måste man väl ändå hålla med herr Gustafsson i Borås när han i sitt anförande sade, att om man förut har en mycket stor utgiftsbelastning för tidningspressen, då kan även mycket små utgiftsökningar ha en avgörande betydelse för ett företags vara eller icke vara.

En hel del synpunkter har förts fram i denna diskussion. Det har här sagts, att generalpoststyrelsens beräkningar ger vid handen, att tidningsdistributionen går med förlust eller i varje fall inte lämnar något överskott. Nu har jag väldigt svårt att förstå riktigheten i den uppdelning, som skett inom generalpoststyrelsen, enligt vilken man gör beräkningar för de olika befordringsgrupperna: paketbefordran, brevbefordran o. s. v. Varför har man inte kommit underfund med att man skall räkna detta företag såsom en ekonomisk enhet på samma sätt som man gör beträffande t. ex. statens järnvägar? Jag kan inte förstå annat än att även postverket skall räknas som en ekonomisk enhet. Man bör inte på detta sätt bryta ut vissa detaljer ur denna enhet och säga, att den här detaljen har gått med underskott och denna detalj har gått med överskott.

Man kan nu närmare se på denna fråga och tänka sig in i den utveckling som kommer att äga rum. Jag skall inte på något sätt se frågan ur kulturella aspekter utan vill endast lägga rent ekonomiska synpunkter på den. Herr Sundström har i dag inte sagt, att de stora tidningarna som draga mycket papper och har mycket stor vikt, de får betala en mycket hög avgift, och detta skulle innebära att de kommer att få bära en hårdare belastning än de mycket små och magra landsbygdstidningarna. Detta sades i går i första kammaren, men herr Sundström aktade sig för att säga det.

Resonemanget är emellertid riktigt under förutsättning att de stora tidningarna anlitar postverket vid distributionen. De stora tidningarna anlitar i allt större utsträckning järnvägen. Stockholms-tidningarna, både morgonupplagorna och aftontidningarna, går numera ut såsom ilgods med järnvägen till pressbyrå och försäljes sedan i Pressbyråns kiosker. Dessa tidningar kommer inte att anlita postverket vid befordran, och följaktligen torde de ha mycket litet intresse av om vi i detta sammanhang höjer avgiften med 10 procent eller 20 procent. De är kanske mest intresserade av om vi höjer avgiften med 30 eller 40 procent. Om vi här utgår ifrån att vi höjer avgiften med 20 procent, således i enlighet med propositionens förslag, då innebär detta att ännu fler av de stora tidningarna måste göra upp en ekonomisk kalkyl och fråga sig, om de skall fortsätta att skicka ut tidningarna med postverket eller om de skall slå in på samma väg som Dagens Nyheter, Stockholms-Tidningen och Stockholms aftontidningar och ordna befordringen medelst järnväg och ilgods. I samma mån som tidningarna mer och mer övergår till järnvägsbefordran kommer postverkets kostnader för de tidningar, som inte har möjlighet att välja befordringsgången, att ytterligare öka. Vi får säkert an-

Höjning av postavgifter.

ledning att återkomma till detta flera gånger och konstatera, att många tidningar gått med ännu större underskott med anledning av att upplagorna minskat undan för undan i samma mån som de stora tidningarna övergått till att välja andra befordringsmöjligheter.

Jag skall inte fördjupa mig mera i denna diskussion. Enligt min mening har de små landsbygdstidningarna måhända två möjligheter att klara sig. Vi räknar med att en del tidningar kanske haft sådana inkomster, att de kan ta denna utgiftsökning utan att behöva höja prenumerationspriset. Men det finns också tidningar som är i ett sådant ekonomiskt läge, att de är piskade att höja prenumerationspriset för att täcka de ökade utgifterna. För de små landsortstidningarna kommer man då upp i ett sådant prisläge, att vederbörande prenumeranter måste överväga, hurvida de skall fortsätta med denna tidning eller övergå till en av de stora stockholmsstidningarna, eftersom pris skillnaden inte blir så särskilt stor.

Jag måste säga att jag med oro ser på framtiden när utvecklingen går i den riktningen. Skall de små tidningarna ute på den svenska landsbygden, som dock haft mycket stora uppgifter att fylla, utmanövreras av de stora och kapitalstarka tidningskoncernerna. Man kan t. ex. tänka sig hur Kreuger och Bonnier här i Stockholm samtidigt som de bekämpar varandra även skall få monopolrätten att svara för hela svenska folkets kulturella upprustning. Jag har svårt att tänka mig in i en sådan situation.

Innan jag slutar vill jag emellertid ge postverket ett erkännande. Det har i detta sammanhang sagts, att man utökat lantbrevbärningslinjerna. De insatser som i det sammanhanget gjorts från postverkets sida är vi från den svenska landsbygden synnerligen tack samma för. Kunde sedan postverket, trots söndagsutbärningens inställande åtminstone vid landsbygdens små post-

stationer på söndagsmorgnar och andra helgdagsmorgnar dela ut tidningarna i postfacken, då skulle vi ännu mera uppskatta postverket för dess tjänster.

Med de utgångspunkter jag har i denna fråga har jag funnit mig böra stanna för reservanternas förslag. Jag vill säga, att reservanterna ingalunda har haft någon negativ inställning till denna fråga. Vi har också gått med på en avgiftshöjning men med 10 procent. Propositionen har ju begärt 20 procent och generalpoststyrelsen 30. Jag menar således att också vi har en positiv inställning, även om vi inte ansett oss kunna gå så långt som propositionen begär.

På nu anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill påpeka, att när man begagnar sig av andra distributionsformer än postbefordran, så inträffar det att postfunktionärer gör framställning om att återfå distributionen för postverkets räkning. Jag vet att det argumentet anfördes i första kammaren, men det bevisade i detta sammanhang ingenting, ty det är givet att om en viss tidningsupplaga går med samma bil, kan kostnaderna inte bli så stora. Anledningen härtill är måhända också i vissa fall att en poststationsföreståndare gärna ser att han får så många abonnemang som möjligt så att hans postkontor skall ge en så god intäkt som möjligt. Om tidningarna befordras på annat sätt kan det hända att intäkten blir mindre, varigenom poststationen kan komma att placeras i en lägre klass.

Herr Vigelsbo tyckte, att det var egendomligt att postverket på detta sätt kalkylerade med olika kategorier av uppdrag, vilken kostnad som kommer på envar av paketpost, brevpost och tidningspost o. s. v. Men det är ju alldeles självklart att ett verk som postverket måste använda en sådan metod. Hur skulle man annars kunna få den minsta grund för att avväga taxorna, avgöra

Höjning av postavgifter.

vilken kostnad den ena eller den andra tjänsten åt allmänheten drager. Herr Vigelsbo vill nu att vi skall se postverket såsom en enhet. Jag vill då replikera, att även om vi betraktar postverket som en enhet, så kräves, vilket jag tror mig i mitt första anförande ha kunnat uppvisa, även från dessa utgångspunkter minst de taxehöjningar som Kungl. Maj:t föreslagit. Vill man sålunda få ett rimligt överskott, ja ett minimum av överskott på rörelsen, är man tvingad att acceptera dessa taxeförhöjningar. Vill man däremot laborera med ett underskott och skattemedel, kan man naturligtvis göra det, men jag tror att i den ekonomiska situation, som vi befinner oss i, är en sådan utväg icke tillräddig.

Vad beträffar möjligheterna att befordra tidningarna på järnväg på sätt som storstadstidningarna gör, så tror jag inte att det skulle vara någon ekonomisk vinning för småtidningarna. Säkerligen skulle det bli en dyrare affär än att anlita postverket.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag tänker inte trötta kammaren med att upprepa alla de argument som vi tidigare haft anledning anförda i motiveringen för vårt ställningstagande, då vi avvisat denna form av indirekt beskattning. Jag har heller inte för avsikt att ta ställning på samma sätt som en hel del talare här gjort, d. v. s. se frågan enbart ur tidningarnas synpunkt, även om jag kan anse de anförda synpunkterna vara berättigade. Även om det är ett berättigat intresse att förhindra att på det viset tidningarnas spridning fördyras, vill jag ändå som representant för den grupp i samhället, som får betala det hela, d. v. s. tidningsläsarna, och som ju inte får vikkännas en kostnadsökning på 10 eller 20 procent utan betydligt mera, då alla parter skall försöka tjäna på en dylik höjning, vill jag inskränka mig till att säga endast några ord.

Mina partikamrater i första kammaren har väckt en motion, med yrkande

om avslag på propositionen. De har i motionen hänvisat till att även generalpoststyrelsen i sitt yttrande varnat för att på nytt och så kort tid efter föregående höjning ytterligare fördyra postavgifterna. Generalpoststyrelsens yttrande kan inte tydas på annat sätt än att den föregående avgiftsökningen medfört en betydande förlust. Detta borde väl vara en varning då man ånyo skall söka genomföra ytterligare fördyring. Det finns anledning att tala om mycket dålig ekonomisk politik, då man tydligen inte vill ta hänsyn till föregående erfarenheter.

Vi har sagt att det är på tiden att inte falla undan för alla krav som reses från olika håll om prisstegringar och att riksdag och regering äntligen skall göra slut på dem. Jag har, när jag tänker på denna fråga, i tankarna några yttranden som fälldes för en vecka sedan på de olika första maj-mötena i vårt land, då många av riksdagens ledamöter var ute och gav det svenska folket råd om uppläggningsen av den politik man ansåg skulle bedrivas. Det sades då från de socialdemokratiska första maj-talarnas sida, att det var synnerligen angeläget att hindra den utveckling, som innebär fortsatt kapplöpning mellan priser och löner. Man betonade i dessa första maj-mötestal att det krävdes en samling av alla goda krafter för att försvara penningvärdet genom, som man kallar det, en energisk ekonomisk politik. Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att de tänkte sig, att man skulle resa ett block för att hindra ytterligare prisstegringar.

Jag vill, herr talman, endast fästa uppmärksamheten vid att här har dessa förstamajtalare en möjlighet att omsätta sina råd i praktisk handling genom att följa de råd vi anvisat i motion I: 399, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr EDBERG: Herr talman! Jag har tecknat mitt namn under den motion, som vunnit reservanternas bifall och

Höjning av postavgifter.

som samlade en hel utskottshalva. Jag vill med anledning därav säga några ord.

Jag vill först och främst säga, att jag mycket väl förstår det dilemma, i vilket kommunikationsministern befinner sig med hänsyn till det försämrade driftresultatet för postverket. Jag vill också framhålla, att jag uppskattar det obestridliga tillmötesgående som han visat, då han prutat ned generalpoststyrelsens äskande i fråga om befodringsavgifterna för tidningarna från 30 till 20 procent. När jag likväl för min del icke har kunnat följa kommunikationsministern mer än halvvägs, har det skett därför att tidningarna redan tidigare har drabbats av så starka höjningar när det gäller postbefodringsavgifterna, att man måste ifrågasätta om det kan vara rimligt att nu lägga ytterligare en relativt betydande sten på bördan.

Herr Sundström nämnde att postverkets underskott på tidningsdistributionen beräknats till 16,7 miljoner kronor. Det är självfallet en imponerande siffra. Jag kan på intet sätt bestrida den, men jag vill heller inte bekräfta den. Jag tror nämligen att alla beräkningsmetoder, vare sig man använder merkostnads- eller delningsprincipen eller någon annan, måste vara behäftade med betydande osäkerhetsmoment. Mot bakgrund av den från postverkets sida uppgivna förlustsiffran ställde herr Sundström den frågan, om det kunde vara rimligt att tidningarna skulle få lägre avgifter än den föreslagna på bekostnad av postverkets ekonomi. Han svarade själv, att det icke kunde vara rimligt med sådana oppoffringar från postverkets sida.

Det har i diskussionen, dock inte här i kammaren och jag betonar att herr Sundström icke använt argumentet, påståtts att postverket skulle subventionera tidningsföretagen. Jag tror att det finns anledning att någon minut uppehålla sig vid detta argument. Om själva distributionen av tidningarna skulle gå med en påvisbar förlust så är ändå inte

distributionen det enda som tidningsföretagen som sådana svarar för. Ser man distributionen av tidningar i relation till de dagliga miljonförsändelserna av postanvisningar, girosändningar, paketsändningar o. s. v., som tidningsrörelsen ger upphov till, finns det skäl för antagandet att den samlade verksamheten ger ett ingalunda oväsentligt stöd åt postverkets verksamhet. Jag menar inte att man på något sätt skall hårdra denna jämförelse, utan jag vill bara nämna den liksom i förbigående med anledning av det resonemang, som har förts på denna punkt.

Jag kommer tillbaka till frågan om de beräkningsmetoder, som kan användas för att få fram den beräknade förlusten på tidningsdistributionen genom postverket. Om inga tidningar skulle distribueras med lantbrevbäring eller i varje fall ett väsentligt mindre antal tidningar än hittills, är det då sannolikt att om man anser att distributionen av tidningarna för postverket innebär en förlust för verket, denna minskning av distributionen skulle leda till en bättre ekonomi för postverket? Herr Sundström menade för sin del, att man måste ha vissa beräkningsmetoder. Man får dela upp innehållet i väskan och se vad som är bärigt och vad som inte är bärigt. I och för sig är det ingenting att invända mot detta, men jag vill bestämt påstå, att även om icke en enda tidning distribueras genom lantbrevbäring, skulle de flesta lantbrevbärlinjerna ändå få upprätthållas. Något annorlunda förhåller det sig i de större städerna, men även där talar starka skäl för att man icke kan förlänga utbäringslinjerna hur långt som helst, om man inte hade tidningarna att frakta.

Jag har med detta endast velat säga att jag tror, att man bör vara något försiktig, när man ser på resultaten av de olika beräkningsmetoder som används. Man manas kanske till större försiktighet när man ser att de olika beräkningsmetoderna ger rätt skilda utslag. Om

Höjning av postavgifter.

man objektivt, t. ex. med delningsprincipen, skulle komma underfund med att tidningsdistributionen går med förlust — det är mycket svårt att påvisa det — är det i och för sig ingenting nytt.

Jag vågar bestämt hävda, att det icke kan förhålla sig så, att postverkets kostnader för tidningsdistributionen har ökat med hela 87 procent sedan 1 januari 1949. Även om kostnaderna har ökat rätt väsentligt, förefaller det icke troligt att de har ökat i denna utsträckning. Jag ber att få påpeka, att om man ser denna kostnadsökning i relation till övriga taxehöjningar, måste man säga att dessa absolut ligger i överkant.

Det kan ytterligare anföras att den nu föreslagna taxehöjningen, den tredje på mycket kort tid, kommer, som tidigare erinrats av flera talare, i ett för tidningarna högst ogynnsamt läge. I går kunde man i alla tidningar läsa rubriker om tidningarnas kris, en kris som beror på kraftiga utgiftshöjningar på en rad olika områden. Postbefordringsavgifterna spelar därvid ingalunda någon oväsentlig roll. Tidningspaperet har ökat med 75 procent, lönerna med 35 å 38 procent, och postbefordringsavgifterna har hittills ökat med 50 å 60 procent. För övrigt bör man se detta i relation till levnadskostnadernas stegring, som under samma tid — jag väljer som utgångspunkt den 1 januari 1949 — har varit 24,7 procent. Det som har åstadkommit krisen är att tidningarna inte har kunnat få compensation för dessa utgiftsstegringar.

Under samma tid har prenumerationspriset kunnat höjas med 45 procent, lösnúmerpriset med 25 å 30 procent och annonspriset med 35 procent. Men redan dessa förhöjningar, som alltså inte motsvara de kostnadsförhöjningar tidningarna fått, har åstadkommit ett påtagligt köpmotstånd. Det har erinrats tidigare av någon talare, jag tror det var herr Hagberg i Malmö, hur upplagorna nu börjar visa en stagnerande tendens. Ser man på

annonsmarknaden finner man, att annonsvolymen för såväl rikstidningarna som landsortstidningarna inte bara stagnerat utan visar en klart sjunkande tendens.

I den årsredogörelse från Svenska tidningsutgivareföreningen, som i går publicerades i tidningarna och som gav anledning till rubrikerna om tidningarnas kris, heter det: »Trots verkställda justeringar av de egna priserna, besparingsåtgärder i skilda hänseenden samt ett intensivt försäljningsarbete synes emellertid det ekonomiska resultatet för flertalet företag ha avsevärt försämrats. Tidningsutgivarna ha i skilda sammanhang manifesterat sin oro för den fortsatta utvecklingen i detta hänseende; sålunda ha, i samband med träffande av olika ekonomiska uppgörelser av för branschen normerande karaktär, stark tvekan från olika håll uttalats rörande tidningsföretagens möjligheter att bära dessa ytterligare kostnadsökningar.»

Jag vill här betona att de tidningar, som löper den allvarligaste faran just nu på grund av dessa stegvisa höjningar i postbefordringsavgifterna, är de mindre landsortstidningarna.

Nu kan man naturligtvis säga som herr Sundström, att det här betyder ingalunda liv eller död för tidningarna — det är en kraftig överdrift. Jag vet inte om någon påstått, att det skulle gälla liv eller död för tidningarna. I så fall vill jag också understryka att det är en kraftig överdrift. Men det är alldeles uppenbart att i ett läge, där utgifterna har stigit så kraftigt som skett utan att tidningarna kunnat kompensera sig härför, betyder varje liten höjning ytterligare en droppe i bägaren.

När kommunikationsministern visat det tillmötesgåendet mot tidningarna, för vilket han är värd allt erkännande, att sänka de begärda 30 procenten till 20, så har han naturligtvis utgått ifrån att de 10 procent, som ligger mellan 20 och 30, ändå har en viss betydelse

Höjning av postavgifter.

för tidningarna, och då tror jag inte man kan förneka att de 10 procent, som ligger mellan 10 och 20, också kan ha en viss betydelse. En höjning så kraftig som 87 procent från den 1 januari 1949 måste tillsammans med andra faktorer komma att medverka till att tidningarna måste undan för undan försöka kompensera sig, men när man redan mött ett köpmotstånd, är det sannolikt att man kommer att möta ett ännu större, och risk finns, även om jag inte vill påstå på något sätt att befodringsavgifterna spelar den största rollen, att postverkets inkomster från tidningsrörelsen kan komma att minska, helt enkelt därför att man råkat i ett läge, där upplagorna kan befaras komma att gå ned.

Herr talman! Jag vill slutligen erinra om att generalpoststyrelsen och kommunikationsministern har varslat om en fullständigare utredning rörande postverkets tidningsrörelse. Från de utgångspunkter som jag inledningsvis antydde är jag kanske litet tveksam, om man kan finna någon fullkomligt tillförlitlig beräkningsgrund, men jag vill inte förneka möjligheten av att man kan finna en tillförlitligare beräkningsgrund, och det är för att finna en sådan som denna utredning avses komma till. Det förefaller mig då, som om man skulle kunna avvakta resultatet av denna utredning och gå fram en smula försiktigare än som skett, när det gäller att höja befodringsavgifterna för pressen.

Jag har, herr talman, med dessa ord argumenterat varför jag kommer att rösta för reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till alla inlägg här, av vilka de flesta gått ut på att vi skulle begränsa höjningen av postavgifterna för tidningsrörelsen med 10 procent.

Reservanternas huvudargument är väl

i första hand den, som man menar, mycket kraftiga höjning som har inträffat just för postavgifterna i tidningsrörelsen under de sista åren, och man begränsar då sin jämförelse till just tiden från 1949, när dessa postavgifter, efter att ha legat stilla ända från 1933, började röra sig uppåt. En sådan jämförelse kan ju inte vara riktig. Postverket kunde under de goda åren från 1933 till 1948 vara mycket generöst mot tidningarna och kunde ta de stora förluster, som ingen förnekar ha drabbat postverket vid dess befattning med tidningarna. Postverket kunde göra det därför att verkets ekonomi i övrigt var så pass god. Men när kostnadsstegringarna omkring 1948 höll på att ställa postverket i en försämrad ekonomisk situation var det omöjligt. Även postavgifterna för tidningar måste följa med i den allmänna uppgången.

Om man ser, vilket är det riktiga, totalt till vad som skett låt oss säga ifrån 1935, som brukar vara ett vanligt basår vid beräkningar av det här slaget, så skall man finna att varken postverkets taxor i stort eller postverkets taxor för tidningar har gått upp i samma utsträckning som andra kostnader i samhället. Om man tar utgångsåret 1935 finner man, att till dags dato före de stegringar, som nu kommer, har de allmänna posttaxorna ökat med 95 procent. Då ligger postavgifterna för tidningar utanför. Där är uppgången endast 56 procent, medan det allmänna konsumtionsindex i landet fram till januari månad i år har ökat med 117 procent från år 1935. Postverket har alltså inte ännu behövt anpassa sig helt uppåt till de allmänna kostnadsökningarna i samhället. Här har alltså ett statligt verk trots ständiga allmänna kostnadsökningar, som naturligtvis drabbat även det, faktiskt kunnat hålla sig med lägre taxor för allmänheten än praktiskt taget all annan verksamhet i landet. Om man tar de siffror som

Höjning av postavgifter.

skulle uppstå, om riksdagen följer propositionen, kommer man till en stegring för tidningsrörelsen från den 1 januari nästa år — lägg märke till att när vi diskuterar dessa avgifter för tidningarna är det ingen höjning i år utan från den 1 januari 1953 — på 87 procent, räknat från 1935, medan postverkets taxor i övrigt skulle höjas så, att de kommer att ligga på 105 procent. Med andra ord, det är ju alldeles tydligt att postverket eller rättare sagt Kungl. Maj:t och riksdagen under de här åren faktiskt har låtit tidningsrörelsen komma billigare undan än postverkets övriga kunder. Man har självfallet gjort det därför att tidningarna haft det mycket svårt under dessa år, och man har också gjort det med tanke på, såsom också här framhållits, det allmänna kulturella intresse som ligger i framför allt att vi kan få ut tidningarna på landsbygden.

Om man sedan ser till de förluster, som görs på tidningsrörelsen, så skall jag inte yttra mycket om det. Jag tycker det är egendomligt att man försöker bestrida postverkets beräkningar. Man brukar annars inte i kammaren bestrida de siffror som affärsverken eller myndigheterna lägger fram. Man brukar inte penetrera dem. Här görs från nästan varje talare gällande, att dessa siffror kan man inte lita på. Det har gjorts stora utredningar. 1949 gjordes en omfattande utredning, och när man för fram dessa siffror till dagens situation, kommer man till de förluster på tidningsrörelsen för postverket, som är redovisade av postverket och som finns i utskottsbetänkandet.

Jag vill erinra kammarens tidningsmän om att postverket föregående år förde förhandlingar med tidningsutgivareföreningen. Då begärde postverket att få full tackning för de omkostnader för tidningsrörelsen, som verket har, och man begärde därför en fördubbling av avgifterna, man begärde en hundraprocentig höjning. Tidningsut-

givareföreningen kämpade självfallet mot detta, men lägg märke till att tidningsutgivareföreningen medgav då en höjning med 50 procent. Det var vad tidningsutgivareföreningen ansåg sig böra tillstyrka för att komma undan det som var värre, nämligen 100 procent. Vi gick till riksdagen med det förslaget. Här gjordes en kompromiss, och riksdagen gick med på en höjning av 30 procent. Nu kommer vi med en höjning på 20 procent, och lägger man samman de 30 procenten förra året och de 20 nu, blir det inte i stort sett mer än vad tidningsutgivareföreningen förra året ansåg sig böra gå med på, trots att det sedan dess har inträffat en kostnadsstegring för postverket med 50 miljoner kronor från och med i år på grund av lönerörelserna under året.

Jag skall inte gå in på vad det betyder för tidningarna — det har representanter för tidningsutgivarna här klarlagt för oss. Vi vet mycket väl att det blir en ytterligare belastning på tidningarnas ekonomi från och med nästa år. Var och en som har intresse för tidningarna känner ju till hur andra kostnadsökningar är den verkliga skulden till tidningarnas svåra ekonomiska ställning. Om man jämför postavgifternas inverkan på tidningarnas ekonomi med utgifterna för papper, löner och de nya pensionerna, så är det alldeles tydligt att postavgifterna inte spelar någon betydande roll, och det är en våldsam överdrift att tala om att om denna höjning kommer till stånd nästa år, så skulle det innebära att en mängd tidningar kommer att nedläggas.

Jag har också kontakt med en hel del tidningar i landet och följer regelbundet i detalj deras ekonomi; jag vet således från fall till fall vad detta kommer att innebära. Det är naturligtvis bl. a. den möjlighet som vi haft och fortfarande har att få inblick i tidningarnas ekonomi som gjort, att jag var villig, när en del tidningsmän här i kammaren sökte upp mig och hade

Höjning av postavgifter.

ett resonemang för att få till stånd en kompromiss, att göra ett försök med kompromiss. Men då gjorde jag så, att jag tog bort 10 av dessa 30 procent och höjde i stället — för att få in de två miljoner kronor, som det rörde sig om — avgifterna på de mindre paketen. På det sättet fick postverket den behållning som var nödvändig.

Jag skall säga några ord om denna behållning. Lägg märke till att postverkets överskott för nästa budgetår var preliminärt, innan kostnadsstegringen kom, beräknad till 35 miljoner kronor. Föregående budgetår tror jag överskottet var 16 eller 18 miljoner kronor.

Det var som sagt beräknat till 35 miljoner kronor. Med kostnadsstegringen skulle det bli ett minus på 7 miljoner kronor. Det var omöjligt att tillåta det. Genom mina förslag här skall överskottet för nästa år bli preliminärt 10 miljoner kronor. Det är ett av de lägsta överskott, som postverket har haft. Lägg märke till vilken klen marginal dessa 10 miljoner kronor är för ett så stort verk. Det behövs bara, att vi t. ex. mitt under budgetåret från den 1 januari nästa år får en löneökning på någon procent, så ryker marginalen och vi skulle komma i den situationen, att postverkets rörelse inte skulle gå ihop. Jag är övertygad om att ingen här i kammaren skulle önska, att den situationen skulle inträffa, och jag kan självfallet, såsom ansvarig här för postverket, inte vara med om att så försvaga postverkets ekonomi.

Då säger man från tidningsrepresentationernas sida här i kammaren, att man kan väl i så fall vända blickarna åt annat håll och inte pressa tidningarna ytterligare. Jag kan försäkra kammaren — och jag tror, att de, som deltagit i utskottsbehandlingen och haft kontakt med postverkets chefer måste medge det — att det enda alternativet här är en allmän höjning av postavgiften, att höja den från 25 öre, till vilket belopp riksdagen höjde den förra året, till 30 öre.

Emellertid har ju här redan diskuterats vilken effekt fjolårets höjning fick på frankoteckenförsäljningen. Därvidlag kan man utläsa en viss tillbakagång, och det är alldeles uppenbart, att man inte då i första taget väljer den utvägen för att stärka postverkets ekonomi. Det har vi inte heller gjort utan försökt välja höjningen på andra ting och krupit så långt ner som till ett överskott på 10 miljoner kronor, vilket jag vill betona utgör en mycket svag marginal.

Slutligen har herr Edberg, herr Hagberg i Malmö och andra försökt att mot denna höjning anföra ett annat argument. Man säger att både postverket och departementschefen ju tala om en utredning, som skall komma till stånd om postavgifterna för tidningsrörelsen, och menar att alldenstund det här är ett provisorium, borde man väl kunna vänta med höjningen. Med anledning därav vill jag säga, att man måste lägga märke till varför det är ett provisorium och varför man skall göra en utredning. Det skall inte göras en utredning om postverkets merkostnader för tidningsrörelsen. Dem känner vi redan nu. Utredningen därom är färdig. Vad som skall utredas är, hur man skall kunna få täckning för dessa kostnader. Här har vi problemet om de små tidningarna som väger litet, om avståndsfrågor och mycket annat. Det är alltså inte fråga om att undersöka om de uppgifter postverket fått fram i sin utredning är riktiga eller inte — att dessa är riktiga, betraktar vi som klart — utan det är de förhållanden, som kan ha ändrats sedan postavgifterna en gång fastställdes, som skall undersökas.

När från postverkets sida de senaste årens höjningar betraktats som ett provisorium beror det på att postverket måste betrakta varje sitt förslag som ett provisorium, tills man framlägger ett förslag, om vilket man med säkerhet vet, att man får full täckning för sina

Höjning av postavgifter.

kostnader. Postverket vill inte betrakta 10 eller 20 procents höjning annat än som ett provisorium, eftersom det borde ha varit en långt mera betydande höjning för att postverket skulle få täckning för sina utgifter.

När det ligger till på det sättet skulle jag finna det mycket egendomligt om denna kammare skulle följa reservanterna och inte tillåta postverket att få tillbaka från tidningsrörelsen åtminstone en del av de stora kostnadsstegringar som faller på denna gren av postverkets verksamhet från och med i år. Jag ber kammarens ledamöter observera, att med 20 procents stegring täcks bara hälften av de i år kommande nya utgifterna på tidningsrörelsen inom postverket.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag föreställer mig, att åtskilliga av kammarens ledamöter nog hade väntat att kommunikationsministern skulle begagna sitt framträdande till att något litet kommentera det särskilda material, som bevillningsutskottet under hand ansett sig böra införskaffa från generalpoststyrelsen för att komplettera propositionen.

Jag tillät mig fästa uppmärksamheten på detta material i mitt tidigare anförande. Det är ju ganska märkliga omständigheter som här blottas. Detta material visar att, om man — med bortseende från portohöjningarna — använder frankoteckensuppbörden såsom en mätare på den posttrafik, till vilken uppbörden hänför sig, så är rörelsen i färd med att stagnera, detta avseende åren 1949 och 1950. Ser man på 1951, föreligger en nedgång. Jag tror det skulle vara värdefullt för kammarens ledamöter, om departementschefen här ville något belysa dessa förhållanden. Det är ganska anmärkningsvärt, att ett statens affärsdrivande verk visar en utveckling i denna riktning. Enligt min mening måste det i ganska väsentlig mån bero på en felaktig taxepolitik från

statsmakternas sida. Jag skall dock inte nu längre uppehålla mig vid denna sida av saken. Det vore, som sagt, värdefullt att få veta, hur man i kommunikationsdepartementet ser på dessa ting.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hagberg att min slutsats av denna tillbakagång drog jag i mitt anförande, där jag sade, att jag undvikit att ånyo aktualisera frågan om ytterligare höjning av det allmänna portot. Det har skett en viss tillbakagång här. Emellertid vet herr Hagberg, att den inte är så betydande. Man vågar inte se en bestämd tendens i den tillbakagång, som skett sedan det allmänna portot höjdes. Det beror självfallet på att, när man slopar lokalportot, betyder en höjning till 25 öre att portot blir jämförelsevis högt, och det dröjer en tid — det vet vi från andra statliga verks taxepolitik — innan allmänheten anpassar sig till denna högre avgift, liksom det i allmänhet dröjer innan allmänheten anpassar sig till det nya penningvärde, som vi har fått. Min slutsats är bara, att detta oroande tecken tyder på att skall vi föra en riktig taxepolitik, skall vi inte höja det allmänna portot utan försöka få täckning inom andra grenar av postverkets verksamhet. Då är det ganska naturligt, att man bland dessa grenar tar med tidningsrörelsen, där postverket uppenbarligen inte på långa vägar får täckning för sina utgifter.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Borde inte ett sådant resonemang, som kommunikationsministern här fört, leda till att man begränsar höjningen för tidningarna, ty vad inträffar, om reaktionen i fråga om tidningsavgifterna blir densamma som allmänhetens reaktion i fråga om brevportot? Det skulle ju kunna tänkas, att postverket i fortsättningen får ut mindre

Höjning av postavgifter.

av tidningsavgifterna än det skulle fått, därest man bibehållit status quo eller eventuellt inskränkt höjningen till de 10 procent, som reservanterna ifrågasatt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Jag bedömer inte läget så, att den 20-procentiga höjningen av postavgifterna i fråga om tidningsrörelsen kommer att få den effekt som herr Hagberg här talat om, eftersom jag vet, att denna kostnad för tidningarna inte betyder på långa vägar så mycket som andra kostnadsstegringar som inträffat och som kan komma att inträffa.

Herr **ORGÅRD**: Herr talman! Efter statsrådets inlägg skall jag bara komma med några kompletterande synpunkter.

Med anledning av replikväxlingen mellan herr Hagberg i Malmö och statsrådet angående verkan av de höjda postavgifterna, vill jag lämna den upplysningen i fråga om enhetsportot, som vi befarade skulle ha vissa verkningar i de större städerna, att det i fråga om Stockholm och Göteborg inte visat den nedgång man kunnat befara.

När jag lyssnat till vad reservanterna här anfört har jag fått den känslan, att debatten skulle röra sig om någon skatt, som man skulle lägga på tidningarna, att vi skulle befinna oss i det läge, som vi tidigare befunnit oss i, när vi diskuterat taxehöjningar för att få ut större summor av posten och andra verk. Då har det sagts: Vi skall väl inte göra posten till ett skatteinstrument. I det läget befinner vi oss emellertid inte nu, utan i ett helt annat, som statsrådet här belyst. Det är nämligen fråga om att postverket skall få en förräntning som är den minsta man rimligen kan begära — eventuellt kan det ju enligt detta förslag bli förlust i stället. Det är inte fråga om att

skattlägga tidningarna, utan att de skall bära sin del av de omkostnader posten har för distributionen. Även om man instämmer i allt vad som sagts om tidningarnas betydelse — och det gör jag — kan man väl ändå inte som ansvarig riksdagsman, vilken även måste se på en sund finanspolitik, sträcka sig så långt, att man inte vill medverka till att tidningarna skall betala åtminstone en del av kostnaderna för distributionen.

Reservanterna säger att vi måste se de olika grenarna inom postverket som ett helt, att det hela får jämnas ut o. s. v. och det kan ju vara riktigt i viss mån. Jag förmodar att vi är ense om att postverket skall ge rimlig avkastning och inte gå med förlust. Vi är väl eniga om att postverket och andra affärsdrivande verk inte skall subventioneras med skattemedel.

Med anledning av vad reservanterna sagt om att frågan om förlusten för postverket av tidningsdistributionen skulle utredas och att — såsom statsrådet framhållit — den summa som här uppgivits skulle vara oriktig, vill jag framhålla, att denna summa, 16,7 miljoner kronor, är den som man nu kan säga är säker. Men det är inte otroligt att siffran kommer att visa sig högre vid den fortsatta utredningen.

Om vi sålunda måste säga oss, för det första att vi inte kan ta ut något mera på andra rörelsegrenar, och för det andra att vi inte kan vara med om en politik, som minskar postverkets överskott och rent av medför risk för att det uppstår förlust, vad återstår då? Jo, herr Vigelsbo, att postverket måste rationalisera, och det mycket hårt. Och ligger inte i så fall den tanken nära till hands för oss, som representerar landsbygden, att det blir de svagare postlinjerna, som i första hand kommer att drabbas, att man med andra ord sätter en käpp i hjulet för den utveckling av postverkets verksamhet på

Höjning av postavgifter.

landsbygden, vilken vi alla hoppas på. Denna utveckling måste då stagnera. Om det blir en hård rationalisering, kan det t. o. m. tänkas bli indragningar.

Jag frågar mig då, om inte dessa perspektiv ur såväl kulturella som andra synpunkter kan väga lika tungt som vad man här sagt om tidningarnas stora kulturella betydelse. Det är ju härvidlag dock bara fråga om att tidningarna skall bära en del av postverkets kostnader för deras distribution!

Herr talman! Jag inskränker mig till att med stöd av de utav mig nu anförda synpunkterna, vilka varit de för mig avgörande i denna fråga, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VIGELSSBO: Herr talman! Jag skall inte ge mig in på något svaromål gentemot herr Orgård, utan jag vill endast ställa en fråga till herr statsrådet.

Herr statsrådet berättade om det samtal, som förts mellan regeringen och tidningsutgivarföreningen angående en tänkbar höjning av befordringsavgifterna, och att man då ifrågasatt en höjning med 100 procent, men att tidningsutgivarföreningen bjudit 50 procent — om jag inte missuppfattat saken. Jag skulle nu vilja fråga herr statsrådet, om och i vad mån tidningsutgivarföreningens styrelse representerar de små landsortstidningarna, vilka vi för vår del anser befinna sig i farozonen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen I: 399 av herr Ola Persson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den un-

der 2:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Sköld begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 92 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan fröken Höjer ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, vilken befanns vara ja-sedeln.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11

Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.

juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inleverans av tobaksskatt;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik indelning, m. m.; samt

nr 37, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 1 § förordningen om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 10.**Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om investeringskonto för skog.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 387, av herr *Hedqvist* hade hemställts, »att till lagen den 14 december 1951 om investeringskonto för skog göres sådant tillägg att från i § 1 a omnämnd skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, undantages sådan vedskog som upplåtes för fritidshuggning av ved för konsumentens eget bränslebehov».

Utskottet hemställde, att motionen II: 387 av herr *Hedqvist* om viss ändring i lagen om investeringskonto för skog icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén*, *Velander*, *Wehtje*, *Persson* i Svensköpp, *Sjölin* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen

13 — Andra kammarens protokoll 1952. Nr 16.

mätte för sin del besluta, att 1 § punkt a) lagen den 14 december 1951 om investeringskonto för skog skulle erhålla följande lydelse:

»tjugufem procent av den å beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, med undantag av vedskog, vartill avverkningsrätt upplåtits för att uteslutande tillgodose köparens eget husbehov av ved,».

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *NILSSON* i Svalöv: Herr talman! Den fråga som vi här har att behandla bygger på en motion av herr *Hedqvist*, som hemställt att köpeskillingen för sådan vedskog, som upplåtits för fritidshuggning, skall undantagas från skyldighet för säljaren att insätta visst belopp på investeringskonto.

I bevillningsutskottet var jag redan från början av den meningen, att motionen borde bifallas. Jag har nämligen alltsedan lagen om investeringskonto tillkom reagerat mot den inkonsekvens som råder, när det i denna lag stadgats att om vedskog försäljes avverkad, så skall ingen insättning på investeringskontot ske, medan däremot om vedskogen säljes på rot insättning skall företagas. I vilken form vedskog försäljes bör enligt min mening icke vara avgörande för huruvida insättning skall förekomma eller ej.

Frågan, såsom den upptagits i motionen, är visserligen icke av någon större storleksordning, men jag kan icke komma ifrån att den har en viss betydelse för vår bränsleförsörjning. Detta framgår av det yttrande, som statens bränslekommission under hand ingivit till bevillningsutskottet. Av detta yttrande framgår nämligen, att fritidshuggning — som i regel omfattar smärre avverkningsrätter av vedskog — har utnyttjats av 80 000—100 000 fritidshuggare, och att över en miljon kubikmeter brännved på detta sätt

Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.

kommit vår bränsleförsörjning till godo. Bränslekommissionen vitsordar att denna insats av fritidshuggarna varit av vikt för vår bränsleförsörjning. När kommissionen vidare framhåller, att skogsägarna visat en viss motvilja mot att upplåta avverkningsrätt åt fritidshuggare bl. a. under åberopande av skyldigheten att verkställa insättningar å investeringskonto, anser jag att man bör sätta tilltro även till denna förklaring. Utskottsmajoriteten försöker resonera bort detta och förklarar, att oobenägenheten har andra orsaker, framför allt då det gäller skogsbolagen. Det är klart, att dylika andra orsaker också kan finnas, men låt oss i första hand få bort de orsaker, som troligen väger tyngst. Hit hör nog insättnings tvånget på investeringskonto, en fråga, som har liten betydelse för skogsbolagen men väl en relativt stor betydelse för jordbrukare, som innehar medelstora skogar.

En väsentlig anledning till att utskottsmajoriteten har gått på avslagslinjen är tydligen det yttrande, som riksskattenämnden avgivit i denna fråga. Jag vill emellertid fråga: Är det någon som väntat sig, att riksskattenämnden skulle tillstyrka ett sådant förslag som här framställts av motionären? Riksskattenämnden förklarar själv att den sett frågan endast ur de synpunkter, som nämnden har att företräda, nämligen att verka bl. a. för likformighet i beskattningen och effektivitet i taxeringskontrollen.

Vad är det då för krångel, som skulle bli följden av ett bifall till reservationen? På jordbruksbilagan till självdeklarationen deklareras intäkt av skogsbruk under tre rubriker: 1) intäkt av sålda skogsprodukter, 2) intäkt på grund av upplåten avverkningsrätt och 3) intäkt av skogsavverkning i samband med upplåtelse av marken. Om nu beskattningsnämnden ur deklarationen skall direkt kunna avläsa det belopp, som skall ligga till

grund för beräkning av det belopp, som skall insättas på investeringskonto och för vilket deklaranten i anslutning därtill skall åtnjuta uppskov med taxeringen, måste man tydligen göra en uppdelning av den första inkomstposten, när inkomsten från avverkad försåld brännved skall undantagas från insättningsskyldigheten. Ingen har, så vitt jag vet, klagat över detta förhållande.

Ett bifall till det förslag som här nu föreligger, betyder att man måste göra en uppdelning även av den andra inkomstposten, nämligen intäkt av upplåten avverkningsrätt, därför att vedskog, vartill avverkningsrätt upplåtits för att uteslutande tillgodose köparens eget behov av ved, då också skall undantagas från insättningsskyldigheten. Därvidlag opponerar sig emellertid riksskattenämnden och bevillningsutskottet och säger, att det blir för arbetsamt. Jag tycker nog, att den belastning, som genom detta förfarande åsamkas deklaranten och beskattningsnämnden, är av tämligen obetydlig storleksordning. Härtill kommer — så vitt jag kan se — att riksskattenämnden under alla förhållanden måste utarbeta ett formulär, som av deklaranten måste ifyllas, då det belopp, som skall ligga till grund för insättningen på investeringskonto, framräknas; det går inte att ta detta belopp direkt ur den nuvarande jordbruksbilagan.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Kristensson i Osby m. fl. och till vilken jag också anslutit mig.

Herr HEDQVIST: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Nilsson i Svalöf här har framhållit. Jag vill bara ytterligare tillägga och understryka vad bränslekommissionen anfört i sitt yttrande till bevillningsutskottet.

Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.

Den propaganda för fritidshuggning, som bränslekommissionen satte i gång förra året, var betingad av de föreliggande svårigheterna i vår bränsleförsörjning, och den propagandan har givit påtagliga och goda resultat under den tid som gått. Bränslekommissionen bedömer nu läget, åtminstone för den närmaste framtiden, på det sättet att denna fritidshuggning bör fortsätta, och kommissionen anser det även angeläget att det ges möjligheter för en utökning av fritidshuggningen. För att åstadkomma ännu bättre resultat av denna verksamhet har bränslekommissionen också på olika sätt försökt att stimulera enskilda skogsägare och organisationer samt kommunala myndigheter och, givetvis, den allmänhet som så kan, att åtminstone delvis försöka tillgodose det egna bränslebehovet genom fritidshuggning.

Nu kan man ju säga att ett avslag på motionen, som i ett avseende även berör fritidshuggningen, inte kommer att hindra och framför allt inte att äventyra denna huggarverksamhet, och att saken i och för sig är en liten och betydelselös fråga. Jag menar emellertid, att när nu en statlig försörjningsmyndighet har igångsatt denna fritidshuggning och lagt ner mycket arbete på att driva upp den till nuvarande omfattning, och när huggningen från olika håll har omfattats med ett så stort intresse som fallet är, så skall man också försöka undanröja alla hinder, som kan resa sig för denna huggarverksamhet. Nu lär emellertid de, som haft kontakt med enskilda skogsägare och skogsägarsammanslutningar i denna fråga, ha gjort den erfarenheten, att lagstiftningen på detta område ibland, och kanske i ganska stor utsträckning, kan medföra att en del skogsägare blir mindre intresserade av att upplåta skog för fritidshuggning. Under sådana förhållanden menar jag att det är rimligt att riksdagen medverkar till att undanröja det hinder,

som förefinnes för denna huggarverksamhet.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter vill även jag yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Det är väl onödigt att säga, att utskottsmajoriteten givetvis inte har någon annan uppfattning än vad som här framkommit, när det gäller vikten och angelägenheten av att vi får en god bränsleförsörjning. Det är alltså inte det skälet som gjort bevillningsutskottets majoritet betänksam, utan skälen är helt andra. Herr Nilsson i Svalöv har här ganska utförligt redovisat dem, framför allt vad gäller kontrollen.

Jag tror emellertid att man inte skall nonchalera vad riksskattenämnden sagt i detta fall. Herr Nilsson i Svalöv frågade, om det var någon, som hade väntat att riksskattenämnden skulle göra något annat än avstyrka här ifrågasättande motion, eftersom nämnden har sett denna fråga enbart ur de synpunkter, som nämnden har att företräda. Detta är ju ganska naturligt, herr Nilsson i Svalöv. Bränslekommissionen å sin sida har ju sett frågan ur de synpunkter, som kommissionen haft att företräda. När sedan beslut skall fattas, tycker jag det är mycket rimligt att bevillningsutskottet och riksdagen får avväga vilka skäl man skall ta största hänsynen till.

Jag tror att den linje, som utskottsmajoriteten därvid stannat för, är den riktiga. Om man här gör ett undantag, luckrar man nämligen upp bestämmelserna. Man kan naturligtvis med fullt fog säga, att det inte spelar någon roll om vi undantager fritidshuggningen från denna bestämmelse om insättning på investeringskonto för skog. Men å andra sidan måste man också ta konsekvenserna av ett sådant beslut, och det är då alldeles säkert, att om vi här öppnar vägen för en uppluckring av bestämmelserna, så får vi ta upp lik-

Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.

nande problem på andra håll, där man kanske har lika goda skäl att anföra.

När det gäller kontrollen tror jag för övrigt inte man kan påstå att den är någon obetydlig sak. Bränslekommissionen redovisar en avverkning på en miljon kubikmeter och 80 000—100 000 fritidshuggare. Dessa siffror visar väl så tydligt som något, att om man skall ha en effektiv kontroll, så blir det ett oerhört merarbete för taxeringsnämnderna och taxeringsmyndigheterna över huvud taget, vilka redan nu är överhopade med arbete.

Beträffande obenägenheten från skogsägarnas sida att upplåta sin skog för fritidshuggning, tror jag att den huvudsakligen är en prisfråga. Dessutom har det alltid rått en viss obenägenhet bland skogsägare att i obegränsad utsträckning släppa in främmande människor i sina skogar. Det är helt naturligt att de är rädda om sin skog, och att de vill se till att huggarna inte gör mera skada än nytta där. Detta är alltid ett problem.

Med de priser som rått i skogen under de senaste åren, tror jag inte att den avgörande faktorn för en sådan motvilja mot fritidshuggning, där den förefinns, är att man är tvungen att sterilisera en viss del av inkomsterna, om man kommer över de fastställda minimigränserna. För bolagens del kan det inte spela någon som helst roll, om de blir tvungna att sätta in ett par tusen kronor till eller en liknande liten summa, därför att de haft fritidshuggare i sina skogar. Den saken har ingen som helst betydelse. Inte heller när det gäller de små enskilda skogsägarna kan detta ha någon större betydelse, eftersom inkomsten ju får stiga till 3 000 kronor innan någon insättning behöver göras. Härtill kommer, att det ju här inte är fråga om någon skatt utan bara om en sterilisering, vid vilken man till på köpet efter någon tid får ränta på pengarna.

Vad sedan gäller stimulansen åt fri-

tidshuggningen tror jag också det kan vara skäl att erinra om att det nu råder en helt annan arbetskraftsbalans i skogen än för några år sedan. Jag har t. ex. sett i en tidning, att arbetsförmedlingens föreståndare i en så skogrik trakt som Sollefteå har förklarat, att han i år för första gången på de senaste tio åren haft tillräckligt med folk till skogen. Man har haft lika stor tillgång som efterfrågan. Den saken får man naturligtvis också ta hänsyn till, när man diskuterar dessa problem, eftersom det ju i en sådan situation inte blir så angeläget att stimulera folk till skogshuggning på fritid.

Jag tror alltså, herr talman, att bevillningsutskottets ställningstagande är grundat på sådana sakskalet, att det inte finns någon anledning för riksdagen att inta någon annan ståndpunkt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (kort genmäle): Herr talman! Av herr Kärrlanders yttrande framgår klart var skiljelinjen går mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Utskottsmajoriteten har lagt huvudvikten vid de rent fiskaliska synpunkter, som företräds av riksskattenämnden, medan reservanterna lagt huvudvikten vid de försörjningspolitiska frågorna.

Vi reservanter har nog ansett, att man inte skall bortse från att man måste ha en effektiv kontroll i vårt taxeringsväsende, men här är det, som herr Kärrlander anför, inte fråga om någon skatt utan om ett belopp, som skall steriliseras en kortare tid. Man kan kanske därför säga, att även om något belopp eventuellt ej skulle komma med, så har det icke samma betydelse som när det gäller ett skattebelopp.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag brukar nästan aldrig yttra mig när det

Motion om ändring i lagen om investeringskonto för skog.

gäller motioner, men det var en punkt i herr Hedqvists anförande som gör, att jag anser mig böra framhålla ett par saker.

Det är ju så att bränslekommissionen inte är någon statsmakt. Det är alltså inte bränslekommissionen, som har beslutat att det skall bli en fritidshuggning, utan det är Kungl. Maj:t, som har gjort detta på förslag av bränslekommissionen. Detta innebär alltså att regeringen väl besinnar och inser fritidshuggningens stora betydelse. Regeringen vill inte onödigtvis göra någonting för att lägga hinder i vägen för fritidshuggningen. Regeringen har emellertid ändå valt vägen att i sitt förslag till investeringskonto för skog inte undantaga vedskog. Vi hade god kännedom om bränslekommissionens synpunkter i denna fråga, när propositionen utarbetades i höstas.

Det är klart att vi hade ungefär samma skäl för vår ståndpunkt som utskottet här redovisat. De små skogsägarna kommer sällan upp till rotvärdesförsäljningar på 3 000 kronor; de drabbas alltså inte av detta. För de större skogsägarna är insättningar av medel på investeringskonto lika mycket en fördel som en nackdel, och sannolikt är det väl knappast någon djupare tänkande större skogsägare som av den anledningen avstår från att upplåta skog för fritidshuggning. Särskilt för de större skogsägarna verkar insättning på spärrkonto i rätt stor utsträckning skatteutjämnande. Jag har därför svårt att tro att den omständigheten, att man måste göra insättningar även vid dylika försäljningar, kommer att innebära någon nackdel.

Men saken har även en annan sida, och det är taxeringsarbetet. Det var den sidan av saken som gjorde att vi icke ville göra detta undantag. Detta är nämligen en rätt invecklad sak. Vi har undantagit ved — det är ganska enkelt, ty avverkad brännved är brännved. Den avskiljer sig själv från gagn-

virket. Men att dela upp skog på rot på så sätt, att man säger att den skogen är gagnvirkesskog och den skogen är vedskog är hopplöst, eftersom både vedskog och gagnvirke kan ingå i samma post.

Redan där ligger en stor svårighet, men till detta kommer ytterligare ett moment. Man skall nämligen också avgöra om försäljningar av vedskog på rot gäller fritidshuggningar. Nu är det så, att fritidshuggning inte gäller så stora kvantiteter på varje avverkningsställe, men det gäller många avverkningsställen. Var och en kan inte avverka så många kubikmeter och därför blir det många fritidshuggare och många skogsägare som berörs.

Nu säger herr Nilsson i Svalöv, att det här inte är fråga om någon skatt utan endast om insättning på spärrkonto, och att kontrollen därför inte behöver vara så noggrann. Men, herr Nilsson, inte får vi lov att säga till taxeringsnämnderna, att det inte är så noga med de uppgifter vi ger dem. Det är självklart att taxeringsnämnderna måste göra sitt arbete effektivt. Det vore förskräckligt, om taxeringsnämnderna resonerade som så, att den och den saken är det inte så noga med. Det är klart att taxeringsnämnderna måste ta alla sina uppgifter på allvar, således även denna kontroll. Det är därför klart att ett sådant särskiljande skulle åstadkomma en förtyngning av taxeringsarbetet, som kunde leda till att taxeringsnämnderna finge mindre tid och krafter över till andra granskningsuppgifter.

När jag väger dessa båda synpunkter mot varandra, kommer jag till den ståndpunkten, att det inte går att undantaga försäljning av skog på rot ens när det gäller fritidshuggning. Det var precis detta problem regeringen ställdes inför i höstas. Vi intog då samma ståndpunkt som bevillningsutskottets majoritet här gjort, och det får väl bränslekommissionen nöja sig med.

Skatten å motorsprit.

Herr HEDQVIST: Herr talman! Det är en alltför stor ära som vederfarits denna lilla motion, när finansministern tagit till orda vid dess behandling.

Det var emellertid en sak som jag ville svara på eller till nöds rätta till, om jag har uttryckt mig otydligt eller olämpligt. Såvitt jag minns, har jag aldrig påstått att bränslekommissionen är en statsmakt och att bränslekommissionen här fattat beslut, som den inte vore berättigad att fatta. Vad jag ville framhålla i mitt anförande var det omfattande detaljarbete, som kommissionen lagt ned på propaganda för fritidshuggningen. Det är alldeles självklart att den verksamheten bedrives av kommissionen efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, och jag har inte heller påstått någonting annat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, som det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen

tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 65 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Skatten å motorsprit.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr SJÖLIN: Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation till detta betänkande och vill därför med några ord belysa denna fråga.

När frågan om motorspritskatt senast var uppe i riksdagen i december 1950, framhöll jag att användning av motorsprit var synnerligen oekonomisk. Bränslekostnaden för framställning av en liter motorsprit är nämligen ungefär lika stor som kostnaden för import av en liter bensin. På grund av statens avtal med spritfabrikerna var spritcentralen ännu vid den tiden tvungen att ta ut cirka 20 000 kubikmeter sprit per år, men den tog faktiskt ut 40 000 kubikmeter. Den kontraktskvantitet som nu återstår är inalles 6 000 kubikmeter, och av detta skall 5 000 kubikmeter tas ut under sista halvåret i år och resten, 1 000 kubikmeter, under tiden därefter till och med april 1954. Den kvantitet som i år skall levereras till spritcentralen beräknas till 18 000 kubikmeter, alltså

Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.

mer än tre gånger så mycket som det avtalsenligt är nödvändigt att avsätta. Det är att märka att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap vidhåller sin förut uttalade uppfattning, att det inte är något beredskapsintresse att lämna statligt stöd åt sulfitspritsproduktionen.

Det kan också anföras, att kontrollstyrelsen har föreslagit, att motorspriten i likhet med bensinen skall beskattas med 25 öre per liter. Kontrollstyrelsen påminner om att staten förlorar 4,5 miljoner kronor genom att den kvantitet motorsprit, som nu skall tas ut, ej skattebelägges.

Förra gången frågan var uppe här i riksdagen var nog den allmänna meningen, att så fort avtalen med sulfitspritsfabrikerna inte lade hinder i vägen borde motorspriten i skattehänseende jämföras med bensinen. Bevillningsutskottets ordförande gick också på denna linje och gjorde det uttalandet, att han tänkte sig att affärerna med spritfabrikerna skulle kunna avvecklas under år 1951.

Nu har emellertid nya omständigheter tillkommit. 1951 års utredning rörande beskattningen av motorfordons- trafiken kan tänkas komma att föreslå en annan skattesats för bensin, och innan dess bör ingen ändring ske av motorspritsbeskattningen, menar man. Det är ett argument som man får böja sig för, när det förutsättes att förslag inom kort kommer att avgivas.

Jag vill tillägga att det från min sida inte är fråga om någon ovilja mot bilismen men väl att tillse, att rationella principer blir iakttagna. Det skulle t. ex. kunna medföra, att en väsentligt större lagring av bensin kunde ske än vad som nu är fallet. Men i det läge frågan nu har kommit har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej; utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 14 och 30 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående Aktiebolaget Vin- & spritcentralens tullnederlagsrörelse.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 13.**Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner angående möjliggörande av fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 299 i första kammaren av herr *Nordenson m. fl.* och nr 393 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* samt nr 351 i första kammaren av herrar *Lindblom* och *Holmbäck* och nr 474 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 299 och II: 393, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt förslag i syfte att möjliggöra fri konkurrens på

Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.

lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande».

Motionerna I: 351 och II: 474, vilka även voro likalydande, utmynnade i hemställan »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven för 1951 års bostadsutredning, att utredningen uttryckligen erhåller i uppdrag att framlägga sådana förslag beträffande det statliga kreditstödet åt bostadsbyggandet, att konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika företagsformer säkras».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 299 och II: 393 samt de likalydande motionerna I: 351 och II: 474 måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *De Geer, Nordenson, Svärd, Schmidt, Nyberg* och *Edström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 299 och II: 393 samt de likalydande motionerna I: 351 och II: 474, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven för 1951 års bostadsutredning att utredningen uttryckligen erhöle i uppdrag att framlägga sådana förslag beträffande det statliga kreditstödet åt bostadsbyggandet, att konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika företagsformer säkrades.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NYBERG: Herr talman! Jag har varit med om att underteckna den reservation som här föreligger, och jag skall säga några ord — det behöver inte bli många.

Denna fråga, som ju gäller möjliggörande av fri konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer för bostadsbyggande, kan diskuteras från olika utgångspunkter. Man kan dra upp

en stor debatt om hela bostadspolitiken, och man kan nöja sig med att ta ställning till frågan om den skrivelse, som enligt reservanternas förslag skulle avges till Kungl. Maj:t. Jag skall hålla mig till den senare frågan. Vi får ju förresten inom kort en debatt här i kammaren om bostadsförsörjningen i stort.

Det föreligger två motioner, en från höger- och en från folkpartihåll, och deras syften torde väl i stort sett sammanfalla. I folkpartiets motion yrkas »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven för 1951 års bostadsutredning, att utredningen uttryckligen erhåller i uppdrag att framlägga sådana förslag beträffande det statliga kreditstödet åt bostadsbyggandet, att konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika företagsformer säkras.» Motionerna har tillstyrkts av vissa remissinstanser, bland annat kommerskollegium och Svenska byggnadsindustriförbundet. Vid utskottsbehandlingen har dock största vikten lagts vid den mening, som givits till känna av bostadsstyrelsen och bostadsutredningen. Bostadsstyrelsen anför sålunda, att den intet har att erinra mot att bostadsutredningen uttryckligen erhåller i uppdrag att vid utarbetandet av sina förslag beakta önskemålet om likvärdiga villkor för olika företagsformer. Bostadsutredningen anför, att den intet har att erinra mot att direktiven för dess arbete kompletteras i enlighet med hemställan i motionerna I: 351 och II: 474.

Vi reservanter har mot bakgrunden av dessa remissyttranden ansett det vara både förnuftigt och foljdriktigt att yrka bifall till de nämnda motionerna. Utskottets majoritet skriver också att utskottet »finner angeläget att en effektivitetsbefrämjande konkurrens mellan olika företagsformer inom bostadsproduktionen upprätthålles». Men majoriteten anser att någon skrivelse

Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.

till Kungl. Maj:t inte är erforderlig. Denna inställning är rätt svår att förstå, när man vet att såväl bostadsstyrelsen som bostadsutredningen om inte direkt begär så dock tillstyrker att bostadsutredningen får den nämnda kompletteringen av sina direktiv. Det synes mig som om reservanternas mening skulle vara mera konsekvent.

Herr talman! Med vad jag nu anfört hemställer jag om bifall till reservationen av herr De Geer m. fl.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Majoritetens och reservanternas mening i denna fråga skiljer sig inte så mycket som man skulle tro. Båda parter vill att 1951 års bostadsutredning skall ta upp frågan, och skillnaden är bara den, att majoriteten förutsätter att så sker utan att riksdagen begär det, under det att reservanterna vill att Kungl. Maj:t skall ge bostadsutredningen i uppdrag att komma med förslag om att konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer säkras.

Men är det då så nödvändigt och riktigt att det finns en fri konkurrens på byggnadsområdet? Ja, jag måste nog säga att vissa företag för närvarande favoriseras på ett sätt, som inte kan vara till fördel för ett billigt och rationellt bostadsbyggande. Stockholms handelskammares remissyttrande belyser förhållandena i Stockholm, men förhållandena är nog likartade på andra orter och samma mannamån sker säkert även där. Genom att koppla bort de enskilda byggarna från marknaden och genom att diskriminera andra företag än de kommunala och kooperativa bar man skapat ett monopol, som endast kan vara till skada. Särskilt visar sig missgynnandet av de enskilda byggnadsföretagen vid lämnandet av tertiärlån.

Vem som i verkligheten bygger billigast kan fortfarande anses vara en öppen fråga, även om jag i går i en tidning såg att det helkommunala AB

Svenska bostäder prålar med att det bygger billigare än alla andra. Det talades om att företagschefen har gjort en utredning, men en sådan utredning får man nog syna i sömmarna. Jag tror man kan påstå motsatsen mot vad som gjordes gällande, ty mina erfarenheter pekar åt det hållet. Jag tror att de enskilda byggarna och enkannerligen de industrier, som bygger bostäder åt sina arbetare och tjänstemän, bygger billigare och i varje fall bättre än kommunerna.

Men då frågar man sig: Om nu Svenska bostäder bygger så billigt, varför är man då rädd för att låta konkurrensen äga rum på lika villkor, den konkurrens som man från det hållet så allvarligt har avstyrkt i remissyttrandet? I varje fall tycker jag att det visar på mycket liten tilltro till den egna utredningen, när man så gruvligt fruktar den fria konkurrensen. Det kan endast, herr talman, vara till fördel att alla företagsformer får konkurrera på likvärdiga villkor, speciellt när det gäller låne- och andra understöd från det allmännas sida.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till den av herrar De Geer och Nordenson m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SEVERIN: Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet och såsom också framgick av herrar Nybergs och Edströms anföranden är det tämligen klart, att denna fråga kommer under utredning även om riksdagen inte skriver till Kungl. Maj:t. Till yttermera visso har ju utskottet betonat att det »finner angeläget att en effektivitetsbefrämjande konkurrens mellan olika företagsformer inom bostadsproduktionen upprätthålles». Man skall vara bra angelägen att skriva till Kungl. Maj:t, om man i ett spörsmål, där ens önskemål i alla händelser blir till-

Fri konkurrens mellan olika företagsformer för bostadsbyggande.

godosedda, håller på att riksdagen skall besluta en skrivelse.

Å andra sidan kan man säga att ingen skada uppkommer, om riksdagen skriver. Att utskottet icke dess mindre har avstyrkt förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t beror på att med en sådan skrivelse motionernas yrkanden och motivering indirekt skulle komma att bifallas; detta har utskottet inte velat gå med på.

Som jag sade har utskottet funnit det angeläget att en effektivitetsbefrämjande konkurrens upprätthålles, men motionärerna har inte varit nöjda med en effektivitetsbefrämjande konkurrens. I annat fall hade man inte behövt reservera sig. Motionärerna har i sina motioner huvudsakligen koncentrerat sig kring lånegränserna för olika slag av företag.

Detta är en fråga av en annan innebörd än effektivitetsbefrämjande konkurrens.

I högerens motion heter det inledningsvis: »I dagens bekymmersamma läge på bostadsmarknaden framstår det som särskilt angeläget, att alla produktiva krafter effektivt utnyttjas. Bostadsefterfrågan är enligt de officiella siffrorna större än någonsin, men bostadsproduktionen krymper samman.» Men efter denna högtidliga deklaration skriver man, en liten smula längre fram i motionen: »Vi finna det å andra sidan naturligt att varje företagare — han må vara enskild, kooperativ, 'allmännyttig' eller kommunal — själv sätter in visst riskbärande kapital och icke medgives en belåning till 100 procent. Den riskbärande andelen bör fastslås till 10 procent över hela linjen», alltså såväl för privata som för kommunala byggare.

Nu instämmer jag gärna i att en företagare själv bör bära någon del av risken. Det vore en orimlighet, som skulle strida mot det enskilda företagets egen natur, om staten skulle satsa hela kapitalet till 100 procent

och ta de förluster, som eventuellt kan uppkomma på företaget, medan den enskilde företagaren skulle ta den vinst som kunde uppkomma. Det tycks ju till och med för motionärerna ha synts vara för bekvämt, och därför har de föreslagit att man skulle nedsätta lånegränserna även för kommunerna till 90 procent. Kan detta antagas befrämja bostadsbyggandet i vårt land? Det är ju det som är meningen med det hela. Jag skulle i stället vilja antaga, att om det uppkommer ytterligare svårigheter för kommunerna att finansiera byggandet skulle detta närmast verka i motsatt riktning.

Nu spelar emellertid kanske inte detta så avgörande roll. Jag anser att man över huvud taget inte kan jämföra kommuner och enskilda företagare i detta hänseende. Kommunerna bygger inte för att erhålla vinst, utan kommunerna är egentligen bara att betrakta som statens exekutivorgan för den bostadspolitik som föres, och det skulle sannolikt inte heller ha någon återhållande betydelse, såsom det anfördes i motionerna, om kommunerna själva skulle stå risken till 10 procent. För övrigt är det inte önskvärt med någon återhållsamhet i fråga om bostadsproduktionen för närvarande.

När nu emellertid alla är ense om önskvärdheten av en effektivitetsbefrämjande konkurrens och frågan om lånegränserna i alla fall kommer under utredning, har utskottet ansett det onödigt att särskilt skriva om saken.

Av denna anledning har vi yrkat avslag på motionerna, och av denna anledning hemställer jag också, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr WEDÉN: Herr talman! Både herr Edström och herr Severin har varit inne på frågan om lånegränserna för olika företagsformer. Jag skall inte ta upp den debatten. Jag vill bara uttrycka meningen, att jag tror att den

Värdefast statligt obligationslån.

lämpliga tidpunkten därför är när bostadsutredningen blir färdig.

Herr Severin hade en del anmärkningar att rikta mot några preciserade yrkanden i högermotionen. Just med hänsyn till att hela detta problemkomplex befinner sig under utredning har vi för vår del i folkpartiet skrivit vår motion så, att det skulle bli möjligt för riksdagen att, om den ville, göra ett principuttalande för en effektivitetsbefrämjande konkurrens *på likvärdiga villkor*. Det är en sak att binda sig för olika detaljer, en annan sak att uttala sig för en princip. Jag trodde att enigheten var mycket omfattande i fråga om att man bör ha en effektivitetsbefrämjande konkurrens *på likvärdiga villkor*. De villkoren kan man tänka sig att konstruera på olika sätt, men att de i princip bör vara likvärdiga, därom trodde jag att enighet rådde. Det är huvudfrågan i detta sammanhang. Om utskottet i sin skrivning hade förutsatt att bostadsutredningen skulle göra sitt arbete utifrån den av riksdagen fastslagna principen, att konkurrensvillkoren skulle vara likvärdiga, skulle jag inte ha haft någonting att tillägga, men det är detta som, såvitt jag har kunnat finna, utskottsmajoriteten har underlåtit att göra.

Däremot har reservationen tagit upp det yrkande som vi från vår sida har haft i vår motion. Jag menar att det skulle vara av stort värde, herr talman, om riksdagen här ville ansluta sig till ett sådant principuttalande om att konkurrensvillkoren skall vara likvärdiga; det är det som frågan gäller. Skulle riksdagen icke vilja göra detta, måste jag, herr talman, beklaga den saken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid

votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Värdefast statligt obligationslån.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om en utredning rörande utgivande av ett värdefast statligt obligationslån.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 353 i första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Bergvall* och nr 461 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en utredning rörande utgivande av ett värdefast statligt obligationslån, varå teckningsrätt skulle tillfalla pensions- och livförsäkringsinstitutioner i avsikt att bereda pensioner och livförsäkringar upp till ett visst maximibelopp något skydd mot den värdeminskning som inflationen eljest medför».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 353 och II: 461 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Värdefast statligt obligationslån.

Reservation hade avgivits av herrar *Schmidt* och *Nyberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 353 och II: 461, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att 1951 års penningvärdeundersökning även finge i uppdrag att utreda möjligheterna för utgivande av ett värdefast, statligt obligationslån.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SCHMIDT: Herr talman! Först och främst bör det framhållas att syftet med ifrågavarande motion är att lindra inflationens verkningar. Ett missförstånd föreligger när man säger att förslaget innebär ett försök att bidra till ett stabiliserande av penningvärdet. Det har aldrig motionärerna sagt.

Det har också invänts att ett värdefast statligt obligationslån skulle minska intresset för att vidmakthålla ett stabilt penningvärde. Varför det? Och vem skulle förlora intresset? Låntagaren, som knappast lär kunna utöva något avgörande inflytande? Väl ej långivaren, staten?

Utan att ingå på alla de invändningar som framförts vill jag säga att det synes mig som om man ej tillräckligt beaktat spørgsmålet om avvägningen mellan säkerhet och avkastning.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att den här frågan börjar vinna aktualitet på olika sätt och på olika håll. I dagarna har vi sett att Städernas försäkringsbolag har utfärdat bestämmelser om indexförsäkring. Vi har också observerat att man i Frankrike förbereder ett stort lån, som också skall vara indexreglerat. Jag skall inte ingå på detaljerna utan endast genom att nämna dessa ting markera att frågan är föremål för intresse på olika håll.

Så har ytterligare den synpunkten framförts, att man får skilja på vad

staten gör och vad ett icke statligt företag gör. Det är KF som framhåller att staten, till vars förnämsta skyldigheter det hör att vara penningvärdets vårdare, icke kan utgiva värdebeständiga lån utan att samtidigt medgiva att den icke känner sig denna uppgift vuxen. Det vill med andra ord säga att Cæsars hustru inte ens får misstänkas. Men nu är det så att Cæsars hustru är komprometterad den här gången genom det starka fall som har skett i penningvärdet. Då tycker jag att det är allt skäl i världen att ge sig in på en penetrering av detta problem.

Om det nu sålunda är vissa differenser som kan konstateras mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, så har man i alla fall enats om följande uttalande: Man vill »understryka, huru som omsorgen om penningvärdet framstår som en angelägenhet av yttersta vikt för samhällets ekonomiska politik. Därest strävandena till en stabilisering av penningvärdet krönas med framgång, föreligger heller intet behov av en indexreglerad statsupplåning. För närvarande pågå inom 1951 års penningvärdeundersökning olika vetenskapliga undersökningar syftande till att belysa möjligheterna att bevara ett stabilt penningvärde i ett samhälle med full sysselsättning. Att det av motionärerna aktualiserade spørgsmålet har ett nära samband med de frågor, vilkas utredning hänskjutits till penningvärdeundersökningen, är tydligt.»

Av någon outgrundlig anledning drar utskottets majoritet enligt min mening inte den riktiga slutsatsen ur detta uttalande. Eftersom »strävandena till en stabilisering av penningvärdet ej krönas med framgång», vore väl den riktiga slutsatsen snarare att anmoda penningvärdeundersökningen att också undersöka möjligheterna för värdefasta obligationslån.

Nu skall det villigt medges att det på olika håll har framhållits att penningvärdeundersökningen borde titta på

Värdefast statligt obligationslån.

detta problem, och jag vill hoppas att penningvärdeundersökningen kommer att beröra denna fråga.

Därför, herr talman, skall jag in-skränka mig till att yrka bifall till reservationen och avstå ifrån att begöra rösträkning.

Herr SEVERIN: Herr talman! Det talas ibland här i riksdagen om förslag som blivit fullkomligt sönderskjutna under remissbehandlingen. Om det någonsin funnits skäl att säga detta är det beträffande denna motion om värdefasta obligationer.

Sparbanksföreningen är tveksam men säger att om sådana värdegarantier skall givas vid utlåning av penningar skall de även givas vid bankinsättningar. Jordbrukskreditkassan tar ingen ståndpunkt i frågan men anser att om ett genomförande av förslaget skall ifrågakomma skall det även gälla bankinsättning. Bankofullmäktige avstyrker blankt. Riksgäldsfullmäktige har en avstyrkande motivering. Kooperativa förbundet har en mycket lång och avstyrkande motivering men slutar med att säga att frågan bör kunna överlämnas till 1951 års penningvärdeutredning. Alla är emellertid ense om att om någon dylik värdegaranti skall givas skall den gälla även bankinsättningar.

Svenska bankföreningen slutligen avstyrker blankt. Livförsäkringsbolagens förening har visserligen inte någon-ting att invända mot en utredning men tvivlar på de praktiska fördelarna därav. Samtliga remissinstanser är sålunda skeptiska i fråga om fördelarna av ett värdefast obligationslån.

Tanken att en värdegaranti även skall gälla bankinsättningar eller annat dylikt sparande synes mig ha ovanligt mycket som talar för sig. Det måste betraktas som motbjudande och orättvist att uppdelas spararna i två kategorier, skyddade och oskyddade. Om inflationen i och för sig är en orättvisa, måste denna ytterligare markeras

genom att ett visst sparande skyddas medan allt annat sparande skall ut-sättas så mycket starkare för inflatio-nens verkningar. Detta är nämligen ofrånkomligt. Bankinsättning och an-nat dylikt sparande måste socialt och ekonomiskt vara likvärdigt med livför-säkringssparande och obligationsspa-rande. Bankinsättaren har fullt legi-tima skäl att ge sitt sparande denna form. Skall emellertid alla fordringar på detta sätt garanteras sin värdebe-ständighet, måste även andra privata mellanhavanden på något sätt regleras, eftersom de flesta dylika fordringar är rent privata mellanhavanden. Bank-insättningen är ingenting annat än en privat fordran på banken. Om man skulle vara rättvis på detta sätt upp-står frågan vem som till sist skulle ut-färda dessa garantier och om staten skulle göra det också.

I flera av remissyttrandena har fram-hållits, att ett värdefast obligationslån skulle minska statens intresse av att upprätthålla penningvärdet. Jag vill inte säga utan vidare att denna verkan ovillkorligen skulle uppstå, men om fara för inflation föreligger skulle ett värdefast obligationslån otvivelaktigt ytterligare markera detta. Varför skulle lånet ges om det inte funnes någon fara för inflation? Med en sådan avi till enskilda sparare måste man räkna med att alla andra sparandeformer skulle upphöra. Man skulle känna sig ha liksom en statlig garanti för att in-flationen skall fortsätta och att staten vill skydda vissa sparare för verk-ningarna därav, men inte andra. De andra, de oskyddade, måste således bli mycket rädda för att spara.

Härtill kommer den oro på obliga-tionsmarknaden, som skulle uppkom-ma genom ett dylikt lån. Saken är ju den, att livförsäkringsbolagen, som ha-de ensam teckningsrätt till dessa värdeobligationer, inte skulle kunna åläggas att ovillkorligen behålla dessa till dess de förfölle. De måste ha rätt

Värdefast statligt obligationslån.

att sälja dem; obligationerna måste ut i marknaden, och det kunde då bli intressant att se kursutvecklingen.

Med hänsyn till detta och till det tämligen enhälliga avstyrkandet av förslaget ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Jag vill svara utskottets ärade ordförande, att ehuru vissa av remissmyndigheterna ställer sig tveksamma till förslaget har de inte motsatt sig att en utredning kommer till stånd. Det är att märka att riksgäldsfullmäktige, på samma gång som de uttrycker en viss tveksamhet, säger att det synes önskvärt att en utredning kommer till stånd av frågan, huruvida och på vilket sätt olägenheterna av inflationens verkningar på förhållandena på kreditmarknaden skulle kunna undanröjas. Det är ju klart att en utredning av detta slag skulle beröra just den frågan.

Det var en synpunkt som jag inte tog upp sist och som inte heller motionärerna har tagit upp. Jag erinrar om vad jag sade den 12 mars, när vi diskuterade riksbankens decharge. Jag ställde då den frågan till regeringen, vad man skall svara när omyndiga barn en gång blir myndiga och frågar hur förmyndarinstitutionen förvaltat den del av deras medel som är placerad i guldkantade papper.

Nu kommer vi senare i kväll att behandla första lagutskottets utlåtande nr 21, som berör en motion om en undersökning av placeringen av förmyndarmedel. Jag skall därför inte nu gå in på dessa spörsmål, men det är ju alldeles givet att här finns ett avgränsat fält, där man mycket väl skulle kunna tänka sig att man skapade ett värdepapper som tryggade förmyndarmedel. Det kan ju inte i längden få fortgå på samma sätt som under de sista 15 åren, när förmyndarmedlen har fallit 50 procent i värde.

Herr OHLIN: Herr talman! Bankoutskottets ärade ordförande tycktes ha den känslan att hans argument var i svagaste laget och att han därför ett par gånger behövde hänvisa till att förslaget om värdebeständiga obligationslån var sönderskjutet av remissyttrandena. Herr Schmidt var redan inne på detta. Jag vill ytterligare betona den saken, att av de sju remissinstanserna är det två som har direkt avstyrkt förslaget, medan fem med olika motive-ringar visserligen har uttryckt tveksamhet men inte avstyrkt. Ingen vill heller bestrida att en viss tveksamhet i och för sig kan motiveras; det är ju därför vi begär en utredning.

Vilka är det då som har direkt avstyrkt förslaget? Det är först och främst bankofullmäktige. Vi har där en socialdemokratisk majoritet, som väl i sådana här fall låter sig ledas av liknande hänsyn som bankoutskottets socialdemokratiska majoritet. Vidare är det Svenska bankföreningen, och herr Severins uttalande var egentligen byggt på detta avstyrkande. När det gäller ekonomiska ting, har vi nu kommit därhän att den förnämsta och mest förkrossande auktoritet, som — när man vill pröva något nytt i det ekonomiska livet — kan åberopas av det förut revolutionära socialdemokratiska partiet är Svenska bankföreningen. Det ger en liten belysning av dagens Folkhems-Sverige, som kan föranleda rätt många reflexioner men som jag nu lämnar därhän. Jag konstaterar bara, att herr Severins påstående inte var riktigt utan att man mera korrekt kan säga att remissinstanserna visserligen varit tveksamma men att fem av sju icke har velat motsätta sig att en utredning kommer till stånd på ett eller annat sätt.

Sedan skulle jag bara vilja understryka en annan sak som herr Schmidt redan nämnt. Man säger att sådana värdebeständiga lån inte är något medel mot inflationen, men det har ju

Värdefast statligt obligationslån.

inte heller någon påstått. Det verkar som om man behövde ta till argument som man vet inte hör till saken, därför att de andra argumenten inte räcker. Annars skulle inte bankoutskottet, där en så kunnig, intelligent och framstående man som herr Severin sitter som ordförande, blanda in argument som uppenbarligen inte hör till saken.

I utskottsutlåtandet citerar man med gillande och säger även på annat sätt att staten inte bör erkänna, att den inte är vuxen uppgiften att hålla ett stabilt penningvärde. Herr Severins ståndpunkt är alltså den, att vi skola uppehålla fiktionen att svenska staten — herr Hall och hans vänner — från och med år 1952 kommer att med hjälp av finansministern hålla penningvärdet stabilt. Vi skall inte ge ett finger åt erkännandet, att här finns en icke oväsentlig risk för att prisnivån på lång sikt kan ha en stigande tendens. Det är ingen som säger att en sådan utveckling är säker, och man behöver inte ens säga att den är sannolik för att komma till samma slutsats som reservanterna. Vad man behöver säga är, att det finns en väsentlig risk för att prisnivån liksom hittills på lång sikt skall ha en viss stigande tendens och att det därför kan vara motiverat att vidtaga vissa åtgärder däremot. Då säger utskottet emellertid, att vi inte bör göra det. Vi bör uppehålla fiktionen att år 1952 är den stora milstolpen i vår ekonomiska historia; från och med då finns det inte någon väsentlig risk för en försämring av penningvärdet. Jag måste säga att det är ett märkligt resonemang.

För övrigt vill jag fråga utskottets ordförande en sak. När vi här i landet under många år har haft ett system med indextillägg på statstjänstemännens löner och när vi sedan åtskilliga år har indextillägg på folkpensionerna, då har vi inte hört att det inte skulle gå för sig, för att det skulle innebära ett erkännande av att staten inte kan skydda

och stabilisera penningvärdet. Då har man glömt det argumentet. Hur kan det vara att man nu plötsligt, när man ställs inför en liknande tankegång, säger att det vore farligt med ett sådant erkännande från statens sida?

Sedan citerar utskottet med gillande att det, om man emitterar värdefasta obligationslån i begränsad omfattning, skulle vara svårt att sedan undvika en mera allmän indexreglering. Ja, men det resonemanget kan väl mycket bättre tillämpas på andra områden, där vi redan har indexreglering. För övrigt är det ju här endast fråga om utredning rörande ett försök i begränsad omfattning och för vissa ändamål. Därför tror jag att utskottet i hög grad har överdrivit sådana prejudikatrisker.

Men det kanske märkligaste i utskottets argumentering är att intresset för ett stabilt penningvärde skulle minskas. Om man tryggar en viss kompensation för inflationen åt en viss grupp av sparare, skulle dessa sparare tycka att det inte vore så stor olycka med en inflation, och därmed skulle man minska deras intresse av att bekämpa inflationen. Vad innebär detta argument, herr talman? Jo, det innebär naturligtvis att vi inte alls skall skydda några medborgare mot inflationens olyckor och orättvisor. Låter vi bli att kompensera löntagare, folkpensionärer och andra, blir de ännu mer förtretade på inflationen, och dess bekämpande kommer att framstå som ännu viktigare än eljest. Utskottets argument leder till slutsatsen att vi skall ta bort indexregleringen av folkpensioner och ta bort indextilläggen för statstjänstemännen för att göra dessa mera intresserade av att bekämpa inflationen.

Man häpnar verkligen inför denna tankegång. Eller skulle det vara just småspararna som skulle piskas fram till intresse av att bekämpa inflationen genom att man låter dem bära hela förlusten på penningvärdeförsämringen? Man säger att andra grupper kan

Värdefast statligt obligationslån.

få kompensation trots att det minskar deras intresse. Varför skall då småspararna i princip ställas i strykklasse och genom inflationens orättvisor piskas till att bli någon sorts stöttrupp för att skapa intresse för inflationens bekämpande?

Jag nekar inte till att jag trots denna timme med ett visst intresse motser vad utskottets ärade ordförande skall ge för förklaring av denna särställning som han vill ge småspararna och försäkringstagarna, en särställning även i politiskt hänseende som torde vara mycket svår att motivera.

Till sist, herr talman, vill jag säga att man både inom utskottet och på andra håll har hänvisat till penningvärdeutredningen. Det är någonting intressant med penningvärdeutredningen som skall allt bestyra. Vi började inom folkpartiet 1946 att kräva en utredning om hur man skulle stabilisera penningvärdet. Regeringen slog år efter år ifrån sig och sade att det var alldeles onödigt och överflödigt. År 1951 fick vi äntligen en sådan utredning som endast har börjat arbeta i sin första del med en mera vetenskapligt djupplöjande analys. Jag förmodar att det kommer att ta ett par år innan man kan komma med undersökningens mera praktiska avsnitt. Nu får vi emellertid höra, att en sådan utredning som under fem år var överflödig, skall klara inte bara huvudproblemet, hur man skall försvara penningvärdet, utan även utreda värdefasta obligationslån och undersöka sparandets struktur och allt möjligt annat. Nog har man inom det socialdemokratiska partiet blivit omvänd till insikt om värdet av en sådan utredning, det måste jag erkänna och med tillfredsställelse konstatera.

Men jag tror, herr talman, att det är föga praktiskt att lägga just utredningen av denna rent tekniska fråga angående ett värdefast obligationslån hos penningvärdeutredningen. Den har ett mycket stort material som, jag tve-

kar inte att säga det, till sin huvudsakliga del handlar om andra frågeställningar. Den har såvitt jag vet icke några krafter som är utsedda med hänsyn till sin kompetens på detta speciella område. Den saknar alltså f. n. kompetent folk att utreda denna sak. Den har däremot mycket framstående specialister för den centrala uppgiften. Men jag vet inte att den har några personer, om det inte har tillkommit några nyligen, som har denna speciella kompetens.

Därtill kommer emellertid att penningvärdeutredningen enligt sin arbetsplan skall göra en djupplöjning av detta vetenskapliga problem, som jag tror tar minst två år, och sedan komma till mera praktiska ting. Även om man kompletterar utredningens tjänstemän med personer med speciell kompetens, kommer väl i alla fall utredningen om detta spörsmål att bli mycket försenad. Om jag sutte i penningvärdeutredningen — det vill jag säga till bankoutskottets ärade ordförande — och finge läsa utskottets utlåtande, skulle jag säga mig, att det finns så litet intresse bland de flesta partierna i riksdagen för denna sak att man inte bör offra för mycket tid och arbete på den. Jag skulle möjligen ha kunnat förstå om utskottet i likhet med reservanterna gjort sitt uttalande på sådant sätt att det hade direkt givit utredningen en uppmuntran att studera spörsmålet, men det har man ju alls inte gjort.

Herr talman! Det är klart att frågan om ett lån av detta slag inte i och för sig är så förfärligt stor. Den bör emellertid betraktas som ett led i det stora spörsmålet om vad man eventuellt kan göra för att minska inflationens olägenheter för stora folkgrupper och icke minst för folkgrupper med blygsamma ekonomiska villkor. Vill man mildra inflationens olägenheter särskilt för småspararna, får man försöka komma fram på den ena eller den andra vägen, med skattepolitiska åtgärder och med

Värdefast statligt obligationslån.

sådana åtgärder som det här är tal om. Man får inte från början säga, att detta är litet besvärligt och att vi därför inte skall göra det. Det som ligger bakom folkpartiets inställning till denna fråga är inte någon ljusblå tro att en lösning av här debatterade problem skulle betyda någon mera revolutionerande förbättring av spararnas ställning. Vi ställer inte några sådana stora förhoppningar, utan vi ser frågan som ett relativt blygsamt led i en politik som mera beaktar spararnas intressen. Vi anser att man bör pröva även detta led i och för sig.

Vi konstaterade förut när det var tal om att skydda folkpensionerna mot inflationen, att man inom högerpartiet var mycket ointresserad av detta spörsmål. En stor del av högerpressen var bestämt emot automatiska dyrtidstilllägg på folkpensionerna, och de andra partierna var också mindre intresserade, då man tänkte sig gå fram på andra vägar. När vi nu behandlar en parallell fråga, låt vara av långt mindre betydelse, finner man att både socialdemokraterna och bondeförbundet sluter upp tillsammans med det konservativa partiet i en sådan där stockkonservativ attityd, att detta inte är värt ens ett allvarligt försök till utredning. Jag vill, herr talman, beklaga detta och yrkar bifall till reservationen.

Herr SEVERIN: Herr talman! Från den upphöjda position som herr Ohlin har valt mellan Svenska bankföreningen och socialdemokratiska partiet förefaller i alla händelser utsikten vara rätt dimmig och dunkel. Trots den upphöjda ställning han har intagit observerade han nämligen icke, att halva hans anförande riktade sig emot den reservation som hans partivänner Schmidt och Nyberg har avgivit. Herrar Schmidt och Nyberg yrkar nämligen att 1951 års penningvärdeutredning även skall få i uppdrag att utreda möjligheterna för utgivande av ett

värdefast obligationslån. Men enligt herr Ohlin saknar 1951 års penningvärdeutredning alla möjligheter att verkställa en dylik djupplöjning av ämnet. Det är ju då rätt egendomligt att herr Ohlins partivänner vill överlämna detta svärgegnomträngda spörsmål till människor som saknar all kompetens för uppgiften.

Vem är det då egentligen som är kompetent? Det borde ju herr Ohlin upplysa om, och allra först borde han upplysa sina partivänner om vilka som är kompetenta att göra detta. För övrigt förefaller mycket framskjutna partivänner till herr Ohlin tidigare ha haft en mycket högre uppskattning om 1951 års penningvärdeutredning än herr Ohlin har. Herr Kristensson i Osby, som var med om att behandla saken i bankofullmäktige, när de avstyrkte utredningen om det värdefasta obligationslånet — vilket herr Kristensson inte ville vara med om, varför han reserverade sig — har också mycket stort förtroende för denna utredning. »Enligt vid fullmäktiges yttrande fogat protokollsutdrag» — står det i utlåtandet — »utvisande ärendets behandling inom fullmäktige, anfördes reservation av herr Kristensson, som anförde: 'Under hänvisning till den motivering, som finnes i motionen, anser jag, att en utredning bör komma till stånd. Då emellertid i fullmäktige upplysts om att 1951 års penningvärdeutredning har sin uppmärksamhet riktad på problemet och att de komma att tillkalla särskild sakkunnig för ändamålet, bör syftet med motionen därigenom vara uppfyllt. Jag förutsätter att utredningen sker utan dröjsmål.'»

Herr Ohlin har alltså råkat ut för malören att, i den upphöjda position han har intagit mellan Bankföreningen, storkapitalismen och socialdemokratien, isolera sig icke bara från bankföreningen och socialdemokratien utan även från folkpartiet och bondeförbundet, som ju i detta hänseende är

Värdefast statligt obligationslån.

samma syndare som socialdemokraterna. Ja, ensam är stark, upptäckte redan Henrik Ibsen, och herr Ohlin får väl i fortsättningen söka bevisa styrkan i denna ställning såsom alldeles ensam mot samtliga partier i riksdagen, ty det får man väl antaga att han är.

För övrigt för herr Ohlin ett resonemang som ligger alldeles vid sidan om vad jag sade, ty jag framhöll att det skulle vara en orättvisa att på detta sätt dela upp spararna, särskilt småspararna, i skyddade och oskyddade. Om inflationen var en orättvisa mot spararna, bleve denna ytterligare markerad genom denna uppdelning i skyddade och oskyddade. Även reservanterna måste väl medge att remissinstanserna varit tämligen eniga i uppfattningen, att om ett dylikt värdeskydd skulle givas, skulle det givas åt alla, även vid banksättningar. Detta kommer ju igen hos alla. Om allt sparande på detta sätt skulle värdeskyddas, så undrar jag vilka problem som skulle uppkomma. Nog vore vi då säkra på att inte någon inflation skulle inträffa, ty om varje sparande vore skyddad mot förstöring av de pengar han hade sparat, så funnes det ingen inflation, d. v. s. då upprätthölles penningvärdet. Men då vore det värdefasta obligationslånet meningslöst. Ty vad skulle vi i så fall ha ett värdefast obligationslån till?

För övrigt var det en lysande tanke som herr Ohlin hade, när han drog parallellen med de indexreglerade lönerna. De har i själva verket knappast med inflationen att göra. Denna indexreglering har pågått även under en mycket stark deflationstid. Det är mycket diskutabelt om en sådan indexreglering är så särskilt värdefull. Men detta är en sak som inte hör hit. Nu brukar emellertid löner vara prioriterade fordringar, och det är väl på grund av detta som man har tillfogat en indexklausul. Men att staten skulle

garantera varje långivning till dess värde är en fullkomligt annan sak än att staten garanterar reallönen för den som är anställd hos staten. Att med detta dra en parallell till det värdefasta obligationslånet är ett orimligt hopp. Egentligen är det rent egendomligt, att inte herr Ohlin med ett så våldsamt hopp kom ned från den höga position han intog.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Severin uppfattade tydligen inte att jag förklarade, att penningvärdeutredningen i sin nuvarande form knappast är lämplig för detta ändamål och att jag föredrog ha en speciell utredning. Om man emellertid skulle ge uppdraget till penningvärdeutredningen, så utgick jag ifrån att den bleve kompletterad med erforderlig arbetskraft. Jag är alldeles övertygad om att reservanterna i utskottet, utan att närmare diskutera frågan vilka som för närvarande finns och inte finns i denna utredning, också utgått ifrån att, om riksdagen hänskjuter denna uppgift till penningvärdeutredningen, denna då får en behövlig komplettering.

Jag tycker att det bästa alternativet är en speciell utredning. Men, herr Severin, politik är det möjligas konst. Det näst bästa men avgjort sämre än det bästa finner jag vara det, som jag yrkade bifall till i mitt yttrande, d. v. s. detsamma som reservanterna från folkpartiet rekommenderat. Konstigare är det inte. Herr Severin är ju förvånad över att det skulle finnas denna nyans i uppfattningen, att reservanterna inte givit uttryck för det som jag sade var den bästa lösningen utan nöjt sig med att rekommendera vad som enligt min mening var det näst bästa. Jag vet inte om reservanterna tänkt eller inte tänkt på detta. Jag vet inte om de tycker att vad de föreslagit är det bästa. Men vad jag vet är, att den praktiska slutsats de och jag har kommit till är den, att det för närvarande inte lönar

Sparandets struktur m. m.

sig att yrka bifall till något annat än det som reservanterna gått in för.

Jag vet inte vilken uppfattning herr Severin har om diskussionen i ett parti. Det verkar som om han menade, att om det inträffade, att man i det socialdemokratiska partiet kunde konstatera en nyansskillnad mellan herrar Sköld och Severin, skulle detta vara en sensation. Jag kan emellertid förklara, att om det inträffar i folkpartiet, att man visserligen är överens om den praktiska slutsatsen men inte ser helt lika, är det alls inte någon sensation. Herr Severins överraskning är närmast avslöjande för hur han bedömer förhållandena inom ett parti.

Nu skall jag, herr talman, bara säga en enda sak. Jag tycker att herr Severin egentligen inte svarade mycket på det jag sade. Han började emellertid med att säga, att jag inte hade uppehållit mig vid vad han hade yttrat. Jo, herr Severin, jag uppehöll mig vid vad utskottet med gillande refererat och vad utskottet uttalat. Då kan man inte komma ifrån det genom att säga: »Herr Ohlin talade inte om vad jag sade.» Ty herr Severin menar väl ändå inte att komma ifrån utskottsutlåtandet genom att delvis tala om andra saker.

Beträffande intresset av att bekämpa inflationen så nöjer sig, såvitt jag uppfattade, bankoutskottets ordförande med att säga att detta, att kompensations åt löntagarna minskar deras intresse av att inflationen undviks, är en helt annan sak. Det är intet argument, herr Severin, att säga att det är en helt annan sak. Ty vill man inte skydda folk mot inflationens orättvisor därför att man anser att de då blir mindre intresserade av att bekämpa inflationen, frågar jag: Varför skall detta gälla bara spararna och inte löntagare och folkpensionärer?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Sparandets struktur m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om en utredning rörande sparandets struktur m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 300 i första kammaren av herr Ohlon m. fl. och nr 392 i andra kammaren av herr Ohlin m. fl., hade hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande sparandets struktur, omfattning och motiv, i avsikt att underlätta en ekonomisk politik, som på lång sikt befrämjar det frivilliga sparandet och undviker att hämma detsamma».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 300 och II: 392 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar Schmidt och Nyberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 300 och II: 392, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande sparandets struktur, omfattning och motiv, i avsikt att underlätta en ekonomisk politik, som på lång sikt befrämjade det frivilliga sparandet och undveke att hämma detsamma.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SCHMIDT: Herr talman! Enligt reservanternas uppfattning är motionärernas uppslag i detta fall värdefullt, och utskottsmajoriteten har också ansett att en förbättrad kännedom om sparandets natur och förutsättningar

Sparandets struktur m. m.

är i hög grad önskvärd. Motionärerna har också anvisat några huvudpunkter för en utredning. Sparkvoten av nettoinkomsten, sparkvotens förändringar med konjunkturerna, sparandets källor och sparmotiven, det är fyra punkter som är värda att ge sig in på. Under den senare punkten frågas, hur kravet på trygghet för ålderdomen eller erfarenheten från penningvärdets fall inverkar. Hur stor roll spelar exempelvis det så kallade målsparandet? Här bör tilläggas, att ju mer penningvärdet faller, desto långsammare närmar sig målspararen målet: det kunna förverkliga sina önskningar.

Reservanterna anser att även i en vidare bemärkelse, nämligen i avseende på det mänskliga beteendet i ekonomiska frågor i allmänhet, kan den föreslagna utredningen belysa nya social-ekonomiska problemställningar. Tilläggas bör, att UNESCO i dagarna har beslutat att tillsätta ett internationellt sociologiskt forskningsråd med bl. a. specialister i sociologi, ekonomi och socialpsykologi. Den av motionärerna föreslagna utredningen torde därigenom, i vad angår Sverige, komma att anknytas till forskningsrådet. Den kan hämta näring ur rådets forskningsmaterial och lämna bidrag därtill.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på en artikel i Ekonomisk Revy, första numret 1952, av Nils Meinander, där han redogör för forskningen på detta område i Amerika. Det är tydligt att man har gått mycket långt där och att detta också är någonting att beakta och överföra på svenska förhållanden.

Man torde väl kunna påstå, att motionen i sak har vunnit uppskattning; därom vittnar de flesta remissinstansernas uttalanden. Dock har utskottsmajoriteten icke ansett sig kunna tillstyrka en utredning av den anledningen, att organ för utredningen av vissa spörsmål och avsnitt redan finns. Emellertid anser reservanterna att någon sakkunnig bör hålla i trådarna och re-

dovisa utredningsmaterialet. Alldeles särskilt är det av vikt att utredningen kommer fram så snart som möjligt med hänsyn till nuvarande läge.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr SEVERIN: Herr talman! I och för sig är naturligtvis den fråga, som motionen och reservationen avser, mycket intressant att utreda. I vad mån detta intresse kan vara övervägande akademiskt eller om en utredning kan ge praktiska resultat vet jag inte; det kan vara intressant i alla fall. Att utskottet trots detta har ansett sig böra avstyrka motionen är därför att frågan så att säga redan befinner sig under utredning. Så säger exempelvis konjunkturinstitutet, att åtskilliga av de utredningsuppgifter, som motionärerna särskilt angivit, är av den art att de ligger inom ramen för antingen den verksamhet, som bedrivs inom konjunkturinstitutet, eller för den särskilda undersökning av kapitalbildningen ur selsättnings- och penningvärdesynpunkter, som försiggår inom 1951 års penningvärdeutredning.

För att inte ta tiden för mycket i anspråk skall jag bara hänvisa till att frågan så att säga befinner sig under utredning. Detta har inte heller reservanterna kunnat alldeles komma förbi i sin reservation. De slutar därför med att påpeka, att av konjunkturinstitutets och penningvärdeundersökningens redovisning framgår enligt deras uppfattning att organ, som skulle kunna handha de olika avsnitten till denna utredning om sparandets struktur, redan är till förfogande.

»Emellertid står det klart för utskottet» — det är alltså vad reservanterna ville ha sagt — »att för ledning och sammanhållning av utredningen samt slutlig bearbetning och redovisning av utredningsmaterialet särskilda sakkunniga böra förordnas». Men är inte detta ändå kaka på kaka att, när man själv

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

konstaterar att frågan befinner sig under utredning, tillsätta ytterligare särskilda sakkunniga, som skall bearbeta utredningsmaterialet?

Det brukar ibland, inte minst i folkpartipressen, skrivas mer eller mindre kvicka artiklar om det väldiga utredningsväsende som vi underhåller. En socialdemokratisk finansminister brukar vid varje sådant tillfälle berömmas såsom den verkligt store ekonomen, därför att han gick fram med den s. k. Geddesyxan och avskaffade ett par kommittéer, eller hur många det nu var. Denna kritik mot utredningsväsendet är i allmänhet oberättigad. Men jag måste säga, att om man på detta sätt skall dubblera utredningen: först ha institut och kommittéer, som utreder vissa saker, och sedan ovanpå dessa tillsätta ytterligare en utredning, som skall bearbeta utredningsresultaten, så är kritiken faktiskt berättigad. Ur denna synpunkt är det som utskottet avstyrkt motionen.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHMIDT: Utskottets ordförande motsäger sig ju själv, herr talman, när han citerar vad vi reserverar här sagt. Vi har icke ifrågasatt att det skulle bli en ny utredning, utan vi vill bara få en sakkunnig som sammanför det utredningsmaterial som kan komma fram inom de olika organen. Det är en helt annan sak än att begära en ny utredning.

Vidare är att märka, att konjunkturinstitutet säger att institutet inte har möjlighet att företaga omfattande statistiska primärundersökningar liksom inte heller att utföra sociologiska intensivundersökningar. Då det just är detta som ytterligare fordras, så vittnar det om okunnighet när man förbigår vad här sägs. På flera ställen i landet pågår inom olika industrier sociologiska undersökningar, varvid man försöker klargöra de problem som sammanhänger

med det mänskliga beteendet i arbetet, alltså frågan om trivsel och trygghet, med de ekonomiska förhållandena och annat sådant. Varför skulle det då inte kunna ske en bearbetning av materialet på det sätt som reservanterna föreslår, när vi ju alla är överens om att sparat är en så utomordentligt viktig sak?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Schmidt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Schmidt begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 42 nej, varjämte 17 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.**Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

angående vissa åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 352 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 477 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hade riksdagen föreslagits att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av en utredning rörande främjande av kapitalbildningen enligt vissa i motionerna närmare angivna riktlinjer.

Utskottet hemställde att de likalydande motionerna I: 352 och II: 477 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Schmidt* och *Nyberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 352 och II: 477, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättandet av en utredning, inkluderande företrädare för arbetsmarknadens parter och med uppdrag att anlita in- och utländsk expertis med sakkunskap på i motionen berörda områden, i syfte:

1) att undersöka förutsättningarna för att genom skattereformer stimulera tillämpningen inom det enskilda näringslivet av vinstandelssystem med särskild hänsyn till angelägenheten att främja kapitalbildningen genom att bereda de anställda ökade möjligheter till sparande och uppnå större effektivitet i produktionen,

2) att undersöka förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher, där de befunnit sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor,

3) att pröva möjligheterna och lämpligheten av sådana ändringar i skattelagstiftningen, att utvecklingen av ny företagsamhet och därtill knuten kapitalbildning underlättades,

4) att undersöka det allmännas möjligheter att genom en ändring eller

komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital,

5) att framlägga de förslag till åtgärder, vartill utredningen föranledde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NYBERG: Herr talman! Jag har mitt namn under den reservation som här föreligger och jag vill därför säga några ord.

Den motion, som nu behandlas, gäller det s. k. vinstandelssystemet och samhällets möjligheter att underlätta dess genomförande. Jag tror inte att jag behöver närmare specificera motionens innehåll — detta framgår ju av den reservation som fogats till utlåtandet. Jag vill bara säga att för min personliga del lägger jag huvudvikten vid en utredning om vinstandelssystemet som sådant, även om jag naturligtvis inte har något att invända emot att samhället genom skatteåtgärder och dylikt stimulerar dess förverkligande.

Det vilar en säregen stämning över det frågekomplex som här möter. Vi är väl alla överens om att frågan om vinstandelssystem har stor räckvidd. Den har diskuterats sedan lång tid tillbaka, och tanken har också omsatts i praktisk handling inom ett flertal företag och i många olika länder. Men på flera håll söker man bagatellisera hela spörsmålet och göra det till någonting som man helst inte bör ta befattning med. Vad jag i detta sammanhang finner särskilt anmärkningsvärt är att man på de anställdas sida, i varje fall här i landet, intar en så avvisande hållning.

Motionen har ju varit föremål för en mycket vidlyftig remissbehandling — inte mindre än 15 instanser har yttrat sig. De flesta av dem har ställt sig mer

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

eller mindre tveksamma, och några har direkt avstyrkt motionens förslag. Till de kyligaste hör Landsorganisationen, som fasthåller vid den inställning man intog i sitt yttrande i samma ärende vid 1949 års riksdag, i vilket yttrande det bl. a. sades att inom fackföreningsrörelsen rådde enighet om att systemet med andel i vinst icke var en lämplig form för att påskynda en standardförbättring och en höjning av produktions-effektiviteten. Jag skulle vilja fråga: Råder det verkligen en enighet av det slag som Landsorganisationen talar om? Det är mycket möjligt att en sådan enighet föreligger inom fackföreningsrörelsens ledning, men jag är inte säker på att man skulle få lika samstämmiga svar om man talade med enskilda arbetare och tjänstemän. Den erfarenhet som jag själv gjort tyder på att systemet med andel i vinst i hög grad intresserar även arbetare och tjänstemän i vårt land. Ett direkt bevis därpå är den inställning som kommit till uttryck på arbetarliberalt håll, men även arbetare som inte är enrollerade i denna rörelse har tillkännagivit ett positivt intresse för vinstandelssystemet. I varje fall har jag för min del kunnat förmärka ett sådant intresse vid samtal med enskilda arbetare, och jag kan inte värja mig för den tanken att om man inom fackföreningsrörelsens ledning såg på denna sak med litet mindre förutfattade meningar, skulle man kanske ha visat en mer positiv inställning.

Då är det lättare att förstå den tveksamhet som kommer till uttryck på företagarhåll. Svenska arbetsgivareföreningens avstyrkande kom inte på något sätt överraskande för mig. Jag tror emellertid att man även på detta håll har vissa förutfattade meningar som skulle kunna mjukas upp vid en ingående utredning av hela frågan om vinstandelssystemet.

Systemet med andel i vinst har ju prövats även utomlands, särskilt i Amerika, och det föreligger många vittnes-

börd om att det har slagit mycket bra ut. Å andra sidan vill jag inte alls bestrida att det finns misslyckanden att peka på. Jag är inte blind för att det möter åtskilliga svårigheter när det gäller att genomföra ett vinstandels-system. Vissa företag kan relativt lätt genomföra ett sådant, medan det för andra visar sig vara ganska besvärligt. Men ett faktum är att systemet har stora fördelar och att det kan vara till nytta inte minst när det gäller att knyta de anställda fastare till företaget och på så sätt främja produktionen.

Det finns även här bland riksdagens ledamöter ett par företagare, som på ett eller annat sätt har praktiserat systemet med andel i vinst. Enligt vad jag hört sägas, har man emellertid, när man gått in för åtgärder i denna riktning, ställt sig frågande till vilken metod som i det särskilda fallet skulle vara den bästa — det finns som bekant flera olika former av vinstandelssystem.

Vi reservanter har i likhet med motionärerna ansett det vara av stort värde att det företages en statlig utredning för att få fram det material som kan åstadkommas på detta område. Jag vill betona att även om vinstandels-systemet som sådant är gammalt är det något som hör framtiden till, och det bör därför inte nonchaleras. Jag tror att Sveriges grossistförbund i sitt yttrande kommer den riktiga uppfattningen ganska nära när förbundet säger att det kan vara lämpligt att »olika åtgärder vidtoges i ändamål att skapa ökad kunskap om vinstandelssystemet som sådant och dess verkningar i praktiken». Det är närmast detta önskemål — att skapa ökade kunskaper på området — som för oss reservanter varit motiveringen till vårt ställningstagande.

Jag finner det mycket viktigt att i detta sammanhang betona, att meningens naturligtvis inte är att någon skall påtvingas en anordning med vinstandelssystem om man inte önskar en sådan. Det praktiska genomförandet mås-

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

te helt bli en sak mellan vederbörande parter på arbetsmarknaden. Vad staten kan göra är bara att genom den begärda utredningen skaffa fram det material som behövs för att man på ömse håll skall kunna rätt bedöma dessa frågor.

Jag har, herr talman, inte gått in på betydelsen av att stimulera sparandet. Vikten därav är uppenbar. Inte heller lägger jag för min del här huvudvikten vid de skattepolitiska åtgärder som berörs i motionen eller vid frågan om att underlätta tillkomsten av investeringsbolag med låga aktievalörer. Men jag har i likhet med min medreservant ansett det befogat att ett yrkande i ärendet också omfattar den mer vidsträckta utredning som motionärerna åsyftar.

Med vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SKÖLDIN: Herr talman! I likhet med föregående talare anser jag det vara riktigt att lägga huvudvikten vid det förslag som motionen innehåller när det gäller vinstandelssystemet.

Arbetsmarknadens parter, alltså såväl Landsorganisationen och TCO som Svenska arbetsgivarföreningen, har ju ställt sig direkt avvisande till det förslag som härvidlag framförts, och det kan förtjäna framhållas att Arbetsgivarföreningen i sitt utlåtande över motionen säger, att vinstandelssystemet står i uppenbar motsättning till det kollektivavtalssystem som tillämpas på den svenska arbetsmarknaden.

Föregående talare säger att det inte är meningen att påtvinga någon de åtgärder som rekommenderas i motionen. Men om man skulle lagstifta, skulle denna lagstiftning komma att tillämpas på de olika företagare vi har. Det innebär såvitt jag kan förstå, att man tvingar på parterna en sak, som de från ömse håll uttalar sig emot. Om det inte är fråga att genom lagstiftningsåtgärder tvinga fram ett sådant system,

måste jag fråga mig vad meningen är, ty de för närvarande rådande förhållandena hindrar ju såvitt jag vet ingen arbetsgivare att tillämpa ett sådant system som det man rekommenderar i föreliggande motion.

Om man skulle förfara på sätt motionärerna här har föreslagit, uppkommer ju frågan — i utskottet har vi åtminstone ställt oss den frågan —: Hur har man räknat med att man skall förfara, därest företagen inte ger några vinster? Är det meningen att i ett läge, där företagen gör förluster, de som varit med och tagit åt sig av vinsterna på något sätt också skall vara med och bära förlusterna?

Jag kan alltså inte finna att det vore klokt att lagstifta på området — det är väl ändå det som är avsikten med den utredning som har föreslagits.

Jag vill under sådana förhållanden yrka bifall till vad bankoutskottet har föreslagit.

Herr WEDÉN: Herr talman! Herr Sköldin sade upprepade gånger i sitt anförande, att han måste utgå från att meningen med den motion som här har framlagts måste vara att på den ena eller andra vägen genomföra en lagstiftning om vinstandelssystem.

Det vore värdefullt för den sakliga debatten om de av kammarens ledamöter, som vill opponera mot förslagen i denna motion, studerade motionen så uppmärksam, att de blev på det klara med att där inte finns något som helst uttryck som ger stöd åt en sådan tanke, som den herr Sköldin här framfört.

Tvärtom är det ju i motionen tydligt och klart utsagt, att man inte syftar till att på mer eller mindre tvångsartat sätt införa vinstandelssystem i den svenska företagsvärlden. Vi måste väl i alla fall respektera varandras åsikter, när de så klart framföres, och inte indikta några andra motiv bakom de motioner som väcks än vad som i själva verket där anges.

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

Emellertid har även några remissinstanser i sina yttranden argumenterat på ett sådant sätt, att man nästan kan få intryck av att de har utgått från att här ändå finnes risk för att man strävar efter ett mer eller mindre tvångsartat förfarande. Det är inte meningen och syftet med motionen — jag upprepar det än en gång — att forcera på det svenska företagslivet olika slag av vinstandelssystem.

Vad det är fråga om, herr talman, är för det första, som herr Nyberg sade, en kartläggning av de erfarenheter man har av vinstandelssystem, och för det andra en utredning som skulle få fram, om statsmakterna kunde förändra de allmänna betingelserna för företagens verksamhet, t. ex. genom skattereformer, så, att det skulle bli mera lockande för både företagare och anställda att tillämpa vinstandelssystem.

Riksdagen har många gånger under förflutna år fattat beslut som i den ena eller andra riktningen förändrat de allmänna betingelser, under vilka arbetsmarknadens parter opererar, beslut som så att säga stakat ut det fält, på vilket de rör sig. Statsmakterna kan inte undgå att i vissa avseenden handla så, att de mer eller mindre påverkar arbetsbetingelserna för organisationerna. Då ligger det icke något märkvärdigt i att utreda, om det inte skulle kunna vara fördelaktigt att söka påverka dessa allmänna betingelser, något litet åtminstone, i sådan riktning att ett visst incitament skulle uppstå att tillämpa vinstandelssystem.

Vi har ju verkligen — om kammaren vill tillåta mig att fullfölja den tankegången ett ögonblick — i det förflutna ingripit på arbetsmarknadens område och sannerligen inte bara då arbetsmarknadens parter varit eniga. Jag erinrar om lagstiftningen om kollektivavtal och arbetsdomstol, hela arbetarskyddslagstiftningen, lagstiftningen om arbetstid och semester o. s. v. Här har det gällt lagstiftning som ändrat arbets-

marknadens allmänna betingelser. Nu är det inte fråga om någon lagstiftning utan om att undersöka, huruvida man inte genom vissa skattepolitiska åtgärder kunde förändra dessa allmänna betingelser i för vinstandelssystemet något gynnsam riktning.

Är det mödan värt att sätta i gång en sådan apparat? Jag skall bara i korthet nämna de fördelar som man räknar med att vinstandelssystem skulle kunna leda till. Det är den större produktionseffektiviteten, det är — något som vi särskilt tryckt på — möjligheten att få till stånd ökat sparande hos de anställda och naturligtvis också den större samhörigheten inom företagen och den större beredvilligheten till samarbete kring produktionsfrämjande åtgärder, som skulle kunna bli följden av att de anställda fick känna sig arbeta inte bara för sin lön utan även för att med företagarna dela uppkommande vinster.

Det är litet märkligt, att argumentationen, framför allt på socialdemokratiskt håll, mot hela tanken på att ta upp detta problemkomplex till närmare undersökning rör sig efter två mycket skilda linjer.

Ibland säger man: Det här har så litet att betyda, det kan inte leda till några så stora fördelar, att det är värt att slösa uppmärksamhet på. Vinstandelssystem är i själva verket något man kan vifta bort.

Men i andra sammanhang säger man, och det har även framskymtats i debatten i herr Sköldins yttrande: Detta med vinstandelssystem är en stor och farlig sak. De kan om de mera allmänt genomföras, leda till att kollektivavtalen slås sönder. De kan leda till mycket allvarliga följder för den solidariska lönepolitiken. Slutligen har också i debatten från socialdemokratisk sida framförts farhågor för en menlig inverkan på de anställdas politiska mentalitet. I redaktör Dahlanders kritik av vinstandelssystemen i tidskriften *Ekonom* men säges det rakt ut, att den finnes

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

risk för att alla anställda kan få kapitalistiska intressen och komma att tillägna sig en kapitalistisk mentalitet.

Ja, det är klart, att en sådan utsikt måste te sig besvärande sedd ur socialdemokratisk partisynpunkt. Men man kan näppeligen på en gång göra gäl-lande, att prövningen av vinstandelssystem skulle få så farliga verkningar med avseende på kollektivavtalen, den solidariska lönepolitiken och själva mentaliteten hos dem som är verksamma i företagslivet och samtidigt att dessa system är så betydelselösa, att vi inte behöver syssla med dem.

Nu skall jag för min del gärna säga, att jag inte har den uppfattningen att försök att tillämpa vinstandelssystem i större skala skulle medföra några kolossalt revolutionerande verkningar. Framför allt tror jag inte att det skulle medföra några svårigheter för kollektivavtalsförhandlingarna. När vi diskuterade denna fråga ur delvis andra aspekter i riksdagen för ett par år sedan sade jag, att en absolut förutsättning för att man över huvud taget skall få någon framgång med vinstandelssystem i vårt land måste vara, att de ges en sådan utformning och uppbyggnad, att de icke stör kollektivavtalen utan blir ett komplement och en påbyggnad av dessa.

Eftersom det finns så få inhemska erfarenheter på detta område har man endast möjlighet att hänvisa till utländska sådana. Man brukar ofta hänvisa till den rätt betydande utbredning vinstandelssystem fått i Förenta staterna. Man möts emellertid ofta av svaret, att förhållandena där är så olika våra, att det inte är riktigt att dra några paralleller med Förenta staterna. Emellertid tror jag att den brittiska arbetsmarknaden är uppbyggd på ett sätt, som i relativt stor utsträckning överensstämmer med den organisation, som den svenska arbetsmarknadens parter har skapat åt sig. Det är därför av intresse att ta del av en undersökning, som

gjorts på uppdrag av det brittiska konservativa partiets rådgivande politiska kommitté med mr R. A. Butler i spetsen. Den visar hur ett rätt stort antal vinstandelssystem fungerat inom den brittiska industrien. Inom de företag, som har undersökts, rör det sig om ett sammanlagt antal anställda på mellan 200 000 och 250 000. Dessa har under en lång följd av år åtnjutit en andel av vinsten, som under åren närmast före kriget uppgick till någonting mellan 6 och 7 procent av deras årslön. Denna andel utgjorde således ett tillägg till den ordinarie lönen.

Nu kan man fråga sig hur detta har verkat på dessa företags förhållande till de allmänna avtalsuppgörelserna. Har det haft några effekter av den mera ödeläggande karaktär, som man här så gärna talar om att vinstandelssystem skulle få i detta sammanhang? Jag har så gott jag kunnat försökt bilda mig en uppfattning om det. Bland dessa företag finns t. ex. Vauxhall Motor Co. och T. & J. Taylor Co., det sista ett gammalt industriföretag, som haft vinstdelningssystem i flera decennier. Det har till sina anställda givit vinstandelar av storleksordningen 35—40 miljoner svenska kronor. Det finns även många andra företag av betydande storlek att här nämna. Jag har frågat mig om de vanliga löner, som utbetalats i dessa företag, på något sätt har avvikit från de genomsnittliga löner, som utbetalas i andra liknande företag som icke haft något vinstandelssystem. Såvitt jag kunnat konstatera har det icke funnits någon skillnad i för vinstandelsföretagen ofördelaktig riktning härvidlag. I den mån det funnits några avvikelser i fråga om lönernas storlek har dessa avvikelser sannolikt snarare gått i den riktningen, att lönerna i vinstandelsföretagen i genomsnitt legat något över de vanliga avtalslönerna.

Nu säger visserligen Svenska arbetsgivareföreningen i sitt yttrande över motionen, att den anser, att kollektiv-

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

avtalet i princip skall innehålla bestämmelser för alla de förmåner, kontanta eller in natura, som arbetstagaren har att emotse för utfört arbete. Föreningen tror för sin del inte på hållfastheten i ett system som bygger på rättigheter och skyldigheter vid sidan av avtalet. Jag förstår i viss mån de synpunkter som dikterat detta uttalande. Jag måste dock säga att det är rätt överraskande att finna en så pass hundraprocentig bekännelse till en så hundraprocentigt kollektivisk linje på detta område från en sammanslutning av enskilda företagare. Emellertid tror jag alltså att de erfarenheter man har från det brittiska näringslivet — avtalssystemet där är, såvitt jag vet, i rätt stor utsträckning uppbyggt på samma sätt som hos oss — icke på något sätt berättigar till slutsatsen, att vinstandelssystem skulle verka besvärande på kollektivavtalsväsendets normala funktionssätt.

Den andra huvudsakliga invändningen har ju varit den, att vinstandelssystem skulle föranleda en brytning med den solidariska lönepolitiken. Det är givet att i den mån vinstandelssystem tillämpas, kan detta leda till att det uppstår en del ojämnheter, till en viss tendens, att den bästa och mest yrkesskickliga arbetskraften söker sig till och sökes av de bäst ledda och mest vinstgivande företagen. För det första tror jag emellertid inte att man — med alla de tröghetsmoment som här finns — skall över-skatta styrkan hos en sådan tendens. För det andra börjar man väl även inom fackföreningsrörelsen själv att på sina håll ifrågasätta, om inte en uppmjukning av den benhårt solidariska lönepolitiken skulle vara lämplig. Inte heller denna invändning kan jag därför finna vara ett bärande skäl emot att åtminstone undersöka denna sak.

Sedan är det, herr talman, alldeles givet, att den som har en socialistisk uppfattning i ordets verkliga mening, den som tror på och vill förverkliga ett samhälle, där statlig och kollektiv ägan-

derätt, statlig och kollektiv företagsamhet i stor utsträckning har ersatt enskild äganderätt och enskild företagsamhet, den behöver inga andra motiv för att säga nej till vinstandelssystem, som ju nödvändigtvis måste bygga på den enskilda företagsamhetens framgångsrika utveckling. För min del tror jag att det kollektiva ägandet är en chimär. Föreställningen att man genom ett utbrett statligt och kollektivt ägande skulle kunna komma närmare en reell ekonomisk demokrati tror jag är en chimär. Jag vill ingalunda påstå, att tillämpningen av vinstandelssystemet skulle vara något slags patentmedicin när det gäller att hastigt förverkliga en ekonomisk demokrati i anda och sanning. Jag tror t. ex. att sådana saker som en ordentlig trygghet på ålderdomen och vid sjukdom har ännu större praktisk betydelse. Jag vill dock säga att vinstandelssystem är en av de vägar, som man borde kosta på sig att försöka beträda. Jag har föreställt mig att man bland de anställda och deras organisationer skulle resonera som så, att vad som är till fördel för de anställda det kunde ändå vara värt att undersöka och befrämja.

Jag beklagar, att oron för att socialismens jordmån skulle försämrans tydligt inverkat på bedömningen av denna fråga. Märkligare är det dock att finna, att vi har en fullständig allians mot oss, från högern och till socialdemokratien. Det är ju ändå ett faktum att t. ex. det brittiska konservativa partiet med ett helt annat intresse än det svenska gått in för att undersöka denna sak. Det är dock möjligt, att i detta sammanhang, liksom när det gällde konjunkturvinstskatten, som vi behandlade för kort tid sedan, för högern gäller satsen, att vad som är sanning och god politik i London och Westminster är lögn och dålig politik i Stockholm och på Helgeandsholmen.

Låt mig sluta med att säga, herr talman, att det är intressant att konstatera hur alla remissinstanser, som yttrat sig

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

över denna motion, fullständigt instämmer i motionärernas teckning av själva läget. Man instämmer i nödvändigheten av att finna medel för att öka produktionen och sparandet. Detta, säger man, är i själva verket huvudvillkoret för att man skall kunna nå en ökad investeringsvolym och nå fram till en täckning av alla de brister, som vi har på så många olika områden. Det är märkligt att finna denna enighet om lägets karaktär, när riksdagsmajoriteten samtidigt säger nej till varje försök att nå fram till nya och positiva lösningar. Jag menar, herr talman, att vår situation är sådan, att man inte i onödan skall vifta bort sådana uppslag, som innebär möjligheter till framtidslinjer; man har anledning att medverka till en undersökning av om inte positiva lösningar här kan finnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Uppenbarligen har jag större respekt för kammarens tid och den långa föredragningslistan än herr Wedén, och jag skall därför inte ge mig in på några långa utläggningar. I och för sig skulle det vara frestande att söka flytta ned resonemanget från de allmänna talesätten i herr Wedéns framställning till realiteterna, men jag skall med hänsyn till tiden inte göra det.

Jag skall be att helt kort få motivera varför jag i denna fråga har hamnat på utskottsmajoritetens sida. Rent principiellt ser jag positivt på vinstandelssystemet. Det ligger något tilltalande i själva tanken att de produktiva krafterna skall samarbeta, dela vinstresultatet och allt detta. Men vad som för mig är fullständigt uppenbart är, att initiativet till en sådan ordning bör komma från de berörda parterna själva. Det framstår för mig såsom fullkomligt otänkbart att mer eller mindre påtvinga dessa parter ett sådant initiativ. Om framställningen hade kommit från dessa parter, hade

jag varit beredd att gå med på en utredning, men jag tycker att det är onödigt att riksdagen tar initiativet.

Herr talman! Det har i motionerna också tagits upp en skattefråga. Det heter där att man skall undersöka förutsättningarna för en sådan ändring i skattelagstiftningen, som skulle stimulera tillämpningen av vinstandelssystemet. Men det går inte, herr talman, att isolera dessa skattefrågor från andra skattefrågor, och jag förstår inte hur man skall kunna ha en utredning rörande skattelagstiftning så begränsad och så specialiserad som här åsyftas. Näringslivets skattefrågor måste prövas i sin helhet och från andra konkreta utgångspunkter än denna.

Slutligen, herr talman, vill jag beträffande investeringsbolagen framhålla att det finns sådana, som står öppna för vem som helst som önskar köpa aktier i dem.

Herr talman! Dessa mycket summariskt redovisade omständigheter har gjort att jag tillhör utskottsmajoriteten i denna fråga.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är den förste att be kammaren om tillgift för att jag enligt herr Fagerholms mening råkat ta en opropor­tionerligt lång tid i anspråk. Vi har väl alla någon gång haft ett ärende som legat oss särskilt varmt om hjärtat, och jag tror att kammaren har förståelse för att man då kan finna det berättigat att tala något utförligare.

Herr Fagerholm säger, att det väsentliga ligger i att något initiativ inte har kommit från arbetsmarknadens parter. Jag skall inte nu gå in på någon diskussion om detta. Jag vill endast konstatera, att såvitt jag känner till — om jag har fel är jag tacksam att bli rättad — är läget i Storbritannien detsamma som i Sverige. De konservativa har där tagit upp denna fråga ifrån samma utgångspunkter som vi. Herr Hjalmarson sade i ett annat sammanhang, att om Churchill

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

varit i Sverige och levt under svenska förhållanden skulle han ha tänkt på ett annat sätt. Herr Fagerholm kanske vill säga att om framstående brittiska konservativa varit i Sverige skulle de i denna fråga också ha tänkt på ett annat sätt. Jag tror inte det utan menar i stället att det skulle vara en fördel om man kunde få ett utbyte till stånd, så att några framstående svenska högermän fore till England och att några av de brittiska konservativa reste hit. I så fall kunde vi tydligen hoppas på ett bättre resultat när det gäller samarbete med den svenska högern om dessa ting.

Herr **FAGERHOLM** (kort genmäle): Herr talman! Jag har svårt att ta herr Wedén på allvar. Det kan väl inte vara så, herr Wedén, att de svenska konservativa skall anses mer eller mindre skyldiga att ta upp samma frågor som de engelska konservativa. Det skulle ju leda till fullkomligt orimliga resultat. Men det vore kanske intressant att notera, att, enligt herr Wedéns sätt att se, de svenska folkpartisterna därifrån skall hämta ledning för vilka initiativ de skall ta i denna fråga.

Denna fråga är, herr talman, en praktisk fråga. Det är ingen idé att vid detta tillfälle diskutera mer eller mindre teoretiska projekt. Jag anser, herr talman, att man inte skall ta itu med utredningar, när det icke finns intresse och initiativ från deras sida, som beröres av saken, och när det icke heller finns ett statens intresse, som nödvändiggör att en utredning igångsättes.

Herr **HALLBERG**: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Olaus Nyberg motivera reservationen till detta utlåtande med hänvisning till att fackföreningsrörelsens avstyrkande av vinstandelssystemet skulle vara ett uttryck för fackföreningsrörelsens lednings åsikter men inte för arbetarnas, d. v. s. menige man i fackföreningsrörelsen skulle ställa sig sympatisk till detta förslag.

Jag vill hänvisa herr Nyberg till vad han själv har läst i utskottets recit, som refererar Landsorganisationens yttrande. Det konstateras där, att den fackliga landsorganisationen nu liksom vid det tidigare tillfälle, då det förelåg en liknande motion i riksdagen, har bestämt gått emot detta system. Jag förstår att herr Nyberg har varit i kontakt med den mycket obetydliga fronde-
rande fackliga grupp, som kallas arbetarliberalerna. På deras program finns detta vinstandelssystem upptaget. Jag kan för min del inte räkna detta såsom något auktoritativt vittnesbörd om att menige man inom den svenska fackföreningsrörelsen skall ha någon annan mening i denna sak än vad den fackliga ledningen har givit uttryck åt.

Det var ganska intressant att höra det avsnittet i herr Wedéns anförande, där han sade att vinstandelssystemet skulle verka hindrande på socialismens framträngande i vårt svenska samhälle. Han fann det därför naturligt att de socialistiskt sinnade gick emot förslaget. Men då frågar jag: Är Svenska arbetsgivareföreningen också en socialistisk organisation och även högerpartiet här i riksdagen? Jag tror att herr Wedén verkligen får söka sig in på andra vägar för att mota den fara, som han anser hotar i det avseendet.

Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande.

Herr **NYBERG** (kort genmäle): Herr talman! Jag har sagt att jag tror att fackföreningsledningen är avogt inställd till vinstandelssystemet, men jag har också samtidigt framhållit att jag tror att det finns arbetare, som har en annan inställning. Jag tror det därför att jag talat med arbetare, som är sympatiskt inställda till vinstandelssystemet. Jag vill upplysa herr Hallberg om att de arbetare, som jag talat med, inte tillhörde arbetarliberalerna. Jag har med det sagda endast velat korrigera herr Hallberg på denna punkt.

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag hade inte tänkt ge mig in i debatten i dag, men eftersom jag hade nöjet att i debatten 1949 växla en del i sig själv inte definitivt befruktande tankegångar med herr Wedén, anser jag att jag har viss anledning att återkomma i debatten i dag. Jag gör det så mycket hellre som frågeställningarna och motiveeringen på ömse sidor faktiskt tycks vara likadana i dag som de var 1949.

Vad beträffar de synpunkter, som herr Wedén rent principiellt lagt på frågan om vinstandelssystemet — han underrättade oss om att det är en kungsväg till ökad produktivitet och ökat sparande och att det ger större möjligheter till samarbete mellan arbetsmarknadens parter och resulterar i större effektivitet — vill jag bara erinra om det faktum att arbetsmarknadens egna parter i varje fall under det senaste årtiondet har varit strängt sysselsatta med uppgiften att åstadkomma ett sådant närmande mellan parterna, som skulle gagna både produktionen, sparandet och effektiviteten över huvud taget.

Men det finns också andra sedan länge kända former med avseende å möjligheterna att tillskapa en ökad produktion. Jag syftar på utnyttjandet av ackordssystemet. Men jag tror att alla svenska fackföreningar, som över huvud taget har sysslat med frågan om ersättning för utfört arbete, har gjort den erfarenheten att så snart produktiviteten ökat och därmed inkomsterna har stigit, har man försökt pressa ned ackordsersättningen med bibehållande av den högre produktiviteten.

Det samband som skulle kunna finnas mellan lönesättningen och vinstandelssystemet tycks på sätt och vis ha klarlagts ganska tydligt när arbetsmarknadens egna parter ber att få slippa pröva herr Wedéns hjärteidé. De är tydligen på det klara med att det redan nu finns ett påtagligt missförhållande i hela lönesystemet mellan olika

löntagargrupper och att ett utnyttjande av vinstandelssystemet icke skulle få annan effekt än att avståndet mellan de olika löntagargrupperna sannolikt skulle komma att öka.

Jag blev liksom herr Hallberg ganska överraskad av att i denna debatt få ifrån herr Wedéns sida lyssna till en argumentation, som egentligen inte innebar något annat än att folkpartiet plöjer med den här kalven såsom ett slags alternativ till den socialistiska tankegången om det kollektiva ägandet, även om nu herr Fagerholm och högern har hamnat på den sida där vi befinner oss. Jag vet inte vem som skall vara generad, ty det är väl meningen, att någon skall vara generad över sällskapet. Är det verkligen så, herr Wedén, att folkpartiet har den föreställningen att vinstandelssystemet utgör ett representativt alternativ från folkpartiets sida till tankegången om den kollektiva äganderätten, eller är det bara en tillfällig tankeprodukt av herr Wedén, när han för fram den synpunkten i debatten?

Jag skall inte längre upptaga tiden, men jag vill ändå ställa en fråga till herr Wedén. I debatten 1949 underströk jag för mitt vidkommande att vilken arbetsgivare och vilken företagare som helst kunde tillämpa vinstandelssystemet om man ansåg det förmånligt, och jag tillät mig då, även om det kanske var oförskämt, att be herr Wedén tillämpa denna utsökta idé på det företag i vilket han är en av de ledande. Om jag nu får fortsätta med min hänsynslöshet skulle jag vilja fråga herr Wedén om han under mellantiden haver befruktat sitt företag med idén om vinstandelarna eller om han fortsätter i gamla spår. Herr Wedén skulle säkerligen kunna få en bättre spridning på idén om vinstandelssystemet, om han började tillämpa den hemma på sin fabrik innan han bad riksdagen svälja den.

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Herr Fagerholm nämnde några ord om investeringsbolag och viftade bort hela frågan med att det redan finns sådana investeringsbolag i Sverige. Herr Fagerholm borde dock veta att denna fråga inte är löst på ett tillnärmelsevis tillfredsställande sätt i vårt land. De som köper aktier eller andelar i svenska investeringsbolag är i regel samma slags personer som de som köper aktier i vanliga bolag på börsen.

Motionen går ju ut på att under betryggande former öka tillgången på riskvilligt kapital och dessutom ge en viss möjlighet åt mindre och medelstora sparare att få ett visst skydd mot förluster på grund av penningvärdets fall av den art som drabbat många på sista tiden. Man är allmänt överens om att på lång sikt finns det risk för att det inte skall bli tillgång till riskbärande kapital i tillräcklig omfattning, och det är därför som vi i motionen har rekommenderat att man skall titta litet på de olika system med ömsesidiga investeringsfonder, som med så stor framgång har praktiserats i För-enta staterna.

Nu har ju en kommitté av sakkunniga på banklagstiftningens område lagt fram ett förslag, som jag hoppas skall kunna genomföras och som i viss mån underlättar placering i sådana här investeringsbolag. Jag har därför intet yrkande men vill uttrycka den förhoppningen, att vederbörande på marknaden ägnar denna fråga uppmärksamhet.

När det sedan gäller själva vinstandelssystemet har jag här en hel packe material, men jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag inte nu i detalj går in på det.

Jag vill bara säga till herr Sehlstedt, att när han här gör en personlig hän-

vändelse till herr Wedén, är det ganska oförsynt, ty herr Sehlstedt vet mycket väl att det företag, som herr Sehlstedt åberopar, äges av en man som icke är medlem i det parti som herr Wedén representerar. Det kan därför inte vara särskilt lämpligt att dra upp denna fråga och ge den en sådan personlig tillspetsning.

Herr Sehlstedt motiverar sedan delvis sin misstänksamhet mot vinstandelssystemet med att det enligt hans version har visat sig vara så, att om arbetarna, som har ackord, lyckats höja produktiviteten, försöker man pressa ner ackorden, och arbetarna får därigenom inte en rättvis andel av produktivitetsökningen. Men detta, herr Sehlstedt, skulle vara ett motiv om något för ett vinstandelssystem, ty där får i alla fall de anställda en andel av den vinst, som uppstår genom den ökade produktiviteten.

När man nu säger, att detta är en fråga som man inte har anledning att ta så förfärligt högtidligt på, bör man dock komma ihåg att det är inte vilka små företag som helst som ute i världen har praktiserat vinstandelssystemet. Några av världens största företag, General Electric i Amerika, Eastman Kodak och Nuffieldkoncernen, som tillverkar Morrisbilarna, har med framgång under lång tid tillämpat detta system, och det borde motivera att man gör en undersökning.

Vad till sist gäller förhållandena i England, så var herr Fagerholm vänlig nog att säga, att de svenska liberalerna tydligen haft de konservativa i England som föredöme. Jag kan nämna att det liberala partiet i England har varit pionjär, när det gällt att föra fram denna sak, men den har också förts fram senare av de konservativa. Det torde inte vara obekant att finansministern i den förutvarande engelska ministären, Gaitskell, strax före det förra engelska parlamentsvalet uttalade

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

sig sympatiskt om detta system med vinstdelning.

Jag är övertygad om att frågan i dag kommer att falla, men jag är lika övertygad om att den kommer att falla framåt.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Hallberg påstod, att det inte var några andra arbetare än de s. k. arbetarliberalerna som stod bakom den uppfattning som här framförts i motionen.

Jag kan berätta att i söndags, när jag var hemma på min gård i Arbrå, kom en granne till mig. Han var anställd vid Arbrå verkstad och ordförande i Järn och Metall i Arbrå, och han talade om de stora vinster som bolaget haft i fjol. Han sade: Tycker du inte vi skulle ha ett system, så att vi arbetare bleve delaktiga i denna vinst?

Jag skall inte relatera vårt samtal, men han var betydligt säkrare än jag på att det borde finnas ett sådant system.

Jag vill med detta bara bevisa, att de här tankarna finns även hos andra stora arbetargrupper. Nu skall jag skicka honom motionen, utskottets utlåtande och debattprotokollet, och sedan kanske Järn och Metall i Arbrå bildar en studiecirkel i denna fråga. Sedan skall jag låta höra vad han svarar.

Herr **WEDÉN**: Herr talman! Herr Sehlstedt frågade mig, hur det var med vinstandelssystemet i det företag, där jag är verksam.

Herr Gustafson i Göteborg har redan givit honom ett svar. Om herr Sehlstedt eller någon annan här i kammarerna, som nu tar ställning emot oss, varit för vinstandelssystem, så skulle jag kunnat ställa precis samma fråga till honom, och i många fall skulle jag få svaret: Tyvärr är det icke jag som

utövar bestämmanderätten. Det svaret kan jag nöja mig med. I övrigt vägrar jag att diskutera de interna förhållanden i det företag, där jag är verksam, eller andra förhållanden av mera privat natur.

Det är emellertid märkligt i vilken utsträckning det går att bli missförstådd. Jag underströk såvitt jag kan minnas mycket kraftigt, att jag betraktar inte vinstandelssystemet som i och för sig allena saliggörande, som någon patentmedicin som kan leda till både det ena och det andra stora resultatet. Men vad jag sade var, att detta är en av de utvägar som man borde pröva för att nå en bättring i fråga om produktion och sparande, och jag är övertygad om att man skulle nå icke föraktliga resultat. Herr Sehlstedt sade att folkpartiet lancerar tanken på vinstandelar huvudsakligen därför att det tror sig ha funnit ett medel mot socialismen. Nej, herr Sehlstedt, men vad jag var inne på i någon mån i mitt första anförande var, att när det gäller att utveckla den ekonomiska demokratin, att fylla denna term med ett större innehåll, tror jag inte att det går på de kollektiva vägarna, på förstatligandevägarna. Ty kollektiv äganderätt, statens äganderätt, uppleves inte av den enskilde medborgaren som någon för honom själv betydande realitet. Jag tror att den enda väg man har att gå, om man vill fylla begreppet med innehåll — en väg som i realiteten i mycket stor utsträckning har beträffs och vandrats under de förflutna åren — är att göra den enskilda äganderätten till en alltmer betydelsefull och fördelaktig realitet för ett allt större antal medborgare. I det fallet kan även vinstandelssystemen ha något att betyda.

Herr talman! Jag vill bara tillägga, att jag heller aldrig sagt, att vinstandelssystemen skulle vara en säker metod att besegra socialismen. Vad jag sade var, att det från socialdemokra-

Åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

tiskt håll framförts en serie av argument, som visade, att man å den socialdemokratiska sidan, bland de socialdemokratiska debattörerna, uppenbarligen har den meningen, att om vinstandelssystem skulle förverkligas, skulle det kunna medföra mycket stor fara för socialismen, en utveckling till en annan mentalitet hos många anställda. Det var vad jag sade. Farhågorna för en sådan utveckling finns alltså på den socialdemokratiska sidan, och därför är det rätt märkligt att också finna högern och socialdemokratien på samma linje. Någon föregående talare ställde frågan, vem av de båda som egentligen har anledning att känna sig generad. Jag tycker att båda våra motståndare har anledning därtill.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag har uppfattat det så, att vad som herr Wedén själv kallar en hjärteangelägenhet tydligen under debattens gång krympt ihop så avsevärt, att det inte återstår mer att diskutera.

Jag begärde ordet, därför att herr Gustafson i Göteborg tyckte att jag var oförsynt, när jag ställde min fråga till herr Wedén. Jag bara ber att få notera det faktum, att herr Wedén uppenbarligen inte har lagt ned någon strävan på att söka övertyga sin närmaste omgivning om välsignelsen av vinstandelssystemet. Det är kanske rätt att återföra denna övermåttan sköna idé till ett företag i Eskilstuna, men jag tror att denna råhet är ganska nyttig för vederbörande i denna debatt.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till herr Sehlstedt: Vad kan han veta om min strävan i detta fall? Ändå uttrycker han sig med mycket stor säkerhet om den. Det är för att använda en term som förekom häromdagen i en debatt, att begagna den politiska polemiken på ett högst otillfredsställande för att inte säga något oanständigt sätt.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag har bara efterlyst resultatet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Wedén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 38 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående sparbanksinlåning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts

Placering av omyndigs penningmedel.

proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående Konungariket Sveriges stads-hypotekskassa, m. m.; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.**Placering av omyndigs penningmedel.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om en utredning angående lämpliga regler för placering av omyndigs penningmedel.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 357 i första kammaren av herr *Cassel m. fl.* och nr 471 i andra kammaren av fru *Ewerlöf m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att en utredning i syfte att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel snarast igångsättes och att därvid särskilt 3, 4, 5 §§ i femtonde kapitlet föräldrabalken omarbetas».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 357 och II: 471, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Cassel* och fru *Hellström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, I: 357 och II: 471, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning snarast måtte igångsättas för att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel, därvid särskilt 3, 4 och 5 §§ i femtonde kapitlet föräldrabalken borde omarbetas;

2) av herr *Wirtén*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **WIRTÉN**: Herr talman! Jag har till första lagutskottets utlåtande nr 21 fogat en blank reservation och vill därför med några få ord lämna förklaring härtill.

Det är en både finkänslig och mycket svår fråga att komma till rätta med, som motionärerna nu på nytt fört fram. Det är ju också naturligt, att under tider med ständigt fallande penningvärde frågor av sådan natur kommer under debatt. Jag är också av den meningen att här bör göras något för att säkra realvärdet av penningmedel, som förvaltas av förmyndare, men frågan är, hur detta skall kunna ske.

Vid utformningen av på området gällande lag har man särskilt tagit sikte på att kapitalet i första hand skall vara på ett betryggande sätt placerat, så att detta icke förlorar i värde, men att det givetvis också skall ge största möjliga avkastning. Med nuvarande bestämmelser är det givetvis svårt för förmyndare att kunna förverkliga detta. Jag förstår därför motionärerna då de återkommer i detta ärende med begäran om utredning i syfte att utforma lämpliga regler för placering av omyndigs penningmedel. Däremot har jag svårare förstå den begränsning just till penningplaceringsfrågan som motionen syftar

till. Det är ju så, att nuvarande bestämmelser förhindrar placering av medel i aktier utan överförmyndarens tillstånd och att denne finner särskilda skäl därtill föreligga. Det är väl närmast här motionärerna vill ha större frihet.

Med den förmyndarorganisation vi nu har är jag emellertid icke övertygad om att man kan uppluckra bestämmelserna på denna punkt, utan anser i stället att utredningen i första hand borde taga sikte på inrättande av något centralt organ, antingen av rådgivande natur, eller kanske ännu hellre ett förvaltningsorgan i likhet med överförmynderiet i Danmark. Detta organ skulle alltså centralt förvalta omyndigas penningmedel. Med detta skulle man vinna större kvalifikation av förvaltningen och dessutom minska riskerna vid placering av medel i aktier genom att man kan göra aktieköp i ett mycket större antal företag och på så sätt eliminera eventuella förluster för den enskilde myndlingen.

Då motionen i fråga icke tar sikte på en så omfattande utredning, som jag här syftar till, har jag icke heller funnit det möjligt att i detta sammanhang föreslå en sådan utredning, ehuru jag helst skulle se att en sådan kom till stånd. Jag har emellertid velat framföra de här anförda synpunkterna på den nu föreliggande frågan.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr DICKSON: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att rikta en fråga till utskottets ärade herr vice ordförande, med vilken jag hade en kort ordväxling vid förra riksdagen just i denna fråga. Själva saken rör ju, som herr Wirtén nyss nämnde, möjligheten för en förmyndare att placera vissa förmyndarmedel i aktier. Under vissa förhållanden går detta, men det skall vara särskilda förhållanden.

Jag ställde förra året den frågan till herr Hedlund som då svarade för ut-

Placering av omyndigs penningmedel.

skottet, huruvida de ändrade förhållanden, som det osäkra penningvärdet kan innebära, nu kan räknas som sådana förhållanden, som kunde motivera avsteg från principen om att inte placera förmyndarmedel i aktier. Herr Hedlund svarade då ganska kategoriskt, att man inte fick fatta saken så. Nu tycks emellertid en viss förvirring råda på sina håll härvidlag. Förmyndarkammaren i Stockholm tolkade nämligen åtminstone förra året saken på rakt motsatt sätt. Den ansåg klart, att dessa ändrade förhållanden på penningmarknaden skulle motivera en mindre markerad återhållsamhet just på denna punkt. Jag skulle nu gärna vilja efterlysa ett uttalande från utskottets sida, huruvida utskottet fortfarande är på samma linje, nämligen att de nuvarande förhållandena inte motiverar en uppmjukning — i vilket fall Stockholms förmyndarkammare uppenbarligen har handlat oriktigt — eller om man i utskottet inte numera anser att de ändrade förhållandena under det gångna året kan motivera en annan inställning.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Om jag uttalade mig på sätt herr Dickson säger, var det ett uttalande av min personliga uppfattning i denna sak. Vad som var avgörande för första lagutskottet och för riksdagen vid fjolårets behandling av den motion, som då förelåg och som var precis likalydande med den nu förevarande, var att man ville slå vakt om den trygghet för förmyndarmedel, som ligger i den lagstiftning vi nu har.

Att svara på frågan huruvida penningvärdeförsämringen skulle utgöra ett sådant särskilt skäl, som skulle medge penningplacering i aktier, kan jag inte, och det har inte heller första lagutskottet velat besvara. Vi har bara begränsat oss till en hänvisning till vad man säger på sakkunnigt håll. Stockholms förmyndarkammare anser, att det går, men jag tror inte, att första

Reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna.

lagutskottet skulle vilja säga, att det kan tas som generell regel för att avvika från de garantier som lagen i övrigt uppställer, när den säger, att förmyndarmedel skall placeras på sådant sätt, att de kan bevaras för framtiden. Det måste naturligtvis, herr Dickson, provas efter förhållandena i varje särskilt fall. Det är mycket möjligt att tillika med övriga skäl även penningvärdeförsämringen skulle kunna ge anledning för överförmyndaren — i varje fall tycks det gälla förmyndarkammaren i Stockholm — att placera pengar i andra värden än de som lagen säger att de skall placeras i.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON: Herr talman! Jag är säkert lika angelägen som utskottets talesman om att tryggheten i fråga om dessa medel skall hållas så hög som möjligt, men det är just det läge, som vi har råkat in i och som lagstiftaren 1924 väl inte var beredd på, som gör, att all penningplacering blivit en mycket vanskelig sak på senare tid.

Nu kan en förmyndare, som trevar efter hur han bäst skall förvalta detta sitt stora ansvar, säga sig, att han dock har lagens stöd, när han placerar förmyndarmedlen i de papper som står särskilt uppräknade. Visserligen kanske hans förnuft säger honom att efter all sannolikhet skulle det vara tryggare att placera myndlingens förmögenhet eller åtminstone en del därav i andra värden. Men då finge han göra det liksom på egen risk, ty det står särskilt i lagen, att det skall vara särskilda förhållanden. Han ger sig då liksom ut på isen, och många människor i den situationen sitter hellre även om de gör det med vemod, och ser kapitalet smälta undan till kanske hälften på det lagliga sättet, om jag får uttrycka mig så, än att ta denna risk och sedan, om det skulle gå gale, bli anklagade för att de varit oförsiktiga.

Det är just det restriktiva momentet som predestinerar för en sådan inställning, som jag skulle vilja ha bort eller som en utredning eventuellt skulle visa att det är möjligt att ta bort. Det är därför motionärerna återkommit med sin motion från förra året. Jag tror att jag då sade, att frågan måste komma igen. Det är ganska dystert att se anförtrodda medel försvinna, vilket sker då man av en alltför försiktig överförmyndare inte tillåts att göra en placering i sakvärden i en situation som den vi för närvarande har på det penningpolitiska området.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är fogad till utlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Cassel och fru Hellström avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges biträdande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443), dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.**Reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 24, med anledning av väckta motioner om reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna.

Reformering av undervisningen vid lantmannaskolorna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **WIDEN**: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att beklaga att det i vår motion har lämnats en felaktig sifferuppgift. Det gäller antalet elever vid våra lantmannaskolor under senaste året. Anledningen till felet är att de siffror vi fått från lantbruksstyrelsen var felaktiga. Jag har nu fått ett brev från lantbruksstyrelsen, där man beklagar att dessa siffror inte kontrollerades innan de lämnades ut.

När jag i alla fall har ordet, skulle jag vilja uttala en viss förvåning över utskottets uttalande på denna punkt. Enligt utskottets uppfattning kan elevantalet vid lantmannaskolorna i stort sett betraktas som tillfredsställande. Den debatt som förts i fackpressen tyder väl på att man på lantmannaskolehåll icke är belåten med den utveckling vi har av yrkesundervisningen på jordbrukets område; lantmannaskolorna skall ju vara jordbrukets yrkesundervisningsanstalter. När vi har tvåtusen elever per år och borde ha bortåt tiotusen för att alla jordbrukare skulle få yrkesutbildning, måste vi säga att tillståndet inte är tillfredsställande. Det konstaterar också lantbruksstyrelsen i sitt remissyttrande i denna fråga, i det att den påtalar, att utbildningen icke är tillfredsställande i vad det gäller elevanslutningen till våra skolor.

Jag skall inte ställa något yrkande, ty lantbruksstyrelsen säger på ett annat ställe, att den med uppmärksamhet följer frågan om en effektivisering av lantmannaskolornas undervisning, och att den sökt intressera skolorna för en prövning av nya kursformer och nya metoder för undervisningen. Med denna inställning hos lantbruksstyrelsen får vi hoppas, att det skall bli en förbättring i fråga om utformningen av vår lantbruksundervisning och en frösöksverksamhet, som jag tror är nödvändig för att vi här skall få fram

de lämpligaste undervisningsformerna. Jag har intet yrkande.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! När motionären inte har något yrkande, skall jag inskränka mig till att säga, att då utskottet sagt att elevanslutningen till lantmannaskolorna i stort sett är tillfredsställande, så har det inneburit, att vissa skolor kanske haft svårighet att få det antal elever, som de haft utrymme för, medan andra skolor haft fullt antal elever. Man kan alltså säga, att elevantalet i skolorna i stort sett varit tillfredsställande. Det är förståeligt att det i en tid, som den vi nu ha haft med stor brist på arbetskraft inom jordbruket, i synnerhet på vissa orter, inte varit så lätt att erhålla det antal elever man har plats för i sina skolor. Detta torde inte vara beroende av att eleverna ansett det vara något fel på de kurser och den undervisning, som lantmannaskolorna har.

Vad beträffar den kritik, som motionären har framfört i fråga om kursplaner och undervisning, vill jag bara säga att det enligt de nya förordningar som gälla för lantmannaskolorna, finns möjlighet för den lokala ledningen för skolorna att lägga upp kurserna på det sätt, som är mest lämpligt för den bygd där skolan finns och för den inriktning som jordbruket har inom detta område.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, med anledning av väckta motioner om utrustande av en patrullbåt för laxfiskeområdena i södra Östersjön;

nr 26, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.;

Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt;

nr 28, med anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges pomologiska förening; samt

nr 29, med anledning av väckt motion om gäldande av statsmedel av hushållningssällskaps kostnader för vissa åtgärder i kampen mot mul- och klöv-sjuka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.**Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.**

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 19, över motion om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 431, hade fröken *Vinge m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

Utskottet hemställde, att motion II: 431 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö, fröknarna *Ager* och *Vinge* samt fru *Wohlin*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen med anledning av motionerna I: 327 och II: 431 skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna;

2) av herr *Braconier*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken *VINGE*: Herr talman! Utskottet behandlar i detta utlåtande en motion som varit remitterad till socialstyrelsen för yttrande. Socialstyrelsen vitsordar att de påstående vi gjort i motionen tyvärr är alldeles riktiga, nämligen att penningvärdets fall har medfört att åtskilliga sociala förmåners realvärde har minskat och att det antal medborgargrupper, som är berättigade till inkomstprövade förmåner, i stor utsträckning krympt samman. Socialstyrelsen har också i sitt utlåtande några mycket intressanta uppgifter om barnkostnaderna. Man talar där om att vid bibehållen levnadsstandard betyder tillkomsten av ett barn — denna siffra gäller för barnets första år — en utgiftsökning av 1 090 kronor per år, men den faktiska utgiftsökningen för indexfamiljen är bara 680 kronor. Vad innebär detta? Jo, säkerligen ingenting annat än att familjens standard sänks, när det kommer ett nytt barn till världen. Det var ju detta man ville motverka genom de allmänna barnbidragen och de övriga familjesociala åtgärderna.

Nu har jag fullt klart för mig, att barnbidragen aldrig varit så stora, att de motsvarat hela barnkostnaden, men tydligt är att statens andel i barnkostnaderna — den del som numera täcks av barnbidragen — på grund av denna utveckling är mindre än förut. Hur mycket mindre är den? Ja, detta vill vi motionärer utreda. Vi har framhållit i reservationen, att det kan finnas anledning att undersöka om det inte är på det sättet, att barnkostnaderna har stigit mer än levnadskostnaderna för vuxna. Vi kan inte med säkerhet påstå, att det förhåller sig så, men vi anser att det finns så starka skäl för en sådan misstanke, att det bör göras en utredning på denna punkt.

När det gäller de allmänna barnbidragen möter ju inte de tekniska svårigheter för en uppräknings av beloppen, som möter — vilket vi nyligen här i riksdagen har erfarit — när det gäller de

Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

särskilda barnbidragen. Däremot är det ovillkorligen så, att den uppräknings av de allmänna barnbidragen som det skulle vara någon glädje med, kommer att sluka mycket stora belopp. Socialministern har talat om hur mycket det skulle kosta att höja barnbidragen med 30 procent, men ingen utredning har gjorts som säger att denna ökning motsvarar minskningen av bidragens realvärde. Vi behöver få veta detta, vi behöver en utredning och måste fråga: Varför vill inte utskottet gå med på en utredning? Är det så att man är rädd för att denna utredning skall blotta hur stor urholkningen av de sociala förmånernas realvärde verkligen har blivit? Men, herr talman, det är jag övertygad om att förmänstagarna märker, även om vi inte gör någon utredning. Det är inte för att barnfamiljerna skall komma underfund med detta, som vi begärt denna utredning. Vi måste komma till rätta med det problem som det här gäller, nämligen att de förmåner som vi har hjälpts åt att införa, det reformverk, som vi alla har varit med om att bygga upp, inte längre är värda lika mycket som när de infördes.

Vi är väl överens om att i begreppet frihet ingår frihet från nöd och frihet från fruktan för nöd. Jag vågar inte inbilla mig, att ett återställande av de sociala förmånernas realvärde — om vi över huvud taget kan åstadkomma detta — skulle medföra att vi med ett slag införde frihet från nöd. Om vi kunde garantera att förmånerna behölle sitt värde i framtiden, har vi inte därmed garanterat frihet från fruktan för nöd, men jag tror att vi därigenom skulle ha kommit ett steg längre på den vägen.

Ett återställande av de sociala förmånernas realvärde skulle dra mycket stora kostnader och vi måste därför undersöka vilka konsekvenser det skulle få.

Jag vill understryka, herr talman, att den utredning vi begärt inte är något självändamål; den är ett medel för att

få fram ett underlag för bedömning av situationen, och den är ett medel att ge oss ett underlag för ett successivt återställande av det sociala reformverkets tidigare storlek. Men givetvis måste de åtgärder man här vill vidtaga avvägas mot andra angelägna åtgärder på olika områden av samhällslivet, vilka inverkar på budgetsituationen. För att kunna göra detta behöver vi en samlad överblick. Vi kan inte här i riksdagen slå oss till ro — vilket tydligen utskottet menar att vi kan göra — med en mer eller mindre grundad tro på att man inom kanslihuset sitter inne med erforderliga kunskaper på området. Vi kan inte nöja oss med att regeringen serverar sitt större eller mindre vetande åt oss i små portioner. Vi behöver en samlad överblick. Riksdagen har rättighet att begära denna överblick, den socialt intresserade allmänheten har också rätt att begära denna överblick.

När jag, herr talman, ber att få yrka bifall till denna motion, så är det för att få fram ett underlag för att bedöma möjligheterna att återställa de sociala reformernas realvärde, och jag gör det i den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att inom icke alltför många år också genomföra detta.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Gustafson* i Göteborg, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Nihlfors* samt fru *Wohlin* och herr *Sjölin*.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Det finns väl ingen i denna kammar eller någon medborgare i detta land, som inte skulle vilja vara med om att vidtaga åtgärder i den riktningen, att de sociala förmånernas realvärde återställs. Den motion som nu behandlas har ju inte något speciellt yrkande om att dessa värden skall återställas, utan vad motionärerna syftar till med den begärda utredningen är ju, att rent

Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

siffermässigt eller i valörer få fastslagen inflationens inverkan.

Vid ett studium av vad socialstyrelsen yttrat i denna fråga finner man, att styrelsen är inne på en värdering i delvis den riktning, som fröken Vinge här har motionerat om, åtminstone i vissa detaljer. Enligt utskottets förmenande har man också möjligheter att inom socialstyrelsen följa händelseutvecklingen och att bedöma vad som sker på detta område.

Jag vill här också erinra om att det svar på en enkel fråga, som socialministern för en tid sedan lämnade i denna kammare, väl hade den innebörden, att man även från departementets sida är inriktad på att vidtaga de åtgärder i den riktning, som vi väl alla är överens om bör vidtagas. Det är möjligt att man inte i alla avseenden når det goda resultat, som vi alla önskar, men det förefaller mig ändå vara så, att man i denna fråga haft och har möjligheter att pröva de olika fraserna av olika sociala förmåner. Jag tror också att detta är den effektivaste vägen.

Personligen har jag ingenting emot att det upprättas en statistik, som visar att så och så mycket har dyrtiden — eller vad man nu vill kalla det — inverkat på de sociala förmånerna, och så och så mycket har deras realvärde sjunkit under en viss tidsperiod. Men jag har också den bestämda uppfattningen att det bör ankomma på och att det också ankommer på i första hand socialstyrelsen men även andra statliga organ att med uppmärksamhet följa utvecklingen härvidlag. Och framför allt bör det ankomma på vederbörande departement att se till att alla erforderliga åtgärder vidtages på detta område.

Till sist vill jag bara säga, att alla strävanden med de åtgärder och förslag till åtgärder som nu finns väl går ut på att återställa realvärdet på de sociala förmånerna så långt som våra ekonomiska resurser det medger. Att det finns ett eller annat undantag är

jag medveten om, och det har fröken Vinge fullkomligt rätt i. Men detta utesluter ju inte att även dessa delar av socialprogrammet vid tidpunkt då detta kan anses lämpligt med hänsyn till de ekonomiska förhållandena, blir föremål för en omprövning av riksdagen.

Herr talman! Jag vill meddela, att första kammaren redan har tagit ställning till en likalydande motion och därvid gått på avslag av densamma.

Med dessa ord, herr talman, samt med hänvisning till vad utskottet anfört, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fröken VINGE (kort genmäle): Herr talman! Utskottets ärade ordförande har framhållit, att vi i vår motion har gått endast på en utredning av dessa frågor, men att vi inte har framställt något yrkande om ett återställande av samtliga sociala förmånens realvärde. Ja, vi har faktiskt varit överens om att det skulle varit ansvarslöst att framställa ett sådant yrkande. Den enda grupp här i riksdagen, som brukar komma med sådana yrkanden, är den kommunistiska. Vi andra brukar undersöka, om de förslag vi ställer är möjliga att genomföra.

Utskottets ordförande framhöll vidare, att vi redan har fått vissa detaljer på detta område belysta, och det har jag aldrig ett ögonblick förnekat. Men vi saknar en helhetsredovisning, och det är den jag fortfarande efterlyser. Vi kan inte slå oss till ro med bara en förhoppning, att socialstyrelsen och socialdepartementet skall företa en utredning. Om vi är överens om att den behövs, varför vill då inte riksdagen begära den? Skall inte vi här i riksdagen kunna ta några initiativ? Skall vi bara sitta här helt snällt och vänta på vad första statsmakten skall göra? Vad gör vi i så fall här?

Utskottets ordförande talade också om att man skulle göra en sådan redovisning när tiden är lämplig härför. Ja, men vem skall avgöra när tiden är

Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

lämplig? Skall inte riksdagen ha någon åsikt på den punkten?

Herr OHLIN: Herr talman! Fröken Vinge har redan motiverat den inställning, som ligger bakom hennes motion och reservationen. Jag har därför inte mycket att tillägga.

Jag vill emellertid understryka, att en översikt över vad som sker på detta område — alltså hur å ena sidan inflationen har inverkat på de sociala förmånernas realvärde, på inkomstgränserna o. s. v., och å andra sidan vad de vidtagna förändringarna genom de beslut som fattats här i riksdagen eller av andra myndigheter har inneburit — väl måste vara inte blott nyttigt utan även nödvändig, om vi skall kunna göra den avvägning som behövs vid beslut om nya kompensationsåtgärder och liknande. Då gäller det ju att väga detta mot angelägenheten av att även nya krav blir tillgodosedda.

Som fröken Vinge påpekade måste en begäran om en belysande sammanställning av denna art vara ett nödvändigt och legitimt krav. När man i utskottsutlåtandet hänvisar till att Kungl. Maj:t ju utreder både det ena och det andra, så tycks man inom utskottet leva i den föreställningen att allting är all right. Om bara Kungl. Maj:t utreder en sak, så behöver inte partierna, inte ens regeringspartiernas egna ledamöter, veta någonting. Då kan de lägga ned sin talan och sluta upp att sysselsätta sig med dessa frågor. Detta är kvintessensen av utskottets inställning, som jag fattat den.

Det förefaller mig mycket rimligt att alla vi, som är ledamöter av riksdagen, vill ha tillgång till det material som myndigheterna kan åstadkomma i dag eller vid någon annan tidpunkt, för att vi själva skall kunna göra bedömningar och avvägningar. Om myndigheterna håller på att komplettera detta material på ett eller annat sätt — och det kommer de väl alltid att göra — så kan väl

inte det vara ett skäl för att man inte kan åstadkomma den redovisning, som redan nu är möjlig.

Sedan får jag kanske här lov att mycket kort hänvisa till det lilla intermezzo, som förekom för en månad sedan, när fru Västberg ställde en enkel fråga till socialministern, som delvis gällde samma frågor som det i fröken Vinges motion. På denna fru Västbergs enkla fråga gav socialministern ett mycket ovanligt, långt och skriftligt svar, som delades ut på kammararens bänkar. Fru Västberg sitter i det utskott som behandlat den Vingeska motionen, och det är ju en egendomlig tillfällighet, att när det från oppositionens sida motionsledes framställes krav på belysning av någon fråga, så skyndar sig någon ledamot från regeringspartierna i samma utskott att framställa en enkel fråga om ungefär samma sak, och statsrådet visar då en alldeles exceptionell villighet att besvara denna fråga på ett sätt, som inte alls brukar vara vanligt. Hade det varit en interpellation, så kunde det hela ha rullats upp på ett annat sätt.

Inför detta måste man fråga sig: Anser man från regeringspartiernas sida eller inom regeringen över huvud taget, att herr Strängs svar på fru Västbergs fråga var nödvändigt, och skulle man, om det svaret inte hade lämnats, ha yrkat bifall till fröken Vinges motion? Skulle man i det läget ha sagt: »Ja visst, här behövs en ytterligare belysning!» Det vore intressant att höra, om man anser det. Om inte, menar man tydligen att redan herr Strängs svar var överflödigt. Men så vanvördiga mot ett statsråd brukar ju inte regeringspartiernas ledamöter vara. Jag får väl därför utgå ifrån att det ansågs högst behövligt att lämna i varje fall denna mycket begränsade belysning av den fråga, som fröken Vinge och hennes medmotionärer har begärt belysning av. Man vill bara inte att belysningen skulle lämnas som svar på en hänvändelse

Inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

från oppositionen, utan det skulle se ut som om det var ett svar på en hänvändelse från någon ur regeringspartierna.

Ja, så ser det ut. Jag vet inte om detta är förklaringen till det ovanliga tillvägagångssättet, eller om den kan vara en annan. Även om vi är överens om att den belysning herr Sträng gav i och för sig var värdefull, så måste man i alla fall konstatera, att den inte uppfyllde de krav, som den Vingeska motionen och nu reservationen har ställt. Här fordras — vilket jag inte nu närmare skall utveckla — en mer allsidig utredning och framställning, som bör leda fram även till en möjlighet att pröva, i vad mån det finns lämpliga metoder för att ge de sociala förmånerna garantier mot fortsatt reduktion i händelse av en vidare inflation.

Att detta är ett mycket allvarligt problem erkänner nog alla. Det kan ju inte gå till på det sättet, att en hel del av de sociala förmånerna mer och mer urholkas genom en inflation på flera tiotal procent. Vi kommer såvitt jag förstår i det läget, att det blir nödvändigt att ge åtminstone någon kompensation åt dem, som hittills blivit efter i denna konkurrens. Enligt min mening vore det högeligen önskvärt, att regeringen på grundval av ett fylligare material angav, på ett utförligare sätt än herr Sträng gjorde, hur man ser på denna fråga om rangordningen mellan de olika sociala önskemålen.

Jag har sagt att vi vill ha material, så att vi kan bedöma saken själva, efter eget huvud, men vi är naturligtvis också intresserade av kunskap om hur regeringen bedömer saken, ty det var ett ganska blygsamt bidrag till den frågan som herr Sträng lämnade, även om jag erkänner att det gav en smula.

Herr talman! Får jag bara säga att jag känner ett dubbelt behov av att här understryka det demokratiskt naturliga i att oppositionspartierna får material till förfogande när det gäller bedömning av denna art, som måste ske

över ett rätt vidsträckt fält. Socialstyrelsen, ett utmärkt ämbetsverk vars remissyttranden jag ofta läser med tillfredsställelse, har av sammanfattningen att döma här gjort sig skyldig till vad jag betraktar som ett allvarligt missförstånd. Socialstyrelsen anser, enligt referatet i utlåtandet, »att det måste betecknas som ett starkt socialpolitiskt önskemål att i vart fall de sociala förmånernas realvärde återställs. I vissa fall har åtgärder därför vidtagits, medan i andra fall intet åtgjorts. Avvägningen av i vilken utsträckning det är möjligt att nu återställa deras realvärde måste uppenbarligen i första hand verkställas av Kungl. Maj:t. Då man kan utgå från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på detta problem, synes någon riksdagens särskilda åtgärd icke erfordras för att aktualisera frågan.»

Alltså: Kungl. Maj:t tänker för oss, riksdagen behöver inte tänka själv! Det kan jag aldrig tro att socialstyrelsen på allvar menar. Riksdagen, även den del som tillhör oppositionen, vill ha möjlighet att tänka själv, men den har inte till förfogande de resurser, som gör att vi kan ha dubbelt kansli, dubbel socialstyrelse, dubbel socialdepartement etc., utan är hänvisad till att begära två ting av regeringen: ordentlig sammanställning och belysning av förhållandena samt vidare svar på frågan: Hur ser regeringen, som åtagit sig att vara regering, på dessa spörsmål? Det är som jag sade en avvägningsfråga, där även nya krav måste vägas mot gamla.

Herr talman! Jag skall sluta med en mer allmän reflexion. Jag har tidigare berört inte bara den fråga vi här diskuterar utan också frågan om inflationens orättvisor och skadeverkningar mer allmänt. Jag har tidigare i dag hänvisat till att vi höll på i fem år med att begära utredning om vad som kunde göras för att stabilisera penningvärdet, innan regeringen gick med

Revision av församlingsindelningen.

på att sätta i gång en sådan utredning. Vi har hållit på rätt länge nu — fastän inte fem år men vi får kanske fortsätta — med att begära att regeringen skall intressera sig för att ordentligt belysa inflationens verkningar på inkomst- och förmögenhetsfördelningen, som inte på något sätt är avsedda eller önskade av någon utan endast olyckliga produkter av inflationen.

Att det inte är möjligt att göra detta exakt hindrar inte att mycket kan göras. Jag kan inte förstå hur man skall kunna bedriva en ekonomisk och social politik, där man säger att vi vill göra allt så bra och rättvist som möjligt för svenska folket, vi vill ta hänsyn inte minst till de mindre bemedlade grupperna, om man inte får till förfogande ett bättre material över vad som sker i vårt samhällsliv på det ekonomiska och sociala området än man nu har. Här har man litet siffror här och litet siffror där, men man har inte någon ordentlig belysning av inflationens skadeverkningar när det gäller inkomst- och förmögenhetsfördelningen, ändringar i fråga om levnadsstandard för olika folkgrupper etc.

Det förhåller sig lyckligtvis så, att statistiska centralbyrån har en chef, som jag utgår ifrån åtnjuter regeringens förtroende, eftersom hon inte för länge sedan var ledamot av regeringen. Skulle det inte kunna tänkas att statistiska centralbyrån fick i uppdrag att på grundval av eget och andras material göra en belysande sammanställning, en analys av inflationens verkningar på det område jag här berört?

Jag är alldeles säker på att man lugnt skulle kunna uppskjuta en del andra, mindre viktiga statistiska utredningar, om det skulle visa sig vara nödvändigt för att man skulle kunna få till stånd en sådan belysning som jag här talat om. Jag kan inte tro annat än att det i grund och botten på alla håll skulle erkännas, att det är ett demokratiskt krav att sätta strålkasta-

ren på de viktiga ekonomiska och sociala förändringar, som inflationen medför, för att vi därefter i möjligaste mån sakligt och realistiskt skall kunna diskutera vad som eventuellt kan göras för att dämpa dessa skadeverkningar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gustafson i Göteborg m. fl. avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid utlåtandet av herr Gustafson i Göteborg m. fl. fogade reservationen.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaran bifallit utskottets hemställan.

§ 23.**Revision av församlingsindelningen.**

Föredrogs andra kammarans allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 20 över motion angående revision av församlingsindelningen i riket.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande finns

Revision av församlingsindelningen.

fogad en reservation av några av utskottets ledamöter. Detta kan kanske tolkas så, att det skulle råda större meningsskiljaktigheter i frågan inom utskottet, men jag kan betyga, att det har det inte gjort. Vi har nog inom utskottet varit överens om att en utredning av den karaktär som motionen åsyftar inte är lämplig vid denna tidpunkt, då det pågår en utredning om pastoratsindelningen. Vad jag bara i allra största korthet skulle vilja ha sagt är, att de synpunkter som utskottet har framfört inte får tolkas på det sättet, att det under alla förhållanden och för all framtid kan anses, att den nuvarande ordningen är fullt tillfredsställande. Jag vill understryka, att det kan inträffa sådana situationer, när pastoratsindelningskommitténs förslag är framlagt och eventuellt också genomfört, att de synpunkter, som motionärerna har framfört, bör tas under övervägande.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Bark*.

Herr **DICKSON**: Herr talman! Jag kan tekniskt väl förstå vad som har motiverat motionärernas framstöt och då också vad utskottets ärade ordförande här nyss sade. Det är deras ordningsinne, om jag får uttrycka det så, som är stört. De tycker att anordningarna i fråga om församlingsindelningen och därmed sammanhängande förhållanden är opraktiska.

Nu skulle jag i detta sammanhang vilja understryka, att denna fråga ligger mycket djupare än att vara ett rent tekniskt problem. De som var närmare berörda av kommunsammanslagningarna gjorde nog allmänt den erfarenheten ute bland allmänheten, att känslan för de gamla kommunerna satt mycket djupare än vad man hade anat. Församlingsindelningen tror jag är ett ändå mycket djupare förankrat problem, en sak som skulle på det allra

intimaste beröra ett mycket större antal människor här i landet än man egentligen skulle tro.

Vid ett interpellationssvar häromdagen till herr Nyberg var herr Nyberg uppe i talarstolen och konstaterade mycket riktigt den misräkning, som vi väl alla känner över att våra utmärkta anordningar här i samhället — sociala anordningar, bildningsanordningar och allt vad därtill hör — inte har lett till det resultat i fråga om folkets moraliska standard, om jag får uttrycka det så, som vi väl hade väntat. Brottligheten ökar, nervositeten tilltar, oskicket på det ena och det andra området snarare ökas än minskas. Frågan är, om inte samhället har misslyckats i sina vällovliga strävanden att nå bättre förhållanden på dessa områden.

Man frågar sig då, om det finns någon annan kraft som skulle kunna ingripa, när inte de rent mekaniska statliga krafterna kan göra någonting, och man undrar, om det kanske kan vara kyrkans, eller låt mig säga kyrkornas, uppgift att här ingripa och göra sitt. Jag tror att riksdagen och de världsliga myndigheterna bör så mycket som möjligt undvika att blanda sig i de kyrkliga angelägenheterna utan låta kyrkan få möjlighet att efter sina linjer lösa sina uppgifter. Församlingsindelningen är naturligtvis ett perifert problem i det avseendet, men jag skulle på det allra enträgnaste vilja hemställa, att man tog ytterst försiktigt på dessa ting och helst lät initiativet komma från de kyrkliga intressena och från de kyrkliga myndigheterna. Finner de att en ändring kan vara påkallad i en framtid — och jag tror säkert att det kan vara så i vissa fall, såsom utskottets ordförande här framhöll — så bör initiativet inte komma från riksdagen utan från kyrkligt håll.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar

Andersson i Dunker, Rubbestad och Nilsson i Bästekille samt fru Wohlin.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Anledningen till att utskottet inte, såsom dess ordförande önskat, i sitt utlåtande ville ta med något uttalande om huruvida det vore lämpligt att i en framtid företa en utredning på detta område, är att man fann att frågan ju inte är mogen för utredning. Samtliga remissinstanser har avstyrkt, och Uppsala domkapitel med ärkebiskopen i spetsen har uttalat allvarliga farhågor för det kyrkliga arbetet, om den förändring som motionärerna åsyftar skulle komma till stånd.

Därtill kommer att pastoratsindelningssakkunniga för närvarande håller på med en utredning. Då man ju knappast kan överblicka situationen förrän denna utredning är färdig, har utskottet inte velat göra något uttalande. Det är ju självklart, att om det efter det att utredningen framlagt sitt betänkande skulle uppstå en situation, då man kan anse att en sådan utredning som den begärda är nödvändig, så är det möjligt för motionärerna eller utskottets ordförande att återkomma med en ny motion.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 24.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 222, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inleverans av tobaksskatt;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § förordningen den 17 december 1948 (nr 766) angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastik indelning, m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfälligt upphävande av skatten å motorsprit;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 28 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 14 och 30 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; och

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående Aktiebolaget Vin- & spritcentralens tullnederlagsrörelse.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 10.12 em.

In fidem
Gunnar Brith.